

Wass Albert

A FUNTINELI BOSZORKÁNY

I.

Az urszubeli leány

1.

OTT ÁLL az Istenszéke magosán a Maros fölött. Egyik oldalán a sokágú Galonya, másik oldalán a Bisztra-patak s mögötte a Kelemen csúcsai. Persze, ma már ott sem olyan a világ, mint akkor volt, midőn az Isten pihenni leült volt a hegyek közé. Ma már nem jár arra, ha pihenni akar. Elűzték az emberek. Elriasztották a gőzfűrészek, a lárma és a kiabálás, fadöntések zaja, mozdonyok sípja, a sok hevenyészve összetákolt ház, a szemét, a piszok, a békétlenség s mindaz, ami az emberrel együtt a völgyeken följött.

Ma már csak fent a gerinceken, a forrásvidékek táján áll még a rend. Oda húzódtak föl a szarvasok is, és az a néhány megmaradt medve. Ősszel a nagy bikák hangja a ködön át lehallatszik a völgyig. A gőzfűrészek robotoló emberei fölfigyelnek reá, ma-szatos kezüket végighúzzák sápadt homlokukon, s úgy érzik, mintha emlékeznének valamire.

De hatvan évvel ezelőtt még zárt erdő volt mindenütt, le a Marosig. A vécsi báró tudta magáénak mindkét Galonyát, Bisztrát az Istenszékevel együtt. Övé volt-e? Évente néhány napig, igen. Amikor szarvasbőgésre feljött, s ponyváját a plájások kifeszítették valamelyik szélmentes forrás közelében. Vagy hóhul-lás után, mikor az Ulm-pojáni üres esztenát három-négy napra megtöltötték csizmás, bekecses, puskás vadászurak, s öles tűz mellett itták a kemény borókapálinkát, s medvékről, vaddisznókról folyt a szó.

Ilyenkor talán övé volt az erdő. De máskor, ha jutott belőle embernek valami, az legfeljebb vén Sándru lehetett, az Ulm-pojánai bács, ki tavasztól ősziig ott legeltette juhait. Vagy Tóderik, a bizstramenti ember, kinek csapdái voltak az Urszu-patakon föl, egészen az Istenszéke alatti nyeregig, s aki Szent Györgynapi vásárkor zsákkal vitte a nyersbőrt a régeni zsidóknak.

Azt beszéltek erről a Tóderikről, hogy valahonnan messziről jött, a hegyeken túlról, és hogy valami sötétség járt vele. Az emberek beszélnek. Hosszú téli estéken, kemencetűz mellett, mikor a férfiak a pipát szívják, s a lángokba bámulnak, az asszonyok hosszú guzsalyról fonják a gyapjút, s megered belőlük a szó arról, ami volt.

Messziről jöhetett ez a Tóderik, annyi bizonyos, mert nem volt rokona senki a közelben. Idős is volt, ahogy mondják. Borzas fekete szakállába már fehér szálak vegyültek, amikor először látták errefelé, s vállig érő zsiros haja ritkult erősen.

Asszonya nem volt, mondják, csak egy leányka jött vele. A hegyről érkezett, nem úton, mint mások, még csak ösvényen se. Sántaék kidőlt kerítésén át lépett be a faluba. Vedlett báránybőr mellényt viselt, fején alacsony tetejű, széles, fekete kalapot, mint a havasiak. Nagy, hosszú bot a hátán, rajta kötéllel átkötött báránybőr bunda. Lábán szakadozott bocskor. Körmei kilátszottak belőle, s nagyok, feketék voltak, akár a medvéé.

A kislány mögötte jött. Mezítláb. Egyik kezében cserépkorsót hozott, másikban kicsi rongybatyut. Formás gyerek volt, talán tizenkét esztendőskor. Fejét kendő borította, piros-tarka kendő. A haja szőke volt, azt mondják, olyan szőke, amilyent arrafelé nem láttak még soha. A szeme pedig kék, mint az ég a fejük fölött, a hegyek tetején. Mert nyár volt akkor éppen, számoéérés ideje.

A lompos, fekete ember megállt a falu utcáján, és körülnézett. Úgy nézett borzas szemöldöke alól, sötétén, hogy félni lehetett tőle. Meglátta a korcsmát, s egyenest oda tartott. Szót se szólt, csak bement, s leült a sarokba.

Mondják, hogy voltak a korcsmában mások is, akik kíváncsian nézték a bozontos, fekete embert a szép kicsi leánygyerekekkel, de ő rájuk se hederített. Leült, a bundát s a botot maga mellé tette a sarokba, s leültette a leánykát is.

Csúnya, kövér örmény volt Dédán akkor a korcsmáros, akit a népek Szórfülűnek neveztek. Ez csak állt a butikja mögött, s várta, hogy majd szól valamit a vendég. De az nem szólt. Csak ült, s a leányka mellette.

Az emberek nézték, csóválták a fejüket. Ki, amit inni akart, megitta, s odábbállott. Idő múltán aztán Szőrfülű is előbújt a polcai mögül, s odament nagy szuszogva az idegenhez.

- Na? - kérdezte, s megállt előtte.
- Hán? - horkant föl a hegyről jött fekete ember, s felnézett a korcsmárosra.
- Mi kell? - kérdezte az örmény.
- Semmi.
- Honnan jöttél?
- Onnat.
- S hova mégy?
- Sehova.
- Sehova?
- Hán!
- Itt maradsz?
- Itt.
- Hol?
- Fönt.

- Az lehet - nyögött egyet a korcsmáros a sok beszédőtől, s letörülte homlokáról az izzadságot.

- Miért ne lehetne? Hán? Az örmény nézte az embert.
- Nem iszol?
- Ki mondta?
- Pénzed van?
- Nincs.

Hallgattak egy verset, aztán az idegen ráejtette nagy, bütykös öklét az asztalra, s számolni kezdte fekete ujjain.

- Fa van. Víz van. Föld van. Tűz van. Szén lesz. Kell itt olyan? Az örmény bólintott.
- Kell.
- Nyest van, fa van, drót van - számolta tovább a másik -, bőr kell?

Az örmény cammogott a fészkebe, egy mocskos pohárba töltött valami mocskos folyadékot, visszaszuszogott vele, s odatette az asztalra.

- Ne. Mi a neved?

Az idegen fölhajtotta a mocskot, elhúzta a száját, krárogott, aztán föl nézett a kövér korcsmáros bedagadt szemébe, és megmondta a nevét.

- Tóderik. Ez itt meg Nuca, ez a leány. Egyéb ne érdekeljen.

Szőrfülű rántott egyet a vállán, fogta az üres poharat, s öles szőrpapucsában visszalattogott az odújába. Tóderik meg fölállott, s lökött egyet az asztalon.

- Hallod? Egy fűrész kell, de jó fűrész. Egy balta kell, de jó balta. Egy szekereé kell, de jó szekereé. Tíz font máléliszt. Hallod?

A korcsmáros ránézett, s aprókat pislogott.

- Káliba?
- Ház.
- Hol?

- Az az én dolgom.

Az örmény vállat vont, megvakarta kövér tarkóját, s azt mondta:

- Holnap megkapod.

- Ha? Bolond vagy? - horkant föl Tóderik. - Ma! Szőrfülű újra rántott egyet a vállán, morgott valamit, aztán kinyitott egy alacsony ajtót, s betuszkolta magát a hátsó szobába. Idő múlva visszajött. Az asztalra lökött egy baltát, egy sze-kerét és egy fűrész.

Tóderik egyenként kezébe vette, s megnézte valamennyit. Megkopogtatta őket, s megszagolta.

- Ha. A balta balta, de nem jó. A szekerce szekerce, de nem jó. A fűrész is fűrész, de ... vigyen el az ördög! Hol a málé?

Szőrfülű morgott valamit, leemelt a polcraól egy jegenyefából készült furcsa lapátot, s a sarokban álló ládához dőcögött.

- Van zacskód?
- Van a keserűség.
- Hát?
- Adj zsákok!
- Nincs.

Tóderik szemöldökei vadul összefutottak.

- Nincs? És te vagy itt a korcsmáros? Hát borzlyuk ez, vagy falu? Hán?

Az örmény vállat vont, s visszatette a lapátot a polcra.

- Essen beléd a... - morgott Tóderik, s a leánykához fordult. Ekkor szólott hozzá először, mióta a faluba bejöttek.

- Add azt a ruhát.

A leányka fürge kezei sebesen kioldották a csomót, s a kendő odaterült az asztalra.

- Na. Ebbe mérd!

Az örmény belemerítette az óriás fakanalat a zsákba, gondosan ügyelve elegyengette rajta a lisztet, s a kendőbe töltötte. Egyszer, kétszer.

- Na - mondotta -, vidd. Tóderik ránézett a szemöldökei alól. -Tíz font?

- Annyi.

- Mérleg nincs?

- Nincs hát.

Valamit morgott még, amíg összekötözte a kendőt, s visszaadta a leánykának.

- Ne. El ne hullasd!

Aztán hóna alá vette a baltát, a szekeréét meg a fűrész, vállára lendítette a botot a bundával, s megindult. Vissza se nézett többet az örményre. Még csak nem is köszönt. Kiment az alacsony, piszkos ajtón, s kint megállt szemben a hegyekkel. Felnézett rájuk. Zölden és melegen ragyogtak azok, ahogy tiszta fényével rájuk tűzött a nyári nap.

- Na, itt vagy?-fordult hirtelen a leánykához. - Akkor gyere! Azzal megindult a Bisztrapatakon fölfelé, egyenest neki a hegyeknek.

Amikor a legutolsó házat is elhagyták, még egyszer visszafordult a leánykához. Ennyit mondott neki:

- Láttad a korcsmárost? Nem szeretem az ilyet, aki sokat beszél.

Aztán nem is szólt hátra többet, csak ment. Egy darabig még volt valami ösvényféle a patak mentén, ide-oda kanyargott, ahogy emberek s juhok rendre kitaposták. Aztán az is elmaradt. Szertefoszlott az üverekben. Csak a patak zúgott a kövek között, s a fák hallgattak. Ágaik helyenként leértek a fehér, tajtékos vízhez. A levegő könnyű volt és fényes. Színültig tele volt a víz partján álló napvirágok kesernyés illatával. Itt-ott egy-egy szitakötő rebbent. Kétoldalt hallgatagon őrizték a csendet óriás bükkök és sudaras fenyők.

Sokáig mentek így. Lábuk alatt puhán süppedt a moha, és egy-egy virág bólogatott. Olykor csermely keresztezte útjukat. Csilingelve jött, és futva a hegyoldalból, és a patakba sietett. Árnyas üverek illatát hozta és mohaszagot. Ormótlan szürke köveken billegtek át. Néha villant egy hal fehér hasa, s a leányka hosszasan nézett utána.

Ahol az Urszu-patak haragos zúgással a Bisztrába ömlik, s az istenszéki források vize belevegyül a többi vízbe: Tóderik megállt. Megállt, letette egy kőre a baltát, a szekeréét és a fűrész, le a bundát és a botot, és körülnézett. A leányka is letette a batyut és a cserépkorsót. Egy darabig várta, hogy mi lesz, de hogy az öreg nem szólt, s nem is mozdult, csak odament a patakhoz, s belemártotta a lábát.

- Jujj - mondta halkan, inkább a pataknak, mint másnak, s már dobta is le magáról a kicsi szoknyát s a kicsi inget, fejről a kicsi piros kendőt, hogy aranyszőke haja meglobogott a szellőben, amit az Urszuval aláküldött az Istenszéke. Óvatosan belelépett a vízbe. Először csak bokáig. Aztán térdig. Majd tovább. Bőrét hűvösen csiklandozta a víz. Csilingelő kacagás bugyborékol a fölé, s bevetette magát a tajtékos hullámok közé.

A bozontos, fekete ember ott a parton megfordult a nevetésre. Szinte döbbenve nézte a fehér habok közül felvillanó barna kis leánytestet. Nézte, aztán sóhajtott. Leült a kőre, a bunda mellé, térdére támasztotta a könyökét, állat az öklére, úgy nézte az erdőt.

A leányka lubickolt keveset, mászkált a sziklákon, beállt az Urszu zúgója alá, majd kijött a partra. Bőrén csillogtak a cseppek.

Megrázta magát, mint a kiskutya, és gyorsan ruhájába bújt. Vizes haját lekötötte a kis piros kendővel, letépett egy szép szál napvirágot, és az ingébe tűzte.

Az öreg fölemelte a fejét, és ránézett.

- Jó lesz itt? - kérdezte mély, dörmögő hangon.

A leányka körülnézett. Odébb, éppen a zúgóval szemben, kicsikét föntebb a fák között, tisztás látszott.

- Oda? - kérdezte, és a tisztásra mutatott.

- Oda - bólintott az ember.

A gyermek elindult a tisztás felé. Az ember is fölkelte lassan, s utána ballagott.

Néhány széles nagy bükkfa őrizte az aprócska tisztást, s túl rajta fenyők sötétlettek. A fű között itt-ott számoca piroslott. A nap aranyporral öntözte be a füveket és a fákat. Meleg, jó illat jött a tisztás felől. Egy aprócska forrás kúszott elő a páfrányok közül, és igyekezett szaporán eltűnni a fák alatt.

- Szép - mondta a leányka, és megállt a szélső bükkfánál.

A forrás fölött néhány fehér margaréta ragyogott a fűben. Az egyik nagy, sárga pillangó ült. Néha billegett a szárnyával. Mintha egy nagy, selymesen sárga virág nőtt volna ki a fehér virágból.

Tóderik megállt. Nézte a tisztást, a fákat, a forrást, az eget.

- Hol legyen a ház?

A leányka rámutatott a sárga pillangóra.

-Ott!

Szellő borzolta meg a bükkök lombját. Megérintette a fűszálakat is, a virágokat is. A pillangó billentett egyet a szárnyán, aztán fölemelkedett a levegőbe.

- Ott - mondotta a leányka újra -, ahol a pillangó ült.

A bozontos, fekete ember bólintott. Aztán csak állt, és nézett szótlanul a tovaszálló szép, sárga pillangó után, amíg el nem tűnt a fák csillogó koronái között.

2.

A HÁZ fölépült.

Azt mondják, furcsa ház volt. Először is nem volt benne egyetlen vasdarab sem. Egyetlen szeg, semmi. Másodszor nem szögletes volt az a ház, ahogy illik, hanem kerek. Kerek, mint egy méhkas. Magos, csúcsos tetejéhez a zsindelet is maga Tóderik hasította. Különösen szép zsindelek voltak azok. Lent nagyobbak, s fölfelé egyre kisebbek. Kerek végű zsindelek mind, hódfarkasok. A legfelsők már csak akkorácskák voltak, mint egy gyermektenyér.

Belül egyetlen szobája volt, egy nagy, kerek szoba, melynek közepén otromba terméskőből készült, roppant kemence állott, valami olyan kandallófél, melynek nyitott teteje fölött megfelelő kör alakú nyílás készült a padláson is a füst számára. A padlásra létrán lehetett fölmenni a szobából, egy csapóajtón át. Három ablaka volt a szobának: egyik a Bisztrapatakon fölfelé, másik lefelé nézett, a középsőből pedig hátrafelé, a Macskakőre lehetett látni. Azt mondják, ezek az ablakok is hajlítva voltak, a fal szerint. Keretük mogyorófából készült, üvegjük Mária-üvegből. Ajtaja az Urszura nyílt egyenest. Aki a küszöbön megállt, az felláthatott az Istenszékére.

Nyár derekán fogott Tóderik a házhoz, s őszire elkészült vele. Közben jártak néha emberek is arra, megálltak, s nézték.

- Furcsa házai építész - mondták.

- Hát! - förmedt rájuk Tóderik ilyenkor - ha nem tetszik, ne nézd!

De azért csak megnézte mindenki, akit arra vitt az útja, föl a legelőkre, mert olyan különös házat sehol a Maros mentében nem látott még ember.

Mikor az utolsó zsindelet is fölkerült a tetőre, s a csúcsára is fölötötte a leányka a csokrot két tárnicsvirágból, Tóderik lerakta szerszámaint a sarokba, fejébe nyomta a széles karimájú kalapot, kezébe vette a botot, vállára akasztott egy kötésre való rozsdás drótot, s elindult fölfelé az Urszun. Ment, ballagott, nézte a földet, a vizet, a fákat, itt-ott megállt, szemlélődött, egy-egy nyiladékon bement a fák közé, szimatolt, dűnyögött. Olykor lenyesett egy-egy hajlékony mogyoróvesszőt, s itt is, ott is felállított néhány fogót. Mire fölért oda, ahol a nagy szedres üverben az Urszu patak forrásai fakadnak: alig maradt a drótból valami.

A legelső forrásnál leült, megigazította a bocskorszíjait, keveset nézelődött még, szimatolt erre-arra, aztán visszatért a házhoz. A nap lenyugodott már, mire hazaért. Dérszaga volt a levegőnek, s fent az Istenszéke gerincein bögtek a bikák.

A leányka ott kuporgott a furcsa kőkandalló előtt, és hosszú nyárson sütögette a vacsorára való pizstrángokat.

Tóderik megállt mögötte. Nézte a tüzet, a nyársat és a leánykát. Erezte orrában a ház friss, meleg szagát, és halkán dörög-ve megszólalt. Aznap először.

- Szép halakat fogtál.

A ritka dicsérettől elpirult a gyermek, és nevetve fölnézett reá. Az öreg zavartan köhögni kezdett.

- Ügyes vagy - mondom még, azzal elfordult, mintha res-tellte volna, hogy annyit fecsegett.

Alig hullott le a hó, ott volt Tóderik a dédai korcsmában. Öt nyestbőrt s egy vidrabőrt tett le az asztalra az örmény elé.

Szórfülű megtapogatta a bőroket, beléjük fújt, forgatta. Aztán felnézett a gerendás mennyezetre, mintha a pókhálókkal tartana tanácskozást. Végül rámeredt az emberre.

- Még kettőt hozol, s jó lesz!

Tóderik fölhorkant, mint a vaddisznó.

- Hán? Volna eszed! Egyet se, érted? S még adsz húsz font mátiét! Húszat!

Az örmény kövér arca elkékölt.

- Én? Inkább sohase láttalak volna! Mit gondolsz? Ezekért? Hát bőroek ezek?

És lökdödni kezdte a bőroket az asztalon, fújta, tépte, dörzsölte, dobálta őket dühös fintorral. De Tóderik csak hallgatott, s várt. Aztán köpött egyet a padlóra, s ennyit mondott:

- Ide hallgass, ördög korcsmárosa! Hozhatok még többet is. De adj most két véka málét meg egy kötés hagymát, meg két font túró, meg egy üveg olajat. Tél van.

Erre aztán az örmény elhallgatott, összeszedte a bőroket, s bevitte a belső szobába.

- Így, látod - mondom Tóderik -, nem szeretem, ha az emberek annyit beszélnek.

Azzal visszament az Urszu torkába a liszttel, hagymával, túróval és olajjal.

3.

Ez ÉPPEN akkor történt, amikor az urak újfent vadászni jöttek. Még a faluban szembetalálkozott hosszú Mitruval, a báró plájászával.

- Gyere hajtani - állott meg Mitru -, hallod? Itt vannak az urak. Pálinka lesz. Virradatkor légy az Ulmu torkában. Átjöhetsz a hegyen is.

- Menjen a bánat! - dörögte Tóderik, s ment tovább. A plájász hangja meghegyesedett.

- Hallod-e? A ház, amit csináltál, az úr helyén van. Övé az erdő mind. Kértél rá engedélyt, he?

Tóderik köpött egyet.

- Az erdő Istené, nem az uradé - dühögte, s ment tovább. De aztán éjszaka megint csak fölkel. Tüzet tett, hogy lásson, aztán egy jó marék málélisztet kendőbe kötözött, s fölakasztotta a botra. Magára rántotta a birkabőr mellényt, fejébe nyomta a nagy, lapos kalapot, s odaszólt a leányka vacka felé:

- Nuca, he.

A bunda megmozdult.

- Ide hallgass! Megyek az urakhoz. Talán pár napra. Hallod?

- Hallom - felelte vékonyka, álmos hangon a leányka.

- Akkor jó.

Azzal kidöcögött az ajtón.

A fáknak hószaguk volt. Pára lebegett a patak fölött. Egy-egy száraz gallyon megreccsent a fagy. A csillagok ragyogtak még, de kelet felé, a Tirimia fölött már sápadni kezdett az ég.

Megszagolta a levegőt, és érezte, hogy jó idő lesz. Átment a pallón. A lehántott fenyőrönk csúszott a fagytól. A patakon túl megállt, visszanézett, és elhatározta, hogy megszélesíti még egy fával. Aztán elindult az Urszun fölfele, egyforma, cammogó lépésekkel, de mégis sebesen. Mint a medve, amikor utazik.

Mire az utolsó csillag is elfogyott, már a Kis-Galonyán ereszkedett alá. Köd volt a völgyön, s a fákon akkor virágzott ki a zúzvara. A hó még bokáig sem ért, s halkan nyöszörgött a bocskor alatt.

Az Ulmu torkában már együtt voltak az emberek. Tüzet gyújtottak a patak partján, s ott gunnyasztottak körülötte, mint borzolt varjak a trágyadombon. Húszan lehettek. Birkabőr mellényes, condrazekés, kucsmás, nehéz emberek. Mitru volt velük és Stefán, az ilvai plájász. Puska volt náluk, nagy, régi fajta, hosz-szú csövű. A többinél erdőirtó balta, vagy egyszerűen csak hegyjáró bot.

- Hát eljöttél? - kérdezte Mitru fölényes hangon.

Nem felelt. A többiek szó nélkül helyet szorítottak neki a tűznél, úgy nézték a furcsa, idegen, fekete embert. Az egyik bütyköst nyújtott.

- Igyál! Ha medvét lőnek az urak, mindenki kap egy fél pinttel. Ivott s továbbadta. A pálinka rácsöpögött a szakállára. Még a szaga is jólesett.

- Itt lesznek a medvék - mondotta valaki, s felmutatott a fenyővel benőtt, sűrű hegyoldalra -, tavaly is itt voltak.

- Egy biztosan lesz - felelte Mitru -, tegnap rámentek a nyomára. Nagy, mint egy ökör.

- Adja Isten, hogy megleljük - nyögte valaki, és csámcsogott a pálinka ízéhez.

- S hogy el is találják az urak! - óvatzkodott egy másik. Tóderik fölnézett a hegyoldalra, nézte, nézte, aztán megcsóválta a fejét.

- Ott ma nem lesz semmi - dühögte egykedvűen. A plájászok fölhorkantak.

- Miért?

- Mert észkas. Havazáskor, úgy igen. De most?!

- Nagyon okos vagy - gúnyolódott Mitru -, tán sokat jártál erre! Hát hol keresnéd, ha nem itten?

Tóderik fölmutatott a szemközti oldalra, amelyik az Istenszékének szaladt fölfele.

- Ott. Verőfény. Meg bükk. Besüt a nap közéje. S van makk. Ha! Itt túl ma csak harkályt s mókust, azt igen. Nem medvét.

Hosszú Mitru megrángatta kenderszínű, gyér bajuszát. Sovány orrán bosszúság kunkorodott.

- Hm - mondotta -, nagyokos vagy. Sze' én is tudom, mit tesz a makk meg a verőfény. De elsőnek ezt hajtjuk mindig.

Tóderik vállat vont. Valaki új rozsét dobott a tűzre. A szikrák fölszöktek magosra.

- Azt másodiknak hajtjuk - mondotta egy öregebb ember -, ez a rend.

Aztán többet nem beszéltek a dologról.

Egyre világosabb lett. A köd lehúzódtott a Maros felé, s az acélkék égen csillogva jelentek meg a napsugarak.

Eloltották a tüzet, s elindultak lassan a patakon fölfele. Mitru időnként leállított egy-egy embert.

- Te itt maradsz! Az irányt tudod. Tartsátok jól a távolságot, és ügyeljetek! Az urak a poján alatti gerincet állják. Mikor azt a sziklát ott eléri a nap, indul a hajtás.

- Értem - felelte az illető, s félreállt a nyomból.

Az első hajtásban valóban nem volt semmi, csak hideg. Lövés sem esett. Az urak bosszúsak voltak, megfáztak. Bajszuk, szempillájuk csupa zúzmara volt.

A második hajtásban először egy konda disznót vertek föl a hajtók.

- Hujj - hujj! Vigyázz! Ne hagyj! Fölfele! Fölfele! Fölfele vigyázz! Hujjhujj! Disznók!

Aztán a harmadik üverben valaki friss medvenyomra bukkant.

- Medve - visszhangzóit végig a patak fölött -, medve! Vigyázz! Lefe! Lefe!

Aztán sokáig nem történt semmi. Csak a Mitru nagy, borzas kutyáját lehetett hallani valahol messze, ahogy egy katlan mélyén ugatott.

Már a hetedik üveren is túl voltak, mikor fent, az Istenszék gerincén, ahol az urak állottak, eldördült az első két lövés. Egy idő múlva újra kettő. Majd még egy. Utána csend megint. Jó idő múlva haliam lehetett a kutyát, ahogy ugatva jött visszafelé. S valaki fent kiáltott.

- Visszatérnek a disznók! Vigyázz! Vigyázz középen!

Tóderik is ott ment középen. Üveren föl, üveren le. Föl-le, föl-le, szakadatlanul. Már jó ideje a disznók nyomán haladt. Tudta, hogy tizennégyen vannak, kilenc kicsi, öt nagy. Majd az egyik, a legnagyobb, kivált a többi közül, s fölfelé kanyarodott. Tóderik utánanézett a nyomnak. Szűk, sziklás gerincen állott éppen, előtte is, mögötte is apró tisztásokkal tarkított sűrű, fiatal fenyves.

Akkor hallatszottak a lövések éppen. Majd a kutyaugatás és a kiáltások fent. Néhány ugrással fent volt a sziklákon, s mélyen beláthatott az üverbe. A szemközti oldalon éppen akkor ereszkedtek alá a disznók. Megolvasta őket: tizenegyen voltak. Kilenc kicsi, két nagy. A nagyok közül az egyik elől ment, a másik lemaradva, egészen hátul. Néha meg is állt. Ezt ugatta a kutya.

- Hujj-hahujj! Hujhá! Hujhá! Hujjahahuuu! - ordított bele tele torokkal az üverbe.

A disznók megálltak, aztán eltértek lefele.

- Lefele mennek! Vigyázz! Hujjhahujj!

Ebben a pillanatban valami megmozdult a szikla alatt. Valami nagy. Fújt, és törtetve iramodott visszafele.

- Az anyád...! - fordult meg Tóderik, s még láthatta egy pillanatra a különvált nagy, behemót kant, amint eltűnt hátul a fiatalosban.

- Ügyes voltál - vigyorodott el -, Isten éltesen. Nem esznek belőled az urak.

A disznók már eltűntek addigra ott túl. Csak a hátul levő küzdött egymaga a kutyával. Nem tudott menni. Egy kidőlt fa mellett állt, hörgött és csattogtatta agyarait a kutya felé. Aztán hirtelen eltántorodott, és elesett. Vonaglott még, majd nem mozdult többet.

Mire Tóderik odaért, már a kutya sem ugatta, csak lógó nyelvvel ült mellette, és néha beletépett a véres sörték közé. Morgott, mikor meglátta az idegen embert.

- Nana - beszélt hozzá Tóderik. - Nana! Ciba ne! Ne!

Haslövése volt a disznónak. Kövér, kétéves kan, éppen szalonnának való. Véres volt körülötte a hó, s a nyom is, ahol idáig elvergődött.

Egy percig gondolkozott Tóderik, hogy mit tegyen, de aztán vállat vont.

- Majd eljön utánad, aki beléd lőtt.

Aztán otthagya a disznót a kutyával együtt.

Közben újra megszólaltak a puskák, de most az aljban. Aztán csak mentek a hajtók tovább, üveren föl, üveren le. A nap már erősen áthajlott a görgényi oldalra, mire a hajtásnak vége lett.

Egy medvét s három disznót lőttek az urak. Arcukon megelégedés ült, és szorgalmasan kínálgatták egymást a kulacsokból. A medvét a báró lőtte. Ott ült egy fatönkön, szélesen, derűsen, csupa mosolygással a szakála között, s a gornyeszegi gróffal évődött éppen, aki két disznót hibázott egymás után.

- Rövidek voltak, mi? A fene egye meg, te Mitru, mért nem toldod meg legalább egy méterrel azokat a disznókat, amiket a gróf elé küldesz, hallod-e? Mitru? Hol van az a gazember?

- Elment a disznó után, amit nagyságos Éltető úr sebzett - jelentette katonásan Stefán, az ilvai plájász.

Tüzet gyújtottak az urak számára, a hóra bundákat és pokrócokat terítettek, előkerült az ennivaló. A hajtok odébb húzódtak. Nem kellett nekik a tűz, melegük volt úgyis. A báró vágatott mindegyiknek egy tenyérnyi szalonnát, s negyed kenyeret. Elragódhattak rajta.

Az uraknál előkerült a bor s a tréfa. Középuított ült a báró, egy lábú vadászszékén, széles, nagy terjedelmével, őszülő szakállával, piros arcával, akár valami vidám, vén havasi Isten. Bekecs nélkül, bőrmellényben, s még azt is kigombolta a hasán, hogy jobban nevetessen. Jobbra tőle, alacsony, kis háromlábú széken, bosszúsan és gondteltlen szigorkodott a keszegképű gernyeszegi gróf. Kényszeredetten erőszakolt arcára egy-egy fanyar mosolyt, ha őt csipkedte a tréfa, s minden figyelmét a sült kenyérré fordította meg a vajra. Mivel csak azt ehette szegény, gyomorbetegsége miatt.

A báró másik felén bozontosán székelte egy odacipelt rönkön a havasi király: Éltető uraság. Nem volt sem fiatal, sem vén. Negyven is lehetett volna, hatvan is. Torzonborz bajusza álláig fityegett, barnára cserzett arcába keményen vésődtek a ráncok. Sűrű, fekete üstöké fülére lógott a magyarosra gyúrt báránybőr kucsma alól. Éles karvalyorra fölött két élénk, villogó szem harcra s vitára készen parázslóit minden pillanatban.

A többiek, ahogy lehetett, úgy ülték körül a tüzet. Sokan voltak, s Erdély minden feléből. Többen, mint a hajtok. Még Mitru sem ismerte valamennyit, pedig ő már évek óta vadászott az urakkal.

Hanem volt ott egy, akin meglátszott, hogy nem tartozik egészen közéjük. Kis, barna képű fiatalember volt ez. Szürke condra-gúnyát viselt, akár a jó módú parasztok. Bajuszkája pelyhedzett éppen. Ócska, egycsővű puskájával ott ült egy ledöntött bükkfán, távolabb a fűztől s az uraktól, de a hajtokhoz sem közel, s bicskával szalonnát falatozott. Az öreg Sándru fia" volt ez. Sán-drué, aki a báró legelőit bérelte kereken, a havason, mindenütt, amerre csak tisztások és széltörések voltak.

Tüszős, bocskoros, egyszerű havasi pásztorember volt az öreg Sándru, de kétezer birkának az ura. Bácsaival és pakurárjaival maga terelte a juhokat tavasszal fel az Ulmura, Zsisára, Cégér pojánra, Bradulecre s amerre csak a bárónak legelői voltak. Ősszel maga ment mögöttük, le a Maros völgyén végig a Nyarad és Küküllő mentére, ahol szénát, szalmát vehettek uradalmaktól a teletetésre. Kétezer vagy talán még több birkája volt, ki tudta azt pontosan? S őt fia. Négyet megtartott pakurárnak, s az ötödiket, a legkisebbiket úrnak taníttatta. Tellett a juhokból. Így lett Indrei Sándruból Sándru Bandi joggyakornok a szászrégcni szolgabírószágon.

A báró szerette az öreg Sándrut, mert ritka becsületes ember volt. S pártolta a fiát is ezért. Sorsát már el is rendezte előre: ha ideje jó, szolgabíró lesz majd, s főszolgabíró később. Addig is, valahányszor vadászni indult Vécsről az urakkal, elfuttatott egy csészás lovat Szászrégenbe Sándru úrfiért. Hadd jöjjön ő is. Szokjon be a magyar urak közé. Tréfálni is szeretett vele, mert jól vágott az esze a fiúnak.

Azt tette ott a tűznél éppen. Arról folyt ugyanis a szó, hogy mi több: ha egy medvét lőtt valaki, vagy pedig két disznót. Ki ezt mondta, ki azt.

- No, Bandi öcsém -fordult oda a báró a Sándru-fiúhoz -, mit szóiasz te ehhez, hadd lám?

Az pedig illedelmesen megtörölte elébb a száját, kis pelyhedző bajuszkáját is megpödörgette, aztán kivágta bátran:

- Én a két disznó mellett szavazok!

- S ugyan miért? - hökkent meg a báró.

- Azért, mert a disznó mindenképpen előkelőbb, mint a medve.

- Nocsak - lepődtek meg erre az urak is.

De a báró már látta, hogy ebből ki kell bújjék valami fortély, s ezért hát biztatta a fiút.

- Na, hát magyarázd meg a dolgot, hadd értsük! Nem is kérette az magát.

- Hát nem a kegyelmes báró úrtól hallottuk többször is, hogy ebből vagy abból a disznóból képviselő, főispán vagy éppen miniszter lett? Medve pedig még ez ideig nem töltött be a hazában semmiféle hivatalt!

- Ej, kutya kölyke! - kacagtak az urak, s egy fél pint bort nyomban meg kellett igyék erre a mondásra.

Közben lehúzták a medvét is, meg a disznókat is a hegyről. Fölkeltek az urak, nézték a zsákmányt. Odatódultak a hajtok is. Méregették a medvét, becsülték súlyra a disznókat. Kacagott a sok lompos, izzadt szegényember annyi szép hús láttán. Ebből majd jut mindegyiknek egy tarisznyára való, mikor hazamegy, s fél liter pálinka a medve után.

Csak kikottyantotta örömeiben az egyik.

- Na ugye, hogy mégiscsak az öregnek volt igaza! Mondotta ökelme még az elején, hogy az első hajtásban nem lesz semmi, csak a másodikban! Nem hitt neki Mitru!

Meghallotta a báró a beszédet, s kíváncsian fordult a hajtok felé.

- Melyik az az ember?

- Ez ni - mutogattak többen is Tóderikra -, megmondta már reggel, hol kell keresni. Pedig nem is idevaló. Most jár itt először.

A báró ránézett Tódcrikra, nézte, aztán megkérdezte.

- Hogy hívnak téged?

- Tóderik.

- Soha nem hallottam a nevedet - csóválta meg a fejét -, nem vagy idevaló?

- Nyáron jöttem, uram.

- S hol laksz?

- Ott lent a patakon - mutatott az Urszu felé Tóderik.

A báró összeráncolta a homlokát. Emlékezni kezdett valamire. - Várj csak. Valamit mintha hallottam volna rólad. Egy furcsa házat építettél az erdőben. Igaz-e? Tóderik megrángatta a vállait.

- Akinek furcsa, legyen furcsa.

- Kerek, vagy mi a fene?

- Az hát! Kerek! Olyan, mint a méhkas! - szóltak közbe néhányan az emberek közül.

- Hát aztán? - mordult föl bosszúsan Tóderik. - Mi bajotok vele? Olyan, amilyen. He!

- Majd megnézzük holnap, ha átmegyünk a Macskakőre - döntötte el a báró -, de ha csúnya a házad, akkor el kell takarítsad az erdőmből, érted?

Az emberek nevettek, Tóderik morgott valamit. Ekkor jött vissza Mitru a kutyával. Izzadt volt, és lihegett. Az emberek köréje gyűltek.

- Na, megvan a disznó? - nézett rá sötéten Éltető úr.

A hosszú ember még lihegett párat, aztán levette hegyes kucsmáját, s leverte róla a havat.

- Visszamentem a nyomán egészen az Ulmu fejéig - mondotta, de nem nézett az urakra -, haslövése van, valahol hátul, úgy látszik. Nem állt meg egy percre sem, sehol. S az Ulmu fejénél már alig vérzett.

A havasi király szúrós, fekete szeme vizslatva figyelte a plá-jász arcát, úgy, hogy az elvörösödve kezdte vakarni bocskoráról a havat.

- Jobbról vérzett, vagy balról? - Jobbról...

A szúrós szemek villantak egyet.

- Nem... balról... azaz... jobbról is kicsit, balról is kicsit... - dadogta belezavarodva Mitru, s még jobban izzadt, mint azelőtt.

Éltető úr sziklakemény arccal nézett a plájászra. De csak egy pillanatig. Aztán legyintett, és elfordult tőle.

- Jó, na - dörmögte bozontos bajuszába -, a többit már tudom. Hanem ha már hazudsz, annyit megtanulhatnál, hogy a haslövés nem vérzik sem jobbra, sem balra, hanem egyenesen lefele csöpög. Tehát alatta van a vér. Érted? Elmehetsz.

Mitru vörösén tántorodott a hajtok közé. Dörzsölte a homlokát, és káromkodott a fogai között.

- Essen a nyavalya az ilyen rohadt disznóba, csak megjárhatja Az embert...

A szürkület elnyomta már a havast, mire az Ulmpojáni esztenához értek. A patakon átvette uralmát a köd. Fagy reccsent a gerinceken, és a csillagok borzongva bújtak elő rendre az estéből.

Az urak számára nagy kalibában rendeztek szállást. Középen égett a tűz. Öles bükkhasábok ontották a fényt és a meleget, lángját váltott emberek őrizték egész éjszaka. Az urak körben heverték, bundákon s takarókon, a gerendafal mentén. Ettek, ittak, tréfálták egymást. Aztán később politikára terelődött a szó, s akkor egy idő múltán rendre elaludtak.

Az embereknek a szélvédő fődél maradt, mely alatt nyáron a pakurárok alszanak. Öles tüzet gyújtottak előtte, s vigyázták, hogy ki ne aludjék. A jó melegben még a birkabőrt is ledobták magukról, s úgy heverték ott, ingben, a nyárról maradt száraz fenyőbojtokon szorosan egymás mellett, akár a birkák.

Csak néha ejtettek szót. Favágásról, vadak dolgáról, tehénről, asszonyról, halálról. Betegségről, urak dolgáról, dézsmáról. Lassan s álmosan folyt a beszéd, néha hosszú időre elakadt, s csak nyögések és sóhajtozások hallatszottak, s a bükkhasábok pattogásai, ahogy a tűz vörös karmai tépdesték őket.

A Sándru-fiú is ide telepedett, ehhez a tűzhöz. Eleinte az uraknál ült, mert hívták, s akarták, hogy ott legyen. De aztán a lassuló beszéd alatt, anélkül, hogy észrevették volna, szép csendesen kioldalgott a kalibából, ide a féltető alá. Bekecsére dőlve elnézte a tüzet, a lángok játékát, s túl azon a komor, szép téli éjszakát. Hegyek s fák elmosódó körvonalait, s a csillagokat fönt, melyek, mint valami nagy tűznek szikrái sziporkáztak magosán a világ fölött. Ahogy úgy félálomban elhallgatta a lassú, vontatott beszédet, tehénről, legelőről, erdőirtásról, olyan volt, mintha régi gyermekkorra tért volna vissza. A juhok, a nagy lapos legelők, a hűvös csillagos esték, a zsendice szaga és az orda íze. Valahogy olyan volt minden. Elhevert az emberek között, s érezte, hogy közülük való. Így ültek ezek néha az apja mellett is, így beszéltek, ezen a nyelven, ezekkel a szavakkal. Ha nyáron felhozta őket útjuk a legelőre, s éjszakára az esztenán maradtak.

Mélységesen mély volt az éjszaka. Szikrázva lobogott a tűz, halkult a szó, s az emberek befele fordultak, önmagukba. Lomha hullámokkal hullámozott a csönd, mint egy nagy, sötét tenger a hegyek között.

Aztán lassan följött a hold, s a Bradulec tetejére kiült. A pojána szélén megnőttek a fák. Árnyak suhantak törzseik között. Túl, a Galonya katlanaiban párját hívta az öreg bagoly.

Tóderik lassan Mitruhoz csúszott. Botjával megpiszkálta a tüzet. Szikrák szöktek föl, vörös szikrák, s eltűntek a csillagok között.

A plájász lehunyta szemmel hevert. De nem hallatszott a lélegzete, nem aludt még.

- Kibelezted?

Tóderik hangja alig volt egy halk morgásnál több. Mégis felriadt tőle a másik. -Mit?

És savósínú szeme kerekre nyílván meredt Tóderikre.

- A disznót.

Mitru szeme riadtan futott körbe. De nem figyelt rájuk senki.

- Hallgass...!

- Nana...

- Te jártál ott?

- Én.

Egy ideig csak a tüzet lehetett hallani. S valahol messze, ta-l.in a Tirimián, felvonított a farkas. Valaki az emberek közül felfülett.

- Ha csak... kezdik már...

- Itt a tél - sóhajtott aztán.

A többi már aludt. Nehéz szuszogás töltötte be a levegőt.

Egy idő múlva súgva, rekedten megszólalt Mitru.

- Egyik combja a tiéd.

Tóderik botja újra megpiszkálta a tüzet. Lassan fölkel, a farakáshoz dőcögött, s néhány hasábot a parázsra vetett.

- És a szalonna? - kérdezte, amikor visszaült.

A plájász arca alig észrevehetően megrándult. Aztán sóhajtott.

- Amennyi a tarisznyádban elfér, elég?

Tóderik bólintott. Aztán elhevert, könyökére dűlt.

A hold már elhagyta a Bradulecet, s ott lógott halvány párák között az égen. Sápadtan csillogott a hó. Eltévedt szél érkezett lentről, s egy percre hallani lehetett a patakot.

- De a hasából - mondotta később.

A másik nem felelt. Égnek fordult arccal feküdt, szája nyitva volt. Borostás arcát megvilágította a tűz, s bajuszára akkor szállt alá egy fekete pernye.

Mélységes volt a csönd s az éjszaka. Valaki ült az Istenszékén, s hosszú ősz szakállal köddel lepte a fenyveseket.

Azon a vadászon a vécsi Nagyúr valóban megnézte Tóderik hazái. Mindjárt másnap, az első hajtás után. Ott jöttek le mindannyian az Urszun, s egyszerre csak szemközt állottak a kerek házzal.

- Ez az? - kérdezte a báró csodálkozva.

- Ez - felelte Mitru, aki mellette volt.

- Nincs egy szeg se benne - mondotta valaki az emberek közül -, tiszta fábul készült az egész.

A báró átment a pallón. Mögötte Éltető úr. Csúszott a lehántott fenyőrönk a fagyott talpú csizmák alatt, a gerneszegi gróf nem is mert reá menni.

- Ma a Macskást hajtjuk, lent is kell maradjon valaki - kezdte n mesét.

- Gyere csak át - intett a báró. - Mitru, segítetek a grófnak. Ketten fogták meg, s úgy hozták szegényt. Majd bele nem fittyentek mindhárman a Bisztrába.

A kerek háznál nevetés fakadt. Csilingelő, vidám kis nevetés. Mindenki odanézett. Szőke, kék szemű leányka állott az ajtóban, és nevetett.

- A te leányod? - kérdezte Tóderiket a báró.

- Enyim.

- Szép gyerek. S a feleséged? -Nincs.

Furcsán mondta, morogva, mint a medve. A báró ránézett, s nem kérdezett többet. Odament a házhoz, megsimogatta a kislány szőke fejét, aztán megszemlélte a házat jól,kívülről, belülről.

- Furcsa ház - mondotta -, a fenébe is, nagyon furcsa. Hol tanultál ilyet építeni?

Tóderik vállat vont.

- Sehol.

Mikor már mozdulni kezdtek a hajtók, hogy felálljanak a Bisztra mentében, és Stefán is indult, hogy nyomot taposson az uraknak föl a Macskás nyergéig, akkor a báró egyszerre csak kihúzta magát, összeráncolta a homlokát, és szigorúan ráförmedt Tóderikre.

- A ház ellen nincs kifogásom. Azonban hallod-e: nem jó helyre tetted! Ki választotta ezt a helyet?

Tóderik lassan megforgatta a fejét, aztán a leánykára nézett. A leányka reá. Aztán megszólalt a leányka, de nagyon komolyan.

- Én... vagyis... a sárga pillangó...

A báró még jobban összeráncolta a homlokát.

- Nekem itt sehogyan sem tetszik, hallod-e? Vidd át, oda ni, a túlsó oldalra! Értetted? Holnapra ott legyen!

Tóderik állt. A leányka szeme kerekre nyílvá bámulta a bárót. Az emberek vigyorogtak. De az urak közül nem nevetett, még csak nem is mosolygott senki. Mind keményen és szigorúan néztek Tóderikre, akárcsak a báró.

- Nem értetted? Holnapra vidd át a túlsó oldalra! Ha nem: lebontatom az egészet!

Halálos nagy csönd lett a szavak után. Tóderik lassan fölemelte a fejét, és egyenesen a báró szemébe nézett. Belenézett nélyen. Aztán legyintett és elfordult. Ekkor megszólalt a Sándru-fiú.

- Hé, ember! Kérd meg a kegyelmes báró urat, hogy adja kölcsön azt a két bivalyát, amivel áthúzhatod!

Az urakból kitört a kacagás, de egyszerre gyermeksírás hasított bele a jókedvükbe. A kislány sírt. Kétségbeesett, szívet tépő gyermekzokogással.

A báró elkomolyodott, és odament a gyermekhez.

- Ne sírj, na. Hát úgy szereted ezt a csúnya házat?

Keze kinyúlt, hogy megsimogassa a szőke fejet. De a kislány hirtelen kiegyenesedett, és ráütött a kezére. Könnyes arca kigyúlt a haragtól.

- Ne nyúlj hozzám! Rossz ember vagy! Rossz!

A báró meghökkenve nézett a haragos gyerekekre. Az urak közül sokan nevettek.

- Nézd csak, a kis vadmacska! De fölvtágták a nyelvét! Ebből is jóféle feleség lesz! Hát még anyós!

Ekkor odament a Sándru-fiú, leguggolt a kislány mellé, meglógta két vékonyka kis vállát, az arcába nézett, és azt mondta:

- Ne sírj, te. Hiszen csak tréfált a báró úr. Nem akarja ő bántani a házatokat, dehogy akarja. Nincs nála jobb ember az országban, te! Ha nem sírsz többet, hozok neked egy mókust!

- Igazán? - nézett rá komolyan a gyermek.

- Igazán - bólintott a Sándru-fiú, s megsimogatta a leányka fejét - de azt mondd meg, hol vetted ezt az aranyszínű hajad,mi?

- Nem tudom - felelte, és már mosolygott -, mikor hozod a mókust?

- Elhozom, ne félj. De csókot is kell adj érte.

- Most?

Már nevetett. Hamiskásan, mint a nagyleányok. Két kis karját a fiatalember nyaka köré fonta.

- Egyet most, egyet, mikor elhozom.

Az urak nevettek, s tréfálkozva indultak Stefán után, a hegyre. A báró bőrmellénye zsebeiben kotorászott, és előhalászott egy ezüst forintost. - Nesze - nyújtotta oda a kisleánynak -, kelengyére való.

A gyermek kerekre nyílt szemmel bámulta a csillogó ezüstpénzt.

- Vedd el, na - biztatta Sándru Bandi -, s csókolj kezet a kegyelmes báró úrnak. Látod, milyen jó ember? Csókolj kezet gyorsan!

Csilingelve nevetett a leányka.

- De furcsák vagytok! Mért csókoljam a kezét, ha jó ember? Azt csak a papoknak szokás!

S már a báróhoz is ugrott, két kis kezével belecsimpaszkodott a nyakába, s megcsókolta a kövér, szakállas arcot.

A nagyúr egy pillanatig úgy maradt, lehajolva. Két nagy vaskos kezével ő is átölelte a kislányt. Talán egyetlen fiára gondolt, aki ennyi idős lehetett éppen, amikor meghalt. De az már nagyon régen történt. Azóta nem csókolta meg gyermek az arcát.

Aztán gyorsan fölegyenesedett, keze végigsimított a szőke fejen, és halkán mondta:

- Eredj be, megfázol.

Megfordult, rántott egyet a puskaszíján, s gyors lépésekkel megindult Stefán után, föl a Macskásra.

A Sándru-fiú még visszakacagott a kislányra:

- Aztán jó légy!

A gyermek ott állt az ajtó előtt, mezítláb a hóban, s az ismeretlen ezüstpénzzel a tenyerén. Tiszta kék szemével mosolyogva nézte a távozó vadászokat, s utánuk kiáltott:

- Aztán a mókust el ne feledd!

Hangja csilingelve szökdelte át a tisztást, fától fáig táncolt, mint valaki kis láthatatlan ezüstruhás tündér. Míg a Macskakő lábának hólepte fenyője el nem lepték.

Annak a vadászatnak az utolsó napján, fent a Tirmia középső üverében öreg, galléros kan medvét lőtt Éltető úr, a havasi király. A nagy bchemót állat szügyben kapta a lövést, mégis volt még annyi ereje, hogy megforduljon, s törve, zúzva, akárha egy szikla gördülne lefele, belevesse magát a katlan sűrűjébe.

Még nem volt egészen vége a hajtásnak, mikor Éltető úr elindult a vérnyomon lefele. Élénkpiros, habos vér jelezte vastagon a medve útját. Kézben tartott puskával, óvatosan haladt az úr lefele. Néha megállt, és kémlelte maga előtt a sűrűt. Tömötten álltak a fiatal fenyők, alig lehetett néhány lépésnyire látni.

Egy szikla alatt ott feküdt a medve. Nem élt már. Mozdulatlanul feküdt ott, mint egy nagy, fekete gomolyag, ahogy fejjel előre belezuhant a hóba.

Éltető úr nekitámasztotta a puskáját egy fának, bekecsét ledobta, s nekigyürkőzött. Kihúzta az oldalán fityegő keskeny nyúzókéjét, és elkezdte a medve bőrét szaporán lehúzni. Meleg volt még a test, könnyen jött le a bőr róla, szinte játszva.

Alig készült el a jobb első lábával, mikor mozogni kezdett valami mögötte a sűrűben. Kiegyenesedett, figyelt. De csak néhány pillanatig. Aztán megismerte a törtetéséről, hogy nem lehet más, csak ember.

Nyúzott tovább.

Kis idő múlva hallotta, hogy az ember kilépett a sziklára. Állt ott, aztán lejött. Nem fordult hátra, hogy megnézze, ki az. Nem lehetett más, csak valamelyik hajtó. Hallotta, hogy leér, s megáll mögötte. Aztán mozogni kezdett. Valaki odalépett egészen melléje, lehajolt, és megfogta a medve hátsó lábát. Egy nagy fekete kézben villant meg egy kis, görbe bicska éle, és szempillantás alatt végighasította a bort, talptól hasig.

Ekkor nézte csak meg az embert. Tóderik volt. Ott görnyedt a medve fölött, szó nélkül, feketén, és fejtette le róla a bőrt. Mégpedig olyan boszorkányos gyorsasággal, hogy Éltető úrnak megakadt rajta a szeme.

- Sokat nyúzhattál már, hallod-e?

Tóderik csak éppen a szemét villantotta feléje, görnyedtéből. A keze meg sem állt.

- Nem mondom.

Aztán csak dolgoztak mind a ketten, szó nélkül. Mikor a négy lábával elkészültek, talpak, körmök, minden rendben volt, akkor egyenesedett föl csak az urszubeli ember.

- Szép medve - és köpött egyet hozzá.

- Megjárja - dűnyögött Éltető úr, aztán nekifogott a fejnek.

Mire elkészült vele, a többi már lefejtette Tóderik. Úgy hevert ott a nagy, véres test hanyatt, égnek meredő karokkal-lábakkal, mint egy megnyúzott nagydarab ember. Késüket,

kezüket megmosták a hóban, és még mindig nem szóltak egy szót sem. Aztán Tóderik botjára kötötte a nagy, fekete bőrt, úgy lógott rajta, mint egy jókora juhászbunda, és megindultak fölfele. Elöl az úr, mögötte Tóderik.

Mikor a sűrűből kiértek, és már látszott a pláj gerince, Éltető úr egy pillanatra szusszanni megállt. Visszafordult, megnézte Tóderiket, és ennyit mondott:

- Szeretem az olyan embert, aki megbecsüli a szót. Tóderik nem vette dicsőségnek. Bólintott egykedvűen, leverte magáról a havat, s megigazította fején a fekete kalapot.

- Sok beszéd szegénység - dörögte, de ezt talán már nem is hallotta az úr, mert már újra a havat taposta akkor, fölfele a plájnak.

Este, mikor hazamenőben voltak, s a plájon haladtak lefele valamennyien szótlánul és fáradtan, a havasi király kilépett az urak sorából, megvárta a hajtókat, és köztük Tóderiket.

- Ide figyelj - mondta, és jól a szeme közé nézett -, beállhatsz plájásznak hozzám. Puskát kapsz s komenciót, ahogyan szokás.

Az embereknek, akik ezt hallották, tátva maradt a szájuk, és még a nyál is kicsordult rajta a csodálkozástól. Rettentő nagy dolog volt az, hogy maga Éltető úr mondta valakinek, hogy legyen nála plájász. Mert kutya kemény úr volt ám az, s megnézte az embert kívül-belül, mint vásárban a sipkát, mielőtt csak szóba is ereszkedett volna valakivel. Meg aztán nagy tisztesség is volt ám plájásznak lenni. Hát még magánál a havasi királynál, Éltető nemzeti úrnál! A plájásznak puska jár, kereskedhet fával, bőrrel, hússal, amivel akar. Minden hónap elsején megkapja a maga maláját, ujját se mozdítja érte. Csak zsákba öntik, s meg is őrlik menten. Csak éppen érte kellett menni a nagy vízi malomhoz, a Jód torkába. Onnantól kezdve már minden az Éltető uraké volt túl a Maroson, még talán maga az Úristen is. A lélek is elakadt az emberekben, hogy ezt az ismeretlen Urszu-belit ekkora szerencse érte. Mintha a vénasszonyok mesélték volna éppen, a bábák, kemence mellett, a gyermekeknek. Hogy a szegény ember meg a király, meg így, meg úgy. A senki gatyásból rgyszeribe plájász! S méghozzá ekkora nagy úrnál!

De Tóderik, mintha nem is értette volna meg, micsoda szerencse botlott a lábához. Csak elhűlt a sok ember, amikor hallot-ta, ahogy megvonva görbe vállát, odabökte a feleletet.

- Köszönöm, uram. Nem megyek sehova.

Egy mellette álló ijedten meglökte, mint a gyereket szokás.

- Nem hallod, te bolond?! Plájásznak, puska plájásznak hív a mariása nemzeti úr!

Tóderik újra csak rándított egyet a vállán, s fölneézett az úrra, egyenest a szemébe.

- Megbocsáss, uram, elhiszem, hogy sok erdőd van, s nagy úr vagy. De én még nem voltam soha az életben más ember cselédje, s nem is leszek soha. Na. Ne haragudj meg érte, de ez már így van.

Az uraság elgondolkodva nézte néhány pillanatig a toprongyos, ágrólszakadt fekete embert. Nézte, aztán halkán ennyit mondott, mély, dörögő hangon, a bajusza alatt:

- Jó na. De ide hallgass: bármikor... érted? Bármikor ebben az életben meggondolnád magadot, csak átaljössz a Maroson, s a helyed megvan. Amit mondtam, megmondtam.

Azzal megfordult Éltető úr, s elindult a plájon lefele a többiek után. Hátra se nézett, szót se szólott többet az Ulmuig, az Ulmutól a Marosig, a Marostól hazáig.

Hanem az emberek. Megkárogták Tóderiket, mint a varjak.

- Tán elvitte a fáradság az eszedet? Vagy az éhség? Vagy a hideg? Vagy tán nem is vót eszed soha? Hogy éppen ilyen rongyost választ ki magának a szerencse! Ilyen hivatal az életben egyszer akad, s az is csak minden ezrediknek! Hát van a szolgabíró akkora úr, mint a plájász? Annak nem parancsol senki, se alispán, se főispán, csak éppen a maga gazdája, s az is csak ha vadászni jön! Annyit szerezhet, amennyit akar! S méghozzá éppen Éltető úrnál! Sehol olyan kocsirúdnak való bükk, nyírfák, juharok, hársak nincsenek...! S könnyen lehúzható minden, nem kell annyit vesződni vele, mint teszem azt itt, a Galonyában! Egy rossz ló kell hozzá, semmi egyéb. Ej, Tóderik, Tóderik, fuss a tegnap után, s kérd vissza tőle az eszedet, amit elvitt!

Így vesződtek az emberek Tóderikkal. Irigykedésüket, bosszúságukat köpdösték ki magukból, hogy nem őket választotta az uraság, hanem ezt a sehonnanjöttet, ezt a félkegyeiműt, aki még azt sem tudja, mit kezdjen a szerencséjével.

Tóderik hallgatta egy darabig, aztán megállt, s szembefordult az emberekkel.

- Hát ide hallgassatok - mondotta, s leszúrta a botot maga elé a hóba -, én nem mondom, hogy az ember arra született, hogy tisztességes legyen. Mert az ember lop. Abból él, hogy lop. Mint a róka, vagy mint a farkas. Hol az Istentől, hol az emberektől, de mégiscsak legtöbbet az Istentől, mert minden az Istené, s nem az embereké. De aki beáll cselédnek, szolgának egy

úrhoz, egy gazdához, akitől fizetést kap, komenciót, pénzt és mindent, hogy élni tudjon, s még attól is lop: az akkora gazember, akkora egy bitang tolvaj, hogy még az ördög is restell kezét fogni vele! Hán? Még mondjatok valamit!

Azzal kihúzta a botot a hóból, s elindult Mitru után, hogy segítsen lehúzni a disznót a patakig, s vihesse haza a sonkát meg a szalonnarészt.

Éjszaka ért csak haza. A Bisztra fölött tele volt csillaggal az ég. Két oldalon úgy állt az erdő, mint két mozdulatlan, fekete fal. A hó megcsikordult a bocskor alatt.

A pallónál egy percre megállt. Fölnézett a csillagokra, aztán hallgatta a vizet, ahogy zúgott a lábai alatt. Megcsóválta a fejét, morgott is valamit. Friss szél érkezett fentről, néhány fa megcsikordult tőle. Érezte a hideget benyúlni a báránybőr mellény alá, és ettől elindult megint.

A ház sötét volt. Berúgta az ajtót. A kemencéből vörösen nézett rá a parázs szeme. Füstszagú meleg volt. Semmi sem mozdult, mégis odamordult a semminek:

- Vess egy kis rozsét, hogy lássak.

Száraz szalma zörgött a sötétben, aztán reccsent néhány vékonyka ág. Majd föllángolt sárgán a tűz.

A sonkát odalökte az asztalra, a tarisznyából kivette a szalonnát, odatette azt is. Végül a pálinkás üveget.

A leányka ott állt egy pendelyben a tűznél. A fény átvilágított a gyolcson, és kirajzolta sovány combjait. Borzas haján rőten villant a fény.

- Mi volt? Hogy volt?

Tóderik ránézett a gyermekre, aztán sarokba állította a botot, szögére akasztotta a kalapját, s levette a báránybőr mellényt. Már ,i bocskorait fűzte ki, mikor nagy nehezen kijött belőle a szó.

- Mi volt? Semmi. Emberek.

Aztán kivett a deberkéből egy marékra való túrót, tört egy darabot a puliszkából, s lehevert velük a vackára. Csak a csámcsogása hallatszott sokáig. A leányka is visszabújta a bunda alá. Kendre a tűz is megroskadt, s már csak a parázs szeme világított vörösen újra. Már azt is lepni kezdte a hamu, mikor a gyermek megszólalt megint:

- Mondd, mi az, hogy báró?

De erre már nem felelt senki. Az éjszaka lenyomta a világot.

A báró forintjából takaros kis csizmácskát vásárolt magának Nuca, karácsony előtt, a régeni vásáron. Mikor a Mitru szánján bementek bőroket eladni. Még kendőre is jutott a maradékból.

Prémet vitt Mitru is, egy zsákra valót, Tóderik is egyet. Volt ott nyest, róka, görény, vidra, még vadmacska is. Ezüstpénzzel fizették a zsidók a bőroket a régeni vásárkor, tudta ezt minden havasjáró ember. A Mitru szánján még medvebőr is akadt, jól a széna alá rejtve. Szívesen vették az ilyet városi vadászok. Fákra .iggatni, eldicskedni vele. Úgy is mérte Mitru az árát az ilyennek. Megfizettette előre a dicsőséget is.

Hazatérőben itatni megálltak a vécsi vár alatt.

- Itt lakik a mariásza báró - mutatott föl Mitru a magos kőfalakra, melyek némán s komoran uralkodtak fönt a dombon, s vi-gyilálták a széles Maros-völgyet.

- Jó nagy - nézett föl Tóderik a várra, s köpött egyet -, megunhatta az életét, aki építette!

Nuca kerekre nyílt szemekkel nézte a tornyos, nagy épületet.

- Ekkora házak a városban sincsenek, ugye, taté?

- Kaszárnyát láttam ilyet egyszer - legyintett az öreg -, de az rég volt.

Ivott a ló, Mitru már visszaakasztotta helyére a vedret, s a zablával bajlódott éppen, mikor hangos csengettyűszóval négylovas szánkó fordult ki a várkert kapuján. Veres zsinórozású fekete bundában nagy bajszú kocsis feszített a bakon, a négy pompás sárga kanca rázta fején a csörgőt. Ezüstveretű hámjukon veres szalagokkal díszített rókafarkakat dobált a szél. A fényesre lakkozott fekete szánkóban prémbundák között egy ember ült.

Mitru lekapta fejről a sapkát, meglengette, s akkorát ordított, hogy az ostorhegyes félreszökött ijedtében.

- Éljen a kegyelmes báró úr! Éljen!

A kocsis káromkodott, s nagyot csördített ostorával a megbokrosodott sárgák közé. A báró éppen csak fölemelte a kezét egy kicsit, s a szánkó csilingelve, szikrázva tovasiklott, s már el is tűnt az útkanyarodásban.

Mitru visszanyomta fejébe a sapkát, végzett a zablával, kezére húzta az egyujjas birkabőr kesztyűket, s visszaült a szánba. Hátul, a saroglya szénájában a leány még mindig megkövültén kuporgott, s az átvillant csoda után bámult.

- Ez volt a báró...? - suttogta, mintha félt volna valamitől.
- Azt hittem, az a báró, aki a pénzt adta...
- Ugyanaz volt - nevetett Mitru, és kezébe vette a gyeplőt -, csak hogy vadászaton mások
ám az urak, mint otthon! Gyű ne!

S a szán elindult.

- Ejszen Kolozvára megyén a báró, vagy Budapestre. Ott lakik ilyenkor.

- Hát - ütötte fel Tóderik a fejét -, hát nem itt lakik? Mitru rásuppantott a lóra.

- Itt is, meg ott is. De többet ott, mint itt. Itt csak nyáron, meg amikor vadászni jönnek.

Hátradőlt az ülésen, lazára engedte a gyeplőt. Könyöke ősz-szeéért a Tóderikével, leheletük
párája összecsapódott. Még a pálinkaszag is azonos volt bennük. Kis idő múlva morogva
megszólalt az Urszu-beli.

- Aztán ott mit csinál?

Mitru megvonta a vállát.

- Tudomiséén. Főispánokkal van, meg miniszterekkel, azt mondják. Meg királlyal is sokszor.
Esznek, isznak meg csinálják a politikát. Urak.

A szán vasalatlan talpa nyöszörgőit, és nagyokat farolt a letört havon. A Maros fölött, a
jégen egy nyúl baktatott. Árva kis mozgás volt, szegényke csupán, a nagy fagyott-fehér
pusztaságban. Az este már fönt gunnyasztott a Korhány gerincén, s ködököt fújt átál az idecsi
erdőkre.

Egy idő múlva megkérdezte Tóderik.

- Gazdasága is van?

- Ajjaj - bökte föl Mitru homlokáról a sipkát -, innentől Idecsig s túl Felfaluig övé a föld,
mind. Meg a Korhány, ami alatta van, szántó, rét, legelő. Meg tova Szászrégennél. Ajjaj. Olyan
nyolcvan lóva van, hallod-e, olyan nyolcvan kancája, hogy egy is többet ér abból, mint egy
egész falu, házastul, marhástul, em-brrestül! Ökrei. Disznai. Csak makkon volt az idén fönt
hatszáz, hát még ami otthon maradt!

- S azt a töméntelen földet ki műveli, he?

- Ki? Hát a cselédek! Meg a falu. Meg a másik falu s a harmadik s a negyedik... Ajjaj...!

- Aztán mindenütt ő mondja meg: ide ezt vessétek, oda azt...? Most itt szántsatok, most
amott...? Meg a kapálást, aratást, mindent...?

Úgy nevetett a hosszú Mitru, hogy majd lefordult a szánról. Még a gyeplőt is kiejtette a
kezeből.

- Hahaha! Nagy paraszt vagy te, Tóderik, hallod-e? Micsoda nagy paraszt vagy! Hát hogy
gondolod, hogy a báró maga! Arra való a sok ispán meg tiszt meg kulcsár meg jószágdirektor
meg lirlifranc! Hahaha, de nagy paraszt vagy te, Tóderik!

A leányvári erdő alatt cöklettek. A Fráter-kastély tornya körül károgva kóválygott egy
csapat tanyát kereső varjú. A kastély kéményei füsttelen hidegséggel meredtek föl az esteledő
égre. A tölgyesből egy cigányasszony vánszorgott elő, nagy köteg rozsét huzigálva maga után.
Rikító rongyai alól előlászott kékre fázott bőre. A fák alatt már sötétség volt és zúzmaraszag.

- Havazni fog - nézett föl az égre Tóderik.

- Lehet - felelte Mitru, és megnógatta a lovat.

Üres volt az út és üres a völgy is. Csak a szán talpa nyöször-gött a csöndben. De hiába
döcögtek tovább egyre távolabb a vártól. Láthatatlan árnyéka követte őket.

Újra csak Tóderik szólalt meg, amikor már a Fráter-kastélyt is elnyelték a fák.

- Aztán családja van-e?

Nem mondta, hogy kinek, de azt tudták úgyis.

- Felesége. Fia is volt neki egy, de meghótt. Azóta nincsen több. De a felesége, az kutya
kemény asszony! Hűjha!

Megcsóválta a fejét, az orrát is kifújta, s csak azután mondta tovább.

- Tudod, olyan asszony az. Az egész palotát a kezében tartja, így ni.

Összeszorította markában a gyeplőt, még meg is rángatta egy keveset, hogy a ló
egyszerre sebesebben kezdett ügetni, s ők hátrabillentek az ülésen.

- Félnék is tőle a cselédek úgy, hogy jobban nem lehet. Ő számadatoltatja a tiszteket is.
Mindent tud az az asszony. Mindent lát, mindent hall. Ott nincsen lopás, ahova ő egyszer
ráteszi a szemét. Még meg is pofozza azt, aki tolvaj. Olyan szíve van, mint a medvének, te. Az
ura is fél tőle, a kegyelmes báró.

Az ostor nyelet beszúrta a pokróc alá, ráakasztotta a gyeplőt, két kezét ujjasa zsebébe
dugta, úgy kezdett mesélni.

- A kulcsár úr mondotta, pár évvel ezelőtt, mikor mogyorót vittem be a palotába. Hogy a báró egyszer a Korhányban vadászat alatt megfogott két gyereket, akik fát loptak volt, ágfát a rakodásokból. Megijedtek a gyerekek, mikor meglátták a bárót, még futni sem tudtak ijedtükben. Csak elkezdtek sírni.

- Odamegy hozzájuk a báró, s kezdi kérdezni. Hogy miért lopnak, meg így, meg úgy. Azok aztán megmondták biza, hogy apjukat elvitték a csendőrök, anyjuk meg beteg, s így nincs, ki fa után járjon.

- Hallgatja őket a báró, aztán csak megkérdi. Öreg Samu bácsi, a kerülő, fülével hallotta, mert ott volt. Megkérdi a báró: aztán mért az ágából visztek, buták, mért nem a hasábból? Az tovább tart! S ő maga segített a gyerekeknek megrakni a kisszán-kót, szép bükkhasábokkal, az ölfarakásból.

- Na, mit ad Isten? Valamelyik pizok szomszéd besúgta az erdésznek, hogy a gyerekek ölfát loptak. Az erdész a bárónénak, s a báróné bevitette az udvarba a fát is, meg a gyerekeket is. Azok aztán szépen megmondták, hogy ők a mariásza báró úrtól kapták a fát, a Korhányban.

- Ott történt ez a belső kisudvaron, hallotta a kulcsár is, meg a konyhai cselédek, mind. A báró éppen az istállókból jött be. Jöjjön csak ide - hívta oda a báróné az urát -, ezek a pimaszok azt hazudják, hogy maga adta nekik a fát a Korhányban! Hallott már ilyen szemtelenséget?! Még hogy maga adta nekik!

Álltak nagy ijedten szegény gyerekek, s várták, hogy a báró kiségi őket a bajból. De az biza még rá se mert nézni a feleségérc. Csak megcsóválta a fejét, hümmögött valamit, s úgy elkotródott, mintha soha ott se lett volna. Este aztán a belső inasnak odaadott húsz forintot, hogy vigye el a gyerekek anyjának. Hízott disznót vetek rajta, s még maradt is két szekér fára való. Hát így volt ez.

A disznajói erdők alatt egy róka egerészett. Párásodott az ég. A szürkület némán terült széjjel a völgyön, s titokba burkolta a Maros-párt sovány füzeseit.

Tóderik hallgatott, összetottyánva az ülésen, mint akiből már minden szó kijött. De Mitru erősen benne volt a mesélésben.

- Hát amikor a nagy torony leégett! Ez még akkor történt, nmikor az urak haragban voltak a királlyal. Az osztrákokkal, na. A bárót elvitték valahova messzire, s bezárták. Az asszony volt csak idehaza. Még fiatal volt akkor, alig pár esztendeje házas.

- Katonáság jött be Régenbe, s valami nagy tisztok voltak velük. Osztrákok, persze. Kiüzentek az udvarba, hogy enni eljönnek. A kegyelmes báróné azt üzente vissza a fullajtárral: ha jönnek, itt lesznek. Ok nyerték meg a háborút.

- Hát azok el is jöttek. Valami nagy magos tisztok. Hercegek, grófok, bárók. Osztrákok persze.

- Na, felterítenek az inasok a nagy ebédlőházban. Látnád azt, te! Olyat még nem láttál! Én már voltam ott, hat év előtt egyszer, mikor a medvebőröket vittem be az udvarba, s a báró behívatott. Hej, te, mi minden van ottan...!

- Na, aztán megterítenek az inasok, főinas meg kisas, meg rniazisten, s leülnek asztalhoz. Hozzák az egyik ételt. Hozzák a másikat. Hát egyszer csak beszalad az egyik inas, és kiáltja nagy ijedten: kegyelmes báróné, kigyulladt a kémény! Majd eloltják -mondta a báróné -, hozzátok az ételt tovább. Te pedig ne kiabálj az urak előtt.

- Hozzák az ételt az inasok, hozzák. Sok mindenféle sültet, tésztát. Egyszer csak megint beszalad egy. De már sápadt, mint a fal, az ijedtségtől. Ég a padlás - kiáltja -, ég a padlás!

- A kegyelmes báróné még csak nem is mozdult. - Nem a tiéd ég - mondotta -, hozzátok az ételt.

- A nagy magos tiszt urak persze nem értettek a beszédből semmit. Osztrákok voltak, szegények. Hozták tovább az ételt. Mind csak hozták. Borokat. Pálinkákat. Szalad be a kulcsár. Kegyelmes báróné, tessék menekülni, tessék szaladni, szakad le a tető!

- Hadd szakadjon! Nem a tiéd szakad. Hozzátok az ételt! Nem látod, hogy vendégek vannak, s ebédelünk?

- De már akkor a padláslépcső is égett, s jött be a füst a szobába. Néznek a sok magos tisztok, néznek, de nem értik, mi van. Hozzák az ételt tovább, de már csak úgy reszketett a térdük az inasoknak. De ült a kegyelmes báróné az asztal fejinél, akár a kép.

- Na, szalad be a kulcsárné asszony, esik térdre a báróné előtt, úgy sír. Jaj, tessék szaladni, tessék szaladni, porig égünk, ide pusztulunk! Hát aztán? - kérdi a báróné. - Győztes urak a vendégeink, hozzátok az ételt! De már akkor gyűtt a füst alá, de úgy, hogy látni is alig lehetett. S drr! - leszakadt a padláslépcső. Akkorát szólott, mint valami ágyú. De már erre fölugráltak a magos tiszt urak onnan az asztaltól. Mi az? Mi az? Mi van itt?

- Semmi - mondta a kegyelmes báróné -, csak ég a ház fölöttünk. Ebédeljünk nyugodtan, urak, ha már itt vannak!

- Hű, de szökdösni kezdtek erre a vendégek! Ég a ház! Ég a ház! Azt se tudták, hol szedjék össze kardjukat, sipkájukat.

Ekkor aztán fölkel az asztal fejtől a báróné is, és azt mondotta nekik: azt hittem, katonákat várok ebédre. De látom, hogy csak osztrákok jöttek. Aki fél, elfuthat.

- Így mondta. Na, mentek is azok. Úgy suvadtak lefele a lépcsőkön, mint a szél, nehogy megpörkölődjék a bajuszuk. De a báróné utolsónak ment le. Előbb leparancsolta az inasokat, szolgálókat, cselédeket, mindenkit. Amit még lehetett, kidobott az ablakon. De akkor már égett feje felett a padozat, égett hát. Mikor utolsónak lejött, le is szakadt mögötte a lépcső.

- Hanem azokat a tiszt urakat senki sem látta többet a vidéken. Pedig nagy urak voltak, azt mondják. Grófok, hercegek. De persze, csak osztrákok. Gyű ne!

Rántott egyet a gyeplőn, s a szán csikorogva ugrottá meg magát az útszéli göröngyökön.

Hallgattak. A hideg s a sötétség ráborult a völgyekre. A szél .ipró, kemény kis jég szemeket kezdett az arcukba verni.

- Nem tud havazni a hidegtől.

- Nem hát, essen belé a...

Disznajót is elhaladták már, mikor Mitru újra megszólalt.

- Azt beszélnek, fűrész hozat a báró. Nagyot. Gőzzel járót. Vágni fogják az erdőt nálunk is, és deszkát csinálnak. Meg aztán valami vasút is lesz, vagy mi a fene. Már mérik a mérnökök a helyét, lent Vásárhelynél. A piacon beszélnek.

Tóderik csak morgott valamit. Arcukba vert a szél, és egyre sűrűbben hullott a dara. Most már Mitru is hallgatott. A szél belekapaszkodott az útba, s kegyetlenül verte a hideget.

Valahol Déda előtt jártak, mikor hátul a széna között megszólalt a kislány.

- Bágye Mitru! Melyik volt a báró? Amelyik elöl ült, vagy amelyik hátul?

Aztán még egyszer kérdezett valamit, de akkor már ott voltak a hegyek tövében.

- Van-e nagyobb úr a bárónál, Mitru bácsi?

- Nagyobb...? - Mitru eltűnődött, aztán akadozva dörmögte: talán... a király...

Nagyra nőtt a hó. Derékig álltak benne az Urszu verőfényében a fiatal fenyők. Egy este csak megbámult a hideg, a levegő fáradt lett, az erdő lompos, minden olyan álmosan puhává változott, mint szokott ilyenkor: és aztán hullani kezdett a hó. Először csak nagy, ritkás pelyhekben. Aztán mind sűrűbben. Estére már a kinyújtott kezét sem láthatta az ember a bolyhosán hulló fehérségben.

Három napig havazott szakadatlan. Tóderik már jó előre elkészítette a nagy falapátot, és mikor a hó hullani kezdett, bevitte magával a házba. Combközépig ért a hó akkor. Serényen ösvényt lapátolt a ház körül, s még egyet a fáig és egyet le a vízhez. A leány nyírfaseprűvel járt mögötte. De maga is látta, hogy nincs értelme semmi. Mire kerekensöpörte a házat, már az elején ujjnyi bolyhos szőnyeg fehérlett megint. Erre nekitámasztotta a söprűt az ajtónak, leült a küszöbre, s nézte a havazást. Sűrűn, egészen sűrűn hullott. A patak fái látszottak még, de az Urszu oldalára már mintha fehér szőnyeget lógattak volna alá az égből. Néma és mozdulatlan volt a világ.

Megtapogatta a havat. Puha volt és szinte langyos. Egy marékra valót a tenyerére vett, s nézte, hogyan olvadnak szét lassan a kis fehér kristályok a tenyér rózsaszínű bőrén. Felkelt és turkálni kezdett az ösvény szélére lapátolt hóban. Majd gombolyagot gyúrt, és gurítani kezdte. A gombolyag hihetetlen gyorsasággal nőtt, majd hirtelen szétesett három darabba. Újrakezdte. Végül sikerült egy nagyobbacska hengert összehoznia, azt felállította, nyakat tett neki és fejet, nagy elálló fülekkel. Kacagni kezdett, és egyszerre mérhetetlen jókedvet érzett magában. Felmarkolta a havat, összegyúrta keményre, s hátba vágta vele Tóderiket.

Az éppen a harmadik ösvényt lapátolta, lefele a vízhez. A hólabda nagyot puffant a hátán. Abbahagyta a munkát, fölegyenesedett, és hátranézett a leánykára.

A gyermek még akkor is kacagott. Arca piros volt, szemei csillogtak, borzas szőke haját ellepték a hó fehér pihéi. Tóderik egy pillanatig tűnődve nézett rá, aztán lassan lehajolt, maga is belemarkolt a hóba, gomolyagot gyúrt, s behajította a leányka nevető arcába.

Szeme, szája megtelt vele. Köpködött, fújt, mint a kismacska, is úgy kacagott hozzá, hogy csengett tőle a völgy. Két kézzel kapóit bele a hóba, úgy zúdította a puha fehér gombolyagokat vissza az öregre. Az még egyet-kettőt visszadobott, aztán hátat fordított neki, és lapátolt tovább.

- Hordj be fát - morgott rá egy idő múlva -, legyen bent két apra való.

A gyermek abba hagyta a játékot. Kivörösödött kezeit megtörülte tarka katrincájában. Arca egyszerre komoly lett, szinte megöregedett hirtelen. Fölnézett az égre, melynek fehér-szürke fészkeiből egyre hullottak átláthatatlan sűrűséggel a hópelyhek. Eszébe jutott a sötétség, az este és az éjszaka, a vacogató hideg a fekhelyen és a jó meleg tűz. Szinte futva ment a farakáshoz. Vékonyka karjait föl rakta aprított fával, egészen álláig, és futva vitte be a házba. Aztán újra kiszaladt, és hordta, hordta egymás után az illatos fenyőhasábokat, a kemény bükköket és a szíjas egereket. Mikor már bent volt két napra való, akkor hozzáfogott a felrakáshoz. A kemence mögött, szép gondosan egymásra rakta őket, külön a fenyőt, a bükköt és az égert.

Mire elkészült vele, Tóderik is bejött. A lapátot betámasztotta a fal mellé, bocskoráról leverte a ráragadt havat, s a küszöbről még egyszer visszanezett a havazásba.

- Ha nem jön a szél, három napig eltart - morogta. Aztán behúzta az ajtót.

Egyszerre sötét lett a házban. Szürke és nyirkos sötét. Húvös Miiét, a leányka megborzongott tőle, és öntudatlan védelemkereséssel a kemencéhez ment, megkotorta egy görbe ággal a parazsat, és száraz fenyőt vetett reá. A tűz pattogva mart bele a gyantás fába, sárga lángnyelv nőtt elő belőle, és kapaszkodott egyre feljebb. Vörös szikrák pattantak. A kemence duruzsolni kezdett, és fénypásmákat dobált szét a falakra.

Tóderik leverte sapkájáról is a havat, szögére akasztotta, liirkabőr mellényét levetette, és száradni földobta a kemence fölé. Megnézte a fát, számba vette tekintetével a fenyőhasábokat, a bükköket meg az egereket, és bólintott.

- Jól van.

A polcról leemelte a nagy fazekat, vizet töltött belé, s föltette főni. Majd reszelőt és fenkövet vett elő, leült a kemence elé a kis székre, és megfente a baltát. Reszelt, köszörült. Hosszú-hosszú idő telt így el. A leányka a padkán kuporgott, mint egy kismacska, és a lángokba bámult.

Egy idő múlva hallani lehetett, hogy fortyog a víz. Tóderik eltette a baltát, a reszelőt és a fenkövet, s leemelte a polcról a málélisztes zsákot.

- Bükköt tégy rá - mondotta.

És ezzel elkezdődött az este középső része, a bükkfatűz.

Sárga és fehér lángok sisteregtek pokoli táncban. Tóderik két nagy szőrös kezéből ünnepélyes lassúsággal eregette bele az aranyszínű kukoricalisztet a fortyogó vízbe. Édeskés puliszkszag töltötte meg a házat, és az égő bükkfa langyos illata.

Aztán elkészült a puliszka is. Túrót vettek hozzá a deberkéből, és enni kezdtek. Vetettek még néhány bükkhasábot a tűzre, hogy melegedjék jól át éjszakára a ház és a kemence. Lassan ettek. A fazekat odatették a padra, melléje tiszta törőre a csípős téli túró. Tóderik minden falat után nagy fekete kezével belemarkolt a fazékba, teletömte puliszkával a száját, aztán a túróba markolt, és begyömöszölte azt is a puliszkához. Lassan mozgott a szája, csámcsogva, sokáig forgatva nyelvén az ízes falatokat.

A leányka egyik kezében nagy darab puliszkát tartott, abból harapdált csillogó fehér fogaival, mint az egér. Néha két kis ujjával belecsípett a túróba. De szeme, mintha bűvölve lett volna, tovább is a lángokon maradt.

Némán ettek és sokáig. Meleg pára és jó vacsoraszag töltötte meg körülöttük a levegőt. Hallgatták a tüzet, és a gondolataik lassan elálmosodtak a melegtől, az evéstől, a tűz látásától.

A leányka fejezte be előbb. Föllállt a padkáról, odament az ivókorsóhoz, és ivott. Aztán odatette a korsót az öreg elé. Majd kisírt az ajtón, megjárta magát a ház körül, arcát, kezeit megmosta a hóban. Sötét volt nagyon. Hideg, nyirkos, fehér sötétség. Megborzongott, és visszafutott a házba.

Az öreg még mindig evett. Lassú nyugalommal, szinte kérődzve csámcsogta az ételt. Az erdőn élő magányos ember ünnepélyességével végezte ezt a szertartást, mint aki tudja, hogy az az alapja mindennek. A járásnak, a fadóntásnak, az egész életnek.

A leányka megtörülközött, aztán levetette a bocskorait, és a fekvőhelyéhez ment. Felrázta kissé a szalmát, eligazította rajta az ócska pokrócot, ráterítette a nagy nehéz bundát, és lefeküdt. Arccal a tűznek. Kicsit mocorgott még, lehúzta a szoknyácskáját a bunda alatt, és kioldotta a katrinca madzagját is. Aztán már csak feküdt mozdulatlanul a birkaszagú bunda alatt, és bámulta a kemence nagy, nyitott, vörös száját s benne a lángok ideges játékát.

Tóderik befejezte az evést, a fazekat, a túró és a megmaradt inálélisztet visszatette a polcra, leoldotta a bocskorait, megkaparta a parazsat, és kiválasztott néhány vastagabb égerfa tönköt. Azokat gondosan, szinte ügyelve tette be a kemencébe. Az este utolsó szakasza: az égerfatűz.

Most már csak egészen apró kis vörös lángocskák bújtak ki a Iából. Eltűntek, újra megszülettek, nyaldosták a szívós rostokat, és a kemence elkezdett nyöszörögni, sóhajtozni, mint a haldokló. Ez a sístergő nyöszörgés már az álmos és hosszú éjszaka hangja volt. Az éjszakáé, a téli éjszakáé: amelyik nyúlós és hideg ős végtelen. Amelyik nyirkos sötétje úgy tapad a világra, mintha örökre odanótt volna. Elnyeli a tárgyakat, a vonalakat, az életet és a valóságot. Csak a kályha ajtajának halványan pirosuló négyszöge az egyetlen valóság benne, a nyöszörgő, szíjas égerfarönk, a hamu alatt megrokkoló parázs, mely megőrzi a tűz lelkét, amíg megjön a reggel.

Alvás váltakozik az ébrenléttel, visszatér rendre a múltból ez meg az. Képek színeződnek az éj nyirkos fekete palettájára, amíg a nyúlós idő nyirkos álomronggyal rendre le nem törli őket megint. Szuszogás, álmos mozgolódások, vacogás és füstszag: ez az égerfatűz szakasza.

Tóderik lassan kifűzte a bocskorait, egyenként kezébe vette őket, megvizsgálta s felakasztotta száradni a kemence fölé. Lábát kigöngyölte az izzadtságszagú nyirkos kapcák közül, száradni aggatta a kapcákat is, és sorra dörzsölgette a lábujjait.

Nyújtózkodott és ásított. Levette a polcról a faggyút, megkente vele a birkabőr mellényt, szuszogott, szöszmötölt még keveset erre-arra, aztán egy mély sóhajjal leült a fekhelyére. Újra ásított. Megeresztette a nadrágszíját, hajjaj - sóhajtott még egyszer -, aztán lassan végignyúlt a fekhely recsegő szalmáján. Magára húzta a barnára vénült csergét, s odaszólt még a leányhoz.

- Alszol?

A másik fekhelyről nem jött felelet. De nem is várt rá. Arcára borította a birkabőr mellényt, sóhajtott alatta még egyet, aztán már csak a szuszogása hallatszott, egyre mélyebben, egyre hangosabban, ahogy lassan aláhanyatlott az álomba.

Nagy, puha csend terült a házra, az erdőre, a hegyekre. Szinte hálám lehetett a hóhullást odakint, ahogy hullott, hullott, sűrűn és puhán, szünet nélkül. A leány félig lehunyt szempillák alól egyre a kemenceajtó vörös izzását nézte. Aztán egyre kisebb lett a vörös folt, egyre kisebb és egyre távolabb, egyre nyúlósabb az idő, a sötétség és a csönd... míg lassan mindent elborított tompa öntudatlansággal a végtelen éjszaka, mint egy mély fekete hullám.

A mohával betömködött gerendarések között benyúlt egy láthatatlan hűvös kéz. Hamut takart a parázsra, és megérintette az alvók homlokát. Azok összezsugorodtak az érintésétől, és álmukban szorosabbra húzták magukon a bundát.

Nőtt a hó. Naponta kétszer is el kellett lapátolni, hogy mozogni lehessen a ház körül, a fához és a vízhez.

A világ arca megváltozott. Törpébbek lettek a fák, guggonülő, mint az öregemberek. A tisztás elszórt apró fenyőit mintha varázslat söpörte volna el, megnyúlt a rét fehér abrosza, mélyen benyúlt a bükkök közé, és a patakig majdnem. A patak elveszett. Csak egy keskeny, fekete csík mutatta a nyomát, mintha roppant kígyó csúszott volna tova a hóban, az égerek alatt. Az Urszu dübörgése tompán szólott, mintha a föld alól jött volna. Mintha roppant pörölyvel döngettek volna egy eldugott földalatti ajtót. Vak fehérség terpeszkedett a hegyoldalakon, és még havazott egyre.

4.

HARMADIK nap délutánján aztán megjött végre a szél. Északról jött, úgy süvített lefele a Bisztrán, hogy megdidergett belé a levegő, s a hópolyhek vad kavargásba kezdtek. Néhány fa fellázadt, s ledobta magáról a hó súlyos bilincset. A bükkök kezdtek, később átvették a fenyők is a forradalmi hangot. Bugás, suhogás támadt az erdőn, s nagy fehér lepedőrongyok cafatjai szakadoztak alá tompa puffanásokkal.

A felhők csapatokba sodródtak, a puha pelyhekből apró, éles jég szemek lettek, melyek szinte vízszintesen csapódtak be a fák közé. Eszeveszetten rohantak délnek a megriasztott felhők. A hegyek lassan feltisztultak, ezüstdíszen, behavazott szemmel pislogtak alá. Később a havazás is elállt, és estére felragyogtak a csillagok.

Egész éjszaka süvöltött a padláson a szél. Búgott az erdő, a fák recsegtek. Füttyölt a gerendák között a hideg levegő, érezni lehetett, ahogy végigborzolt a fekhelyeken. Tóderik többször felkelt éjszaka, és fát vetett a tűzre. Olykor bükkfát. Kellett a meleg.

Reggelre csönd volt. Pattant az ajtó, amikor kinyitották. Vékony volt a levegő és kék, mint az acélpenge. A hó csikorgóit a bocskor alatt, és ragadt a kézhez a fakilincs. Fent a Macskakő fenyőit jég hideg aranyseprűvel söpörte végig a felkelő nap, és a bükkök örömben zúzmarát virágoztak.

A forrás vize fölött baltával kellett betörni a jeget, hogy megmeríthesse benne a leányka a vedret meg a korsót. Később megérkezett a nap is, és szertelen csillogásba borított mindent. Csak hunyorogva lehetett a hóra nézni. De hideg csillogás volt ez, a beszívott levegő hasította szinte a tüdőt, és a fák árnyéka kékre fagyott a havon.

Tóderik fogta a botját, s nekiindult, föl az Urszunak, hogy kitisztítsa a csapdákat a hóból. A leányka a ház előtt állt a napon, s nézett utána, ameddig el nem nyelték túl a behavazott fák. Szeretett volna még tenni valamit kint, játszani egy kissé a napfényben, de a napnak nem volt melege, és fázott. Fát hordott be a házba, meggyúrta a tüzet, és leült a padkára. Az ajtót nyitva hagyta, hadd omoljon be rajta a kinti fényesség, és onnan a tűz mellől bámulta még egy ideig a sziporkázó fehérséget.

Néma volt az erdő, rettenetesen és félelmetesen néma. A csönd mintha ráfagyott volna a világra. Néha egy kóbor madár meg-megrebbent a bükkök ágai között, és nyomán fehér felhőben porzott alá a hó. De halott mozgás volt ez is. Zajtalan és néma.

Dúdolni próbált, de érezte vergődni a hangját a nagy fehér csöndben, és ettől elhallgatott. Elővette a sarokból a vészának való fűzfavesszőt, és fonni kezdett. Kezei között fűgén hajladoztak a vesszők, s az idő is telt. Olykor új fa kellett a tűzre, s a bükkök kék árnyéka lassan átfordult a másik oldalra. Aztán már nem is kékek voltak ezek az árnyékok, hanem lilák. A hegyek is távolodtak, és kékebbek lettek egyre. És mire a második vésza elkészült, már fehér-szürke függöny borította az Istenszékét.

Mikor Tóderik megjött, árnyéktalanul álltak a fák, s a hó sem csillogott. Jeges szürkeség takart mindent, és szinte fájt a völgy a kietlenségtől.

- A szarvasok lejöttek a hegyről - mondotta Tóderik, amikor a küszöbön lerázta a bocskorára fagyott havat. Aztán betette az ajtót, és ezzel visszatért a házba az este.

Fogyott a máléliszt. Tóderik egy reggel betett két nyestbőrt az átalvetőbe, vállára lökte, megmarkolta a botját, és a küszöbről visszaszólt.

- A csapdákat megjárhatnád magad is a nyomon.

Azzal elindult. Derékig ért a hó a patakon. Csak a vadak csapásai keresztezték itt-ott. Jó kőhajításnyira a háztól egy szarvastehén állt, és a fiatal égerekről nyúzta a kérget. Kíváncsian fordította fejét Tóderik felé, nagy lapátfülei megfeszültek, de nem futott el.

Embernyom nem volt a faluig. Csak az első háznál eredt meg egy vékonyka kis ösvény, mely egyre szélesebb és taposottabb lett, ahogy a többi házak ösvényei rendre beletorkolltak.

A patak jegén sikongva csicsonkáltak a gyermekek. Orruk, kezük kivörösödött, s a nevetés párásán omlott elő a szájukból. Egy tehenes szán mögött két kucsmás ember ballagott baltásan. Csikorgott a bocskoruk.

A korcsma előtt egy sovány kutya ólalkodott hulladék után. Az ablakokat vastagon fődte a ráfagyott pára, mintha hályog nőtt volna rájuk. Érezte, hogy a keze a kilincshez ragad, amikor l nyitott. Vastag volt a levegő a párától, alig lehetett látni tőle.

Az átalvetőt odalökte a rozoga pultra, s csak azután nézett körül. Az asztaloknál emberek ültek, kucsmásan, ködmönösen, vörös fejfel és csörgő izzadtsággal az arcukon. Tömött

pálinka-s/.ag facsarta a levegőt. Valaki éppen egy farkasról mesélt, amelyik bejött este a házig. Egy tanyás gazda vitte a szót.

- Ráordítottam: hujjnye te! De csak állt. Akkora te, mint valami bornyú. A kutya a lábaim között, s vonyít, mintha a fene ette volna. Fut ki az asszony is a fáklyával. Én meg markolom a baltát. De az csak áll. S néz. Zöld volt a két szeme, te! Mint az ördög, úgy nézett!...

A Szórfülű akkor dübörgött elő a belső szobából. Zsíros arca még feketébb volt, mint máskor.

- Mi kell? Tóderik megbökte az átalvetőt.

- Máléliszt, túró, olaj, faggyúgyertya.

- Van pénz? -Bőr.

Az örmény gonoszul nézett két bedagadt szemével.

- Vidd Régenbe, mint múltkor.

- He?-horkant föl Tóderik.

- Oda viszem,ahova akarom! Ne! S odalökte a bőroket a pultra.

Szórfülű beléjük markolt, gyúrta, tépte, fújta, köpdöste őket, aztán belökte a pult alá.

- Van üveg az olajnak?

- Nincs.

Morgott valamit, és bement a belső szobába. Az emberek ott az asztal körül még mindig a farkasnál tartottak. Nagy hangon és kivörösödött képpel bizonygatta a tanyás.

- Nekem ugrott, ott a házam lépcsője alatt, a beste dög! Nekem biza! Ha nincs velem a vasvilla, csúffá téssen! De bele is szúrtam a villát a gyomrába, hogy csak úgy nyögött! S még akkor is rcám akart szökni!

- Mese - mordult föl Tóderik a pultnál, és köpött egyet.

A vörös arcok feléje fordultak. Elhallgatott a beszéd. A tanyás gazda homlokán kidagadtak az erek.

-Azt mondod, hogy hazudok? - nagyot csapott öklével az asztalra, hogy néhány pálinkás pohár feldőlt, s a sárgás, rós szagú lé végigfolyt a piszkos deszkán az ott ülők térdére. - Én hazudok?!

Tóderik újra csak köpött egyet.

- Aki azt mondja, hogy a farkas odamegy a házához, és megtámadja az embert, az hazudik.

A tanyás felszökött a padról, és ordítani kezdett. Mindenki felszökött, és mindenki üvöltött egyszerre. A gabonapálinka durva gőze megszállta a fejeket, és a szemek vörös ködbe borultak tőle.

- Azt mered mondani, hogy hazudok?! Te kutya! Te senki parasztja! Te jöttment! Te utolsó! Ki ismer téged?! Ki vagy te?! Takarodj innen! Üssétek be a fejét!

Tóderik csak állt a pultnak támaszkodva, meggörnyedve kissé, és nézte a dühöngőket.

- Ki vagy te?! - szökött hozzá a tanyás, és elkezdte rázni arca előtt az öklét. - Ki vagy te?! Mid van neked?! Van tanyád?! Van kerted?! Van ökröd?! Van földed vagy erdőd?! Sehonnai!

- Aki azt mondja, hogy a farkas lejön a házhoz, és megtámadja az embert, az hazudik - ismételte Tóderik csökönyösen -, s mert te azt mondtad, hát hazudsz, he!

A tanyás szemét elfutotta a pálinka dühe. Megmarkolta Tóderik mellén a birkabőr mellényt mind a két kezével, megrázta, néhányszor nekiverte a pultnak, hogy csak t úgy recsegtek a deszkák, aztán nagyot taszított rajta. Tóderik nuegtántorodott, dühös káromkodás szakadt fel a szájából, és elvájgódott a padlón.

Az emberek ordítottak, a tanyás versztemet kapva rázta az okiét. A belső szobából kidübörgött azörrnény, a pultra csapott rgy sötét üveget, két elgörbült faggyúgyer -tyát, és ordított.

- Itt van a holmid, hordd el magad! Ide se tedd a lábadat többé!

Tóderik lassan föltápáskodott. Az arca fekete volt, egészen fekete. Zárt és néma, mint egy üszkösfal. Lassú mozgással fölállt, nem nézett senkire, csak a pulthoz lépett, két nehézkes dölögős lépéssel, megmarkolta az odatámasztott nagy, havasjárom botot, két kézre kapta, s anélkül, hogy jóformán odanézett volna csak egy pillantással is, úgy sújtotta vele fejbe a még egyre ordító tanyást, hogy csak összezsuklott, s a padlóra zuhant, mint egy eldőlt zsák.

A bot tompa puffanása egyszerre kijózanította az embereket. Mindenki hidegre vált arccal nézte az elzuhant tanyást. Nagy csönd volt. Szinte odadermedt a csönd a falakhoz.

Tóderik pedig a nagy csöndben visszafordult a pulthoz, lassan és nyugodtan, a botot visszatámasztotta, ránézett a kidülledt szemű örményre, és az átalvetőre bökött.

- Túró és málélisztet.

A szavak egyszerre elűzték a dermedéjst. Az emberek megmozdultak, ki-ki a sapkája után nyúlt, begombolta az ujját, és tolongani kezdtek az ajtó felé. Egy szó sem esett. Egyikük sem nézett a mozdulatlan tanyásra.

Az örmény valószínűtlen fürgeséggel ugrott a liszteszsákokhoz. Fölemelt egyet.

- Tartsad - mondotta, de didergett a szó a szájában. Tóderik tartotta az átalvetőt, az örmény öntötte a zsákból. A zsák reszketett, az átalvető nem. Már túlcordult a drága liszt, mikor Tóderik felmordult.

- Hadd már abba, he!

- Vidd, vidd - lihegte az örmény, és Eircán izzadtság gyöngyözött -, vidd, vidd, csak eridj!

- Túrót!

Szörfülű a sarokba ugrott, és egy egész deberkét emelt a pultra.

- Vidd, vidd, csak eridj - ismételte lázasan.

Tóderik beleerőszakolta valahogy a deberkét az átalvető másik felibe, aztán vállára emelte az egészet. Az üveget és a gyertyát belesüllyesztette a tarisznyába.

- Eridj, eridj!... - lihegte az örmény, és kidülledt szemmel, rémülten nézte a földön fekvő embert.

Az akkor mozdult meg először. Hörögve felnyögött.

-Jaj... - mondotta -, jaj...

Haja közül vér szivárgott elő, sötétfekete vér, és megfestette a piszkos padlót. Az arca is véres volt. Orrából folyhatott vagy a száján.

Tóderik helyre rántotta vállán az átalvetőt, megmarkolta a botot és elindult. Elment a hörgő tanyás mellett, lassan, döcögve, mintha nem is történt volna semmi. Csak az ajtóból nézett vissza.

- Ha már hazudik, legalább viselné magát emberségesen - mordult oda az örménynek, aki ki dagadt szemmel még egyre a pultja mögött állt, nézte a fekvő embert, és zsíros arcán csurgott lefele nagy cseppekben az izzadtság.

Aztán kilökte az ajtót, és a kitóduló pálinkagőzös felhővel együtt kilépett a csillogó utcára.

Egy ember sem látszott sehol. Néma volt a falu, mint a halottak. Csak a kéményekből szállt kéken és nyílegyenesen a magosba a füst. Fölnézett a kékesfehér égre, mely mintha csupa jéghideg, csillogó tűhegyekkel lett volna telcszórva, és ezt gondolta: fagy lesz az éjjel, kemény fagy. Aztán lassan, döcögve, nyöszörgő bocskorokkal megindult fölfelé a Bisztrán.

Még nem érte el az utolsó házat, mikor futó lépések szapora csikorgását hallotta a háta megett. Aztán hirtelen éles, parancsoló kiáltás verte hátba.

-Állj meg! Hé! Te Urszubeli!

Megállt, és lassan megfordult. Egy sötétzöld egyenruhás, bajuszos csendőr loholt feléje az úton, puskáját kezében lógatva. A puska csövén vakító hideg fénnel megcsillant a szurony.

Hé - lassította meg lépteit a csendőr -, gyere vissza! Tóderik nem mozdult.

- Gyere - ordította a csendőr -, mert ha én megyek utánad, meleg lesz az inged!

- Hán - mordult vissza Tóderik, de még mindig nem mozdult -, mit akarsz?

- Ide gyere, Istenit a fejednek! - mérgelődött a csendőr.

- Mehetek - rántott egyet Tóderik az átalvetőn, és lassan fordult visszafelé, szembe a csendőrrel.

Az vállára vette a puskáját, bőrtáskájából csillogó vékony láncot szedett elő, és mikor Tóderik odaért elébe, ráförmedt kurtán. - Add a kezeidet!

- Hán?

- A kezeidet! - ordított a csendőr.

- Minek az?

A csendőr áttette a láncot a bal kezébe, s szó helyett jobb öklével úgy vágta arcba az átalvetős embert, hogy beleesett az útszéli hóba. A következő pillanatban már a hátán térdelt, karjait gorombán hátracsavarta, s csuklóira tette a láncot. Aztán belerúgott.

-Hé! Lábra!

Tóderik lassan föltápáskodott. Nem nyögött, nem is morgott. Csak amikor lábon állt már, akkor fordult szembe a csendőrrel. Sötéten nézett reá.

- Mi bajod velem? He?

- Előre! Gyerünk!

Tóderik a hóba esett átalvetőre nézett.

- Az is ott van - mondotta lassan.

A csendőr káromkodott valamit, fölemelte az átalvetőt, és a megláncolt ember vállára dobta.

Az átalvető zuppanva csúszott ír ti földre. A csendőr morgott valamit, és újra föltette. Újra lecsúszott.

- Így nem lehet vinni - mondotta Tóderik nyugodtan.

A csendőr körülnézett, és meglátott az egyik ház ajtajában egy kíváncsi asszonyt.

- Gyere ide! - intett neki szigorúan.

Az asszony futva jött.

- Vidd be a házba, és őrizd meg, ami benne van - adta át neki a csendőr az átalvetőt -, ezé az emberé. Majd érte jön valaki.

Az asszony alázatosan bólintott, és sietve vitte az átalvetőt, nehogy több baja legyen a szigorú törvénnyel.

- Gyerünk! - mordult a csendőr Tóderikre.

De az még mindig nem mozdult. Ott állt sötéten, komoran, hátrakötött kezekkel, borzas haja a homlokába hullott.

- A sapka és a bot - mondta.

A csendőr dörmögött, előtúrta a sapkát a hóból, és az ember fejébe nyomta.

- A bot - mondotta az konokul. A csendőr felszedte a botot is.

- Ez véres, te!

Tóderik megvonta a vállait.

- Földre dobott, megütöttem.

A csendőr nézte a botot, egy pillanatig arra gondolt, hogy eldobja, de aztán eszébe jutott, hogy bűnjel.

- Gyerünk most már - mondotta szigorúan, és a falu felé intett.

Elindultak. Elöl ment Tóderik, cammogva, hátrakötött kezekkel, mögötte a csendőr, puskásán, szuronyosan, szigorúan, kezében a fényesre fogdosott nagy, havaisi bottal.

Mikor a korcsma elé értek, éppen indult az örmény egylovas szánja a tanyás emberrel Régenbe, a kórházba. Asszonyok jajgattak a szán körül, tömték a fekvő ember alá a párnát meg dunyhát, és a környező házak emberei és gyermekei ott álltak mind némán, és bámultak. A szán mellett egy másik csendőr állott. Egy szúrós szemű, idősebb. A bakra felkapaszkodott egy legény, és a szán elindult. Csikorgott a fatalp, és farolt a simára fagyott úton.

Az idősebbik csendőr intett a fiatalabbnak.

- Hozd be az embert!

Bementek a korcsmába. Az ajtóból hátra szólt az egyik csendőr.

- Mindenki menjen haza!

A szigorú szóra elhallgatott a beszéd és a sápikozás. Az emberek fülükre húzták a sapkát, az asszonyok szorosabbra bogozták a kendőt és szó nélkül indult mindenki a maga háza felé. A látványosságnak vége volt, a törvény állt a korcsma ajtajában, és a törvényszéktől igyekezett mindenki távolabb kerülni.

A korcsma üres volt és hűvös, rossz szagú párával tele. Csak szőrfülű matatott a pultja mögött.

- Maga itt volt, mikor a dolog történt? - szólt rá az idősebbik.

- Nem, kérem - sietett fürgén a válasszal az örmény -, bent voltam a raktárban, kérem, éppen az olajat mértem ki ennek a... tetszik tudni, ilyenek ezek mind, lármáznak, ha csak egy csepp is hiányzik a mértékből, de ők maguk gyilkolnak, ahol lehet...

- Akkor menjen ki, ha nem volt jelen - szakította félbe szigorúan az idősebbik csendőr, azzal letámasztotta puskáját a fal mellé, tollas csákóját az asztalra tette, és előkotort táskájából egy zöld színű füzetet.

- Igenis, kérem - hajlongott szaporán az örmény -, igenis, kérem, megyek is már... nem is szeretek ott lenni az ilyennél, én, kérem, nem keveredem az ilyesmibe, tetszik tudni... Valami italt parancsolnak az urak?

-Nem.

- Igenis, kérem...

Azzal hajlongva elgurult hátra a belső szobájába.

Az öregebbik csendőr leült, kiterítette maga elé a füzetet az asztalra, és meghegyezte a ceruzáját. A fiatalabbik állva maradt Tóderik mögött, szigorúan, puskával a kezében.

- Na, mondja el, hogyan történt - nézett rá szúrósan Tóderikre, mikor elkészült a ceruzával -, de a tiszta igazat mondja!

És Tóderik elmondott mindent, úgy, ahogy volt. A csendőr leírta a füzetbe, majd bekiáltott az örménynek, hogy hozzon tintát és tollat. Ezzel alája írta a maga nevét, a fiatal csendőr is a magáét, majd rajzoltak egy keresztet, és Tóderik reá kellett nyomja az ujját.

Evégből el kellett oldani a láncot. Mikor a bütykös fekete ujjait visszahúzta a papirosról, a fiatalabbik csendőr kezében megzörrent a lánc.

Tóderik ránézett az öregebbikre. Egyenesen a szemébe.

- Hagyd el ezt, uram. Megkérlek rá. Én is ember vagyok.

A csendőrnek kissé megrendült a nyaka, de állta a nézést. Aztán mégiscsak legyintett.

- Hagyd el! - szólt oda a fiatalnak.

Aztán felszedelőzködtek, s elindultak a fogollyal Déda felé. A nap már Görgény fölött járt, s a házak árnyékai lilán nyúltak keresztül az úton. Trágyadombok kerítésein nagy, borzas varjak gunnyasztottak.

Úgy mentek: elől Tóderik, mögötte keményen, katonásan a két csendőr. Szuronyuk hidegen villogott. Ember nem látszott sehol, végig a falun. A házak dideregve húzódtak be bolyhos hókucsmáik alá, és keserű füstszaggal várták az aláercszkedő estét.

Aztán elmaradtak a házak, s csak a Maros lent meg kétoldalt a nagy behavazott erdők nézték hidegen és közömbösen, hogyan cammog Tóderik csikorgó bocskorokkal az út közepén, sötétben és meggörnyedve, mögötte peckesen és szigorúan a két csendőr, s szuronyuk hegyén a törvény.

Aztán lassan aláhullott a nap is, mintha lefagyott volna az ég pereméről.

5.

A GYERMEK egy ideig elnézett a távozó után. Láta, ahogy kínlódva nyomot tapos magának a hóban, látta a szarvastehenet is a fiatal égerek között, s látta, ahogy füleit mozgatta, mikor Tóderik mellette elhaladt. Neki támaszkodott az ajtófélfának, a házból ömlött a tűz melege kifelé a nyitott ajtón, s vastag párává sűrűsödött az eresz alatt. A hideg levegő csípte az arcát, orra furcsán megszurkült tőle. A fák csipkés díszje csillogott a napban, néha itt-ott halkán puffant a fenyőkről lehulló hó. Nézte a völgy felé elvesző nyomot, amit Tóderik taposott magának, a szarvastehenet, ahogy tovább nyúzta az égerhajtások kergét, aztán eszébe jutottak a csapdák.

Befordult a házba. Vastag rongyokba csavarta a lábát, úgy húzta reá a bocskort. Térdig felszíjazta a rongyokat, fejére borította a nagy, horgolt, fekete kendőt, mely sarkáig ért, nyakánál összehúzta, két csücskét összekötötte elöl a hasán. Néhány égerfatönköt lökött a tűzre, aztán behúzta maga mögött az ajtót, s neki támasztotta kívülről a seprút, hadd lássa mindenki messziről már, hogy nincs itthon senki. A ház sarkánál talált egy vékony, görbe karót, azt kezébe vette botnak, aztán elindult.

A palló előtt még megállt, s föl nézett az Istenszékére. Fehér volt a hegy sok behavazott fájával, és iszonyúan magas. Lilán rajzolódtak ki az üverek észkasai, s valami vékony, csillogó, hideg pára borzolta a levegőt. Lent, jégfészkebe zárva lázasan dübörgöit a patak nyugtalan szíve. A zúgónál öles jégcsapok fityegtek. Simán, szinte zajtalanul siklott alá rajtuk az Urszu kéesszürke vize.

Lassan haladt a nyomokon fölfele. Az első meredek után megállt, és visszanezett. Vakító fehéren világított a Macskakő, alatta szinte elveszett a ház. Mélyre süppedve guggolt ott a hóban, fehér teteje egybeolvadt az erdő fehérségével. A szarvastehén még mindig ott volt, aprónak látszott, mint egy szürke bogár.

A második kapaszkodón összetalálkozott a széllal. Csípős szaga volt. Fentről jött, és apró, csillogó zúzmarapelyheket sodort a vékony levegőben.

A nyom itt-ott elágazott. Híven követte az elágazásokat, hólepte fák közé, gubancos bozótokba. Egymásra dőlt fák alatt, sziklaösvényeken vagy a behavazott cserjék alagútjain a csapdákra akadt.

Az alsókban nem volt semmi. Az egyik mellett friss rókanyom vonala húzódott el, a róka meg is állt, s a csapda felé szimatolt. De tovább nem ment. Hasával barázdát vont a hóban.

Halálosan nagy volt a csend ott fent, még nagyobb és félelmetesebb talán, mint a ház körül. Semmi sem mozdult. Csak az az éles kis szél csillogtatta a levegő zúzmaráját, de zajtalanul járt az is. Még a lépések sem okoztak több hangot, mint amikor a puha hó a bocskor mögött selymes suhogással visszaomlik.

A negyedik üverben két őz ugrott meg a verőfényből. Öles szökésekkel iramodtak át a szálerdőbe. Már régen eltűntek, s nyomuk még mindig elevenen élt a hó sima dunyháján.

Végül fönt, a hatodik üverben, rábukkant egy nyestre. Még élt szegény, hátulját kapta el a vas. Kínlódva vonaglott, és két kidülledt, fekete szemében feneketlen rémület iszonyodott. A gyermek lelkén átborzongott a szájalom. Sietve ugrott a csapdához, és a vékony bottal néhány gondosan célzott ütést mért az állat fejére. A fej megcsuklott, rángás futott végig a kis barna testen, a lábak kapaszkodó mozdulattal meredtek szét a levegőbe, a szem véresen kidülledt... Szájalom fogta el, szinte sírni szeretett volna. Még egyszer gondosan megcélozta a keskeny fejet, és nagyot ütött rá. A nyest nem mozdult már. Feje belógott a hóba, vége volt.

Leguggolt, szétfeszítette a vasat, a vékony kis testet végignyújtotta a havon. Ujjával gyöngéden végigsimított selymes szőrén. Az állat szájából szivárgott a vér, és keskeny, piros csíkot festett a hóra.

A csapdát felállította újra, megigazította az elcsúszott csalétket, s ügyelt, hogy pusztá kézzel ne nyúljon semmihez. Aztán a nyest két lábára madzagot kötött, s átdobta a vállán.

A nap áthajolt a Maroson, mire a legfelső csapdákat is lejárta. Mind üres volt. Az egyik lecsapódott magától, azt megigazította. Aztán, hogy végzett valamennyivel, leült egy kidőlt fatörzsre pihenni. Puhán esett az ülés. Araszos hópárna fődte a törzseket.

Ott fönt a verőfényben nem is volt hideg. A gerinc sziklataraja elzárta a szelet. A nap tűzött szinte, sugarai visszapattantak a hó vakító páncéljáról, és valami meleg szaggal töltötték meg a levegőt. Fönt, szemközt az üverrel, látszottak már az Istenszék behavazott fenyői. Talpig álltak a hóban, mint valami elvarázsolt katonák. Csillogó, gyöngyszürke

függönyén keresztül átvillant az égbolt eleven kékje. Valahol egy távoli gerincen harkály kopácsol. Kongása úgy hullott alá a némaságos csöndbe, mint egy halott fekete madár.

A nagy hallgatás okozta-e, vagy a hideg lassan átszivárgóit a ruhán, a bőrön, s beszívódott a csontok közé: de egyszerre érezte, hogy fázik. Valami belső fázás volt ez, valami belülről vacogtató, kietlen érzés.

- Elindulok - gondolta.

De nem mozdult mégsem. Nem mozdultak a lábai, a kezei, az izmai. Érezte, hogy valami a vállaira nehezül, és mozdulatlanságra kényszeríti. Valami nyomja lefele, oda a fatönckhöz, nem képes felkelni róla. Döbbenet futott át rajta, szinte remegtető döbbenet. És ekkor egyszerre megérezte a csöndet maga körül. A vállain, a fákon, a negyeken, a levegőben. Azt a súlyos fehér csöndet, mely mint egy láthatatlan nagy bura, ránehezedett kereken a világra, és a világ nem volt képes moccanni alatta, még lélegezni sem. Igen, egy rettenetes csöndet érzett maga körül és maga fölött, egy halott csöndet. Egy csöndet, amely maga a semmi volt. A halál.

Egy magányos holló szállt át az erdő fölött. Nehézkes, lassú s/árnycsapásai kísértetiesen suhogtak a némaságban. Ettől a hangtól valami mégis megpattant a láthatatlan jégpáncélzaton. A gyermek felkelt a tönkről, vállára lökte a halott nyestet, szorosra markolta kezében a botot, és szinte futva indult vissza a nyomon lefele.

Mire újra meglátta a házat, már szürkéslila ködök árnyékában húzódott a völgy. A nap a Macskakő tetejétől búcsúzott, s a fák között szürkére fagyott a hó halott fehérje. Meredten álltak a bükkök.

Mikor leért a pallóhoz, már szürkület ásított a patakon. Nyöszörgött az örvény, és a magányosság a fák törzséhez lapulva prédára lesett. A ház olyan egyedül állt, mint az eltévedt gyermek. A seprű még az ajtónak támasztva őrizte benne a lakatlanságot.

A gyermek nem lepődött meg. Megszokta, hogy egyedül legyen. Elvette a seprűt az ajtóból, bement, a nyestet ledobta a padlóra, és felélesztette a tüzet. Aztán levette a nagykendőt, kifűzte a bocskorait, s leült a padkára. A fal mellett az éjszaka árnyékai lapultak már. A tűz sárga fénycsóvíai birkózni kezdtek velük. Ha egyiket elkergették, túlról elősont a másik.

Egy darabig elnézte a fények és árnyékok megszokott játékát, aztán megéhezett. A kisszéket a polc alá húzta, felmászott rá, és éppen elérte a fazekat. Egy zacskóban volt valami maradék máléliszt, azt kiöntötte, túrót is talált, és megfőzte a puliszkát. Közben lement a vederrel a forrásra, és ott néhány pillanatig elbámult lefele, a sötétségbe vesző nyomok után, de nem mozdult semmi. Mikor másodszor kiment, éjszakára való fáért, az Urszu torkánál, a zúgó fölött meglátott egy szürke állatot. Mozdulatlanul állt a sziklák alatt, és a házat nézte. Ráismert rögtön. Farkas volt.

- Hujhá! Hujhá! - kiáltott rá éles gyermekhangon, és kezében meglóbált egy fadarabot.

A hang árván verődött a hóban, elnyelte a csönd a fák alatt. A farkas állt még egy ideig mozdulatlan, és feltartott fejével a levegőt szimatolta. Aztán lassan, lépésben megindult lefele. Egy darabig a sziklák alatt ment, majd lejött a patakhöz. Tóderik nyománál megállt, hosszasan szimatolta. Aztán átszökött a patakon, és lapulva mozgó alakját elnyelték az égerek. Túl, az üverben, egy szarvastehén mély böffenéssel riasztott néhányat. Aztán már csak a csönd volt megint, a kietlen, fagyott némaságé és az rstu, ahogy hason csúszva előkúszott az erdőből.

Nem félt, de azért az ajtót gondosan betette maga mögött, kilincstre, és megpróbálta, hogy nem nyílna-e ki, ha egy lompos szürke állat megbökné kintről az orrával. Aztán megfőzte az ételt, leült a padkára, és evett.

Majd ennek is vége volt. Már csak a padkán ült, a tűz halkan pattogott, elnézte a földre nyújtóztatott nyest mozdulatlan alakját, és arra gondolt: ez a kis állat nemrég még mászkált a fákon, surrant a bokrok között, rigókra lesett és mókusokra. Néha fázott, néha melegedett a napon, néha éhes volt, néha jóllakott... és most itt fekszik mozdulatlanul a padlón, és nem emlékszik sem a fázásokra, sem a melegedésekre, sem az éhségre, sem a jóllakásra, mert az, akivel mindezek történtek, már nincsen benne. Már csak a bőre van itt, meg a húsa, meg a csontjai. A gyomra, a bele, a tüdeje. A fáramászás és a többi elment valahova, mikor azzal a görbe karóval a fejére ütött. Nem lehetett látni, csak egy kis vért a havon, mást semmit. És mégis ott volt, és mégis elment, láthatatlanul és nagyon egyszerűen és nagyon titokzatosan.

Aztán ebbe is belefáradt. Még egyszer kinézett az ajtón, de elébb egy égő fadarabot a kezébe vett, és azt tartotta ki maga elé. Szürke sötétség ült már az erdőn. Fagyott párák között, nagyon magosan néhány csillag didergett. Hallgatózott. De csak a tűz pattogott bent. Valahol reccsent egy fa a hidegtől. Az ösvény szürkén és üresen ásított, a vége elveszett az éjszakában.

Dideregve húzódott vissza. Megrakta még a tüzet, gondolkodva álldogált előtte, aztán sóhajtott, és a fekhelyhez ment. Megigazította a szalmát és a pokrócot, kirázta a bundát, és pendelyre vetkőzött. Lábujjhegyen még az ajtóhoz szaladt, megnézte, hogy kilincsre zárta-e, aztán visszaszaladt és bebújt a jó meleg, birkaszagú bunda alá.

Még egy ideig elnézegette a tűz játékát a falakon, aztán lassan lecsukódtak a szemei, és már csak félálomban érezte, ahogy a gerendák közül előmászott a hideg, és fagyott erdőszaggal töltötte meg a fekhely szalmáját. Fent a padláson egy egér rágott, fáradhatatlan kitartással.

6.

MIKOR a leány kinyitotta az ajtót, a nap már magasán állott a ház fölött. Az öregnek nyoma sem volt sehol. Ahogy ott állt, kissé csalódottan, kissé megdöbbenve, és kinézett a csillogó fehérségbe, a téli erdő holt csendben nézett vissza reá. Mintha a magányosság odafagyott volna az erdőre.

Sóhajtott, aztán kiséperte a házat, vizet hordott be, s megette a maradék puliszkát is, de még mindig semmi sem mozdult lent a patak menti ösvényen. Megnyúzta a nyestet, behamuzta ügyesen, s kifeszítette a szárító deszkára, ahogy az öregtől látta volt. Dél lett, mire ezzel is elkészült. Még talált a polc sarkában egy kis száraz puliszkát, azt megette. Aztán kiült a küszöbre, s lesni kezdte az ösvényt. A nap langyos volt, az eresz csöpögött tőle, s hátul a kemencében égett a tűz.

De lassanként a nap is aláhajolt, s a tisztásszéli fenyők nyúló árnyékai elérték a küszöböt. Egyszerre hűvös lett megint. Az égerek alatt egy kis tömzsi vidra bújt elő a patakából, szaladgált egy darabig elé-hátra a parton, furcsán, esetlenül, aztán visszabújt a patakba. A köd is lassan ráereszkedett a hegyekre, szürkület bújt elő a fák alól, s a didergő, magányos csöndben az este kitérte a szárnyát, mint egy nagy, szürke bagoly.

Aztán éjszaka volt megint. Kint olykor pattant egy-egy fa a hidegtől, a szoba falán árnyékokkal játszott a tűz fénye, a szalma zörgött a bunda alatt, s a hideg újra kinyúlt láthatatlan jégkezelével a fal gerendái közül.

Másnap reggel a leány már nagyon éhes volt. Hiába kutatta végig a házat, nem volt több ennivaló. Egyre az ösvényt lesve még délig várt. Aztán felhúzta lábára a kis csizmákat, magára vette a nagykendőt, a seprűt az ajtónak támasztotta, s nekiindult az ösvénynek, amerre Tóderik lába nyomát mutatta a hó.

Nem is volt igazán hideg. Mire a falut elérte, a járástól és a szívében dobogó izgalomtól valósággal melege is volt már. Megcsodálta az útszéli pocsolyák jegén csicsonkázó gyermekeket, az erdőről érkező, fával megrakott szánokat, aztán elérte a korcsmát, és benyitott a homályos üvegű ajtón.

A hosszú asztal mellett emberek ültek. Egy bőrkabátos kupec disznóra alkudott a mellette ülő gazdával, a többiek deszkáról, fuvarról s egyéb falusi dolgokról beszéltek. A leánykát meg se látta senki.

Az egyenesen a pulthoz ment. Az apró csizmácskák kopogására megfordult az örmény.

- Hát neked, leányka, mi kéne? - kérdezte barátságos szuszogással.

- Hol van Táti? - emelte reá a leány tiszta kék szemeit.

- Apádat keresed? Kicsoda az apád?

A leány kinyújtotta a kezét a nagykendő alól, s a hegy felé mutatott.

- Onnan fentről.

Szörfülű barátságosan előrehajolt a pult fölött.

- Onnan föntről, azt mondd? - Majd az emberek felé fordult, és fölemelte a hangját. - Ki ismeri ezt a leánykát? He?

A beszéd elakadt. Mindenki odanézett. De senki se szólt. Valaki megkérdezte.

- Hogy hívják az apádat, te?

- Tóderik.

Az örmény elmeresztette a szemeit.

- Az Urszából? A kerek házból? Te vagy az hát, sze' emlékszem reád...

- Táti három nappal ezelőtt elment. Azt mondta, ide jön. Málélisztt kellett, mert már elfogyott volt... - magyarázta a leányka, s szemei nyugtalanul lesték az örmény arcát.

Az emberek az ivóban összenéztek. Néhányan hümmögtek, mások csóválták a fejüket, és a padlóra köptek. Szörfülű zavartan vnkargatta a fejét, és vörös ábrázattal, nagyokat nyögve habogott.

- Hát itt vót, az igaz, na, az igaz. De hát... valami történt, tudod és... aztán a csendőrök elvitték magukkal. Az hát, mit tegyünk? Elvitték, na.

A kislány szeme nagyra nyílt, kerekre.

- Elvitték? Hova?

Szörfülű megvonta kerek, húsos vállait, és nyögve nagyot sóhajtott.

- El. Ki tudja azt, hogy hova. Tán Régenbe, tán még azon is túl. Honnan tudhassam én azt, mi? Mit tegyünk, ha egyszer így van! Ne nézz így rám, nem az én hibám!

Megfordult s morogva, dohogva egyre zavartan matatni kezdett a polcokon, hogy ne kelljen a gyermek szemébe nézzen. Az csak állt a pult előtt, némán, döbbenet, értetlenül. Rémült szemei tanácstalanul kutatták végig a pókhálós falakat, az emberek arcát, majd megakadtak a padlón. A körülállók néma csoportjában valaki megszólalt, rekedten.

- Egyedül vagy otthon?

- Uhum - bólintott a leányka.

Az emberek újra köhögtek, s törülték az orrukat, nyögve. Szórfülűnek megráncosodott a homloka.

- Adtam neki málélisztet és túrot - mondta -, olajat és gyertyákat is adtam. Ott kell legyen mind az átalvetőjében.

Valakiben kigyúlt hirtelen az emlékezés.

- De ügyelj, te! Az ott maradt Spiridonéknál a falu végén! Ott hát, Spiridonéknak adta át a csendőr! Eridj érte, sze téged illet!

A leányka lassan megmozdult, s lépett néhányat, tanácstalanul az ajtó felé. Arca egészen kicsinek látszott a nagykendő alatt. Kicsinek, ijedtnek.

- Ki főz reád, te? - mordult utána az örmény. A gyermek csodálkozva nézett vissza.

- Én.

- Ki gondoskodik fáról meg vízről?

- Én. Ki más?

Az emberek összenéztek. Valaki a tarisznyája után nyúlt.

- Gyere ide, leányka.

Kendőbe takart kenyeret vett elő, meg szalonnát.

Mikor ettél utoljára?

- Tegnap.

Valaki hangosan felmordult, fojtott káromkodással. Többen a fejüket csóválták. Egy mokányképű, apró, barna legény kiköpött. Rosseb essék ebbe a világba, csendőrstül...

- Nesze - mondta az ember, s odatartotta a kenyeret meg a szalonnát -, egyél!

A leányka szemei rámeredtek a kenyérre, és szája egy kissé megnyílt.

Fogjad, na. Ül le valahova, s egyél. De ha Táti közben hazajön? Az emberek összenéztek újra.

Attól ehetsz nyugodtan - szólalt meg hátul az örmény -, várj, hozok egy csupor tejet is.

A leányka leült a pad sarkára, éppen szembe a bőrkabátos kupeccel.

- Nesze - mondta egy idősebb bajuszos ember -, itt a bicska. A gyermek apró darabkákat vagdosott a kenyérből meg a szalonnából, s mohón rágcsált rajtok, mint egy kiéhezett egér. Az emberek nézték. A kupec előkotorta a zsebéből a kopott bőrtárcáját, s kikeresett belőle egy ezüstpénzt.

- Fogjad - mondta, s odatette a leány elé az asztalra -, tedd el, még hasznát látod egyszer. Az én leánykám is éppen ekkora csak - fordult magyarázólag az emberek felé, szinte restelkedve, kerek vörös arca még vörösebbre gyúlt -, ha arra gondolok, hogy egyszer ő is így maradhat, egymagára...

Az örmény csoszogva hozta a tejet egy nagy kék csuporban, s odatette a leányka elé az asztalra. Aztán csak állt ott mellette, s nézte.

- Itt maradhatnál - mondta hirtelen. Nuca meglepetten kapta föl a fejét.

- Hogyan tehetném - mondta komolyan -, sze' ügyelnem kell a házra. És ott vannak a csapdák is, Táti rám bízta őket.

- S nem félsz egyedül? - kérdezte a kupec.

A leányka előbb kiitta utolsó csöppig a tejet, majd letette a kék csuprot az asztalra, s csak azután felelt, egyszerűen.

- Mitől féljek? Éjszaka béreteszem az ajtót, s kész.

Az emberek vakarták a fejüket, hümmögtek, aztán egyenként pénzt dobtak az örmény elé a pultra, s nehézkesen kidöcögtek az ajtón. A leányka is befejezte az evést, és felállt.

- Isten fizesse meg - mondta illedelmesen.

- Várj csak - szólalt meg hirtelen az örmény -, tarisznyád van-e?

- Nincs - felelte Nuca, kissé csodálkozva -, minek az?

- Várj csak egy csöppet, ha már mindenáron menni akarsz!

Szórfülű hátradöcögött a lakásba, s amikor visszatért, egy cifrán kivarrt, piros hímzéses, kis szattyánbőr tarisznyácska volt a kezében.

- Én viseltem volt - magyarázta kissé esetlenül -, mikor még iskolába jártam. Nincs itt szükség rá többet. Tettem beléje egy kevés sót, olajat, gyertyát meg mézes cukrot. A málét meg a túrot megleled majd Spiridonéknál.

A gyermek szemei bámulattal meredtek a cifra tarisznyácskára.

- Nekem adod? Igazán?

- Neked hát. S ha szükséged van valamire, csak gyere le bátran.

- S mit szól hozzá Táti? - kérdezte a kislány aggódalmasan. Az örmény rátette nagy, szőrös kezét a fejkendő, kicsi fejre.

- Majd ha ő hazatér, elszámolunk vele mindent, ne félj!

- Egy nyestbőröm már van!

Az emberek, akik ott voltak még, nevettek.

- Majd eligazítjuk - mondta az örmény -, de most eridj, mert elsötétedsz.

A kupec feléje tolta az asztalon maradt ezüstpénzt.

- Itt ne feledd!

Nuca megnézte a pénzt, aztán az embert.

- Mit adjak érte?

- He? - hökkent meg a bőrkabátos, - vagy úgy! Pár év múlva majd adsz érte egy csókot, érted?

Az emberek újra nevettek, a leányka pedig gondosan bekötötte a pénzt a kendő csücskébe. Aztán az ajtó felé indult.

- Adjon Isten egészséget - mondta komolyan, mint a nagyok.

- Adjon Isten - nevettek az emberek.

Kis csizmáiban kikopogott az ajtón, oldalán a cifra tarisznyával. Alig lépett néhányat kint az utcán, újra hallotta maga mögött az ajtót nyílni. A mokányképű volt. Néhány lépéssel utolérte.

- Aztán tudod-e, hol laknak Spiridonék? - akarta tudni.

- Majd meglelem őket.

- Megmutatom. Együtt halad az utunk egy darabig úgyis.

Haladtak az utcán. Az ember a havasjárók hosszú lépteivel, a kislány tipegve, szaporán. A hó már újra csikorgott a léptek alatt. A nap oldalra billenve állott már alig arasznyira a görgényi gerincek felett, s hideg, fehér párák gyűltek köréje. A házak árnyéka hosszú volt és kék. Egy ház előtt aztán megállt az ember.

- Nahát - mondotta -, én itt lakom. És az a ház ott túl, ahol a varjakat látod a kerítésen, a Spiridonéké. Látod?

- Látom hát - felelte a leányka komolyan.

- Akkor hát mozogj, mert ejszen este lesz.

- Isten áldja.

- Isten áldjon.

A leányka kocogott a varjas házhoz. Mikor belépett a kiskapun, egy asszony dugta elő a fejét a pajtából.

- Mit keresel, leány?

- Az átalvetőt. Azt mondták az emberek, hogy itt hagyta volt Táti.

Az asszony kijött a pajtából, s kíváncsian nézte a leánykát.

- Mért nem az anyád jött érte? Nehéz neked.

- Nincs anyám - felelte a gyermek egyszerűen.

- Nincs?

- Nincs.

Az asszony fejcsóválva nézegette a leánykát, aztán sóhajtott.

- Hát, gyere na. De valaki csak van veled ott fent? Testvéreid, he?

- Nincs senki.

- Csak te egyedül?

- Én.

Az asszony újra csóválta néhányat a fején, s újra sóhajtott. Beléptek a házba. A pitvar sarkából előhozta az asszony az átalvetőt.

- Ez az?

- Ez - bólintott a kislány szaporán, s már nyúlt is utána. Két kézzel fogta meg, s a vállára emelte. Vékony kis háta meghajolt a súly alatt. Az asszony nézte.

- Hadd el - mondta - majd ha hazatér az uram, felviszi neked.

- Elbírom én is - felelte a gyermek, kissé kifulladásra, s megindult terhével az ajtó felé -, Isten áldja.

- Állj meg, te, állj meg! - kiáltott utána az asszony, - Aztán ki ügyel rád ott fönt a havasban, mi?

A leányka megállt a küszöbön, és visszafordult. Fél válla legörbült a teher alatt.

- Reám? - kérdezte csudálkozva, - senki. Nem vagyok én birka, hogy ügyelni kelljen reám.

Azzal már indult is megint.

- Várj te, az Isten megáldjon - képedezett Spiridonné -, vigyél legalább néhány tojást magaddal. Tyúkotok van-e?

Az asszony befutott a konyhába, s egy marék tojással tért vissza.

- Vigyázz, ide teszem őket a málélisztbe. Csak aztán ügyelj, amikor leteszed!

- Isten fizesse meg - felelte a gyerek komolyan. Aztán, amíg az asszony ott állt az ajtóban, és bámult utána, lelépett a tornácról, átment az udvaron, ki a kiskapun s föl az utcán, neki a havasnak. Csak egy nagykendő, öregesen meghajolva, két kicsi csizmás láb s egy tömött átalvető.

Másnap reggel későn ébredt, és minden tagja sajgott a cipeléstől. Felszította a tüzet, felöltözött, evett egy kis puliszkát, s elvégezte a ház körüli munkákat. Dél lett, mire elkészült mindennel. Akkor meleg kapcákba csavarta a lábát, felkötötte a bocskort, magára vette a nagykendőt, kezébe a kicsi baltát, s elindult föl az Urszun, megjárni a csapdákat, ahogy azt az öreg rendelte volt.

Csillogó tél ült a hegyeken, néma, méltóságos. Csak a behavazott patak muzsikált fojtottan a magányos csöndesség mélyén, . néha megzörrent egy bokor, amikor a megörbült ág lerázta magáról a hó fehér terhét.

Tele volt a patak mente vadnyomokkal, de a csapdák üresek voltak mind. Hosszú volt az út föntig, s hosszú volt vissza, de azért még napvilág volt, amikor hazaért. Már messziről meglátta, hogy az ajtónak támasztott söprű nem volt a helyén. Szinte röpiült a pallón át. Izgalomtól dobogó szívvel rohant föl az ösvényen, s kifulladásra esett be az ajtón. A kemence melletti padkán egy ember ült. De nem Tóderik volt. Nem ismerte meg rögtön. A házban már szürkület volt, s szemei kápráztak a hó fehérségétől. Az ember fölemelte a fejét, és ránézett.

- Na - mondta rekedten -, hát itt vagy?

A hangról ismerte meg. A mokányképű volt. Föllállt.

- Erre jártam - dörmögte kissé zavartan -, gondoltam, benézek, hadd lám, mi van veled. Hol jártál?

- A csapdáknál - felelte a leány, s kibújt a nagykendőből.

- Volt bennök valami?

- Semmi.

- Megesik.

Nézték egymást, kissé tanácstalanul, a leányka meg a sötét nézésű bajuszos ember.

- Aprófád van, azt látom.

- Táti aprította, még az ősszel.

- Még egy hónapig eltart - vélte az ember.

- Akkor majd újat aprítunk -mondta a leány -, a rakás itt van a ház megett, a tisztás sarkában.

- Láttam - bólintott az ember -, jó fa. Hát majd egy napon ellövök újra, s hozok magammal valakit, érted? Fűrész van, azt látom.

A leányka csak állt, és nézett. Nem egészen értette, hogy mit akar mondani a sötét képű ember. Az föltette a kucsmáját.

- Addig is, ha valamire szükséged lenne... tudod, hol lakom. He?

A leányka bólintott.

- Az asszony küldött egy kevés tésztát - nyögte az ember, s fölmutatott a polcra -, ott van ni.

- És Táti...? Nem jön haza...? - kérdezte a leányka csendesen. Az ember egy tétova mozdulatot tett a kezével.

- Ezt nem mondanám, de hát... nem lehet az ilyesmit tudni. Az urak sok mindent csinálnak, amit nem lehet tudni.

- Az urak...? - hebegte a leányka. - Az urak, azt mondod? Az ember szemére húzta a kucsmáját.

- Hát én megyek - morogta rekedten, s lépett néhányat az ajtó felé. - S te nem félsz itten egyedül?

- Én? - bámult reá a leányka. - Mitől félnék? Csak Táti...

- Hát... tudja a fene - nyögte az ember, azzal kinyitotta az ajtót. Egy pillanatig még állt ott, de nem fordult vissza. - Hát... jóccakát, leányka.

- Jóccakát...

Csikorogva csukódott be az ajtó mögötte, aztán csak a léptek távolodó csikorgása hallatszott a havon, más semmi. Aztán az is megszűnt, és csak a csönd maradt. A leány még sokáig állt ott egy helyben mozdulatlanul. A gondolatok zavarosan kavarogtak a fejében, körben forogtak, egyre szűkebb körökben, s aztán egyszerre csak kitisztultak, kíméletlen élességgel, s hirtelen mindent megértett. Mintha az egyedüllét egyszerre érezhetően rá-súlyosodott volna a vállaira, a házra, az egész világra. Egy borzalmas, félelmetes egyedüllét, amilyenhez fogható eddig még nem ismert.

- Táti... - nyögött föl benne halkán a kétségbeesés, de a csönd nyomban elfojtotta a fölszakadt hangot.

Könnyek csurogtak alá az arcán. Leült a padra, kezeibe temette az arcát, és sírt. Nem hangosan zokogva, gyermekmódra, hanem némán, mint az öregek.

De nem tartott sokáig. A tűz kezdett kialudni, s a hideg átszivárgóit a fal repedésein. Ez magához térítette. Sóhajtott, letörülte a könnyeket, kiválasztott néhány különösen nagy bükkhasábot, és a parázsra lökte őket. Aztán vizet töltött az üstbe, puliszkát főzött, majd kiszedett mindent az átalvetőből meg a szögen csüngő kis, cifra tarisznyából, és elrendezte a holmit ügyesen a polcon. Mikor ezzel is elkészült, és egyetlen pillantással fölmérte a polc kincseit, valami jóleső biztonságérzet fogta el, valami puha, békességes érzés. Ennivaló volt elég, s ez a legfontosabb. Fa is volt bőven, tető a feje fölött, kemence, fekhely, bunda. Minden, amire szüksége lehetett, ott volt körülötte. Mintha valaki, egy titokzatos nagy Valaki, ügyelve, titkon, mindenről idejében gondoskodott volna.

Egyszerre barátságos lett a kicsi házban a tűzszagú magány. Tátira gondolt, aki bizonyosan megdicséri majd, amikor visszaér abból a távoli, bizonytalan valamiből, ami elnyelte volt, s nni minden bizonytal az urak dolga kell legyen. A csapdákra gondolt s a bőrökre, amiket majd összegyűjt, s levisz a faluba annak a jó, kövér, csúnya embernek, aki a szép, kicsi tarisznyát adta. Aztán éjszaka lett, s a bunda szaga jó volt és meleg, s fent a gerendás mennyezeten a lángok vidám játéka álomba ringatta, észrevétlenül.

Másnap újra volt egy nyest a csapdában, mindjárt a legelső üverbő, ahonnan a házat is látni lehetett még. Már nem élt, csak ki kellett szedni a csapda fogai közül. Fent a tetőn pedig új meglepetés várta. Fagyott nyúl volt az egyik hurokban, egy nagy, szürke, kosorrú, vén nyúl, keményre fagyva. Szép volt a világ körös-körül, ahogy egyik kezében a nyesttel, másikban a nagy, nehéz, nyúllal hazafelé bandukolt a hóban. Fent az Istenszékén rózsaszín fényben csillogtak a zúzmarás fenyők, és tova átellenben hosszúkás, sárga felhőfoszlányok horgonyoztak a Macskakő csúcsán. Valahol egy harkály kopogtatott szorgalmasan egy fát, s a hang átívelte a csöndet, láthatatlan híddal kötötte össze a néma hegyeket.

Amikor lent az aljban feltűnt a ház, mint egy kis, fehér kalapos gomba, hirtelen döbbenve állott meg. A távolságon át nem tudta még fölismerni tisztán, hogy mi volt az, ami megállította, csak annyit tudott, hogy valami mozgott valahol ebben a mozdulatlan, fagyott csöndben, méghozzá valahol a ház körül. Aztán meghallotta a neszt is. A fűrészelés halk, sziszegő neszt. És ekkor már tudta, hogy a mokányképű idegen jött vissza egyik társával. És jólesett ezt tudni.

Szinte szaladt a házig. S valóban, a ház megett két ember fűrészelte a fát. A mokányképű s egy másik.

- Nézz csak ide! Te fogtad ezeket? - csudálták meg az emberek a zsákmányt.

A kislány rájuk nevetett, vidáman.

- Nem én, hanem a csapdák!

Arca piros volt a hidegtől, szemei csillogtak. A két férfi csodálkozva és kissé zavartan bámulta.

- Ügyes vagy - mondta végül is a mokányképű, s fölnézett a hegyekre -, messze járhattál.

- Mi a neved? - kérdezte a másik, egy hosszú, sovány ember, akinek szőrtelen, sápadt arca olyan éppen, mintha viaszból lett volna. A leány előbb figyelmesen megnézte az ideget, mert ilyen színű arcot még nem látott soha. Mintha nem is élő ember arca volna - gondolta, s kissé megborzongott ettől a gondolattól -, s milyen különösek a szemei is...

- Nuca - felelte halkán, de a szemeit nem tudta elszakítani a viaszképű furcsa tekintetétől. Az nem állta a nézést, és zavartan fordította félre a fejét.

- Nagyot nőjj - dörmögte, s a másikhoz fordult -, gyere, fogjuk meg a fűrész, mert ránk szakad ejszen az este mindjárt.

Azzal a fűrészt újra sziszegni kezdett.

A leány bement a házba, sarokba lökte a zsákmányt, s felszította a tüzet. Aztán vizet töltött az üstbe, s megvárta, amíg főni kezdett. Majd három jó marék málélisztet tett a fővő vízbe, s még meg is tetőzte egy negyedikkel. Úgyesen kavarta, amíg a puliszka elkészült. Akkor levette a tűzről, kendőbe tette, s belekeverte a túrót. A polcra levette a megmaradt három szelet lekváros lepényt, amit a mokányképű felesége küldött volt, s azt is úgyesen odarakta az asztalra. Végül leszaladt a forráshoz egy korsó friss vízzel, s visszajövet odakiáltott a fűrészelőknek.

- Kész az étel! Jöjjenek be!

A két ember abbahagyta a fűrészelést, és egymásra néztek. Valamit mondani akartak, de a leány addigra már eltűnt a házban. Összenevettek, leverték magukról a fűrészpport, és elindultak ők is az ajtó felé.

Bent minden úgy volt, annak rendje és módja szerint, ahogy annak lennie kell, ahol asszony van a háznál. A két ember eleinte zavartan mozgott, de a túrós puliszka jó volt, s hallgatva ettek.

A lány a kemencénél állott, illendőség szerint, s onnan figyelte őket, s csak olyankor szólott, ha szükség volt reá.

A korsó ott van a pad alatt. Vagy:

Törülje a kezét oda a kendőbe, arra való. Mikor befejezték az evést, megtörülték a szájukat ködmönük ujjával, s szinte egyszerre álltak föl a padról. Köszönjük a szíves látást.

Egészségükre - adta vissza a szót a leányka, illendőség szerint.

Kimenet a viaszképű megállt az ajtóban, és visszafordult. Hány éves vagy, nagylány? - kérdezte furcsán. Tizenhárom.

Ha. Isten éltesen - morogta az ember, s lassan kifordult az ajtón. A fűrészt hamarosan megszólalt megint ott hátul a ház mellett. De valahogy mégis valami ott maradt belőlük a ház falai között, lapulva, láthatatlanul. Talán a sárga arcú nézéséből, talán a hangjából, a leány nem tudta volna megmondani. De ott volt, s idegan volt és nyugtalanító.

Evett ő is, aztán elmosta az edényt, majd leült a zsámolyra, s elkezdte nyúzni a nyestet. Éppen feszítette már a deszkára, amikor a két ember újra belépett. Odakint már szürkület volt.

- Mi a, már meg is nyúztad? - bámultak reá.

- Meg hát.

- Úgyes vagy. Hát a nyúl?

- Az, ezután jön sorra.

- Jó tokány lesz belőle.

- Szívesen látom mindkettőjüket.

Az emberek elvigyorodtak.

De a bort hozzá ne feledd - évődött a mokányképű.

Az, a férfiember dolga - adta vissza a leány. Az, emberek nevettek, csóválták a fejüket. Mintha nem is gyerekekkel évődtek volna, hanem eladó leánnyal, olyan volt éppen.

-Egy ideig nem jöhetek többet - mondta a fekete képű -, deckát fuvarozok. De ha kell valami, tudod, hol vagyok. Márton a nevem. Sánta Márton. S ez itt Józsup, a szomszédom.

- Köszönöm, hogy eljöttek - mondta a leány.

Aztán elmentek. A leány a küszöbről nézett utánuk, amíg el nem nyelte camrnogó alakjukat az erdő.

7.

AZON a napon, amikor Nuca elhatározta, hogy megsüti a nyulat elébb napokig kellet csüngjön az eresz alatt, hogy megpuhuljon a húsa -, azon a napon vendég érkezett föl az Urszu-beli házhoz.

Éppen elkészült a spékkeléssel, a nyulat nyársra is húzta ügyesen, s a sült hús jó szaga terjedni kezdett a levegőben, amikor odakint mozgás támadt, s az ajtó kinyílt. Egy ember állt a küszöbön, s kutatva nézett be. Alacsony, görbe hátú öregember volt, lábán ormótlan bocskorok, fején vedlett kucsma, s arcát majdnem egészen eltakarta a borzas, kenderszínű bajusz. Csak feltűnően tiszta és világos, majdnem sárgásán csillogó szemei látszottak tisztán. Barátságos szemek voltak, élesek és tiszták, mint a havasi víz télen. S a lapos, hosszúkás arcforma valahogyan egy bajuszos, vén halra emlékeztettek.

Adjon Isten-mondta az ember, s belépett a házba. A vállán csüngő átalvetőt letette a padra, s a kucsmáját is levette. Homloka egészen fehér volt, haja hosszú és zsíros, s ugyanolyan fakó, mint a bajusza.

- Én Birtalan vagyok, Szálaidról. Tudod-e, hol van Szálaid?

- Nem én-felelte a leány, minden elfogódottság nélkül, szorgalmasan forgatva a nyársat a tűz fölött.

- A Maroson túl, s valamivel fentebb - magyarázta az ember, valamivel nagyobb patak, mint a tietek itt, s fenyves erdők veszik körül.

- Szép lehet - bólintott a leány.

- Szép hát.

Az ember csak állt ott, és a bocskorát bámulta, amelyről a hó barna tócsákká olvadt a padlón.

- Üljön le, ha már itt van - javasolta a leány.

Birtalan leült a pad másik végébe. Jó ideig egyikük se szólott, csak a sült hús halk sercegése hallatszott. A vendég előhúzott a zsebéből egy feketére vénült agyagpipát, előkotorta a dohányzacskót, s rátömött nagy, békés nyugalommal. Aztán kikotort a tűzből egy darab parazsat, s rágyújtott vele. Pöffentett néhányat a maró füstből, aztán állával odabökött az átalvető felé.

- Neked hoztam.

- Nekem? - bámult reá a leány, s a szemei nagyra nyíltak, kerekre, - Nekem?

- Uhum - bólintott Birtalan -, az úr küldi.

- Micsoda úr?

- Éltető uraság.

- Hát a ki?

- Övé odaát a havas. Mind.

- S miért küldi nekem?

- Hallott rólad, ejszen. Vagy tán apádat ismeri. Mit tudom én. Én plájász vagyok odaát, s engem küldött. De ügyelj, odaég a hús!

Aztán nem szóltak többet, amíg el nem készült a nyúl. Akkor Birtalan előhúzott a tarisznyájából egy egész kenyeret, keresztet karcolt rá a késével, ahogy illik, s megszegte. Vágott egy nagy karéjt a leánynak, egyet magának. Aztán bicskával a kezükben nekiestek a nyúlnak.

- Jobb időben nem is jöhettem volna - vallotta be Birtalan a végén, mikor már csak a nyúl csontja maradt - azt azonban meg kell adni, leány, a sütéshez értesz.

Bicskáját ködmönébe törülte, előkotorta újra a pipát, rátömött, rágyújtott, s mikor már szelelt jól, felkelt a padról.

- Na, most gyere - mondta -, az ebédért cserébe én is tanítok neked valamit.

- Micsodát? - kérdezte a leányka, kissé bizalmatlanul.

- Halat fogni.

- Fogunk mink eleget varsával, de ilyenkor nem lehet. Birtalan lenézően legyintett.

-Varsával. Ki a fene bajlódik olyasmivel. Gyere csak! Mi a neved?

- Nuca.

- Hát Nuca, hozz egy baltát s egy kosarat a halaknak. Lementek a patakhöz. A leány vonakodva, de kíváncsian, kosárral a karján s baltával a kezében. Egy nagy, kiugró sziklánál

Birtalan megállt. A patak ott folyt el a szikla alatt, de nem lehetett hallani, mert jég és hó borította.

- Ismered ezt a helyet nyárról?
- Igen - bólintott a leány.
- Mély a víz itt a szikla alatt?
- Mély hát.
- Milyen mély?
- Derékig.

Birtalan bólintott, aztán lemászott a szikla alá, s lábával eltakarította a havat egy helyen. Hamarosan látni lehetett a jeget.

- Add a baltát!

Kopogtatni kezdte vele a jeget, egyszer innen, egyszer onnan, amíg kivágott rajta egy kis négyszögletű lyukat. Markával eltakarította ügyelve a jégtörmeléket. Lent, a lyuk mélyén, mint olvadt ólom, surrant a víz, sötéten, majdnem feketén. Letérdelt, fejét lehajtotta egészen a vízig, és sokáig nézett úgy be a patak gyomrába.

- Itt vannak - dörmögte aztán fölemelkedve -, te is megnézheted őket. A kő alatt, mindenütt, fejükkel a hasadásokban. Csak a farkuk mozog ide-oda.

A leány kíváncsian guggolt le a lyuknál, s fejét egészen a vízig lehajtotta. Orrában érezte a patak nyers, vad szagát, s füle megtelt azzal a furcsa, hussanó zajjal, amit a kő és jég közé szorult víz súrlódása okoz. Végül aztán ő is meglátta az első halat. Mozdulatlanul feküdt ott, akár egy darab fa, fejével egy kő repedésében. Csak uszonyának átlátszó hárttyája hullámozott alig észrevehetően a víz áramlatával. Aztán meglátott egy másikat is, és aztán többet, még többet.

- Látom őket - emelte föl kipirosodott arcát -, mennyien vannak! De hogy lehet megfogni őket, Birtalan bácsi?

- Mindjárt meglátod. Szedj előbb a kosaradba jó sok fenyőgallyat. De szárazat, érted?

A patak túlsó oldalán sűrűn álltak a fenyők, ágaik földig leértek, s volt elég száraz gally rajtuk. A leányka szorgalmasan aprózta őket a kosarába. Birtalan azalatt a késével szurkot kapart a fákról egy darab újságpapírba.

- Na gyere - mondta végül is az öreg, amikor már elég volt a gally is, meg a szurok is. Azzal visszatértek a jégre.

Először megkereste pontosan a helyet, ahol legsűrűbben voltak a jég alatt, onnan aztán eltakarította, ügyelve, a havat.

- Add ide a fát!

Kúposán összerakta a gallyakat a megtisztított jégdarabon, közéjük keverte a szurkot, aztán kovát, taplót vett elő, s tüzet csiholt. Pattogtak a gallyak a lángocskák alatt, az égő szurok lecsöpögött a jégre, s hamarosan tócsa keletkezett alatta. Birtalan a balta nyelével benyúlt a tűz alá, s a kásásra olvadt jeget apránként kaparta el onnan.

- Így kell ezt csinálni - mondta -, mert ha baltával ütöd a jeget, a halak odébb mennek a közeléből, így nem veszik észre.

A lyuk egyre mélyült a tűz alatt, mélyült, szélesedett. Mikor aztán a tűz leégett, s Birtalan lábával elkaparta a maradék parazsat, a jég már egészen puha volt a lyukban. Lassan, ügyelve tisztította ki a tenyerével, míg egyszerre csak ott volt a keze a víznél. Kész volt a nyílás. Az öreg vigyorogva nézett föl a leányra, s az visszamosolygott reá, izgalomtól csillogó szemekkel.

Birtalan levetette a ködmönét, s karján föltúrta az inget hónaljig. Vékony, inas karja olyan volt, mint egy száraz faág. Aztán lassan, óvatosan alányúlt a lyukon át a vízbe. Mélyebbre, egyre mélyebbre. Nuca még a lélegzetét is visszafojtotta. Tekintete ott csüngött a Birtalan arcán. Ez az arc zárt volt, feszült, titokzatos. Egyszerre aztán megrándult a bajusza, s a szemei felvillantak, furcsa, diadalmas fénnel. Kihúzta a karját a vízből, s kezében ott ficánkolt egy jókora hal.

- Itt van ni - mondta vidáman, s betette a halat a kosárba.

Aztán újra alányúlt a vízbe, s újra kihúzott egy halat. A hatodiknál végül is abbahagyta, fölemelkedett, s hidegtől vörösre csípett karjáról lerázta a vizet.

- Így na. Most te is megpróbálhatod.

A leány nyomban ledobta a lyuk mellé a nagykendőt, rátérdelt, s ő is feltúrta karján az inget.

- Brrr... - suttogetta, amikor belenyúlt a hideg vízbe, de a kezét azért nem húzta ki.
- Éreztem egyet az ujjammal, de elment!

- Vigyázva érintsd meg - oktatta Birtalan -, simogasd végig a hátát a feje irányába, s amikor elérsz a kopoltyújához, markolj belé gyorsan. A víz is sűrölje ilyenkor a hátát falevéllal, kicsi ágakkal, jégdarabokkal, ami benne úszik. Tégy úgy, mintha egy darab fa lenne a te kezéd is, élettelen, mintha csak a víz sodorná azt is, akár egy ágat vagy falevelet.

A leányka újra benyúlt a vízbe, most még óvatosabban.

- Megvan! - kiáltott föl hirtelen, örömtől kigyulladt arccal, s már ott is ficáncolt a hal a hóban.

A jéghideg víz szinte égette a bőrét, ujjai fájtak a hidegtől, de nem hagyta abba. Vad, vidám örömmel dobálta ki a halakat, egyiket a másik után. Birtalan ott állott mellette, s tűnődve nézte.

- Elég - mondta aztán egy idő múlva, s a hangja nagyon komolyan csengett -, most van elég halad néhány napra. Hamar megtanultad, hamarabb, mint hittem volna. Kevesen tanulják meg, de én sem mutatom meg soknak. Az emberek mindent pusztítani akarnak. Én csak annyi halat fogok, amennyi nekem kell, s néha az uraságnak, ha följön. Aki akkor is pusztít, amikor nem éhes, vetkezik.

Mikor visszaérkeztek a házba a kosárravaló hallal, Birtalan kiürítette az átalvetőt.

-Itt van egy kenyér, szárított hús, egy oldal szalonna, alma, mézeskalács, s itt ebben a zacskóban egy szopócukor. Na. Az uraság küldi mindezt.

- Isten fizesse meg mindkettőjüknek - mondta a leány, s rakni kezdte a holmit föl a polcra.

Birtalan vállára dobta az üres átalvetőt, mélyebbre húzta a kucsmáját, s az ajtó felé indult.

- Hát, Isten megáldjon, leány.

8.

MAKACSUL tartotta a tél a világot. Gyöngyházkék volt napközben az ég a hidegtől, s éjszaka vacogtak még a csillagok is. A kéményekből egyenesen és kéken szállt föl a füst, s a falu olyannak látszott, mintha sok karcsú, kék oszlop tartotta volna fölötte az égbolt fagyott kupoláját.

Vasárnap templom után az emberek összegyűltek a korcsmában. Még az is odament, aki nem akart inni, talán hogy halljon valamit a világról, amit otthon aztán el lehet mondani a kemence mellett, este, hogy gyorsabban teljen az idő. Szórfülű alig győzte a korcsmároskodást, s olyan tömörség és zaj volt a szűk kis ivóban, hogy senki sem hallotta, amikor megnyílt az ajtó, s csupán a közelben állók látták meg az Urszu-beli leánykát, amikor a pult felé sirült a tömeg között.

- Hát te még mindig élsz? - kérdezte csodálkozva az egyik, egy bundás, tömzsi tanyásgazda.

- Én igen - felelte vidáman a gyerek tovább furakodva Szórfülű felé.

Felfigyelve a vékonyka gyermekhangra, néhányan odanéztek s elhallgattak. Többé-kevésbé mindegyikben felnyilallott a lelkiismeret, mert alig néhány hete még sok beszéd esett közöttük az emberről s a magára maradt leánykáról, s voltak, akik ugyancsak fogadkoztak, hogy így meg amúgy segítenek a gyermekeken. De aztán beszédnél tovább egyikük sem jutott. A leányka végül is odaért a pulthoz, föltette rá a kis, cifra tarisznyát, s kezdte kihúzni belőle a nyestbőröket.

- Nécsak, né! Hát igazán te vagy az? - bámult reá Szórfülű.

Hat bőrt rakott ki a leányka szépen egymás mellé, aztán megkérdezte:

- Mit adsz értők?

Az örmény vigyorgott.

- Tíz font málélisztet s két font túrót.

- Egyért?

- A hatért.

- Tán bolond vagy?

Az emberek nevettek, s Szórfülű velők röhögött.

- Sze' többet cipelni se tudsz, te! - évődött tovább az örmény.

- Pénzt akarok értök - felelte a leányka komolyan.

Az örmény megnézte a bőröket, egyiket a másik után, tapogatta, fújta őket sokáig.

- Mászottak - jelentette ki végül is lekicsinylően.

- Hogyan lehetnének! - fortyant föl a leányka haragosan - Még azt sem tudod, hogy ilyenkor nem koslat a nyest?

Az emberek újra kacagtak, combjukat csapkodták. Úgy röhögött az örmény is, hogy nagy, kövér pocakja rengett belé. Csak a leányka nem kacagott.

- Azt mondd meg, hogy mennyi pénzt adsz a bőrökért!

Az örmény ettől elkomolyodott. Újra végigfogdosta a bőröket.

- Forintot darabjáért - jelentette ki.

A kislány keményen, egyenesen a szemébe nézett.

- Kettőt.

Szórfülű megrázta a fejét.

- Annyit nem adhatok. De legyen hát egy tíz. De csak azért, mert te vagy. Másnak nem adnék ennyit.

- Egy ötven - mondta a kislány makacsul.

- Egy tíz.

- Azért nem adom őket.

- Akkor már viheted is a bőreidet innét - mordult föl Szórfülű gorombán, s egyetlen lökéssel letaszította a bőröket a pultról. A leányka ijedten, tanácstalanul bámult a padlóra, de nem mozdult, csupán a nagykendő csücskét tépegette. Nagy, siket csöndesség volt az ivóban. Mindenki őket nézte, kettőjüket, s a tekintetek sötétek voltak. S akkor hirtelen egy csúnya, hajlott hátú, szakállas vénemberből kitört a szó az ivó hátuljában.

- Nehogy odaadd neki ennyiért, te leány! Oda ne add a hitványjának! Még mit nem! Rajtad akar meggazdagodni? Hogy nem sül ki a szeme! Elviszem én a bőreidet Régenbe, magam,

cseppet se félj! Nem kettőt, de kettő ötvenet fizetnek ott az ilyen bőrökért! Tudja azt az örmény, súly essen a belébe!

Felzúgtak az emberek egyszeribe, mint a megbolygatott méhkas.

- Igaza van az öregnek! Nyavalya essék az örményibe! Gyermeket akar becsapni? Árva gyerekek akarja kilopni a szemit? Micsoda ember az ilyen? Igaza van az öregnek! Régenbe kell vinni a bőröket, azt hát.

Egy forróvérű gazda úgy csapta le öklét az asztalra, hogy megreccsent alatta a deszka.

- En kifizetek neked darabjáért két forintot itt helyben! Ebben a nyomban! Oda ne add ennek a szőröslelkűnek! Hogy marná le a szégyentelenség még a bőrt is a pofájáról!

Egy kupecforma idegen odatolakodott a pulthoz.

- Mutasd azokat a bőröket, leány.

Nuca döbbsen állt a nagy felzúdulás közepén, s egyikről a másikra nézett. Az örmény restelkedve pislogott a szidalmak alatt. Kövér képe megverejtékesedett.

- Na, na, na, sze csak tréfáltam - morogta zavartan -, azt se szabad már? Gyere na, megkapod a kettőt. Mért ne? Nem kell azért kiabálni.

S úgy nézett körül, mint egy jóindulatú, kövér szent, aki tréfát űz ugyan a gyermekekkel, de azért még az utolsó ingét is odaadná nekik, ha sor kerülne reá. Ekkor azonban megszólalt a kupec, szárazon, tárgyilagosan.

- Egyre-másra kettő húszat adok darabjáért, leány. Szőrfülű arcára ráfagyott a vigyorgás. Pislogva nézett a kupecre.

- Ideadod ennyiért? - kérdezte az. A kislány szemei egyikről a másikra vándoroltak, s már nyitotta is a száját az igenre, amikor valaki melléje lépett. A szakállas, hajlott hátú öreg volt.

- Várj csak - mondta -, hadd nézzem meg én is azokat a bőröket.

Egyenként vette a kezébe mind a hatot, s úgy szemlélte végig őket, lassan, alaposan. A körülállók figyelték.

- Szép bőrök - mondta az öreg, mikor elkészült a vizsgálattal -, hibátlan valamennyi. Ritkán látni hat ilyen bőrt együtt. Te magad nyúztad őket, leány?

- Én - felelte Nuca, kigyulladt arccal.

- Ügyes vagy - bólintott a szakállas. Majd a kupechez fordult. - Régenben a zsidók három forintot fizetnek az ilyenért, én tudom.

- Jó, jó - felelte a kupec -, de én is kell keressek rajtok!

- Ez igaz - bólintott az öreg -, de nem nyolcvanat darabján.

- Hát, Isten nevében legyen kettőötven - adta meg magát a kupec, és kihúzta a bukszáját.

- Kettő kilencven - adta vissza az öreg a szót makacsul.

- Bolond maga? - mordult föl a kupec, haragtól kivörösödve. - Azt hiszi, hogy én bajlódom velők rongyos tíz krajcárért, mi?

- Kettőkilencven - ismételte konokul a szakállas.

Az örmény még mindig ott állt a pult mögött, és szélütötteen bámulta az alkudozókat. De mielőtt a kupec felelhetett volna, hirtelen kinyújtotta nagy, szőrös kezét a nyestbőrök felé, s egyetlen széles mozdulattal besöpörte őket a pult mögé.

- Kész - mondta morogva, azzal kihúzta a kis pénzes fiókot, s számolni kezdett. - Háromszor hat tizennyolc. Itt a tizennyolc forintod, leány. S ügyelj, el ne veszítsd!

Megkönnyebbülten lélegeztek föl az emberek az ivóban. A kupec szótlanul tette el a bukszáját, s visszadöcögött az asztalhoz. Csak az öreg állt még mindig a leányka mellett.

- Aztán mit kezdesz ennyi pénzzel, mi?

A kis barna kezek mohón nyúltak ki a pénz után.

- Kell - felelte halkán. Aztán kivett egy ezüstforintosat a többi közül, s azt odatolta az örmény elé.

- Ezért adj nekem málélisztet és túró. Néhány hagymát is. És... egy kis mézes cukrot, ha futja belőle...

Az utolsó szavakat halkabban mondta, és el is pirult tőlük, szégyenkezve. Az öreg rátette csontos kezét a kislány fejére, és sóhajtott.

- Hej gyerek, gyerek...

Az örmény a tarisznya után nyúlt, de másik kezével visszatolta a pénzt.

- Rádásul kapod - mondta morogva -, tedd el a pénzed. Tedd el, na, mire vársz?

Szőrfülű megtöltötte a tarisznyát, Nuca a vállára vette, s elindult. De néhány lépés után hirtelen megállt, mint aki tűnődik valamin.

- Kell még valami? - kérdezte az örmény a pult mögöl. A leányka megrázta a fejét.

- Nem, nem. Csak az egyik itt azt mondta volt, hogy odamegy...

Az emberek újra fölfigyeltek.

- Hova te? - kérdezte az örmény.
- Hát oda... tudja maga... a városba!
- Régenbe?
- Oda, oda!

-S mi kellene onnan? - szólalt meg az asztal mellett egy nagy, nehéz, vörös képű gazda, akinek tanyája volt az Andrenyásza alatt. Ugyanaz, aki a bőroket akarta volt megvenni.

- A pénzt... - hebegte a leány zavartan - szeretném elküldeni...
- Kinek, te? - bámult a gazda.
- Tátinak... akit bezártak volt az urak... talán hasznát venné...

Az emberek összenéztek. Némán, sötéten, összehúzott szemöldökökkel. Valaki mélyet sóhajtott. Az andrenyásza megvakarta a fejét.

- Csakhogy őkelme nem ott van ám.
- Hát hol? - riadt meg a leányka. Tágra nyílt szemében aggódás tükrözött.
- Vásárhelyt.
- Az mi?
- Az is egy város. Csak sokkal messzibb van, és nagyobb. Nuca rámeredt a gazdára.
- S maga oda nem megy?
- Én nem.

A riadt, kék szemek tanácstalanul jártak körbe, arcról arcra. Tekintete előtt meghajoltak a fejek. Zavart csönd volt. S akkor megszólalt a kupec.

- Add ide a pénzt, ha megbízol bennem.
- A kislány felragyogó arccal nézett az idegenre.
- S te elviszed oda?

Odasietett, s gyorsan letette elébe a pénzt az asztalra.

- Itt van - mondta ragyogó szemekkel -, táti örvideni fog! A kupec kinyúlt a pénz után, megszámlolta gondosan, aztán a bukszájába süllyesztette.

- Majd én elintézem, leány - mondta komolyan -, s hírt is hozok tőle. Jó lesz?
- Jó, nagyon jó! - örvidett a leányka.
- Jövő hónap első vasárnapján újra itt leszek, érted?

A kék szemek bizonytalanul nézték a kupec sovány arcát.

- Mikor lesz az?
- Ide figyelj - mondta az, és számolni kezdett - egy hét, két hét, három hét... mától számítva a huszonhatodik nap, érted? Huszonhat. Tudsz addig számolni?

A leányka megvonta a vállát bizonytalanul.

- Várj csak - szólt közbe egy hórihorgas szénégető az asztal másik végéről -, mi így csináljuk ezt fönt a havasban.

Föllállt, elővette a kését, a sarokban lévő vaskályhához lépett, kiválasztott egy szép egyenes fahasábot, s vékony kis pálcikákat kezdett hasogatni belőle. Újra és újra megszámlálta őket, aztán visszatért velők az asztalhoz.

- Ide figyelj - mondta, és letette a pálcikákat a leányka elé -, minden nap elégetsz egyet ezekből. Minden reggel, amikor felszítod a tüzet. Érted? De minden reggel csak egyet, erre vigyázz! S mikor az utolsót is elégetted, akkor lejössz ide. Érted már?

A leányka bólintott, komolyan. Gondosan szedte össze a pálcikákat, s elrakta őket a tarisznyába. Valaki vidáman odaszólt:

- De vigyázz, el ne törj egyet is, mert akkor megsaporodnak! Az emberek nevettek, megkönnyebbült vidámsággal, a leányka megigazította vállán a tarisznyát, s elbúcsúzott.

- Isten áldja magikat.
- Isten megáldjon - felelték az emberek, s utána néztek, ahogy kitepegett az ivóból.
- Igazán elviszi ezt a pénzt az öregnek? - kérdezte az andrenyásza tanyás.

A kupec legyintett.

- Hozzá se eresztenének. S pénzük úgysem lehet ott. Mit is kezdene vele? Ennek a nyomorult leánykának több szüksége van rá.

Az emberek bólintottak. Aztán összedugták a fejüket a szennyes kocsmasztal fölött, s pálinka mellett meghányták-vetették a tizennyolc forint jövendőjét.

9.

A POLC sarkában fogtak a pálcikák.

Minden reggel, amikor a bunda alól kiugrott, hogy fölszítsa a kemencében az égettönkök szunnyadó paraszát, fölnyúlt a polcra, és elvett egyet a pálcikák közül. Olyan volt ez, mint valami furcsa, babonás szertartás. Ott guggolt egy szál pendelyben a kemence előtt, és nézte a vékony, sárga lángocskát, ahogy lassan a pálcikából kinőtt, elterjedt rajta, és enni kezdte. A pálcika megfeketedett alatta, és egyre kisebb lett, egyre kisebb, míg rendre eltűnt a parázs között. Szerette ezt a reggeli tüzet nézni, ahogy újra meg újra felfalt egy napot a polcon levő csomóból. Guggolt előtte, mintha igézte volna. Pendelye alá bekúszott a hajnal hideg levegője, és vörösre csípte a bőrét, a lábát, a combjait, az egész testét. De nem mozdult. Addig guggolt ott, amíg a pattogó fenyőtűz melege lassan megtöltötte a házat nappali szaggal, s az éjszakát véglegesen visszaűzte a fal gerendái közé. Akkor megmosdott, felöltözött. Mire az ajtót kinyitotta, már harsogva ömlött be rajta az élesre fent napfény, és végigberetválta a ház párás levegőjét. Aztán kisépért, vizet hordott, fát aprított, megette az esti maradékot, s mire mindezzel elkészült, a nap már fent ült magosán, mint egy nagy, nevető király, és a fákról csöpögve olvadt a zúzmarra.

Szinte meleg volt a járás fölfele az Urszun. Olykor beleizzadt a verőfény kapaszkodóiba.

Egy délután, mikor a csapdajárásból visszatért - már alig volt néhány darab a pálcikákból hátra -, meghallotta a rigót. Lent szólt, az égereknél. S ahogy arrafelé nézett, észrevett egy fűzfabokrot, amelyeknek ágain fehér barkák pattantak éppen.

Odament, és letört róla néhány gallyat. Aztán fölment a házhoz. Az ajtóból még visszanézett a patakra. A nap már búcsúzott tőle, és megnyújtotta az árnyékokat hosszúra. A rigó nem szólott többé. Fent az Istenszékén már esti lilára fagyott újra a hó. A tél még őrizte a hegyeket. Sokáig állt ott a szoba közepén, kezében a barkás ágakkal, és gondolkozott, hogy hova tegye. Aztán odament a fekhelyhez, ahol a kis tarka tarisznyácska csüngött, és melléje tűzte őket. Kis gondolkodás után egyet kivett megint, a másik sarokba vitte, és csöndesen letette Tóderik üresen maradt fekhelyére. Pontosan oda, ahol a feje szokott lenni.

Állt előtte, és nézte. Szeme megkönnyesedett. Felnyúlt a polcra, és számolni kezdte a pálcikákat. Már csak négy volt belőlük.

Azon a hajnalon, amikor az utolsóra került a sor, korán fölébredt. Sötét volt még. Az ablakok négyszöge világított. Kint hidegen és némán dermedezett a világ. Nem látszottak a csillagok sem. Az égre ráfagyott a köd. Szagával megtelt a ház. Nyirkos és elhagyatott szag volt, borzongató.

Serényen ugrott ki a bunda alól. Kikaparta a paraszat, izzóra fújta, és reárakott egy kötés száraz fenyőrőzsét. Tetejére odatette az utolsó pálcikát. Fehéren világított a kemence sötét szájában. Aztán odaguggolt eléje, és nézte. Didergett, de nem törődött vele. Talpa fázott a jéghideg padlón. De szeme mereven a fehér pálcikára tapadt, valahogy úgy érezte, mintha egy ismeretlen kerítés utolsó oszlopa volna. Egy kerítésé, mely furcsa és titokzatos módon elzárja tőle az öreget.

A tűz pattogva kapott bele a fenyőrőzsébe. Szikrák szöktek. Kis vörös lángnyelvek kúsztak fölfele, gallyról gallyra kapaszkodtak, ropogva és köpdösve, és egyszerre elérték a fehér pálcikát. Előbb csak körülnyaldosták, éhesen és bizalmatlanul. Aztán egy kis sárga lángcsík beleakaszkodott a végébe, és rajta maradt. Egy második is. Egy harmadik is. A pálcika görbülni kezdett, kis vörös gombák nőttek ki belőle, ellepték sűrűn-sűrűn, és egy szempillantás alatt nem látszott belőle más, csak egy vörös vonal a tűz tetején. Alulról csattogva emelkedett egy nagy sárga nyelv. A pálca pendült, kettétörött, s behullott a vörösön mozgó összevisszaságba. Aztán a lángok felcsaptak, egészen föl, és elnyeltek mindent.

Egyszerre valami siettető, nagy örömet érzett. Kövér bükkfahasábokat vetett a lángok közé, és meg sem várta, mint máskor, hogy fölmelegedjék a levegő. Öltözni kezdett. Nem a bocskorokat húzta föl, mint máskor. Elővette a kis ügyes csizmácskákat, maradék faggyúval kifényesítette. Közben még egyszer odaugrott a polchoz, és végigkutatta gondosan, hogy nem tévedett-e? De nem volt több pálcika, igazán nem volt.

A fát, vizet futva hordta be. Gyorsan bekapott egy marék puliszkát, néhány égerrönköt a tűzre vetett, magára kapta a nagykendőt. Az ajtóból még egyszer visszafordult, leakasztotta a kis pirostarka tarisznyácskát, leverte róla a port, és a nyakába vette. Aztán elindult. Szíve gyorsabban vert, mikor az ajtót kinyitotta.

Még a levegőnek is ünnepi illata volt valamiképpen. A nap akkor ült föl az Istenszékére. A párákon át olyannak látszott, mint egy nagy, vörös tepsi. Szellő jött lefele a Macskakőről. Foga volt még, éles, hegyes foga. Percek alatt pirosra csípte az arcát. De a fogai között valamiképpen mégis ott volt a napsugarak langyos illata, ahogy fényesre sikálva szétterültek odafönt a Macskakő verőfényes üvereiben.

A hó csikorgott még, de a patak vize zöld volt, és zúgva hasogatta maga körül a jeget. Az égerekről percegve hullott alá a zúzmarra. És a rigó újra szólott valahol.

A faluból épp indultak kifelé az erdőt járó szánok, amire leért. Egy tanyás gazda trágyát hordott ki a földjére. A megrakott szánt lassú mozgással húzta két nagy szarvú, fehér ökör. A fekete trágya fehér párát eresztett magából, könnyű fehér párát az arányló napfényben. A paraszt a szán mögött ballagott, lassú, komoly lépésekkel, és halkán füttyörészett. Egy kakas vidáman rikkantott valahol. A trágyahordó gazda jókedvűen szólt oda a kislánynak, amikor elhaladtak egymás mellett:

- Táncba igyekszel, leányka?

- Oda hát! - nevetett vissza a gyermek. Csupa nevetés volt kereken a világ.

Az örmény korcsmája előtt néhány szán állott. Erdőre induló emberek tértek be egy korty italra, munka előtt. A szánba fogott sovány tehének egykedvűen kérődztek a langyosodó napban, meleg istállószag párált a szőrükből.

Nuca benyitott az ivóba és körülnézett. Az asztal mellett nem ült senki. A pultnál három erdőző ember állt, homlokra tolt báránybőr kucsmával, kezükben pálinkás pohár.

- Isten éltesen.

- Isten, Isten.

Az üres poharakat letették, fizettek és mentek. Csikorgóit mögöttük az ócska ajtó. Odakiáltottak a tehéneknek néhány kurta szót, s hallani lehetett az induló szánok zaját az ablak alatt.

A leányka még mindig ott állt az ivó közepén.

- Nincsen itt?

A bátortalan kérdésre felfigyelt Szórfülű a pultja mögött. Csodálkozva nézett a leánykára.

- Te vagy az? Há' mi van?

- Elfogytak a pálcikák - magyarázta az.

- Miféle pálcikák, te?

- Há a napok, na. Amit az az ember faragott itt. Ma kell megjöjjön. Tatétól az a másik...

- Aha - derült föl az örmény -, értem. Hát csak ülj le, s várj szépen, mert még nincs itt. Azt láthatod.

A gyermek szépen leült a pad sarkára. Az örmény tett-vett, kiment, bejött, néha morgott néhány érthetetlen szót. Olykor nyílt az ajtó - a kislány minden zajra reménykedve felfigyelt -, és bejött egy-egy ember. Pálinkát ivott s továbbment. Néha egy-egy asszony jött, vásárolt ezt-azt, megnézte a leánykát, s aztán kiment az is. Volt olyan, aki hozzáfordult és megszólította:

- Hát te vagy az? Nem vittek el a farkasok? Vagy:

- Nem untad még meg ott fönt egyedül?

Volt olyan is, aki fejcsóválva állt előtte. Egy-egy sovány, szigorúbb képű öregasszony.

- Okosabban tennéd, ha Sántáékhoz mennél, semhogy úgy élj ott magadban, mint a vadak. De az első munka után elszaladtál onnan, azt beszéli az asszony. Úgy látszik, nem nagyon kedveled a munkát. Pedig bizony anélkül lelkem meg nem élsz...

Az asszonyok többnyire rosszállással nézték meg, és a fejüket csóválták hozzá, meg motyogtak ezt-azt restségről, munkáról, erről-arról. Szánalom csak a férfiak szeméből sugárzott rá olykor. De azok között is volt, aki megjegyezte:

- Úgy látszik, te sem leszel különb, mint az a vén tekergő. Az is irtózott a becsületes cselédmunkától. El is érte a sorsa.

Ezt a bíró apósa mondotta éppen, egy fősvény, vén tanyás a falu széléről. Egy fadöntő legény meg is jegyezte rá morogva:

- Ráér még elmenni kódisnak magukhoz. Okosan teszi, ha nem lesz igásmarha más pajtájában, ameddig nem muszáj!

A sikariképző tanyás dühösen morogta.

- Inkább lopni persze, mint becsületesen dolgozni érte. Ismerjük már az ilyen beszédet.

Azzal kifordult az ajtón. A legény köpött egyet utána, felhajtotta a pálinkáját, s pénzt vetett a pultra.

- A leánykának is egyet.

Az örmény buta arccal nézett a legényre.

- Mit bámul? Megfizettem, nem lássa? Kettővel töltsön!

Az örmény morgott valamit, megtöltött két poharat, és odatette a legény elé. A legény fogta az egyiket, odavitte az asztalhoz.

- Nesze - mondta a leánykának -, idd meg.

Az ránézett csudálkozó, nagy szemekkel, és megrázta a fejét.

- Miért nem? Jót tesz az!

- Nem ittam soha.

- Éppen azért - erősködött a fadöntő -, vért csinál. A leányka átvette a poharat, beleszagolt.

- Bűdös ez - fintorította el az orrát.

- Idd csak meg, akkor nem érzed. Óvatosan belenyalt, mint a kiscica a forró tejbe.

- Brrr... pih! Igya meg maga, hallja! - és lecsapta mérgesen a poharat az asztalra, hogy csak úgy koppant.

Az örmény hangos nevetésben tört ki. A legény morogva vette el a letett poharat, és egy hajtásra kiitta.

- Így kell ezt, látod. Majd megtanulod te is. Jóféle leszel, nem féltetek én. Majd hat esztendő múlva.

Aztán ő is elment.

A leányka csak várt türelmesen. Nem sokat törődött az emberekkel, néha csak a vállát vont a meg, ha szólottak hozzá. Lassan rájött, hogy mihelyt egy új ember belép, és ő ránéz, azonnal elfogja a belépővel szemben valami érzés. Jó vagy rossz. Simogató vagy borzongató. És ez az érzés nem változik többet, bármit is tesz, vagy mond az illető, csak egyre növekszik, egészen addig, amíg elmegy. És előfordul az is - egészen furcsán -, hogy valaki bejön, és rossz érzést ébreszt. Aztán beszél hozzá később, kellemes és jó szavakat mond, és mégsem változik át az érzés jóvá, bármit mondjon is. És fordítva is megeshet. Az érzés jó, valami szép, vonzó bizalom van benne, pedig az ember csak morog, vagy nem is szól hozzá. És mégis.

Egészen furcsa volt. Figyelni kezdte az embereket és az érzést, ami benne irántuk támadt. Néha próbálta az érzést átváltoztatni, de nem sikerült. Furcsa és mulatságos játék volt ez. Titokzatos játék, semmiképpen sem tudta megmagyarázni magának. Furcsa volt az is, hogy Szőrfülűvel szemben jó érzése volt, és emlékezett, hogy ez első perctől kezdve így ragadt meg benne, attól a naptól kezdve, mikor először lépett ide be Tóderik mögött. Valahányszor kettesben maradtak, az örmény matatva és sóhajgatva a pultja mögött, ő meg a pad sarkában, nézni kezdte a csúnya, kövér és szőrös embert. De bárhogyan is nézte, bármennyire visszataszítóan csúnyának is látta, az érzés nem változott. Jó érzés volt, és valami szájalomféle is vegyült ebbe az érzésbe. Hogy miért, nem tudta volna megmondani. De határozottan valami szép és kissé szomorú sajnálat volt ez az érzés. Mintha valami szomorú dolog történe ezzel a nagy, kövér emberrel, és ő látná és sajnálná. Próbálta elképzelni a helyzetet, amelyikben ez a sajnálat helyénvaló volna. Látta Szőrfülűt ketrecbe zárva, valami olyan ketrecfélébe, amelyben az urak zárják az embereket, mint Tóderiket is. De érezte, hogy ez nem az. Nem az igazi. Próbálta látni, ahogy sötét arcú emberek nagy botokkal verik, és ő ordít véres arccal. De ez sem sikerült. Nem, érezte, hogy valami másért kellene sajnálni ezt az embert. Bármennyire is különös volt, inkább úgy jött a szem elé, mintha valami tűzben állott volna. Valami nagy tűzben, amelyik oldalról és fölülről omlott rá, hogy a bőre fölhasadt, és meggörbült a dereka, mint a pálcika reggelenként a tűzön. Borzongató kép volt és zavaros. De hiába akart egyébre gondolni, újra csak ez tért vissza, és olyan sajnálat fogta el a csúnya, kövér ember iránt, hogy a könny kiszökött a szeméből.

Az minderről nem tudott semmit, persze. Tett-vett, rakosgatott, kiment, újra bejött. Kiszolgálta az embereket, elbeszélgetett velük, ha kellett, erdőről, marhabetegségről. Néha a kislányhoz is vetett egy szót.

- Na, itt vagy még? Vagy:

- Nem untad még el a várást, te? Fene tudhatja, hol jár az a kupec. Van annak dolga egyéb is.

Délfele aztán kihozott egy gőzölgő tányért, s letette elébe az asztalra. Jókora szelet kenyeret is támasztott melléje. -Egy kis birkatokány - mondotta -, megehülhetél.

- Köszönöm, uram - mondotta a gyermek, s nem kérette magát. Megette az egészet. Még a tányért is tisztára kitörülgette a kenyérral. Utána fogta az üres tányért, és odavitte a pulthoz.

- Köszönöm szépen - mondotta még egyszer.

- Egészségedre, gyermek - felelte az örmény, és átvette a tányért. A kislány kérdő szemekkel nézett reá.

- Elmosogatnám.

- Hagyd el - legyintett Szőrfülű -, majd a cseléd. Azért tartom.

- Csak úgy gondoltam.

Visszament a padhoz, és leült. Az örmény letörülte a pultot.

- Ha valaki jönne, szólj be értem. Jó? Megebédelek én is.

Azzal eltűnt a kisajtó mögött.

Nem jött senki. Csönd volt. Egy szán haladt át az utcán, de nem állt meg. Később az örmény is visszajött, beült a sarokba, és hallgatott. Aztán megtértek a szánok az erdőről. Megálltak a korcsma előtt, s az emberek bejöttek. Ugyanazok, akik reggel. Az egyik oda is szólt a leánykához, amikor észrevette.

- Na, hát még mindig itt vagy? Vársz tán valakit?

- A kupecet várja - magyarázta az örmény -, aki elvitte a pénzt.

- Aha.

- Aha.

Az emberek megitták a pálinkájukat, s mentek. Az ajtóból valamelyik visszaszólott:

- Tán nem is jön ma. Miről gondolod, hogy eljön?

- Mert mondta.

- Mondta? Az más.

Az emberek elmentek. Újak jöttek megint, elmentek azok is. Aztán egyszerre zörögni kezdett valami szekér. Furcsa volt, mert arrafelé még szánnal jártak. A zörgés egyre erősödött, aztán megállt. Éppen az ajtó előtt. Az örmény kibújt a pultja mögül, és az ajtóhoz ment. Kinyitotta. De már akkor jött is be rajta valaki. Megismerte nyomban. A kupec volt. Kezében ostor.

- Na, itt vagy? - kereste meg szemével a leánykát. Az boldogan állt fel a padról, s néhány lépést is tett feléje.

- Itt.

- Már reggel óta vár szegényke - tette hozzá Szőrfülű. A kupec lecsapta az ostort az asztalra.

- Nem jöhöttem hamarabb. Vásárban voltam Disznajón.

A leányka felnézett a sovány, borostás arcra. Mosolygó bizakodással.

- Megtalálta?

- Kit? - nézett vissza csudálkozva a kupec.

- Hát Tatét?

- Aha. Persze.

A szemek megrebbentek és félrefordultak. A padlót nézték, a falakat, majd megállottak az örmény arcán. Az is a kupecet nézte, akár a gyermek. Fojtott aggodalommal.

- Persze, hogy megtaláltam - mondta a kupec, és köhögött erőlködve.

A leányka arca kigyúlt.

- Örvendett a pénznek?

A kupec arca újra megrebbent. Az örményre nézett, az elfordult.

- Örvendett hát. De ide figyelj, ő is küldött neked valamit...

- Küldött...? Igazán...?

- Várj, be is hozom, ott van a szekéren.

Kiment. Az örmény visszabújt a pult mögé. A leányka a küszöbön állt.

- Itt van ni - mondotta és kiemelt a szekér farából egy ködmönkét meg egy szoknyácskát -, ezt hoztam neked. És itt van még két pendely is. Egy kivarrott ing, ni, az ünnepekre. Bocskor. Hadd lám, mi van még itt... színes cukor, fogjad... ez meg pántlika a hajadba...

A kislány csak állt, szorongatta a reneteg sok drága holmit, arca kipirult, szeme kitágult a csodálkozástól.

- Ezt mind... Taté küldte...?

- Ó hát - lökte oda durván a kupec -, nem is a főispán. Azonkívül küld még neked két kecskét is...

- Kecskét hát. Gidózó mind a kettő. Meg hat idei bárányt. De azokat gyalogosan hozza Gyurkuca bácsi, az andrenyásza tanyás. El is vállalta, hogy ott tartja magánál őket, ameddig kinő a fű. Érted? Biztosan nincs odafent se szénád, se pajtád, mi?

- Nincs.

- Na látod. Majd ha kinőtt a fű, elmehetsz hozzá, s elhozhatod őket. Hát ez van.

A leányka csak állt, megrakódva, az ajtóban.

- S Taté...? Üzen valamit...?

A kupec segítségkérően nézett körül. De nem volt ember sehol. Az örmény is elbújt odabent, a pultja mögött. Zavartan reszelte a torkát.

- Üzent hát, hogyne üzent volna, hogy viseld jól magad, meg hogy... ügyelj a kecskékre s a bárányokra, meg hogy... ügyes voltál azokkal a bőrökkel...

- Azt is mondta? - csillant föl a kislány arca.

- Mondta, mondta.

- S mikor jön haza?

A kupec kétségbeesetten forgatta a nyakát, de nem volt ott senki, csak az örmény, az is elbújt a zsákjai és hordói közé.

- Hát... tudod... még el kell teljen egy kis idő, hogy mondjam... hát tudod, öt év, az nem is olyan kevés... na, de azért lehet, hogy hamarabb is...

- Lehet...?

- Lehet, hát! Persze, hogy lehet. Azok is emberek ott...

Dadogott, köhögött szegény kupec. Odament a pulthoz.

- Adj már egy pohárral, Istenit a fejednek - förmedt rá az örményre -, az ember nem bírhatja ezt, csak úgy...

A kislány bizonytalan léptekkel követte. Egészen a pultig.

- Mondja, be van zárva, igazán?

A kupec felhajtotta az italt, arca kivörösödött tőle.

- Be - mondotta rekedten.

A leányka még közelebb lépett hozzá. Egészen közel. Úgy nézett a sovány, borostás arca, tiszta, aggódó, kék szemeivel, mint egy apostolra.

- Bezárva? Ketrecbe? Ólba?

A kupec elnevette magát. Az örmény is nevetett.

- Az ember nem állat, hallod-e? Egy nagy házban lakik, ahol sokan vannak még olyanok, mint ő. Dolgoznak is. Kertben, műhelyben, ahol kell.

- Értem... - mondotta a kislány komolyan, és bólintott. Lenézett a földre, mintha gondolkozott volna a hallottakon.

A kupec inas keze ráereszkedett a kendős kis fejre.

- Hát aztán csak eredj haza, hallod-e, s csináld tovább a dolgotat ügyesen, mint eddig. Aztán ha kinő a fű, eredj el az andrenyászhöz Gyurkucához, s megkapod a kecskéket, meg a bárányokat. Hát így. Ne félj semmit, hazajön apád is egyszer.

Komolyan hallgatta a gyermek a szavakat, majd bólogatott néhányszor rájuk. Aztán halkan fölsóhajtott, elrendezte karján a kapott ruhákat, az apróságot a tarisznyába tette, s mikor mindezzel elkészült, fölneézett még egyszer a kupecre.

- Hát Isten fizesse meg. Köszönöm szépen.

Azzal megindult, ki az ajtón, át a falun, vissza az Urszuba.

10.

RENDE kinyílt a tavasz is, mint egy imádság. Először csak a rigók szólaltak meg reggelente. Aztán később, úgy április vége felé, már esténként is tilinkóztak, napnyugta után, a patakpart bokrai között. Hangjuktól a fűzek sorra kibontották barkáikat, s a nappal megolvadt hóié egész éjszaka zúgott az Urszun lefele. A verőfényben meglengették szerény virágaikat a mogyorók is, és ekkor már ott ült a patak kövein a vízirigó, és úgy fürkészte a rohanó víz titkát, mintha a tavaszt kereste volna benne.

Ott is volt a tavasz. Nem lehetett tudni pontosan, hogy hol: a hegyeken-e, vagy a patakok völgyeiben, de valahol ott volt. Ezer kis hang jelezte, ezer kis moccanás. Mint az üverek hóhátát a sok lefutó kis csermely: úgy törték föl a csönd páncélját is ezek a titokzatos kis zajok. Egy madár pityegése. Ahogy egy meghajlott ág fölszabadult a hó alól, s a magosba vetette magát. A vizek. Alig hallható percegés, amivel a rügyek vetik le magukról a tél burkát. Az a zajtalan nesz, amivel a hó alól fölszabadult avar lélegezni kezd. Ahogy a rothadás és a penész szagát kirázzák magukból a zsöngén fölegyenesedő fűszálak. Minden.

Egy este aztán megjött a szél. A falu felől jött, és tele volt valami lomha langyossággal. Napsugarak meleg illatát hozta, és egy csapat pinty szállt fölfele vele. Megültek a bükkfák ágain. A bükkfák sóhajtoztak. Fönt az Istenszékén nyögött a fenyves, mint a vajúdo asszony. Nagy, lompos felhők jöttek dél felől. Sötétbarnák, boglyasak.

Koromfeketén ereszkedett alá az éjszaka. Egyetlen csillag nem látszott sehol. Mély volt a csönd és puha. Csak a vizek zúgtak benne, rekedtes harsogással, és néha egy-egy denevér ciccenése hallatszott a levegőben. A Macskakő aljában egy bagoly szólott. Valahol ott ülhetett a szélső fenyők lehajló ágán, és figyelte a szelet.

Később megeredt az eső. Nem lehetett tudni, mikor, de reggel még egyre esett. Párás, ködös és szürke volt a világ. A hegyek nem látszottak. A hó megszürkült az észkason is, mint a halott ember arca. Úgy álltak a fák az esőben, lehorgasztott fejjel, mint egy temetésen. De bánat nem volt rajtuk. Mintha valami nagy idegen temetésén lettek volna, akit nem szeretett senki, de akit illik elkísérni mégis utolsó útjára. A telet temették az erdők.

Délig esett csak. Délben megerősödött a szél, és szétverte a felhőket. Zöldekéken tűnt elő az ég, és olyan alacsony volt, szinte el lehetett volna érni, kinyújtott kézzel. A nap is kisütött, de már akkor csak a Macskakő szikláit érte el sugaraival. Később a szél is elállt. A levegő sűrű volt, a fák nehezen lélegzettek benne. Zúgtak, zúgtak a vizek. Szemközt az Urszu fölött, egy magos szál fenyő tetejére kiült egy piros sapkás, nagy fekete harkály, és élesekét visított. Ott volt a tavasz. Minden fa látta már. Minden fűszál. A kövek. A vizek. A bükkök alatt egy hóvirág óvatosan elődugta a fejét. Körülnézett. Aztán egészen halkan elkezdett csilingelni.

A csapdák már csak elvéve fogtak valamit. Megváltozott a vadak járása is. Megnyúltak a nappalok, s a langyos levegő súlyos volt és fáradt a furcsa szagoktól.

Egy délután baltát s fűrészelt fogott a leányka. Hátrament az erdőbe, s karónak való surgyefenyőket vágott. Helyben s rendre becipelte valamennyit a házhoz. Másnap mogyoróvesszőt vágott. Mikor már minden együtt volt a ház mellett, akkor gödröt ásott a sasfáknak, ügyesen belehelyezte őket, beverte jó erősen a karókat is, és körülfonta mogyoróvesszővel. Egy hét alatt elkészült a karám. Födél is volt az egyik végében, lapos félfödél fenyőhánccsból, az eső ellen. Mikor már az ajtó is elkészült hozzá, megállt előtte, és nézte. Jóleső, meleg érzés volt, nézni a maga készítette karámot, orrában érezni a nyers fenyőkarók gyantás szagát, és arra gondolni: örvideni fog Taté, ha meglátja.

Másnap kinyílt a réten az első csillagvirág. Nem volt messze a háztól. Mikor a leány reggel kilépett az ajtón, meglátta.

Odafutott hozzá, leguggolt, úgy nézte. Három fehér csillag nyílt ki egyszerre a száron. A többi még halványzöld burokban bimbóskodott. Belesimogatott a zöldülő fűbe. Húvös volt, és zsengén bokrosodott már.

Elrendezte dolgait a ház körül, majd kendőt kötött a fejére, kezébe vette a botot, az ajtót betámasztotta a seprűvel, és elindult lefele az ösvényen. A fenyők tetején már ott ült az énekes rigó, szembefordult a nappal, és behunyt szemmel, halkan fütyölgetett. Magosán a hegy fölött ölyvek köröztek párosával, és bolondul rikoltoztak a zöldharkályok.

A falu utcáján gyermekek játszottak a délelőtti napfényben. Nem is nézett rájuk. Valamelyik utána kiáltott, csúfolódva: havasi, te! Hé, te havasi!

A korcsmánál eltért a ratosnyai útra. Nem járt még arra, de bátran indult azért. Csak ment a kacskaringós görbe úton, mindenütt a zúgó vizű Marossal szemben. A zöld hullámok alatt néha megcsillant egy-egy hal fehér hasa. Nagyon sok volt a hal, soha nem látott még ennyit. Nem állta meg, hogy ne próbálkozzék velük. Egy helyen, ahol mélyebb volt a víz és csöndesebb sodrú, levetette a bocskorait, szoknyáját feltúrte derékban, s beleóvakodott. Hideg volt a víz, csípett. Kövek között keresgélt előbb, de ott nem volt semmi. Aztán az éterek gyökerei alatt nézegette. Bele-belenyúlt a gödrökbe. De nem volt hal ott sem.

Bosszankodni kezdett. Combközépig állt a vízben, és fájt a hideg. Hol lehetnek? Aztán egyszerre csak meglátta őket. Túloldalon, a lapos part mentén, ahol a víznek sima tükre volt, s alig érhetett bokáig, ott álltak a halak sűrűn, egymás mellett, és sütkéreztek a napon.

Óvatosan, kőről kőre szökkenve kelt át a Maroson. Egy helyen megcsúszott a lába, s elesett. Vizes lett, mint az ázott egér. Nevetve ugrott föl, s most már bátran gázolt tovább. Egy helyen derékig ért a víz. Sodra is erős volt, meg kellett kapaszkodnia a kiálló kövekben, hogy el ne ragadja. Mégis átjutott.

A halak mozdulatlanul süttették zöld hátukat a nappal. Némelyiknek a hátuszonya kiállt a vízből. Lassan lopózkodt feléjük. Megkerülte őket, hogy a nap ne vesse árnyékát előre, így is elriadtak a szélsők. Sokáig próbálkozott, míg megfoghatta az elsőt. Nehezebb volt, mint télen a jég alól.

Addig csinálta, míg megtanulta a titkát. Fogai összeverődtek a hidegtől, arca kék volt, keze-lába érzéketlenné fázott, s közben az idő is eltelt, hogy észre se vette, már delelőn túl volt a nap. Egész testében reszketett, mikor végre kimászott a partra. Futva szedte össze a kidobált halakat, kötényébe kötötte, s indulni akart. Akkor döbbsent csak rá, hogy a másik parton van.

Néhány másodpercig nézte a vizet, s a vízen túl az utat. De semmi kedve nem volt újra belemászni. - Valahol talán akad egy híd is - gondolta, és futva indult meg a parton.

Hiába süttött a nap, nem melegedett föl tőle. A ruha sem száradt. Rátapadt a testére, és nehezítette a futást. Az erdő ezen a parton lejött egészen a vízig. Út nem volt sehol. Olykor sziklákon kellett keresztülmászni. Bozontos, nagy fenyők tornyosultak, elfödtek az eget. Sötét volt alattuk az árnyék és mohaszagú. Ismeretlen északas üverekből nyirkos kis szellők jöttek alá, és még jobban fázott tőlük, mint amikor a vízben állt. Sokáig futott, de se híd, se ház nem látszott sehol. A nap már nem is süttött erre a partra. Az árnyékok dideregve átnyúltak a vízen.

Hirtelen keserű füstszag csapta meg az orrát.

- Tűz! - futott át fején a gondolat, és megállt. Fekete fenyvesek közül egy szűk kis patak futott le a Marosra. Sziklákon szökösdeve érkezett a magosból, és dübörögve hullott alá. Magasan és meredeken állottak kétoldalt a hegyek, és nem látszott semmi más, csak a sötétfekete fenyves. És a füstszag mégis onnan jött a patakából.

Lihegve kapaszkodott föl a sziklákon. Fent egy keskeny kis völgyre bukkant, de sem út, sem ösvény nem jelezte, hogy ott emberek laknak. Korhadt fenyőroncsok heverték egymásra dőlve, fölfele fordított gyökérrel, ahogy egy vihar valamikor kigyomláta őket. Rothadó tetemükből málnabokrok nőttek ki sűrűn, bozótosán. Bokáig süppedt a vizes mohában, ahogy áthaladt közöttük. Sötét volt a patak és elhagyatott. És mégis onnan jött a füst. Már látszott is, ahogy beljebb megült a fák sűrűje alatt, mint valami kékeszürke köd.

Összekoccanó fogakkal sietett a füst felé. A völgy ott kissé ellaposodott, a fenyők közé befészkelte magát egy-egy terebélyes bükkfa, és megritkította az erdő zárt sűrűjét. Aztán világosodni kezdett a törzsek között, és egyszerre ott volt egy kicsike tisztás. Akkora volt csak, nem nagyobb, mint amennyi hely egy háznak kell. És valóban egy régi ház romjai roskadoztak a szélében. Korhadt, füstös, ócska romok, egy nagy bükkfa alatt. És a romok előtt ott füstölt a tűz. És a tűz körül három ember ült. Fatönkön ültek. Sötét, szakállas arcú emberek, szakadozott, piszkos condraruhában. Odébb, fának támasztva, három puska.

A kislány megtorpant a tisztás szélében. De már akkor az emberek látták. Felugráltak, és felkapták a puskáikat.

- Mit keresel itt?! - ordított rá egy vörös szakállas, nagydarab ember -, hol vannak a többiek?!

- A tűz - mondotta a leány, és közelebb ment -, vizes a ruhám, és fázom.

- Hol van az apád?!

- Bezárták az urak.

A három ember összenézett. A puskák lejjebb ereszkedtek.

- Kivel jársz itt? - kérdezte most már csöndesebben a vörös.

- Egyedül - felelte a leányka, és odament a tűzhöz.

- Egyedül?

- Uhum.

- És mit keresel itt az erdőben egyedül? - kérdezte bizalmatlanul egy másik, egy kis fekete képű sovány.

- Andrenyászára megyek, a kecskékért meg a bárányokért, amiket Taté küldött a télen - mondotta bátran a gyermek -, aztán halakat fogtam, itt vannak ni -, oldotta meg a kötényét -, s nem mentem vissza, mert nagyon hideg a víz. Aztán fáztam, s megláttam a füstöt.

A vörös haragosan nézett a soványra.

- Látod? Mondtam, hogy ne tégy nyers fát a tűzre, ökör.

Az emberek visszatámasztották a puskákat, lassan visszaültek a rönkökre, és némán nézték a leánykát. Az odahúzódott a tűz mellé, ügycsen megkotorta a paraszat, és néhány száraz fenyőgallyat vetett reá. Ruhájából fehér párában gőzölgőit a víz.

- Aztán mezítláb jársz, leányka? Sze még hideg van. Ránézett a kérdezőre. A harmadik volt, aki még nem beszélt eddig. Egy hosszú, csontos ember.

- A bocskorom lent maradt - felelte komolyan -, a túlsó parton. Hazamenet meglelem.

- Aztán mért nem anyád megy a kecskék után? Mért küld téged? Sze kicsi vagy még!

- Nincs anyám.

- Hát akivel élsz.

- Egyedül élek.

Az ember megütközve nézett a leánykára.

- Egészen egyedül?

- Uhum.

Az emberek hallgattak. Az egyik száraz fát lökött a tűzre.

- Aztán mért zárták be apádat?

- Nem tudom.

- S miből élsz most?

- Puliszkából. Meg túróból. Meg aztán tudok ám halat is fogni!

Az emberek nevettek.

- Jó, jó. De miből veszed meg a puliszkát meg a túró?

- Bőrökből - felelte komolyan a gyermek -, amiket a csapdákkal fogok.

Az emberek megint összenéztek, de nem szóltak többet. Ültek hallgatagon, s nézték a tüzet. A leányka átfordította a másik oldalát a lángok felé. Jól esett a meleg. Egy idő múlva eszébe jutottak a halak.

- Bicskájuk van-e?

- Minek az? - kérdezte a vörös.

- Adja ide.

Fürgén az egyik bükkfához szaladt, egy keveset nézelődött az ágai között, aztán lenyesett egy jó nyársnak valót. Sebesen kihegyezte, majd megtakarította a halakat is.

- Zsírjuk nincs, ugye?

Az emberek megrázták a fejüket.

- Nem baj. Jó lesz így is.

Aztán sorra felhúzta a nyársra a halakat, és sütni kezdte. Az emberek nézték.

- Lám, egy asszonyféle nekünk is jó lenne - szólalt meg egy idő múlva a sovány, mikor a sült hús szaga már érzett a levegőben.

- Itt van egy mindjárt - röhögött föl a vörös -, megtartjuk magunknak!

- Te még ezzel is kezdenél, amennyi eszed van - szólt közbe a hosszú.

- Mért - morgott a másik -, azt hiszed, belehalna?

A leányka elkészült a halakkal. A nyársat odatartotta az emberek felé.

- Vegyenek maguknak.

A tarisznyákból előkerült valami maradék kenyér, azt elosztották a halhoz. A leánykának is vágtak egy szelettel. Nyirkos volt a kenyér, és érzett a szagán, hogy régen volt fődél alatt. A kérgén penész is látszott.

Szótlanul ettek. A gyermek az arcokat nézte. Szakállas, csúnya arcok voltak. És ahogy nézte őket, a három háromféle érzést ébresztett benne.

A vöröstől borzongott. Valami félelmetes volt benne. Nem tudta, mi, de érezte magában a félelmet, ha összetalálkozott a szemük. A kis, sovány fekete ember vidám érzés volt. Nevetnie kellett, ha reá nézett. Pedig komor volt az is, és csúnya, úgy szakállasán. A hosszú, csontos harmadik szomorúsággal töltötte el. Nem értette, miért, de így volt. Ahogy ránézett, mintha sírnia kellett volna. Valami gyász, valami nagy, fekete árnyék volt a hosszú ember körül. Őt

nézte legtovább, mert furcsa volt, hogy sajnálnia kellett, hiszen azt sem tudja, kicsoda. És mégis természetes volt. Mert érezte a fekete árnyékot az emberen. Ott volt. Valahol az arcán. Vagy az arca mellett. Vagy az arca mögött. De valahol ott volt a gyász, vele együtt.

Megették a halat, a kenyér is elfogyott. A leányka megtörülte a kezét a kötényébe, és fölállt.

- Sietnem kell - mondotta, és föl nézett az égre -, messze van még ide az Andrenyásza?

A vörös ember felhorkant.

- Nem mégy sehova. Hogyisne.

- Messze van hát - mondotta békésebben a sovány -, este előtt nem éred el úgysem.

- Jaj - riadt meg a gyermek -, estig még haza is kell érnem!

- Ameddig mi itt vagyunk, te sem mégy sehova - mondta ki kereken a vörös -, hogyne, hogy beárlj odalent.

A gyermek nézte ijedten a csúnya, vörös embert, és borzongott.

- De hát... nem maradhatok itt...!

- Miért nem? Itt a kaliba, meghálunk benne, s reggel mehetsz te is.

- Jaj, Istenem...

A pillanatnyi csöndben megroppant egy ág. Az emberek felütötték a fejüket. Még egyszer roppant. A nagy bükkfa alatt éppen, ahol a kaliba állt. Aztán egy emberi alak lépett a tisztásra.

Azok hárman felugráltak a tűz mellől, és puskáik után kapkodtak. A jövevény egy pillanatra megállt. Fekete képű, hajlott vállú, bozontos, rút ember volt. Csupa szőr az egész ember. Még a ruhája is szőrös volt. Szürke és szőrös. Inkább kétlábon járó vadállatnak látszott, mint embernek. De kezében megvillant egy puska cső.

- Na-na - dörögte, és a hangja olyan volt, mintha egy medve szólalt volna meg -, mit akartok? He?

Azok nézték. Egy pillanatig fagyott csönd volt, csak a tűz sercegett. A szőrös ruhájú idegen újra megszólalt. - Tudjátok, ki Farkas Dumitru? He? A másik három összenézett.

- Hallottunk rólad - felelte a vörös, - mit akarsz?

- Elveszett a tűzszeresem. Megéreztem a füstöt. Tűz kell.

- Gyere. De tedd le a puskát!

- Ti is tegyétek le!

A vörös visszatámasztotta a puskáját a fához. Ugyanezt tette a másik kettő is. Erre az idegen is letette a puskáját. Neki támasztotta a kaliba gerendájának. Aztán odacammogott a tűzhöz. Az egyik lábát furcsán húzta maga után. Akkor látták, hogy azon a lábán hiányzik a lábfej. A másik lábán nagy, szőrös bocskort viselt, azon csak egy bőrökbe bagyolált csonk volt. Fölismerték a ruháját is: farkasbőrből készült, szőrrel kifele. Fején színehagyott, ócska kalap. Tarisznyáján véres farkasbőr csüngött.

Nem nézett egyikre sem, csak leült a tűz mellé egy tönkre, tarisznyájából elővett egy darab nyers húst, és sütni kezdte a tűz fölött. Kezei feketék voltak a rászáradt vértől, hamutól, piszoktól. Körmei hosszúak és görbék, akár a farkasoknak. Nem nézett senkire, sütötte a húst.

A másik három is visszaült. Nem szóltak azok sem, csak nézték a farkasbőrbe öltözött embert. Aztán az egyik odabökött fejével a frissen nyúzott bőr felé.

- Mai?

- He? - horkant föl az idegen.

- Hogy mai-e a bőr? - kérdezte a kis sovány.

- Mai hát.

Megint a sovány szólalt meg egy idő múlva.

- És a hús?

- Az is.

- Tán nem farkas? - ütődött meg a hosszú.

- He? Mért ne?

- Farkas Dumitru - bólogatott a vörös elgondolkozva -, hát te vagy az...

Alig pörköldött meg a hús, enni kezdte. Bicska nélkül, kenyér nélkül, csak úgy foggal és körömmel, mint a vadállatok. Bozontos, fekete arcából közben egyikről a másikra szökdöstek a szemei. Végül megálltak a leánykán. Szúrósan. A leányka állta a nézését. És ahogy a szemük összetalálkozott, egyszerre azt érezte, hogy ezzel az emberrel valami nagy baj történt valamikor, valami nagy veszedelem. És hogy ez az ember tele van keserűséggel és bosszúval és lefojtott dühvei. Pedig jó ember. Jó és tiszta érzés volt a szemébe nézni. Nyugodt érzés volt.

Farkas Dumitru leeresztette kezét a hússal. Állával a leányka felé bökött.

- És te?

- Az Andrenyászára megyek a kecskékért s a bárányokért - felelte tiszta hangon a gyermek.

Dumitru mintha még egy ideig hallgatózott volna a szavak elszálló muzsikája után.

- Itt? - kérdezte dörmögve azután.

- A tűzhöz jöttem én is. Beleestem a Marosba, és fáztam. Az ember megcsóválta a fejét.

- Száraz már a ruhád. És mindjárt öste van. He?

- Mennék - mondotta a leányka, és a hangja panaszosra görbült -, de nem eresztenek.

- Ha? Kik? - horkant föl Dumitru, és körülnézett az embereken. Azok hallgattak.

- Eridj! Kihez mégy?

- Gyurkuca bácsihoz. Ott vannak az állatok.

- Aha. Na menj. Nem gyermeknek való este a havasban - és megrázta hozzá a fejét -, nem.

Aztán falni kezdte újra a húst. A belseje véres volt. A vér lecsurgott a szája szögletében.

A leányka egy pillanatilag tanácstalanul állt még, és a másik háromra nézett. Azok nem szóltak semmit. Nem is néztek rá. A tüzet nézték. Akkor lassan megindult. Arcát feléjük fordítva, lassan haladt az erdő felé. De nem mozdult senki. Nem is szólt. Farkas Dumitru ette a húst, csak a szemei követték a leányt. Sötét, de jó szemek voltak.

Mikor elérte az első bükkfát, hirtelen megiramodott, mint akit kergetnek. Ebben a pillanatban fölállt a vörös is a tönkről, és egy lépést tett a leány után. Valami izzott a szemében. Mind látták, de senki sem szólt. A leányka ott a fák között nem láthatta már, de érezte. És futott, mintha esztét vették volna. Nem is hallotta már, mikor a farkasember rekedten rászólt a vörösre. Éppen a másodikat lépte akkor az erdő felé, amerre a leányka elszaladt.

- Ül le!

S azután még egyszer, fenyegetően.

- Gyere vissza, mondom, és ül le!

A nagy, vörös ember egy pillanatilag állt és gondolkozott. Arcán bosszúság volt, és a bosszúság valami torz vigyorgásba veszett.

Farkas Dumitru állkapcsa megállt rágás közben, és nézte a tétovázót. Szemei összeszűkültek, ujjai begömbültek, mint valami roppant karmok. Olyan volt, mint egy ugrásra készülő fenevad.

- Vigyen el az ördög - morogta a vörös, és belerúgott egy fába -, ennyije se legyen az embernek?

Aztán visszaült a tűz mellé, de nem tudott lenyelni még egy elfojtott káromkodást.

A leányka már akkor úgy iramodott, mint a nyest a fák között. Ledőlt fenyőn át, málnavészen keresztül. Maga sem tudta, mitől szalad, csak érezte, hogy valami borzasztó volt egy pillanatilag a háta megett, és ez a valami eszelős és vak rémülettel töltötte el. Sziklákra ugrált alá. Aztán kinyíltak a fák, és felcsillant a Maros.

Jó ideig futva haladt fölfele a sziklás parton. A nap már mélyen behajlott az erdők közé, árnyékban volt a völgy. Nemsokára házak látszottak és egy híd. Most már nem futott. A hídon szembejött két csendőr, és három vadászforma ember, puskával. Az egyik csendőr megállította.

- Nem láttál erre fele három embert puskával?

- Nem - mondotta a leányka, és a szíve hirtelen újra dobogni kezdett.

- Honnan jössz? - firtatta a csendőr tovább.

- A Bisztrától.

A csendőr gyanakodó szemmel mérte végig.

- A túlsó parton?

- Halat fogni mentem át - mondotta a gyermek bátran.

- Aztán hol a horog? Csilingelve nevetett föl.

- Nem horoggal fogom én, hanem kézzel.

A csendőr nem akarta abbahagyni.

- Aztán hol a hal, amit fogtál?

Egy pillanatilag hallgatott, aztán lehajtotta a fejét, és komolyan mondta.

- Most nem fogtam.

A csendőr megcsóválta a fejét, de nem kérdezett többet. Az emberek átmentek a hídon, és még látta, ahogy túl kettéváltak.

A csendőrök a víz partján indultak lefele, a másik három nekiindult a gerincnek.

Gondolkodva haladt a házak között. Egy szembe jövő asszonytól megkérdezte.

- Merre lakik Gyurkuca bácsi? Az asszony megállt.
- Az andrenyászeit gondolod?
- Azt, azt!
- Az kint van lelkem az Andrenyászában.
- Messze még?

- Hát biza, van még egy kis futás odáig. Csak mind tovább az úton. A víz mentén. Hova valósi vagy?

- Biztráról - felelte a leányka, és már ment is tovább.

Megvénült az este is, mire az Andrenyásza alá ért. A Maroson párák gyülekeztek, és a Lisztes fölött felgyűlt halványan az első csillag. Ilva felől egy csapat vadruca húzott át. Szárnyuk suhogása sokáig hallatszott a csöndben. A csönd a szalárdi erdőkről ereszkedett alá, mint egy nagy, szürke madár. Szárnya alatt elveszett a víz zúgása is.

A leányka fölért a tanyához. Széles, nagy udvara volt Gyurkucának, első tanyásgazdának számított az Andrenyásza alatt. Ő maga ott állt a pajta előtt, kezében vasvilla. Eppen szénát hányt be a teheneknek. Elcsodálkozott, mikor meglátta a gyermeket.

- Hát te mit keresel erre?

- A kecskékért jöttem, meg a bárányokért - mondotta a gyermek. A tanyás hátrtolta homlokán a kucsmát, és megvakarta a fejét. Aztán így szólt.

- Hát, ha már itt vagy, gyere be. Elhálhatsz valahol.

- Dehogysis - ellenkezett a leány -, nem azért jöttem én! Indulok vissza az állatokkal mindjárt!

Gyurkuca visszahúzta homlokára a kucsmát, és nagy, széles kezével fölmutatott az Andrenyászára. Komoran és feketén magasodott fölöttük a hegy, nem volt már rajta szemernyi fény sem.

- Öste van, te - mondotta a tanyás -, ott a csillag is, ni! Nem indulhatsz neki éccaka! Sze megesznek a farkasok - mosolyodott el.

- Nem félek én!

- De az állat, az fél. Nem hajtod ám el azt éccaka, erdőn át!

Erre aztán a gyermek is magadta magát. Lehorgasztott fejével ment be a gazda mögött a házba. Az beszólt az asszonynak, aki a konyhában szorgoskodott éppen:

- Te, itt ez a leány. Adj neki enni, aztán elhálhat valahol...

Azzal visszament a szénához.

Egyedül maradtak, a leányka meg az asszony. Idősebb rendű asszony volt, a tanyai gazdaság megviselte arcát is, derekát is. A sok munka, hajlongás, szaladj ide, szaladj oda... Szeme egykedvűen mustrálta végig a gyermeket.

- Honnan jössz?

- A Biztráról...

- A patakot mondod? Ott Dadánál?

- Uhum.

Az asszony nyugtalanul mozgolódott, és időnként lopva a leánykára figyelt.

- A kecskékért jöttél, ugye? - kérdezte meg végül is.

- Meg a bárányokért.

Az asszony újra pislogott, sóhajtozott néhányat.

- Na, ülj le, na. Nesze egy tányér leves. Itt a kenyér is.

A leányka leült az asztal végéhez, és enni kezdett. Sercegett az olajmécs kanóca, a sárga fény didergett az idegen házban, és alattomos árnyékokat vetett a bútorok mögé. Az asszony szótlánul matatott, és néha lopva a gyermeket figyelte. Egy idő múlva meghallotta az ura súlyos lépteit a ház felé jönni. Szaporán kisirült az ajtón. A pitvarban elérte.

- Tán nem adja ki azokat a szép bárányokat - súgta oda neki szapora nyelvvel, és szemeiben fölizzott a dologban eltöltött élet beteg kapzsisága - ennek a kis sehonnainak? Minek azok neki?

Az ember behúzta maga mögött a pitvarajtót, és félretolta az asszonyt az útból.

- Eressz! Ne félj semmit - dörögte, s belépett a konyhába.

A leányka akkor tette le a kanalat.

- Na, ettél? - szólott oda a tanyás.

- Igen.

- Eleget, mi?

- Uhum.

- Itt a kemence mellett majd elhálhatsz - mondotta, és leült a padra nehézkesen -, bolondság lett volna elindulnod éccaka.

Később bejött egy fiúcska is, olyan tizenkét-tizenhárom éves. Nagy szemeket meresztett a leánykára.

- Eligazítottad a süldőket? - kérdezte az anyja.

- El - felelte a fiú, de szemét a leánykán tartotta.

- Hordtál alájuk friss szalmát?

- Uhum.

Majd leült a leányka mellé, a padra.

- Te ki vagy?

-Nuca - felelte az elfogultság nélkül, és jól megnézte a fiút.

- Napszámba jöttél?

A hetyke kérdéstől elvörösödött a leányka arca. Fölvetette a fejét.

- Még mit nem! A kecskéimért jöttem, meg a bárányaimért!

A fiú elámulva nézett az apjára. Az bütykös kezével megdörzsölte kopaszodó fejét, úgy dűnnyögte:

- Majd meglássuk holnap, meglássuk. Csináld meg az ágyakat, asszony.

Aztán lefeküdtek. A fiú elfoglalta helyét fönt a kuckóban, a kemence fölött. A leányka lent, a padon. Az öregek hamarosan horkolni kezdtek, horkolásuk megtöltötte a fülledt levegőjű, alacsony szobát. A mécsesest égve hagyták. Fénye sápadtan imbolygott a fehérre meszelt falakon, a pókhálós gerendákon, melyekben valahol lassú percegéssel dolgozott egy szű.

Sokáig nem tudott elaludni. A zárt levegő súlyosan nehezedett reá, mint valami ketrec. Az idegen testek közelsége, a lidérces, sápadt fény: mindez megtöltötte valami ismeretlen nyugtalansággal. Az öregre gondolt, Tatéra. Ilyen az - gondolta -, mikor az embert bezárják. Idegen emberek, idegen helyen.

Nagyon lassan jött meg a reggel. Végre megszólalt egy kakas odakint. A gazda szuszogva fölkel, csizmát húzott, és kiment megetetni az állatokat. Még sötét volt. A mécses éppen úgy égett, mint este, csak a levegő volt fülledtebb és hűvösebb.

Később az asszony is fölkel, nyögve és sóhajtozva magára vette a ruháit, és tüzet gyújtott. Erre a leányka is lábra ugrott. Szaporán kiszaladt, megkereste a kutat, és megmosdott a hideg vízben. Egyszerre tisztának és vidámnak érezte magát ettől.

Már virradt. Az égen pislákol még néhány ottfelejtett csillag, de kelet felől már előfolytak a színek, és sárgára festettek néhány arra tévedt felhőcskét. Az ég egyre mélyült. Zöld színt öltött magára, mint a patakok, és rendre elnyelte a csillagokat. Szellő osont át az udvaron, és érezni lehetett benne az Andre-nyásza nyírfáinak édeskés rügyszagát.

Nem ment vissza a házba, hanem megkereste a gazdát. Ott volt a pajtában a teheneknél.

- Indulhatnék már - állott meg előtte. Gyurkuca letette a vasvillát.

- De sietős neked - morogta rosszkedvűen. Aztán még eligazította a jászlakban a szénát.

Közben megjött az asszony is a sajtárral, és hozzákezdett a fejeshez.

- Na - szólt oda Gyurkuca a leányhoz -, gyere!

Az asszony aggódva nézett föl urára a tehén hasa mellől.

- Kiadja? - kérdezte lehalkított hangon.

- A tejjel törődj - mordult rá a tanyás, azzal kiment. Nuca mögötte. Elmentek a pajta mellett, el a szekérszín mellett, a disznók ólja mellett, hátra, amerre a kazlak álltak. Ott volt a karám. Közepén, oldalra dőlt szénaboglyára gyűlve a juhok.

- Mennyi juh! - mondotta a leányka halkan, tele tisztelettel. Az ember morgott valamit, s kinyitotta a kaput.

- Maradj kint -mondotta, s azzal bement a juhok közé. Kucsmájával vert a hátukra, úgy csinált magának utat közöttük. Egészen a boglya alatt elkapott egy állatot, és húzni kezdte kifele, liarnásszürke, nagy hasú állat volt. Szarvatlan, mint a juhok, de hosszabb szőrű.

- Na, itt a kecské - mondotta, és átlökte a kapun. A kecske zuppant egyet, de aztán lábra állt. Mekegve fordult vissza a juhok felé, és látszott, hogy közékük tartozónak tudja magát.

A leányka odalépett a kecskéhez, és kezét a hátára tette:

- Cigli... Cigi ne...

Az állat feléje fordította a fejét, ránézett és mekegett. Aztán megszagolta a kezét, és sötétszürke, reszelés nyelvével megnyalta.

Gyurkuca közben előkerítette a másikat is. Kisebb volt valamivel, de éppen olyan nagy hasú. Átvetette azt is a kapun.

- Itt a társa is.

A két kecske azonnal összetársult. A leányka melléjük állt harmadiknak. Simogatta őket, azok meg mekegtek, és a kezét nyalták. Bent a karámban kivált a juhok közül egy csapat bárány, és körberohantak a kerítés mentén. Tömött, virgonc kis állatok voltak, egyik-másik mind a négy lábával egyszerre szökött föl a levegőbe. Nagyobbára fehérek, de volt közöttük fekete is.

A gazda kijött, és a kaput újra gondosan betette.

- Na - mondotta -, itt vannak. Lassan hajtsad őket, és ne engedd mindjárt a vízre, mikor hazaértél. Hamarosan legidőzik mind a kettő. Adjon Isten szerencsét hozzájuk.

A leányka két keze a kecskék hátán volt de szeme a bárányokon. Mosolygott.

- Hogy ugrálnak!

A gazda morogva verte le a ruhájára ragadt szénát.

- úgy na. Ez is megvan. Most még ki kell menjek az erdőre, valami épületfát hozni. Nagyon nehezek az utak, megölik a marhát...

S már úgy tett, mint aki indul.

- Hát a bárányok? - kérdezte a leány.

- Mit akarsz velük? - fordult hátra a gazda.

- Hát elvinni!

A gazda arca kivörösödött.

- Tán elment az eszed? - förmedt rá gorombán - sze még el sincsenek választva! Megdöglenek nálad, te buta!

- Majd gyere értük Szent György után, mikor a juhokat már felvitték a legelőkre - oktatta a gazda -, akkor lehet. De most még nem, ki hallott már olyat?

S morogva elment a szín mögé, rendbe tenni a szekeret az erdőléshez. Ekkor jött ki a fiú a házból. Meglátta a leányt a kecskék mellett, és odament hozzá.

- Mit csinálsz a kecskével? - kérdezte csodálkozva.

- Viszem haza őket - felelte a leány, és dacosan hozzátette -, az enyimek!

A fiú elmeresztette a szemeit.

- A tied? - de aztán kidőlt belőle a gazdágóg: - Az én bárányaimat láttad? He?

Felmászott a karám kapujára, onnan mutatott a hancúrozó bárányok közé.

- Az a nagy fehér ott ni, meg az a másik, látod? Amelyiknek jegy van a farkán, meg az ott.

- Hol?

- Itt, ezek között.

A fiú gonoszul nevetett.

- Hazudsz, ezek mind a mieink. Azok a szép nagy fehérek pedig az enyimek, ni! Hat van belőlük! Vásárból hozta őket apám, még a télen! Korai bárányok! Azokból lesz az igazi jerke!

- Hat van nekem is - mondotta a leány -, majd meglátod, ha eljövök értük, Szent György után.

- Megveszed őket apámtól? - kérdezte a fiú csodálkozva, és hangja megcsöndesedett.

- Buta vagy.

Bosszúsan rántotta meg a vállát, és elfordult a fiútól. Fölvett a földről egy vesszőt, és megérintette vele az egyik kecskét.

- Cigli nye...

A kecske engedelmesen megindult. A társa ment vele. Halkan, kissé bánatosan mekegtek vissza a juhokhoz és a feldőlt szénaboglyához, de megszokták, hogy menjenek, ha terelik őket. És így mentek. Szép csendes, lassú lépésben, időnként meg-megállva, nézegetve, ki az udvarból, le a lankás hegyoldalra s az úton tovább, amerre zöld vizével s fehér habjaival zúgva futott a Maros is, erdők között, sziklák között, a felkelő nap arany sugarai között, lefele. A leányka ott ment mögöttük. Néha megérintette valamelyiküket a vesszővel, de csak úgy, szépen és azt mondta halkan:

-Cigi, ne...

Hangját utánozni próbálták az erdőszélen ébredező rigók, s az Andrenyásza szálfás tetejére kiült a nap kövéren, és megszámálta a hóvirágokat. Az út pocsolyáit pókhálóvékonyan lepte meg a jég; de a levegőnek meleg illata volt már. A lába fázott egy kicsit, s örvendett, mikor ott hagyott bocskorait meglelte az útszélen. Jókedve támadt és énekeim kezdett. Baktattak a kecskék az énekszó alatt, meglazult fején a piros kendő, s az elszabadult arany szőke hajjal vidám reggeli szellők játszadoztak. A parti füzek barkáin dongtak a korán kelő méhek. Az ég megkékült, mint a harangvirág.

Magosán állt a nap. Mire Dédára beért, Szórfülű korcsmája előtt embercsoport feketélt. Közepéből kicsillogott egy csend-őrszurony, s egy csendőrsisak szigorú kakastolla.

Valami érthetetlen szorongás fogta el, mikor a néma embercsoportot meglátta ott a korcsma előtt. Meggyorsította a lépteit. A kecskék is idegesek lettek, és hol jobbra, hol balra akartak letérni az útról. Maga sem tudta, miért, de a három ember jutott eszébe, a három szakadozott ruhájú, szakállas ember, ott a roskadó kaliba előtt, a tűz körül. S közülük is az egyik. Az a hosszú, csontos, szomorú szemű.

Didergő szívvel közeledett az emberekhez. A kecskéket otthagyta legeim az árokparton, s befurakodott az álldogálók közé. Azok halkán beszélgettek, nem értette, miről. Valami húzta oda, mintha láthatatlan kötéllel vezették volna, mind beljebb a tömegbe, egészen odáig, ahol a csendőr állt. Egy-egy embert megismert közben. Egy-egy asszonyt. Mitrut, a plájászt. Mellette két puskás másikat. Ezek ott voltak tegnap a csendőrökkel, a hídon. Furakodott. Aztán egyszer csak ott állt a középén.

A csendőr mellett a földön valami feküdt. Egy mozdulatlan, nagy darab valami. Durva vászonlepedő volt ráterítve, s két csúnya bocskor látszott ki a végén. A vászon véres volt közbül.

Egy pillanatig döbbenve állt ott. Úgy vert a szíve, hogy mindenkinek hallania kellett volna, akik ott álltak a letakart, véres, bocskoros Valami körül. A lepedőre meredt. És a lepedő alól kilógó bocskorokra. És a nagy vörös foltokra a lepedőn.

És tudta az ember arcát a lepedő alatt.

Aztán lassan megfordult, és kiment a tömegből. Megkereste a kecskéket. Ott legeltek az árokparton.

- Cigli nye - mondotta, és megérintette hátukat a vesszővel. De a hangja rekedt volt.

Aztán nem szólott többet, csak ment szóltanul a kecskék mögött. Amíg a házak rendre elmaradtak, s már csak a patak volt és kétoldalt az erdők. És egyre a vérfoltos lepedőt látta, és mögötte az arcot. Egy csontos, beesett arcot. És tudta, hogy az állán egy forradás van, egy egészen halvány kis forradás, amit tegnap még megvilágított a tűz, ott a rozoga kaliba előtt.

Mióta a tavasz elvitte az utakat, Sánta Márton is följött néha, és utána nézett a fának, meg ami kell. Olykor viaszarcú Jószup is vele jött, de dolguk nem sok akadt, inkább csak úgy elévődtek a leánykával kissé, ajándékot hoztak, apróságokat, s elmentek megint. Fa már kevés kellett, csak esténként éppen, s hajnalonként, hogy elűzze az éjszakát. A kecskék naphosszat rágták az égerek hajtásait és a sarjadzó gyepet. Este engedelmesen bementek a karámba, s reggel mekegve kérték, hogy eressze ki őket.

Márton és Jószup elüldögéltek a ház előtt, padot faragtak oda, hogy legyen min ülni, s ügyeltek a beszédre, különösen Márton, hogy ne jöjjön az asszonyokról szó, meg arról, amit azok odalent beszélnek. Mert bizony beszéltek sok mindent azok az urszubeli leánykáról, aki nem akar dolgozni, s úgy él ott fönt egyedül, mint a farkasok. Elfogadja a mások segítségét, s ha így csinálja tovább, hamarosan jóféle lesz belőle, de még híres.

De ezekről a beszédekről nem tudott ő odafent semmit. Márton följött minden héten egyszer, rendszeresen szombaton, s Jószup is vele jött két-három hetenként. Néhány fát ledöntöttek, felfűrészelték, átadtak egy-egy színes pántlikát, maréknyi sárga cukrot, olykor néhány tojást. Nevetgéltek, s egy idő múlva elbúcsúztak, visszamentek a faluba.

A leányka mindannyiszor megfőzte számukra a puliszkát, ahogy illik, egészségükre kívánta az evést, és megköszönte, amit hoztak. Pedig már nem volt olyan egyszerű a puliszka dolga, mint télen. Üresek maradtak a csapdák, egyetlen bőr sem száradt a padláson. Vesszőkosarokat font, levitte a faluba, s egy-egy házban kapott értük málélisztet, ezt-azt. Olykor összeszedett egy kosár halat, elvitte Szórfülűnek, s az is adott cserébe valamit, így haladt az élet.

De haladt a tavasz is közben.

Felpattantak a bükkök rügyei, s frissen mosott zöldjét megszellőztette a fiatal lomb. A Marosból tömött csapatokban vándorolt fölfele a lepényhal, s amerre elívt, zöldek voltak már mind az égerek. A partokon sárgán virágzott a gólyahír, s a tisztások fűvét lila kikerics lepte. Szemközt, az Urszu torka fölött magányos nyírfa állott. Szívósan kapaszkodott a sziklába, kissé clőrehajolt, mintha a vízesést nézte volna. Ez a nyírfa egy idő óta különös muzsikát tudott. Ha megindult Görgény felől a déli szél, az a langyos eső és napszagú szél: úgy zsongtak az ágai, mintha láthatatlan hárfa húrjai feszültek volna köztük. Vékony törzse fehéren hajladozott, akárha valami furcsa táncba kezdett volna ott a sziklán, valami titokzatos, pogány tavaszi táncba. Könnyű zöld selyemingét meglengette a szél a tánc ritmusában. Volt valami sejtelmes abban, ahogy ott állt a sziklán és táncolt. Különösen késő délután, mikor a szél megerősödött, s az árnyékok visszanyúltak a völgyön, és az Urszu üverei már sötétfeketén az estére vártak. Rigók rikoltoztak vidáman a fenyők alatt, s néhány császarmadár kiült a sziklába búcsúzkodni a fénytől.

Aztán a szél egyszerre elállt. De akkor már nem volt sem fény, sem árnyék, csak szürke este mindenütt. És már csak a rigók szóltak a csöndben. Nyújtott szóval, álmosan. Valahol egy fajdkakas szárnya burrogott, s a Macskakő alatt könnyedén, mint egy kis barna árnyék, áthúzott az első szalonka. Akkor mozdulatlanul állt ott a nyírfa a sziklán, de a lélegzetét hallani lehetett azért. Sejtelmes vágyak párái emelkedtek föl a nyugtalan patakról, s egészen a nyírfa lábáig emelkedtek. A karcsú, fehér törzs alig hallhatóan megrremegett ilyenkor, s néhány feszülő rügy titokban kipattant.

A ház előtti padról, amit Mártonék ácsoltak, jól lehetett látni a nyírfát. Este is, napnyugta után s később, mikor a hold fölött, s hűvös ezüstjét végigpermetezte a bomló erdők fölött. Gyakorta ült ott ilyenkor, kissé fáradtan és kissé szomorúan. Mögötte a nyitott ajtón át kihallatszott a tűz pattogásaként a patak zúgott.

És ebben a mindent elöntő mély zúgásban mintha hallani lehetett volna a fákat. A bükköket ott szemben, s hátul a fenyőket és a nyírfát, ott túl a patakon. És hallani lehetett a fűszálakat is, ahogy nőttek. És a virágokat, amikor kinyíltak, itt-ott a fák alatt. Néha a karámban halkán fölmegegett valamelyik kecske. Ilyenkor eszébe jutott, hogy egyedül van. Aztán újra csak a fák beszéltek, meg a füvek.

Mikor már a gólyahír javában virágzott, megkérdezte Mártontól egy napon.

- Azt mondja meg, Szent György-nap mikor van? Márton a baltájához faragott új nyelet éppen.

- Tegnapelőtt volt. Miért kérded?

- A bárányok miatt - felelte a leány, s leült Márton mellé a padra.

- Aha - mondotta Márton -, amik ott vannak Gyurkucánál. De aztán hirtelen felkapta a fejét.

- Mi közük azoknak Szent Györgyhöz?

- Akkor választják el az anyjuktól őket.

- Azokat-e? - meresztette Márton a szemét, s úgy nézett, mint aki menten ölni készül. - Czurkuca mondotta?

- Uhum - a leány bólintott.

- Istene ne legyen - csikordult föl Márton -, bitang tolvaj világ...

De aztán többet nem mondott egy szót sem, csak faragta sötéten a baltanyelet. A leány kihozta a puliszkát, letette a padra s melléje a vizeskorsót. Ettek. Közben a nap is lement, s már csak a Macskakő tetején ragyogtak sárgán a fenyők.

- Holnap elhozom a bárányaidat - mondotta Márton, mikor megtörülte a száját, hogy induljon.

- Ne fáradjon - nézett rá a leány -, el bírom hajtani én is! Márton fogta a baltát.

- Csak maradj idehaza. Jobb, ha én megyek. Csodálkozva nézett reá.

- Miért?

- Az igazság miatt - felelte mogorván, s már ment is.

És a bárányok másnap este ott voltak az Urszuban. De micsoda szép nagy bárányok voltak! Nem ismert reájuk. Szinte nem is bárányok már, hanem kinőtt jerekék. S hófehér mind a hat.

- Mekkora nőttek azóta! - csapta össze a kezeit, amikor Márton fölterelte őket a karámba.

- Azt elhiszem - felelte az ember mosolygás nélkül -, igazságot ettek, s attól megnő a szegény ember barma.

Másnap reggel már ott legelt a hat fehér bárány a barna kecskék mellett a tisztáson. Vidáman ugrándoztak. A fű tele volt sárga békavirággal. A leány ott ült mellettük, koszorút font nyakukba a békavirág szárából, délben lehajtotta a vízre, s este megint. Másnap reggel már odajöttek hozzá, amikor kinyitotta a kaput.

Néhány nap múlva legidőzött a nagyobbik kecske. Két gidája lett. Ott történt ez a tisztás felső sarkánál, úgy dél felé. A kecske csak lefeküdt, és mekegni kezdett. Tarsa mellette legelt, és néha kíváncsian megnézte. A leány először nem tudta, hogy mi van. Odament a kecskéhez, és a fejét simogatta. Az csak rázta a füleit, nagy, sárga szeme fényes volt, és halkán mekegett. Néhányat vonaglott, fejét a földhöz csapkodta, és szétnyújtotta a lábait. A leányka nagyon megijedt, azt hitte, beteg a kecske, és megdöglik rögtön. De aztán megszülettek a gidák. Előbb az egyik, aztán a másik. Kimeredt szemmel, csodálkozva nézte az eseményt. A vértől megijedt, de a nyirkos, mozgó kis állatocskák megnyugtatták. Nézte, ahogy a kecske véresen és megkínzottan lábra állt, és gondosan lenyalta a fiait. Az egyik hamarosan lábra is állt, és idétlenül nyújtogatta nyakát a tőgy után. Óvatos kézzel nyúlt hozzá, és odavezette a kis kereső száját. Aztán lábra segítette a másikat is, és megszoptatta. A kecske okos, nyugodt

szemekkel nézett rá. A gidák szoptak, aztán vissza feküdtek a fűre. Később ölben vitte őket haza a karámba. Előbb a?, egyiket, aztán a másikat. Fűből és mohából készített almot nekik.

Azon a napon egy őzgidó is született odaát, az Urszu legalsó üverének bokrai között. Estefele hallani lehetett a sírását. Később az anyja le is jött a patakra inni. Nagy, sovány őzsuta volt. Remegő fülekkel lesett át a házhoz, és olykor hátrafele fülelt, amerről a magára hagyott vékonyka sírás hallatszott. Idegesen, sietve ivott. Aztán néhány ugrással fönt volt a parton, és eltűnt a sűrűben.

Talán egy hétre rá legidőzött a kisebbik kecske is. Ez reggel történt, s délelőtt Mitru jött fölfelé a patakon. A pallónál megállt, de nem lépett rá. Megfordult s följött a házhoz.

- Na, hát élsz még?

A kislány éppen alomnak való fűvet tépett a kötényébe. Mellette ott feküdt a kecske, újszülött gidójával. Csak egy volt neki. A másik, a maga kettőjével lent rágt a égerek hajtásait. A gidák bután nézték a világot, és néha ugrándoztak. Egyik barnásszürke volt, mint az anyja, a másik hetyke fekete-fehér. A hat bárány egy csomóban legelt a tisztás közepén. Melegen sütött a nap, a békavirágok sárga foltjain vadméhek döngtek, s néha egy-egy sárga pillangó szállt keresztül libegve a tisztás fölött. Valahol virágzott a varjútövis bokra. Illatát néha meglengette egy szellő a napfényben.

- Élek, hát - felelte a leány, és fölnézett a csontos, mogorva emberre.

Az megállt előtte. Kalapját hátrtolta a homlokáról, puskáját leeresztette, és rátámaszkodott, mint valami botra.

- Aztán kié ez a sok állat?

És szigorú arccal számolni kezdte:

- Egy, kettő, három, négy, öt, hat, meg azok a kecskék ott lent?

- Odaát van egy őz is a fiával - mutatott a leány nevetve az Urszura -, s ha jól megnézi, szarvast is talál.

- Nem tudod, hogy tilos a legeltetés?

A leányka szemei kerekre nyíltak a csodálkozástól.

- Micsoda tilos?

A plájász szigorúan kezdte tanítani.

- Az erdő a báróé, hallod-e? Itt nem lehet csak úgy ni legeltetni! Kértél rá engedélyt valakitől?

- Kitől kérjek? - szepegett a leány egészen megriadva.

- Tőlem - mondotta Mitru valamivel csöndesebben. A leányka nézte a plájászt, de nem szólt.

- Na! Hát mit adsz, ha megengedem?

A gyermek arca dacosan kipirosodott.

- A szarvasok mit adnak? Meg az őzek?

A plájász elvigyorodott.

- Nyelved van, azt látom. Hát ide figyelj. Egész télen át csapdázatok, s nem szóltam semmit. De ezentúl minden harmadik bőrt beadod nekem, érted? A bárányokból meg ősszel kettőt elviszek legelőbérben. Megértetted? Aztán vigyázz magadra! Be nem csapj ám a bőrökkel, mert elvisz az ördög! Szedheted a batyudat, s mehatsz! Itt csak az csapdázik, s az legeltet, akinek én megengedem! Mit gondoltok?!

Azzal már ment is. A puskát vállára lökte, a kalapot lehúzta a szemére, s vissza se nézett a leánykára. Az úgy állt ott, mintha legyökerezett volna a lába. Kivörösödött arccal, értelmetlenül tárgult szemekkel. Sírás és harag fojtogatta. Soha nem hallott még ilyen beszédet, hogy az erdő füve ezé, vagy azé. Taté se mondott ilyet soha, más se. Meg hogy a nyestek s a rókák! Hát van gazdájuk azoknak, mint a birkáknak vagy a malacnak?

Kezei ökölbe szorultak, ahogy Mitru után nézett. Nicsak, úgy megy át a pallón, mintha az övé volna! Azért szabad így beszéljen, mert puskája van? Hiszen akkor nem egyéb, mint rabló! S ha a báró parancsolja mindezt, akkor rabló az is, a báró! Hát van-e joga valakinek ahhoz, ami a másé? A más bárányaihoz, a más vadbőreihez? Fogjon magának nyestet, ha kell! Szaladgál az erdőkön elég! S nem mindegy, hogy ott rothad a fű, vagy lerágja a bárány?

Mikor a lövés eldörrent ott szemben, az Urszu üverében, még mindig azon a helyen állt, kötényében a letépett fűvel. Mintha kést vágta volna a testébe, úgy érte a dörrenés. Megrázkódott, két kezét az arca elé kapta, kötényéből kicsúszott a fűcsomó.

- Jaj nekem...

Aztán csak állt, vak rémületbe fagyva, és a mozdulatlan hegyoldalra meredt.

Sok idő telt el. Nem lehetett tudni, hogy mennyi. A bárányok maguktól lementek a vízre, és visszajöttek megint. Összehúzódtak a ház árnyékában, és néma birkatűnődéssel bámultak maguk elé. A kecskéek lefeküdtek a bükkfák alatt. Maguk alá húzott lábakkal pihentek a gidák is. Csak egy harkály kopogott fáradhatatlanul valahol a fák között tovább. Aztán egyszerre meghallotta a sírást.

Halk, egészen halk, kicsi sírás volt. A szellő, aki áthozta oda-átról, nem is tudott róla talán. Háromszor, négyszer, vékony és panaszos őzhangon. Aztán csönd volt megint.

Feszülten fülelt. De nem hallatszott más, csak a patak. Már éppen indulni akart be a házba, amikor újra meghallotta. De csak alig-alig. Éppen hogy átszűrődött valami a patak zúgásán. Mintha valami vékony-vékony ezüstsál nyúlt volna át a csönd vastag szövetén onnan túlról, s a hegye, éppen a hegye megcsillant volna egy pillanatra újra a fülében.

Nem gondolkozott többet. Lefutott a patakhoz, át a pallón, és már kapaszkodott is fölele az Urszu-sziklán. A bokros üver alatt megállt. Megborzongott a gondolattól, hogy talán az ember is itt lehet valahol, a puskás rablóember. Hallgatózott. Szellő motozott a cserjék ágain, rigó kapart a száraz avar között.

Aztán egyszerre meghallotta az őzsírást, egészen tisztán. Vékony, gyámoltalan kis hang volt, ijedt, panaszos hang, fent az üver gerinctáján. Ahol néhány sűrűre rágott nyárfabokor élénk színe zöldellt.

Futva iramodott a hang után. Néha megállt. Fülelt. Meztelen lábába beletéptek a szedrek tüskéi, málnavészen törtetett keresztül, sűrű fenyőbozót karmolta az arcát.

A nyárfák közelében már csak lépésben haladt. Óvatosan hajtogatta félre a gallyakat, hogy zajt ne üssön. Aztán megállt. Gégéjét összeszorította, és halkan utánozta az őzet. Aztán még egyszer. És várt.

Néhány pillanat telt el. Majd mintha valami alig hallható motozás nesze jött volna fentről. És egyszerre egészen közel felsírt az őzgidó panaszos hangja.

Mosoly suhant végig az arcán. Leguggolt, és újra hívni kezdett. Most már hangosabban és többször egymásután. Hirtelen vékony gallyak roppantak, és apró lábak dobbantak a földön. Aztán mozogni kezdtek a bokrok is, és ijedt sietéssel egyenesen a kezei közé futott egy csepp kis pettyes őzgidó.

Megtorpant, de már késő volt. Fényesfekete szemeiben megvillant a rémület, valami halk, kétségbeesett nyögés hagyta el a torkát, aztán nem is mozdult többet, nem kapálódzott. Halálos megadással hagyta, hogy ölbe vegyék. Fejét lelógatta, mintha nem is élt volna már. Csak a szíve vert lázasan.

Óvatosan vitte lefele a zsákmányt. Megkerülte a bozótokat, ráment egy széles vadcsapásra, mely egyenesen a patakhoz vezetett. Egy helyen véres volt a fű. Odébb legyek dongtak állati beleken. Vastag vérszag ülte meg a levegőt. Megborzongott, és sietve ment tovább. A kis őz fölemelte a fejét, nyirkos kis orrával a belek felé szimatolt, és halkan felsírt.

Könny folyt végig az arcán. Szinte futva ment lefele a hegyről, s át a patakon. Csak a ház előtt állt meg. Nézte a kis pettyes őzet, és gondolkozott. Az lehunytt szemmel, néma őzmegeadással várta a sorsát. Csak néha rándult végig lábain a rémület emléke.

Aztán meglátta a kecskéket a bükkfák alatt, és megindult feléjük, karjaiban az őzzel. Azok ráemelték közömbös, sárga szemüket, és lábra álltak. Odament a kisebbikhez, és alája tette az őzet. Kis fekete száját odavitte a kecske tőgyéhez. De a kecskének nem tetszett az új gidó. Bosszúsan kezdett topogni, megfordult, és homlokával feléje bökött.

- Eridj, gonosz! - legyintette meg a leányka a kecskét. - Nem restelled magad?

De a kecske nem mutatott semmi restelkedést. Szapora mekegéssel húzódott odébb, és csak a maga fiával törődött. Erre odavitte a másikkhoz. Ez öregebb állat volt, nyugodtabb. Megszagolta a kis őzet, aztán mekegett valamit a maga nyelvén. De nem tiltakozott ellene, amikor szopni kezdett. Attól kezdve három gidával járt az öreg kecske. Aztán a juharfa is kibontotta elkésett lombjait ott lent a Biszt-ra partján. Bozontos sátrat terített magára, s ezzel befejeződött a tavasz. A Kelemen gerinceiről alájött minden hó, s a déli napban kitűzésedért kövek langyossá szelídítették a patak vizét.

Egy délelőtt csak megjött Birtalan, a halember. Az Urszu folyása mentén jött lefele, helyenként megállt a víz mellett, s nézelődött. Aztán átjött a pallón, megnézte a bárányokat, a kecskéket s a kicsi őzet. Végül odament a leánykához.

- Nőttél - így kezdte.

Az már messziről figyelte a halember jöttét. Kiült a küszöbre, úgy lesett rá. Kék volt az ég, mintha harangvirágból szótték volna. Néhány kis gondtalan, bolyhos, fehér felhő hajókázott rajta.

Elmosolyodott, s úgy nézett föl a halemberre.

Az bólogatott néhányat, a kövér átalvetőt lelökte a pad mellé, s fölmutatott az Urszura.

- Jóféle víz. Fontig van hal benne. Az ember el se hinné. Ekkora zúgó!

Bólogatott s leült.

- Sokat fogott? - kérdezte a leányka. Az öreg rosszalóan nézett rá.

- Minek fogtam volna? Ettem ma reggel. Elgondolkozva nézte a gyermeket. Az ránevetett.

- Tudok már én is halat fogni! Kézzel!

- Most is?

- Most is!

- Jó kezded van, mondtam. Hát itt maradsz ezután is? A leány csodálkozva meresztette rá a szemeit.

- Itt hát. Hova hogy mennék? Az öreg lehajtotta a fejét.

- Öt év nagy idő - morogta -, bizony, sok idő.

- Egy tél s egy tavasz eltelt már belőle!

Csóválta a fejét s bólogatott. Nagyon vén volt az arca.

- Furcsa leány vagy.

Aztán nem szólott többet. Egy idő múlva lenyúlt az átalvetőhöz, s kiemelt belőle egy összekötözött lábú tyúkot. Aztán még egyet. S még egyet. Hatot egymás után. Utolsónak egy hatalmas kakast.

- Élnek! - mondta csodálkozva a leány.

- Élnek hát. Azért élnek, hogy tojjanak!

A leány megsimogatta a legközelebb levőnek a tollát.

- Köszönöm - mondotta halkán -, de megélnék ezek itt?

- Ne nekem köszönd, az úr küldi. S van itt hozzájuk szem is - és az átalvetőrc mutatott.

- Miféle úr? - bámult rá a gyermek.

- Hát Éltető úr. Szalárdhavasról. A szemet áttöltheted valamibe. Indulóban még odaszólt hozzá.

- Na, gyere a vízhez. Hadd lám, mit tanultál.

Fürgén ugrált a leányka lefele, mint egy jókedvű kecskegidó. Birtalan öregesen döcögött mögötte. Lementek a patakhöz. A zú-góval szemben megállt a leány.

- Onnan szoktam, ha kell - mondotta, és a zúgó mögé mutatott. Mohás sziklák alatt fekete víztükör csillogott. Félig cfordta öblét az Urszu lezúduló árja, mely tarajos hullámain egészen a sziklák lábáig vetette.

Az öreg megcsóválta a fejét.

- Mély ott a víz - mondotta.

- Hát aztán? - nevetett a leányka. - Nyár van!

S már dobott le magáról szoknyát, pendelyt, fejről a piros kendőt, s szempillantás alatt bent volt a vízben. Kimeredt szemmel nézte Birtalan a csodát. Ahogy a karcsú kis leánytest elmerült az Urszu kavargó áradatában, hogy csak valami rózsaszínbarnás folt látszott belőle, s fent a sötét víz hátán a szétomló aranyszőke haj. Néhány rugaszkodással elérte a zugot. Mint egy gyík, úgy mászott föl a fehér tajtéktól lepett köveken, s égy pillanatra ráterült az Urszu dübörgő ezüstpalástja. Aztán túl volt azon is, bent a szikla üreg csöndes, fekete vizében. Csak a vízfüggönyön keresztül lehetett látni valami rózsaszínes mozgást, ahogy óvatos lassúsággal tapogatózott a sziklafal mentén. A déli nap néhány pászmát vetett oda, a fénysugarak átverték a lezúduló vizet s szivárványt festettek reá.

Néhány perc telt így el. Aztán csak jött visszafele a vízfüggönyön át, nevetve rázta ki füléből a vizet, s kezében óriási pisztráng vöröspettyes teste ficáncolt.

- Itt mind ilyen nagyok - mondotta, amikor partra ért -, tessék, magának fogtam.

Azzal lerázta magáról a vizet, mint a kutya, s szempillantás alatt magára húzta a pendelyt meg a szoknyát.

Birtalan fogta a halat inas, száraz kezében, s fehér halfejét lehorgasztva gondtelten nézte a leánykát. Friss volt a rózsaszínű test és fiatal, fiúsán fiatal még. És mégis valami puha és párnás asszonyosság volt benne, Isten tudja, hol és hogyan.

- Ügyes vagy - morogta rekedtesen, s a halat elsüllyesztette az átalvetőben -, hazaviszem az úrnak, s megmondom, hogy te küldöd.

- Fogjak még? - szökött előre a leány, s keze már a derekánál volt, hogy ledobja magáról újra a szoknyát. Szeme pajkosán nevetett, s orra hegyén csillogott egy csintalan vízcsepp.

- Hagyd csak - mondotta az öreg szinte ijedten, és a kezét is fölemelte -, elég az az egy is. Hanem mondd csak, igazán itt akarsz maradni, egyedül? Öt évig? Öt év múlva már nagy leány leszel...

- Az a jó éppen - kacagott vidáman a leányka -, akkorra már lesz vagy negyven juhom s egy tucat kecském, és a csapdákkal is ügyesebb leszek!

Hirtelen elkomolyodott.

- Csakhogy ez a Mitru...

- Mi van vele? - fülelt föl az öreg.

A leányka dacosra rántotta a nyakát. Szája haragosra keskenyült.

- Azt mondta, hogy ősszel elvisz két bárányt a legeltetésért. S hogy a bőrökből minden harmadikat adjam oda neki! Hát az anyja térdit! Még mit nem!

- Ezt mondta? - kérdezte Birtalan kissé megkönnyebbülten.

- Ezt - rugdosta meg a leányka a kiálló gyökereket -, de én nem adom neki oda a két bárányt, dehogy adom!

- Hagyd el - mondotta csöndesen -, inkább add oda neki, ha értük jön. Ő az erősebb.

- Hát baltám nincsen, azt hiszi? - pattant ki a gyermekből a harag. Még a szemei is szikráztak, ahogy ott állt.

Birtalan csak nézte.

- Furcsa leány vagy-csóválta a fejét -, igazán furcsa leány vagy.

Aztán elindult a Bisztrán lefele. A juharfán túl megállt és visszanezét. De akkor már üres volt a part, s a ház nem látszott onnan. Megcsóválta a fejét, s motyogott néhány érthetetlen szót. Csönd volt, csak a víz zúgott. S a juharfáról felröpült egy sárgarigó.

Egy napon feljött Jószup egyedül. Ez azután volt, hogy elkészítették Mártonnal a tyúkok számára a ketrecet. A tojófészkek hátravannak még - ezt mondotta -, s azok miatt jött föl. Hozott magával néhány készre fűrészelt deszkát, s egy marékra való szöveget. Aztán hozzákezdett a kalapáláshoz.

A leányka nézte egy darabig a viaszarcú embert, ahogy lassan elbabrált a deszkákkal, aztán a bárányokat terelte össze, majd játszott a kis őzzel. A nap jó melegen tűzött, a tyúkok ott kapirgáltak a bükkfák alatt, s a kakas vigyázva őrködött fölöttük.

Egy idő múlva otthagyta az őzet a kecskéekkel, s lement a patakhoz. Arra gondolt, hogy fog néhány halat Jószupnak, amiért dolgozik. Egyre forróbban tűzött a nap is, álmos illatot izzadtak a fenyők, s kíváncozott a vízre.

A juharfaig ment, ott levetkőzött. Állt egy keveset a víz partján, és nézte magát a remegő tükörben. Lábujaival megmarkolt egy kavicsot, és átdobta a túlsó partra. A kavics visszagurult a sziklákról, és csobbant a vízben. Néhány hal fehér hasa ijedten megvillant.

Lassan belegázolt a patakba. Kellemes volt és hűvös. Moha és fenyőszag úszott a víz fölött.

A part gödreit végigkereste, talált is néhány halat, azokat kidobta a szárazra. Mikor eleget összeszedett, belefeküdt egy güböbe, és lubickolt benne. Hátára feküdt, és hagyta a hullámokat végigsiklani a hasán, lábával verdesett bennük, és halkán kacagott, ha a siető víz megcsiklandozta. Utána kiült egy nagy lapos kőre, és süttette magát a nappal. Lába belógott a vízbe, a kőre zöld moha tapadt, és néha egy-egy kis hal odaúszott, és megszagolta lábujjain a körmöket.

A túlsó parton már bontogatni kezdték sárga tányérkájukat a napvirágok. Szitakötők szárnya zizzent, s a nyár melegen zsongott a csöndben, illatokat szűrt arany szűrőjén, s a virágokba mézet csöpögtetett.

Éppen meglátott egy harangvirágot. Egyet azokból a hajladozó kék csöngettyűkből, melyek árnyas patakpartokon akkorára nőnek. Az első volt abban az esztendőben még, az első harangvirág, ami kinyílt.

Felkelt a kőről, és elindult a virág felé. Alig lépett néhányat a bokáig érő vízben, mikor egyszerre csak megállt. Meg kellett állama. Valami láthatatlan rándulást érzett, valami zsidbadáshoz hasonlót a tarkóján. Megállt és hátrafordult. És ekkor meglátta Jószupot, a viaszarcút.

De ez nem a régi Jószup volt. Ugyanaz, de mégsem ugyanaz. Ott állt a juharfa alatt, és nézett. Viaszszínű arcát furcsa pirosság lepte, szája körül ott volt az a furcsa mosoly, az a borzongatóan furcsa mosoly, és a szemében ijesztően égett valami. Igen, ahogy meglátta, rögtön érezte: a szemében van a változás. A szemében van az a furcsa, szinte fájdalmasan perzselő valami, amit a tarkóján megérezett, ami megállította a mozdulatait, ami végiglúdbőrzött a testén.

Volt valami a nézésében, maga sem tudta, mi, amitől szempillantás alatt vörösre gyúlt az arca, és anélkül, hogy okát érezte volna, valami soha nem ismert szégyenkezés fogta el meztelensége miatt. Mintha a bőre alá nézne ez az ember, a két furcsa szemével. Olyan érzés volt ez.

Egy pillanatig úgy állt ott, mintha odavarázsolták volna. Érezte, hogy a vér ellepi az arcát, és érezte utána a vért alászállani a fejből. Hirtelen fájni kezdett, pedig vakítóan ragyogott a nap, és dél volt éppen. Elfordította a fejét a juharfa alatt álló embertől, és lassan kigázolt a partra. A ruháit kereste, és eszébe jutott, hogy otthagya őket a juharfa alatt. Éppen ott, ahol az ember állt. Annyira gyámoltalannak érezte magát egyszerre, hogy szinte sírva fakadt.

Jószup pedig ott állt mozdulatlanul, és nem vette le róla a szemét.

- Jó feredni? - kérdezte, és a hangjában is benne volt az a furcsa, ijesztő valami, ami a szemében.

- Halat fogtam neked - mondotta a leány halkán, és félrefordította a fejét, hogy ne lássa a viaszarcú ember mosolyát -, dobd ide a ruháimat, kérlek...

Az ember furcsán, szárazon nevetett.

- Fázol talán?

Érezte, hogy oda kellene szaladni, fölkapni a földről a ruhákat, és beszaladni velük a bokrok közé. Mégsem mozdult. Csak állt a zúgó víz partján, és először életében meztelennek érezte magát.

- Hány éves vagy tulajdonképpen? - kérdezte az ember, és egy lépéssel közelebb jött.

Valami összeszorította a torkát, hogy beszélni sem tudott. Valami rémült magárahagyottság és dacos düh egyszerre. Könnyek szöktek ki a szemén, elfordította a fejét, és keskeny vállai megrándultak a sírástól. Hallotta, hogy az ember megindult feléje, de nem tudott elfutni. Két kezével elfödte az arcát. A könnyek végigfolytak az ujjain.

Az ember megállt mellette, és szelíden megérintette a haját.

- Miért sírsz, gyerek? Nem bántalak. Ki bántana egy ilyen szép kis leánykát?

A kéz lecsúszott a hajról a vállra. Alattomosan és hidegen, mint egy kígyó. A vállról a derékra.

- Mutasd meg inkább, hogyan fogod a halakat. Ne sírj na, ne légy buta!

A vékony kis test megborzongott a durva tenyér érintésétől. Elhúzódott, mint simogatás alól az őz, puhán, félénken.

- Várj - dörögte rekedten Jószup, és leült a földre.

Fején keresztül húzta le magáról a rövid fehér vászoninget, és elkezdte bocskorait oldani.

A leány ijedten kapta el kezeit az arca elől. Szeme ráesett a meztelen hát sárgásfehér bőrére, melyen élesen rajzolódtak ki a gerinc és a bordák csontjai. Betegesen viaszszínű volt ez a test. Mérhetetlen undor fogta el egyszerre, mintha csupasz hullát pillantott volna meg. A gyomra felkavarodott, érezte, hogy azonnal hánynia kell.

Félrerántotta a fejét, és eszeveszetten kezdett futni a juharfa felé. Futtában kapta föl a földről a ruhákat, s már ott szaladt velük az égerek között, bent a bükkösben, föl a házhoz. Lihegve csapta be maga mögött az ajtót, és reszkető kezekkel tolt rá a vastag bükkfareteszt. Mintha üldözne volna valaki, úgy. Egy sárga viaszból gyúrt meztelen ember, egy undorító halott-testű ember, akire nézni borzalom.

Aztán a kemence padjára roskadt dideregve, mint a hideglelés, és a szíve hangosan dobolt a néma csöndben.

Jószup nem mutatkozott többet. Sem aznap, sem másnap, sem a következő napokban. Márton se jött. A havasalji pojánakon megkezdődött a szénacsinalás, és még a halottaknak is dolguk akadt.

Fenyvesek szegélyén akkor jelent meg a rókgomba. Talán egy héttel a Jószup-féle esemény után - azóta sem mert feredni a patakban, pedig verőfényes, szép napok voltak - teleszedett gombával egy fűzfakosarat, s levitte a faluba.

Benézett néhány házhoz, de nem kellett a gomba senkinek. Gyermek, akik az ebédet hordták ki a kaszásoknak, szedtek eleget. Minden eresz alatt aszalódott egy-két füzér belőle. Végül nem maradt más, csak a korcsma.

Szőrfülűnél a padlót súrolta egy természetes, fiatal fehérszínű, amikor benyitott hozzá. Ő maga a pult fölé hajolva gondteltlen vesződött egy szennyesre fogdosott papírdarabbal, ami összevissza volt rajzolva tótágas számokkal. Az ivóasztalnál csak egyetlen ember ült, s tűnődve bámult maga elé. Egy ráncos arcú, vén, bocskoros ember, akiről vastagon dőlt a birkaszag. Ősi szokás szerint viselte a haját, mely fénytelenül és zsírosán összetapadva a válláig ért. Fején ott volt a keskeny karimájú, fekete kalap, oldalán a birkabőrrel készült, cifrán

kivarrt, nagy juhásztarisznya s mellette, asztalnak támasztva a hosszú, fényesre fogdosott rovásos bot.

-Na! Te vagy az? - horkant föl Szórfülű a papiros mellől.

- Egy kis gombát hoztam - mondotta bátran a leányka, és feltette a kosarat a pultra.

Az örmény beleszagolt a kosárba.

- Mi kellene? He?

- Máléliszt. Sajt.

A korcsmáros elmeresztette a szemét.

- Ezért a vacakért.

A kislány elvörösödött.

- Friss az - próbálta védeni a gombát -, ma szedtem.

Szórfülű beletúrt a gombák közé, és elbiggyesztette a száját.

- Róka-gomba - szuszogta a tokája mögül - van annyi, mint a szemét. Marék sárgacukorért szekérdérékkal hordják a gyermekek.

A kislány tanácstalanul állt egy percig, nézett ide-oda, aztán hogy az örmény nem szólt többet, megvonta a vállát, s a kosár tartalmát odaöntötte elébe a pultra.

- Fogja - mondotta -, vissza nem viszem.

Azzal karjára fűzte az üres kosarat, s megindult az ajtó felé.

Ekkor megmozdult az öreg, ott az ivóasztal mellett.

- Te - mondotta, s a hangja olyan volt, mintha egy ócska reszelőt húztak volna végig vizes deszkán -, te leány!

A gyermek megállt.

- Kié vagy, hogy idehozod, amit szedtél?

- Az erdőé - felelte a kislány nevetve, és továbbindult.

- Mit beszélsz? - mordult rá az öreg. - Állj meg, hé! Ki az apád? Keze már a kilincsen volt, amikor megállt. Elvörösödött, de dacosan vágta ki a nevet.

- Tóderik!

S már nyitotta az ajtót.

A vénember ökle lesújtott az asztalra.

- Állj meg már, istenit a fejednek! Gyere vissza!

Csodálkozva eresztette el a kilincset, néhány lépéssel közelebb is ment az asztalhoz. Az öreg csak nézte, ritkás, színtelen szemöldökei alól.

- Gondoltam, hogy te vagy az, onnan az Urszuból - mondotta dörmögve -, hallottam rólad. A hajadról gondoltam. Ilyen haj errefele nem nő az emberek fején. Hát mi a baj? Nincs mit enned? S ez a cudar örmény nem akar adni? Mi?

Szórfülű morgott valamit a pult mögött, s a gombát elsöpörte maga elől. A leányka vonogatta a vállát.

- Hásze még van, de nem sok, gondoltam, megpróbálom ezzel, tudja - tette hozzá felbátorodva - a csapdák most nem érnek semmit, és hal sem kell az embereknek, ..

- Halat is tudsz fogni? - nézett rá az öreg.

- Tudok hát!

- Hm. Aztán tudod, hol az Ulmu?

A kislány homlokán vékony kis ráncocskák gyűrődtek a gondolkodástól.

- Taté járt ott egyszer. Át kell menni a hegyen, azt tudom.

- Úgy hát - bólintott az öreg -, fölmegy az Urszun, s túl le. Az a Calonya. Oszt újra föl, s ahol a kutyákat hallod meg a juhokat, az az Ulmu. Érted?

- Értem - bólintott a gyermek komolyan. Megszokta, hogy bólintson az ilyen beszédre, akkor is, ha nem ért belőle semmit. A végén úgyminden kiderül.

Itt is kiderült, mert az öreg odaintett Szórfülűnek az öklével.

- Hé! Örmény! Hallod-e? Öt kupa málélisztet mérj ki a leánykának! S ird az enyimhez! Na, eredj - bökött a leányhoz.

Az megszokta, hogy engedelmeskedjék, s odament a pulthoz. Nem csodálkozott, csak odanyújtotta a zsákocskát, amit a lisztnek hozott.

- Ebbe tegye - mondotta egyszerűen.

Szórfülű morgott valamit, de kimérte a nagy fakanállal az öt kupát, sőt egy hatodikat is tett hozzá.

- Ezt a gombáért kapod - dűnnyögte -, de többet ne hozz, hallod-e!

Mikor mindez készen volt, s a leányka felvállazta a kis zsákot, akkor odalépett hozzá a vénember, s bütykös ujjával megbökte a vállát.

- Ide figyelj, te. Én vagyok Sándru, a juhász, érted? Az Ulmuról. Nincs érkezésem odafönt halra meg gombára. Ha időnként hoznál ilyesmit, megfizetném jól. Ezt az öt kupa lisztet előlegbe kapod. Jól van?

- Jól - bólintott a kislány komolyan, szinte öregesen. - Az Ulmura vigyem, azt mondd?

- Fölmégy a plájra, s túl leereszkeszel. Az a Galonya. Onnan már hallod a kolompot.

- Jó. Isten megáldjon.

S már ment. A vénember utánanézett, amíg be nem csukó-dott mögötte az ajtó. Aztán megcsóválta a fejét, és a padlóra köpött.

- Rontjátok a világot, te örmény, idelent. Rontjátok, látom.

11.

A RONTÁS szaga valóban ellepte a falut azon a napon. A piactól odébb nagy, hatökrös szekerek állottak, uradalmi szekerek. Asszonyok csődültek köréjük feketén, mint varjak a trágyadombra. Férfinép alig volt a faluban. Felszívták őket a hegyi kaszálók.

A szekereken furcsa acélholmik ágaskodtak. Roppant tengelyek, kazánok s mindenféle értelmetlen szerszám. Volt ott akkora kerek fűrész, mint egy malomkerék. Valami gépészféle is volt a szekerekkel, olyan félig úrforma, az magyarázgatta a kíváncsi népeknek, hogy mi mindenre való. Gőzfűrész lesz ebből - mondotta -, nem is egy! Majd elbánik ez a sok csúnya erdővel! - s csavargatta a nyakát, nézte nagy laposan a hegyeket, mintha még soha olyasmit nem látott volna addig.

Odaterelte a kíváncsiság Nucát is, amikor az örménytől kijött. Kissé meggörbült a válla a máléliszt alatt, de fürgén furakodott be azért a sokaság közé, csodát nézni. Tátotta is a száját, mert soha még olyan furcsa fényes dolgokat nem látott, mint amik a szekereken voltak. Egyszerre csak Mitrut pillantotta meg a gépészforma ember mellett.

- Mitru bácsi! Micsodák ezek?

A plájász bosszúsan nézett le a leánykára. Mintha rothadt vackorba harapott volna, olyan volt az arca.

- Fűrész. A báróé. Eridj az útból!

Nagy cságotással megindultak a szekerek megint. Recsegték a tengelyek, ropogtak a kerekek, ahogy megfordultak a terúvel a Maros laposára, ahol az uradalmi telkek voltak.

- Honnan jönnek? - vetette oda kíváncsian a kérdést az egyik ostoros béresnek.

- Kolozsvárról - mordult vissza -, keserűség esne az útjaitokba.

Az asszony nép csoportokba verődve oszlott széjjel, tárgyalták az eseményt, ki ahogyan tudta, hogy vajon ki kap majd munkát a fűrésznél? Milyen az, amikor jár? Igaz-é, amit a gépész mondott, hogy gőz hajtja, s szempillantás alatt vágja ketté a legvastagabb rönköt? Aztán hol kezdik majd dönteni az erdőt, s mennyi lesz a napszám?

A leányka elindult hazafele. Egy csoport asszony mellett haladt el éppen, amikor valaki rászólt.

- Na híres, hát te is itt vagy?

Sántáné volt, Márton felesége. Csípősen mérte végig.

- Koldulni voltál? Mi?

Inkább a hangtól, mint a szavaktól vörösödött el a leány.

- A boltban jártam. Vásárolni! Rosszindulatú nevetés volt a válasz.

- Hallj te oda! Inkább dolgozni járnál, mint hogy más ember zsebéből kicsald a keresetet! De a munka nem tetszik, ugye? A kényes kisasszonykának!

Sopánkodni kezdett a többi asszony is, hogy hej-haj, bizony ilyenből lesz az igazi, meg hogy a férfiak sem tudják, mire költsék a pénzüket. Nem tutujgatni kell azilyent, hanem munkára szorítani, meg hasonlókat.

Mintha vesszők között futott volna, úgy érték a csapkodó szavak. Ment, nem nézett se jobbra, se balra, csak ment. Még hallotta az egyik asszony sápiózó hangját, amint a többinek mesélte:

- Olyan csepp, azt hiszed, háromig sem tud számolni, s nemhogy el akarta már csábítani Józsupot, a Piperikről? Az asszony mesélte vasárnap a templom előtt. Odavan az ura miatt. Azt mondja, se nem eszik rendesen, se nem jár a dolga után, csak mind oda föl az erdőbe, ahol ez a kis rosszféle lakik. Odahord mindent, amit megkeres, nem a családjához. Amilyen kicsi, olyan kitanult.

- Jaj, micsoda szégyen... - toldotta meg egy másik.

- Hát az én uram - kárpált közbe Sántáné is -, nem oda hord neki mindent? Nem a saját gyermekei szájából veszi ki a falatot?

Hogy süllyedne el az ilyen! Dől össze a pajtánk, de azt hiszed, hozott bár egy fát, hogy megtámassza? Tyúkketrec kell az árvának ott fent, azt mondja! Karám kell szegénykének, azt mondja! Fát kell vágjak neki, meg mifene! A szegénykének! Múltkor majd megvert miatta! Már bottal szökött nekem, mert azt mertem mondani, hogy néhány kosarat fonathatna legalább vele, tyúkültetőnek, hogy éppen ingyen ne maradjon az a sok minden, amit oda hord!

Szinte futva menekült a gonosz beszéd elől, de még így is sokáig követték a szavak, és véres csíkokat hasítottak benne valahol. Markolta az üres kosarat, szorította a liszteszák

száját, nézte mereven az út keményre taposott földjét maga előtt, és szeméből a szégyenkezés és a harag maró könnyei szivárogtak. Gyorsan szedte a lábait, amilyen gyorsan csak lehetett. De még így is sokáig verték a hátát a gonoszul utána vetett szavak. Még akkor is ott hallotta őket a fülében, mikor a falu már régen elmaradt. Még akkor is, mikor a ház feltűnt a fák közt.

Éppen eltért a pataktól, amikor meglátta, hogy a karám mellett egy ember áll. Márton volt. Sánta Márton.

- Erre jöttem a kaszálásból - mondotta vidáman, amikor a leányka fölért a házhoz -, s megnéztem, hogy rendben van-e minden!

A leányka tele volt keserűséggel. Szó nélkül ment be a házba, letette a zsákot és a kosarat, és leült a padra. Az ember ott kint észrevehetett valamit, mert egy idő múlva bejött.

- Valami baj van? - kérdezte és megállt az ajtóban. Szűrös fekete szemei fürkészve nézték a leányka arcát.

Az elvörösödött és felállt. Szembefordult az emberrel.

- Hívtam én magát? - kérdezte, és egyenesen a szpmébe nézett.

- Mit mondasz? - csodálkozott Márton, és közelebb lépett.

- Hívtam én magát? - ismételte a leányka. - Magát és azt a másikat? Kértem én, hogy dolgozzanak nekem ahelyett, hogy a feleségüknek dolgoznának? Hogy elhozzák az ételt a gyermekeik elől?

A vidám kis ember arca elsötétedett. Félelmesen sötét lett és csúnya. Szúrtak a szemei.

- Mondott neked valaki valamit? Ott lent? Mi?

A leány fölemelt fejével nézett vissza reá.

- Azt mondták, hogy én koldulok maguktól! Hogy én elcsaltam magukat azok mellől az asszonyok mellől! Mert nem akarok dolgozni, azért!

Egy pillanatig így álltak szemben egymással. Dacosan, könnyekkel küszködő, kivörösödött arccal a leány és az ember keményen, mint a szikla, villogó szemekkel. Arcbőre alól kiütköztek a csontok, ahogy a száját összeszorította. Szó nem jött ki rajta, csak valami morgás.

- Nem akarok adósuk lenni! - szakadt ki a leánykából. - Nem akarok tartozni senkinek! Nem akarom, hogy utánam kiabáljanak azok ott lent! Megfizetek mindent! Ott vannak a bárányok! A kecskék! Vigyék őket!

Aztán leborult a padra, és zokogni kezdett, fájdalmas gyermekzokogással.

Az ember még állt az ajtóban egy darabig. Egy másodpercig csak? Percekig? Nem volt idő a házban. Semmi sem volt, csak valami csúnya, sötét szégyen. Valami keserű szag.

Aztán megfordult, szemére húzta a kalapot, és elindult a falu felé.

Később a leány felkelt a padról, elővette a létrát, és felmászott a padlásra. Egy tucat kész fűzfakosár száradt ott fönt, amit még a tavaszon készített. Ledobálta őket, aztán lejött. Fogta a legnagyobb kosarat, és kiment vele a házból. Az arca zárt volt és keserű. Hiába ragyogott a nyári nap, hiába szaladtak hozzá a bárányok meg a kecskék, hiába simult térdéhez a kis őz, nem nézett rájuk. Lement a patakhoz, a partján megállt, és félénken körülnézett. Nem volt ember sehol, mégis tétovázva állt ott egy darabig. Az emlékezés vörösre festette az arcát. Nem mert levetkőzni.

Egy idő múlva megindult a patak mentén fölfelé. Ösvény se volt már arra, csak a rohanva sustorgó víz s a néma fák. Nagy, kék harangvirágok bólogattak a fenyők alatt, s kétoldalt húsos leveleivel ráhajolt a vízre a tömötten növény napvirág. Ember nem taposott még nyomot közötte, csak itt-ott egy-egy vad csapása látszott. Nehéz, meleg illat lengett a víz fölött, a páfrányok óriás levelei alatt gombák bujkáltak. Korhadó fatörzsek heverték itt is, ott is, nyirkos moha zöldellt fölöttük, s a napvirág fanyar illatába belevegyült olykor a penész s a rothadás szaga. Mókusok iramodtak tüszkölc a fatörzseken. Egy iszapos pocsolyából mogorva vaddisznó kelt föl, s bosszús röffenésekkel vonult odébb a sűrűbe.

Csak ment, csak ment. Aztán egy helyen, ahol a fenyők megnyíltak kissé a patak fölött, gyepp szegélyezte a partot, s a gyepp tele volt nefelejccsel, megállt. A fák alól burrogva kelt szárnyra egy fajdkakas. Utánanézett, aztán letette a kosarat egy kiálló lapos kőre a patak fölött, és lassan levetkőzött.

Holdvilágos éjszaka volt, amikor a tizenkét kosárral megrakodva aláereszkedett a faluba. Nehezek voltak a kosarak, s kettő közülük megrakva hallal. Halkan ment a házak között. Az ablakok sötétek voltak már.

Hat kosarat letett Sánta Mártonék háza elé. Öt üreset s egyet tele. Mire a kutya észrevette, s ugatni kezdett, ment is tovább. Ugatni kezdtek a szomszédos kutyák is, de a Piperiken, Jószupéknál csönd volt. Ott letette a többi kosarat. A hold szembesütött, s a ház árnyéka

átesett az úton. Volt valami félelmes abban a házban, ahogy ott állt az éjszaka árnyai között egyedül és némán.

Futva tért vissza az útra, s megörvendett, mikor újra meghallotta a patakot. Hűvös szellő jött lefele rajta, s fenyőszagot hozott.

Mögötte zaj támadt a faluban. Kuttyák ugattak eszeveszetten, s rekedt hangon kurjongatva énekelt valaki. Aztán káromkodásba csapott át a hang. Részeg ember hangja volt. Valaki jött részegen a korcsma felől, s a falu kuttyái ugatták.

Megállt. Hallgatta a hangot. A szíve vert, furcsán.

Fölfele jött a hang. Az ének, a kurjongatás és az ugatás. Aztán hirtelen elhallgatott. Valahol a szélső házaknál lehetett már, fönt. Csak a kuttyák ugattak.

Aztán valaki rekedten káromkodott.

- Mi ez? Miféle kosarak?! Vásár van itt? Hé!

Aztán csönd lett. S rögtön rá borzalmas hangon felüvöltött egy ember:

- Asszony! Istenit a bitang fejednek! Agyonverlek! Agyon én! Egy kapu csapódott, valami ajtót döngettek lábbal, káromkodás fröcskölt szét az éjszakában. Egy kutya felvonított.

- Megölöm! Csúffá tett a világ előtt! Egy gyermek előtt! Megölöm!

Dongott egy ajtó, deszkák recsegtek. A hold elbújt egy felhő mögé.

Zakatóló szívvel hallgatódzott egy pillanatig a lefátyolozott sötétségben. A patak fölött nesztelen, puha szárnyakkal bagoly körözött. Néha egymáshoz ütődtek a szárnyai.

Megfordult és futni kezdett. Futott, futott. Nem hallott semmit, csak a patakot. S az erdőt, ahogy szembejött. A hold előtűnt újra. Kísértetiesen hosszúak voltak a fák. Futott. Homlokát ellepte a veríték, pedig hűvös volt, szinte fázott. A patak rázta a hátán, vacogva rázta a porrá törött holdat.

Holló szállt a pláj fölött. A szárnya suhogott. Az Istenszéke fenyőiről szelek hordták a sárgászöld virágport, nagy fátylakban, végig a plájon. A déli nap melegen csillogtatta fényét ezeken a fátylakon, s bágyadt fenyőszaggal töltötte meg a levegőt.

Az Urszun fölfele, ahogy a lány haladt, virágoztak a szedrek. A széltöréses kopár üverben, a források fölött egy őzbak állott. A szedrek és málnák zöldjében olyan volt, mint egy békés vörösbarna folt. Agancsa hegyén féhéren villant meg a fény, ahogy fejét a lány felé fordította.

- Nálam lakik a fiad! - szólt oda hozzá.

A hang csengve szállt végig az üvcren, az őzbak szoborrá merevedett tőle, aztán böffenve beugrott a málnavész közé.

Lóbálta karján az üres kosarat, vidáman s bátran haladt föl a plájnak. Fönt megállt. Hallgatta az erdőt. Lent, mélyen zúgott a Galonya vize, de csak halkan, foszlányokban ért föl a hangja a plájig. Szép, szelíd csönd álmódott a hegyeken. Egy-egy gerincről lassú felhőben szállt a fenyőpor, fenyvesek hátán csillogott a déli napfény. Valahol egy harkály kopogtatott messze. Mosolyogva álltak körben a hegyek, sziklás csúcsok, erdős gerincek, hullámos mozdulatlansággal. Halványkéken a Pietrosz, odébb súlyos tömbjével a Kelemen, s odáig csupa bérc és hullám, patak és gerinc. Itt-ott lankás pojánok nevettek elő az erdő tengeréből, halványzöld szigetek sötétzöld óceánban, s a napsikálta tiszta levegőben mintha csak kurjantásnyira lettek volna. Úgy jött, hogy odakiáltson valamit nekik, erdőkön és patakokon át, ezeknek a vidám tisztásoknak, s megvárja, míg visszajö a gerinceken túlról a válasz.

Szép volt odafönt. Hány napi járóföld mindez, amit látok? - kérdezte magában, s számolni kezdte: addig a tisztásig egy nap, túl a gerincen második nap, az a csúcs ott harmadik, negyedik, s még azon is túl, még azon is túl, és sehol nem lakik ember, sehol... Milyen jó...!

Békés és megnyugtató érzés volt, hogy ameddig ellát a szeme, sok-sok napi járóföldre, kereken, nincsen ház, és nincsen ember. Csak a szarvasok és a medvék. Őzek és nyestek. Harkályok, mókusok, bükkfák, fenyők, virágok, patakok. És mindezekkel együtt, mindezekon fölül, belül, mindezeket összeölelve valami nagy kék. Titokzatosság, olyan, mint az ég, mely összefogja a csúcsokat és a gerinceket... és aminek nincsen neve, mert nem lehet neve...

Szél jött valahonnét. Az Istenszékén fönt megsuhogtak a fenyők, és sárga felhőben szállt róluk a virágpor. Kolompszó jött a széllal valahonnan.

Megrázkódott a hangtól. Fölríadt. Figyelt. Odaát szólott a kolomp, a szemközti pláj tisztásai felől. Aztán már látta is a juhokat. Sok apró-apró, összefutó fehérséget, tömött fehér foltokat itt is, ott is a nagy tisztás közepén. Valami mozgott mellettük. Ember. Akkora csak, mint egy kicsike bogár.

S már jött a hang is odaátról:

-Hujjhahóóóó! Huhuuuuuuj!

S egy kutya ugattott.

- Az hát az Ulmu - gondolta, s megindult lefele, be a Galonyába.

Szép patak volt az is. Sokágú. Széles üverek nyílottak belőle, málnával, szederrel benőve. Őzek riasztottak, ahogy a vadcsapásokon aláfele haladt. Valami nagyobb állat is eliramodott, csörtetve a széltörés málnájában. Szarvas lehetett. Medve talán.

Megizzadt, mire leért. Hívogató hűvösen csillogott a víz, mégsem szökött bele mindjárt, mint régen. Előbb körülnézett, t csak a patak volt ott s a fák kereken. Tarka szárnyú pillangók, néhány szitakötő és a keserű illatot virágzó napvirágok. Odébb rgy vízirigó ült mozdulatlan lesben egy kövön. A patak surrogva ölelte körül a követ a vízirigóval együtt, s futott tovább a páfrányos, sötétzöld homályba. Napvirágok bólogattak a partján, i 'sönd volt. És sehol emberi nyom.

Feredés után megkeresett egy napos güböt. Néhány nagyocska hal sütkérezett ott. Egyet tudott csak elfogni közülük, a többi megriadt. Más helyet keresett. Lassan ment, mert nem ismerte a patakot. Jól eltelt dél, az árnyék már ráhajolt a patakra, mikor a kosár megtelt. Akkor elindult föl az Ulmu felé.

Lassan haladt. A kosár is nehéz volt, a hegy is meredek. Úgy .1 dereka táján talált egy szélesebb szarvascsapást, de nem haladt egyenesen föl, hanem oldalosan, ahogy a szarvasok járnak, így bizony eltelt egy kis idő, mire a plájra fölért, s nem a tisztáson bukkant ki, ahogy számította, hanem egy lapos bükkfaszálásban.

A pláj tele volt birkanyommal. Keményre taposott ösvények vezettek mindenfele. Ösztönösefi érezte, hogy balra kell fordulnia, s hamarosan ritkulni kezdték valóban a fák. Aztán már csak egészen nagy bükkök állottak, s mögöttük megnyílt az erdő: ott volt a nagy poján.

Először nem látott semmit. Csak amikor feljebb ment a tisztás dombjára, s onnan nézett körül, látta meg a sztinát. Ott volt, néhány száz lépésnyire, a tisztás aljában. A forrás vize kivájt fatörzsek vályúin csörgött alá jq darabon. Két karám is volt, egymástól távolabb. Köztük a sztínaház s a félfedél, nagy széles tetővel, sok pakurár számára. A karámok körül kutyák heverték.

Alig lépett néhányat, észrevették. Vad ugatással szöktek talpra. Valaki kilépett a sztina mögül és rájuk ordított.

- Hujj nye! Nye hűi!

A kutyák elhallgattak. Az ember kíváncsian nézett a közeledőre. Aztán szólt valamit a sztina felé.

- Adjon Isten! - köszönt illedelmesen a leányka, mikor odaért.

Az ember bólintott. Fekete képű, nyurga legény volt, arcán sötéten pelyhedzett szakáll és bajusz. Tiszta ing volt rajta s térdig felszíjazott bocskorok.

- Minden jót.

- Halat hoztam - mondotta a leány és megmutatta a kosarat. A legény belenézett, füttyentett.

- Húha. Hol szedtél össze ennyit?

- A fák tetején - felelte a leány, és nevetett.

Nevetett a legény is.

- Nyelved van, látom. Aztán kié vagy, s honnan jössz?

- Az erdőé vagyok, s tőle jövök!

- Netene...! Egyedül?

- Nem én - kacagott csilingelve a leány -, többen vagyunk! S a halakra mutatott.

Ekkor lépett ki a sztinából az öreg. Ránézett a gyermekre, s bólintott.

- Hát megtaláltál, ugye? - s feleletet sem várva odaszólt a legénynek: - Eridj, Nátu, hozz vizet a csöbörbe!

Majd újra a leányhoz.

- Ha pihentél, megtakaríthatod őket, meg is sütheted, ha értesz hozzá.

- Érteni értek - vágta ki a gyermek -, de mikor érek haza?

- Holnap - mondotta a vénember nyugodtan. A leányka megrázta a fejét.

- Nem lehet - mondotta komolyan -, dolog is van.

- Ugyan mi? - nézett rá az öreg, és elmosolyodott.

- Hát a bárányok meg a kecské meg a tyúkok! - nézett rá sértődötten a leány.

Az öreg még egyre mosolygott, úgy nézte.

- Meglesznek nélküled is. Nagy út az, oda-vissza. S már késő délután van.

A kislány ijedten nézett föl a napra.

- Hogyne, hogy elvigye a róka a tyúkjaimat! Meg a farkas a bárányokat! Még mit nem!

A legény közben megjárta a vizet, s visszatért a cseberrel. Beleöntötték a halakat, s a kislány rögtön kezdte is szedni magát.

- Várj, várj! - szólt rá öreg Sándru -, ha már mindenképpen menni akarsz, fizesselek ki.

A gyermek tiszta szemei meglepetten néztek rá.

- Hogyan - mondotta -, hiszen megkaptam már előre! A lisztet! Még többet is hozok holnap vagy holnapután!

Az öreg elgondolkozva nézett rá.

- Becsületes vagy, azt látom. Úgy is kell, gyermek. Hanem azért várj, kapsz egy sajtot.

Bement, s kihozott egy szép kövér, kerek sajtot. Csak úgy lényelt a zsír a kérgén.

- Add ide a kosarat - mondta -, ordát is teszek belé.

- Megkínálnálak - tette hozzá, amikor újra kijött -, de ha igazán menni akarsz, akkor eredj most, mert később elsötétedsz.

- Csak a túlsó plájug jussak világosban. Onnan már tudom az utat.

Az öreg rászólt az ácsorgó legényre:

- Nátu, te. Mutasd meg a leánykának az istenszéki csapást. Ha hosszabb is, mint a patakon át, hamarabb hazaér. Eredjetek!

- Isten megáldja - búcsúzott a leány -, köszönöm a sajtot. Eljövök megint.

Az öreg szótlánul bólintott, s úgy nézett utána, hosszasan.

Nátu, a legény hosszú lépésekkel haladt a pojánon át, kezében a bot, mögötte a kutya. A leányka serényen aprított mellette. Mikor a gerinc élére fölértek, ahonnan már az Istenszéke látszott s a Galonya vizének mélyedése, jobbra mutatott botjával a legény.

- Arra megyünk.

A bükkösön haladtak át. Egy kis idő múlva tisztás jött megint. Utána fenyves. Simára taposott út jelezte a birkanyáj nyomát. A fenyvesben szembetalálkoztak az egyik nyájjal. Lassú kolompszóval ballagtak a juhok hazafelé egymás nyomán. Néhány kutya volt velük. S hátul két szőrös arcú, fekete legény ballagott. Akárcsak Nátu, olyanok éppen.

Néhány szót váltottak.

- A Bradulecig voltál?

- A Cégégnél megakadtunk. Medve ment át előttünk a plájugon, s megszaladtak a juhok.

- A galléros volt?

- Nem. Kisebb. Olyan hangyászó csak.

- Na, szerencsét.

- Szerencsét, testvér. Hova?

- A Cégérig csak. A lánykának mutatom az utat.

Aztán mentek tovább. Mindaddig nem szóltak egymáshoz. Most, hogy elhaladt a nyáj, s a kolompot is elnyelte az erdő, megkérdezte a gyermek.

- Mindig olyan messzire jártok a juhval?

- Sok van belőlük - mondotta büszkén a legény.

- Mennyi?

- Ezerkétszázötven.

- Jaj! Kié ez a sok?

A legény megszegte a nyakát, és elmosolyodott.

- A mienk!

- Nekem még csak hat bárányom van -, mondotta egy idő múlva csöndesen a leányka - de azok szépek. És két kecském is van, három gidóval. Meg egy kis őzzel!

- Apád fogta az őzet?

A leányka arca elkomolyodott.

- Nem - mondotta -, apám nincsen itthon.

- Hol van?

Keze bizonytalanul emelkedett föl a lemenő nap felé.

- Valahol ott a városban. Bezárva tartják...

A legény alig észrevehető pillantást vetett a leánykára. Komoly volt ez a pillantás, szinte sajnálkozó.

- Édesanyáddal vagy? A kislány az utat nézte.

- Nincs édesanyám. Egyedül vagyok.

A legény most már egészen feléje fordult. Arcára kiült a megdöbbenés.

-Egészen egyedül?

-Igen. Azazhog... ott vannak a bárányok meg a kecskék, meg az őz.

- De a szomszédok csak segítenek?

- Nincsenek szomszédok.
- Hát hol a fenébe laksz?
- Az Urszuban.
- Az Urszuban?
- Uhum.

Akkor értek ki a Cégér pojánra. A nap már Görgény felől tűzött, végignyújtotta a fenyők árnyékát a gyepen. Barna és meleg csillogása volt az estének, de a szellő már hűvös szagokat hozott lentről.

A legény megállt. Rétette nagy barna kezét a leányka vállára, és csupa melegség volt az arca.

- Te, aztán kutyád van-e legalább? Nuca megrázta a fejét.
- Nincs.

- Na várj csak - mondotta és elmosolyodott -, nálunk a múlt héten kölykezett meg az egyik. Választáskor kapsz tőlem belőlük. Jó lesz?

- Nagyon jó - nézett föl a legényre hálásan és szeretettel, aztán hozzátette halkán -, milyen jók vagytok hozzám.

A legény erőszakoltan és különösen hangosan fölnevetett.

- Miért? Amért sajtot adunk neked a halaidért? Vagy amért elvihetsz tőlünk egy kutyakölyköt, amit egyébként a patakba hajítanánk?

De a leány érezte, hogy valami nem egészen így van, s hogy a legény is tudja azt.

Áthaladtak a pojánon. A túlsó végében megállt a legény.

-Na - mondotta -, innen magad is eltalálhatsz az Urszuzhoz. Ott balra megy a nyom, látod. Egyenesen az Istenszékire vezet. Ne térj jobbra sehol, mert akkor a Bradulecre jutsz, érted?

- Értem.

Az Istenszéke ott volt már előttük, magosán, egészen közel. A búcsúzó nap vörösrézből akkor kovácsolt köréje koronát.

- Mi a neved, kislányka? - kérdezte melegen a legény.

- Nuca.

- Hát Isten segítsen, Nuca.

- Isten segítsen, Nátu.

Aztán az egyik betért az erdőbe, a kanyargó birkaösvényt követve folyton, a másik pedig lassan s elgondolkozva ballagott a plájon visszafelé. Kezében a bot, mögötte a kutya.

Nyár dereka volt már. A kis őz elhagyta a kecskét, és egyedül járt, csak néha tért vissza játszani a gidók közé. Ilyenkor lihegve futkároztak a bükkfák körül, le a patakhöz és vissza a házhoz. De legszívesebben félrevonult a borzas fenyők közé, ahova nem jöttek utána sem a kecskék, sem a bárányok, ott lefeküdt, és maga alá húzott lábakkal figyelte a mozgásokat a ház körül.

De ha Nuca kijött, megállt az ajtó előtt, és megszólalt őznyelven, felpattant a helyéről, és odafutott hozzá. Nagyon szerette a sós puliszkát. A házba is bement érette, ha kellett, pedig irtózott a kemence füstszagától és a homálytól, amely a gerendás meny-nyezet alatt lakott.

De a patakhöz szívesen elkísérte. És ha átment a pallón, óvatosan követte oda is. Okosabb volt, és ügyesebb, mint a kecskék vagy a bárányok. Ha kosárral a karján az Ulmura készült, úgy kellett megszökjön előle. Féltette a kutyáktól, nem merte magával vinni.

Pedig az Ulmura sűrűn volt útja. Nem járt a faluba többet, irtózott az emberektől, akik odalent laktak. A faluból se járt föl hozzá senki. Elmaradt Márton is, el Jószup is. És jó volt így, hogy elmaradtak.

Ha kellett valami, vette a kosarat még napkelte előtt, megtöltötte hallal, s elment az Ulmura. Az öreg és a fiai megvendégelték délre, eltréfáltak vele a pakurárok is, már a kutyák sem ugattak, amikor jött. Név szerint ismerte a legényeket mind. A Sándrukat: Kirillát, Tódért, Simiont, Alexát és Nátut. S a hat fogadott pakurárt, valamennyit. Tudta, hogy merre legelnek a fejsők, merre a meddők a kosokkal. Melyik nyáját kik szokták kíséni. Tudta a lovak nevét is, amelyek ott legeltek lebéklyózva a poján valamelyik szögletében, s ismerte a szokásaikat is. Meg hogy mikor melyik a soros, levinni a sajtot, s felhozni a lisztet, meg egyebek.

Elüldögélt a sztina előtt, evett a puliszkájukból, ivott a zsendicéjükéből, s hallgatta a juhok kolompját, ahogy halkán elringatták a csöndet és az időt. Aztán mikor a délután megnőtt, s a hegyek árnyékai megsúlyosodtak s távolodni kezdtek, fogta a kosarát, elbúcsúzott tőlük, s hazament az Urszuba. Elrendezni a bárányokat, a kecskéket, s bezárni a tyúkokat.

Egy este azonban ott maradt. Furcsa, babonás este volt. Már délelőtt olyan volt a levegő, mintha odasült volna a hegyekhez. Mintha minden szellő megállott volna, ami csak volt a

földön. Forró volt a nap és alacsonyan járó, majdnem a fák hegyét érte tűzével. A málna ég felé fordította leveleinek ezüstös alját, és tikkadtan bólogtak az Epilóbiumok. Semmi nem mozdult. Sem egy madár. Sem egy állat. Még mókus sem. Harkályt sem lehetett hallani. Olyan csönd volt az erdőn, mintha meghaltak volna a fák.

Már délelőtt feltűnt ez, ahogy jött. Fönt a plájon éppen olyan néma meleg volt, mint lent a patakon. Az Istenszékén semmi se mozdult. Ásított a Cégér poján. A Zsisza is. Az Ulmu fölött lustán hevert a csönd és a meleg. A juhok összetömöttödvé álltak a bükkfák alatt és lihegtek. Nyújtott nyelvvel heverték a kutyák. Levél se rezdült a fákon. Különös volt.

Úgy dél felé - éppen a zsendicét kanalazták a féltető alatt - a Pietrosz sziklája fölött megjelent egy kék-fekete folt. Gyorsan nőtt. Ordas nagy felhők tolokodtak föl az égre a Kelemen s a Cserbükk mögül is. Mire eszébe jutott, hogy szaladni kellene haza, már hallani lehetett a Bradulec fenyőit, ahogy ott túl búgtak a szélben.

- Megyek - mondotta a kislány, és felugrott a földről.

Az egyik pakurár megcsóválta a fejét. Szakállas, vén legény volt.

- Nem lehet - mondotta -, két juhfejésnyi idő ha telik, s az ördög jár a plájon.

- De mi lesz a báránnyal? S a kecskével?

Ijedtség nézett a gyermek szeméből föl a gyöngyszürkére változó égre.

- Isten az emberre is vigyáz - mondotta valaki.

Aztán néhányan elmentek, s betereték a nyájukat a karámokba. Ketten a lovakat szedték össze, s bekötötték valamennyit a föld alá. A kutyák már maguktól odahúzódtak. Az öreg Sándru két nagyobbik fiával megvizsgálta a tetőket. Itt-ott igazítottak valamit, egy-egy súlyosabb kővel lenyomtatják a fenyőkérget. Akkor már érezni lehetett az eső szagát. A felhők sebesen lökdösték egymást előre az égen. Morajlásukat döngve verték vissza a hegyek.

Megjött a szél, és utána percek alatt fekete volt minden. Tépett lomb fanyar szaga csapott végig a plájon. A levegő lehűlt. Didergett. Recsegve feljajdultak az őrt álló bükkök, s akkor már nagy, kövér cseppek koppantak a száraz födélen.

Mikor az utolsó birka mögött bezárult a karám kapuja, már ostorral verte a zápor a világot. Mintha szürke ólomfüggöny hullott volna alá minden oldalon: eltűntek a hegyek, és nem látszott semmi, csak a zápor és a tisztás szélső fái, ahogy birkóztak a széllal.

Mintha láthatatlan karmok kaptak volna bele a tűzbe, úgy repült széjjel a pernye.

- Oltsátok el - mondotta nyugodt hangon az öreg, s egyszerre három vederből is omlott a tűzhelyre a víz.

Mintha sziklákat görgettek volna a felhők hátán. Olyankor éles fehér fénnel villám hasította ketté a zápor palástját, s utána csattant az ördög ostora. Megrázkódtak belé a hegyek, s nyögve fölajdult az erdő. A zápor dübörgésén túl hallani lehetett a fákat. Ropogtak. A szél porrá tört esőt vert be vastagon a föld alá.

- Nem fázol? - kérdezte Nátu, aki a leány mellett hevert.

Az megrázta a fejét. Haján ezernyi apró gyémánszem csillogott, mintha ködben vagy zúzmarában járt volna. Nem beszélt senki. Nézték az időt. Vállukon ott ült a babonás tisztelet, és hallgatást parancsolt. Az ördög járt a plájon. Ujjai között hajlítgatta a fákat, s mögötte ott jött kardosán az Úr Angyala, s tenyerén hordta fák, virágok, emberek sorsát.

- Ítéld az Úr - mondotta reszelős, vén hangon Sándru, s úgy nézett, egykedvű nyugalommal, mint aki tudja: törvény s rend őrzi a világot. Halált és életet, vihart és napsütést. És hogy egy gyapjúsál nem vész el ok nélkül, s nem dől ki fa, amíg nem érett meg rá.

Aztán a zivatar elült. Már csak odaát az Istenszékén búgtak a fenyők, s a sátán szekere dübörögve gördült egyre távolabb a görgényi hegygerinceken. Lassult a zápor. Már csak az eső esett, sűrűn, szinte zajtalanul. Megnyílt a völgy függőnye, föltűntek messzi távolban a hegyek, szürkén és meggörnyedten, mint a vezeklők, akikre kiszabták a penitenciát. Tépett lombjaikat csüggedten lógatták a bükkök. A fenyők feketék voltak, s mozdulatlanul, pogány-egyenesen túrték az esőt. De a felhők már f oszladoztak odafönt, színük szelídült.

Mire a nap első pászmája végigsöpört az erdőkön, már alig esett. Csak egy-egy csepp, s az is, mintha aranyból lett volna. Szalárd felé hidat vert a szivárvány. Friss, hűvös illatok párálltak a nap csókja alatt, lent az üverek fái közt megrekedt felhőrongyok rostokoltak, s egy békés szellő hozta a patakok megvadult zúgását. De már akkor az árnyék hosszú volt, s a csepegő fák alatt sötét körökkel ólalkodott az este.

A leányka indulni akart. Felállt, vette a kosarát.

- Ne menj sehova - szólt rá Sándru komolyan -, a Zsisanál már elér az öste. Vizes az erdő ilyenkor és sötét. Hold sincs. KJ tudja, hol dőltek ki fák. Nem gyermeknek való.

- De a bárányok s a kecskék...?
- Nyitva volt a karám kapuja? - kérdezte az egyik pakurár.
- Nyitva.
- Akkor bementek maguktól.
- De hátha...

Éles, hátborzongató kacagás szakadt föl ebben a pillanatban valahonnan az erdők közül. Mintha kísértet kacagott volna, olyan volt. Az emberek összenéztek.

- Kacag a sátán - mondotta babonásán egy fiatalabb. Az öreg bólintott.
- A nagy macska örvend az éjszakának. Sok őzgidó sír az üverekben.

Még föl kacagott egyszer a hiúz, aztán csönd lett. A leány megdidergett, s visszaült a fenyőheverőre. Valaki tüzet gyújtott.

Pattogott a rőzse, és kint hallani lehetett a füveket, ahogy szortyogva itták a zápor vizét. Egy kos nyakán mély, békés kondu-lással megszólalt egy kolomp.

Megsütötték a halakat forró kövön, sorra. Puliszkából meggyúrták a gombócokat, megtöltötték túróval belül, s a tűzbe vetették, hogy süljön az is. Gyorsan sötétedett. A napnak ideje sem maradt a búcsúzásra. Néhány elkésett felhő magával rántotta a hegyek mögé. Az erdők vastag gőze köddé sűrűsödött, és megülte a völgyeket, mint az alvadt tej. A bükkösből előbújt három barnapiros őz, megálltak a tisztás szélében, és keresték a napot, hogy megszáriítsák ázott szőrüket. De a nap nem volt már sehol. A Cserbükk hátán kibontotta nyirkos-sötét szárnyát az éjszaka, mint a szállásra készülődő madár. Tollainak ködszürke pelyhe elfödte már a Pietroszt.

A karámban végezték az esti fejest. Hat fejőkapunál hat legény ült kurtalábú széken. Sercegett a tej a juhok tőgyiből, s megtöltötte kövér illattal a ködöt. Az öreg az oltót készítette. Nátu maradt a tűznél s a leány.

- Szomorú vagy - szólalt meg a legény egy idő múlva.

A leányka szeme fönt járt az Istenszékén, s fátylas volt, mint a hegy.

- A bárányok - mondotta halkan - s a kicsi kecskék. Mi lesz velük? Meg a tyúkokkal? A kapu nyitva maradt, bemehet akármi...

- Járfarkas arra?

- Tavaszon láttam utoljára. De rókát többször, hajnalonként. S vadmacska is van, meg görény.

- Vadmacska nem megyén a házhoz. Róka se szívesen. Nem tudhassa, hogy épp ezen az éccaka nyitva van a kapu!

Aztán nem beszéltek többet erről. Behozták a tejescsebreket, elintézték a sajt dolgát is, és addig megrepedezett a túros puliszka kérge is a tűzben, s a halak is megsültek. A legények lementek a vályúkhöz, megmosdottak, s ünnepi arccal gyűltek össze vacsorához. Körülülték a tüzet, mindegyik kapott a markába egy puliszkagombócot és egy sült halat. Öreg Sándru leült középütt, az alacsony lócára, két kezét összetette, fejét lehajtotta.

- Köszönjük, Isten, hogy ennünk adtál, s megőriztél a mai napon is minket, meg a juhokat. Ámen.

Akinek még fején volt a kalap, az levette gyorsan. Öreg Sándru vállig érő haján ezüstösen csillant meg a tűz lobogó fénye. Aztán szóltanul enni kezdtek.

Később az ég sűrű kendőiből előcsillant egy csillag is. Hallani lehetett, hogy szél jár az erdőn. Friss ostorral elverte a párákat, s az ég egyszerre kiteljesedett valamennyi csillagával, mint a megnyíló könyv.

Az emberek elheverték a tűznél. Lassan megindult köztük a szó, juhról, legelőről, telelőhelyről, erdőkről, medvékről s emberekről. Egyik-másik magára terítette ujjasát is, vagy kirázta a bundát, s fekvőhelyet igazított magának hátul, a gerendafal tövében.

- Ne búsulj, leányka! - próbálta vidítani az egyik pakurár. - Maholnap táncba viszünk! Az ám!

- Félti a bárányait - magyarázta egy másik szelíden -, egyedül él szegényke az Urszuban, s nincs, ki bezárja estére az állatokat.

Egy idő múlva felállt Nátu a tűz mellől, s kiment. De elvette a sasfának támasztott botot is, és a kalapot a fejébe húzta. Mind utána néztek, de nem szólt senki. Még hallották, ahogy kint a sötétben füttyentett a kutyájának.

Az öreg mozdulatlanul ült a lócán. Szeme a tűz fölött kinézett az estébe, valamit nagyon nézett. A többi halkan beszélt. Valamelyikük odament a leánykához, vállára tette a kezét, és a sarokba mutatott.

- Ott van egy bunda, abban elhálhatsz.

- Igen - felelte, és engedelmesen behúzódott a bunda mellé. Nemrégén téphették a fenyőbojtot, mert friss illata volt még, és jó puha fekvés esett rajta.

A pásztorok még a tűz mellett maradtak. Lassú beszédet virágozott köztük a csönd és a csillagok benéztek a föld alá. Néha egy-egy juh köhögése hallatszott a karám felől, olykor elvakkantotta magát egy kutya. Amikor senki nem beszélt, hallani lehetett a forrás csorgóját odalent.

Nézte a mély szavú, barna embereket, és lassan elnehezültek a szemei. Az emberek mögött szikrázott a tűz, azon túl fák köd-lóttak a szurkos sötétségben. Az árnyékfák fölött egy kicsike csillag is látszott. Néha eltűnt, aztán ott volt megint. Mintha valaki nagyon-nagyon messziről éppen őt vigyázta volna az Ulmu-beli káliba födele alatt, s olykor lehunyta volna egy-egy pillanatra a szemét.

- Vajon hova lett Nátu? - vetődött föl benne még utoljára a kérdés, aztán puha öleléssel elnyelte az álmot.

Virradt, amikor fölébredt. Ködben úszott a világ, nem látszott sem az ég, sem az erdő. De csillag már nem volt egy sem, és fönt magosán átvilágított a reggel kékje. Hűvös volt nagyon. S a káliba előtt a fű fehér, mintha dér lepte volna.

A tűzhelyen pattogva égtek már a hasábok, s valaki üstöt is akasztott a szolgafára. A föld alatt nem volt senki, csak a széttúrt bundák és kihevert fekhelyek mutatták, hogy emberek aludtak ott nem régen.

Kibújt a jó meleg bundából, s odahúzódott a tűzhöz. Az üstben gőzölni kezdett a víz. Szél lebbentette meg a lángot, és sebesen kezdte terelni a ködöt lefele. Az ég kékje egyre szélesebb lett a káliba fölött, s csillogó szemével jelezte már a napot.

Kinézett. Egy turma juh a vályúknál ivott; nagyok, fehérek és kövérek voltak a ködben. Odébb egy fehér kutya ült, és hegyező fülekkel figyelt lefele. Egy másik turma kint legelt valahol a tisztás szélén. Csak a kolompokat lehetett hallani. Lent, az Ulmu-patak tájékán, egy őz riasztott.

A vályúktól egy ember jött fölfele a ködben. Sándru volt, az öreg. Tiszta ing volt rajta, könyökig föltúrva. Kezében kendő. Haján csillogtak a köd apró szemcséi. A friss víz illata áradt róla, amikor a tűzhöz jött.

- Mosdik a reggel - mondotta, és fölmutatott az égre -, hát te hogy aludtál?

- Köszönöm - felelte -, jól. Csak a bárányok vajon...

- Isten nem alszik soha - mondotta komolyan az öreg, és a kendőt fölakasztotta a sásfára száradni. Aztán kihozta a sztina-házból a zsákot, és málélisztet öntött az üstbe.

A leányka fölegyenesedett a tűz mellől. Megigazította fején a kendőt.

- Megyek.

- Várj - szólt vissza az öreg -, egyél valamit előbb. A bárányoknak már úgyis mindegy.

Közben alászállott a köd is, és kinyílt a pojána. Látszott az erdő s kereken a hegyek. Az ég olyan volt, mint a harmatos harangvirág, és a nap ott ült a Kelemen tetején, mint egy nagy, izzó kerék, és vörösre gyúltan küzdött a köddel. A patakokon vastagon ült a hajnal teje.

A nyáj lassan legelve közeledett fentről. Egy ember jött előttük, bottal. Messziről megismerte: Nátu volt. Egyenesen odajött a tűzhöz. Bocskora vizesen szortyogott. Botját a gerendafalnak támasztotta, azután leült.

- Hol jártál? - kérdezte a leány.

- Kint voltam a nyájjal - mondta a legény, és mosolygott. Az öreg elővette a rudat, és megkavarta a puliszkát. Aztán levette az üstöt a tűzről. Közben bejött a nyáj, és futva iramodott a vályúk felé. A másik turmát akkor terelték el onnan. Nyújtottan kurjantgattak a legények, és botjaik pörögve röpültek a félrekalandozó birkák után.

Az öreg kiosztotta a puliszkát. A legények sorra odajöttek, markukba vették, belekóstoltak, aztán elővették tarisznyájukból a tiszta törlőt, és gondosan belegöngyölték. Egy-egy darab sajt is vándorolt a tarisznyákba, aztán a meddőturma elindult a Bradulec felé.

- Sok fa kidőlt a Zsisa fölött - kiáltott utánuk Nátu -, a Cégér felé elrekedt az út! Vigyetek baltát!

Ketten visszatértek baltáért. Az öreg ránézett a fiára.

- A Zsisáig szabad az út?

- Odáig igen. A Cégér alatt farkasok jártak az este. Őzet fogtak.

Aggodalmas lett az öregember arca.

- Biztos vagy ebben?

- Hallottam jajgatni az őzet. S a kutya farkast jelzett.

- A Halas-patakból jöhettek föl.

- Lehet.

Közben a nap kiszabadult a ködből, s elfoglalta helyét az égen. Frissen mosott sugarai ragyogva hullottak széjjel az erdőkre. A pojána füve csillogott, mintha üveggörrel szórták volna tele éjszaka.

A fejősöket felterelték a vályúktól a karámba. Megkezdődött a reggeli fejes. Nuca vette a kosarát és elbúcsúzott.

- Hát Isten áldja meg, s köszönöm az éjszakai szállást!

- Istené a szállás - felelte az öreg -, aztán lássunk máskor is. Halat, gombát, gyümölcsöt akármikor hozhatsz, érted-e?

- Értem - bólintott a leányka -, Isten áldja magukat. Isten veled, Nátu! - kiáltott a karám felé.

- Isten segítsen, Nuca! - jött a felelet.

Vidáman mosolyogtak az erdők a csillogó reggelbe. A köd egyre mélyebbre húzódott alá, itt-ott a fák kis lenge párákat leheltek, amiket szempillantás alatt felszívott magába az ég. A bükkfákról még csöpögött a víz. Tört ágak heverték szanaszét a földön, fonnyadó lomb illata töltötte meg a levegőt. Itt-ott tépett málnabokrok fehér-szürke levele csillogott.

A nyáj ott legelt a Zsisa-pojánon. Néhány figyelő kutya ügyelte őket. A legények baltája bent csattogott a fenyvesben. Egymásra dülő fenyők torlaszolták el ott a csapást.

- Duhajkodott az ördög! - szólott oda hozzá az egyik legény, és megtörülte izzadt homlokát - délig nehezen nyitunk utat. S még akkor is sok gyapjút kitépnek az ágak, amíg elhordhatunk mindent...

Egy kutya csaholni kezdett, és borzolt szőrrel szimatolt alá a Galonya felé. Egyszerre valamennyi kutya csatlakozott hozzá. Vonyítás, ugatás töltötte meg az erdőt.

A legények leeresztették a baltát, és a kutyákat nézték.

- Medvét szagolnak - mondta az egyik.

- Igen borzolódik a szőrük - vélte egy másik -, farkas lesz az. Igaza van Nátunak, kihajtotta őket az idő a Halas-patakból.

A leánynak eszébe jutottak a bárányok, és sietve ment tovább. Helyenként dőlt fákon kapaszkodott keresztül. Olykor a bozóton áttörve kerülte meg őket. A Cégér-poján s az Istenszéke közt várnia kellett, amíg egy anyamedve két bocsával átsétált a forrásos üverén, s felvágott a Bradulec fenyveseibe.

Az Istenszéke tisztásán szarvastehenek legeltek. Néhány borjú is volt velük s egy fiatal bika. Az Urszu felső üverében bozontos nagy vadkan túrta a felpuhult gyepet. Lentebb számóca illatozott a széltörés szélében. Nem állhatta meg, hogy ne szedjen belőle néhány marékra valót. Harmatos, friss íze volt, mint a nyári reggelnek.

Így aztán majdnem delelőn járt már a nap, mikor a pallón átkerülve fölfutott a házhoz. Izgatottan szökdösött a szeme szerte a tisztáson és be a fák alá. De sehol sem látta a bárányokat. A kecskéket sem. A tyúkok ott kapartak a ház előtt, s ott volt a kakas is. A seprű az ajtónak támasztva állt a helyén. De a bárányok s a kecskék nem voltak sehol.

Ijedten kezdett verni a szíve. Megállt és kiáltozni kezdett.

-Briki! Cigli! Briki! Cigli!

A fenyők közt valami halk mozgás támadt, és kiugrott a kis őz. Nagy szökésekkel jött, és halkan sírt. Orrával megbökdöste a kosarat s a leányka térdét. Sós puliszkát kért.

- Briki! Cigli! - kiáltozott kétségbeesetten.

Egyszerre halk mekegés ütötte meg a fülét. Figyelt. A karám felől jött a hang. Akkor vette észre, hogy a karám ajtaja csukva van.

Odaszaladt. Ott voltak a kecskék is, a gidó is, a bárányok is, egy sem hiányzott. Ott voltak bent a karámban, az ajtó elé gyűlve, és éhes szemekkel néztek ki a kerítés mögül. Az ajtó be volt téve, ráhúzva a faretesz, mintha ő maga zárta volna be este.

Tűnődve nyitotta ki az ajtót. Egymást lökdösve tolongtak ki az állatok, és rohantak le a vízhez. Elgondolkozva nézett utánuk. Ki zárhatta be őket? Márton talán? Vagy Józsup?

Egyszerre megakadt a szeme valamin. A karám előtt, a sárban bocsornyomok látszottak. Ő maga mezítláb volt, tehát nem származhattak tőle a nyomok. Különb is nagy, széles bocsorok voltak. Rovátkás talpúak, mint a plájászoké, akik sziklán járnak vele. Vagy mint a juhászoké, ott fönt az Ulmuban.

És akkor egyszerre eszébe jutott valami. Honnan tudhatta Nátu, hogy a Zsisa és a Cégér között fákat döntött a szél? S hogy a Cégér alatt őzet fogtak a farkasok?

Egyszerre valami jóleső, fáradt melegség lepte el. Fölnézett az Istenszéke s érezte, hogy mögötte van az Ulmu. Mikor bement a házba, halkan dúdolt. Csak éppen letette a kosarat,

aztán lefutott a patakhoz és megfürdött. Úszkált a zúgó csöndesében, paskolta kézzel-lábbal a jó hideg vizet, és nagyokat kacagott hozzá. Majd szárítkozni kiült a sziklára. Sokáig ült ott, lábát a patakba lógatta, és tünődve nézte a surranó vizet.

Egy könnyű kis kék szitakötő a combjára szállt. Tétován tipegett egy darabig a bársonypuha bőrön, aztán már csak állt, szárnyait álmosan elengedte, és süttette magát ő is a nappal.

Szamócaérés ideje volt. Abban az évben különösen sok termett az Urszuban. Egy délelőtt könnyen megtelt a kosár, már a legalsó üverbőn is.

Jól fent járt a nap már, amikor elindult a kosárral, evett, amennyi jólesett, s mire hazaért, még csak deket mutatott az árnyék

Az epret befődte a medvesaláta nagy leveleivel, árnyékba tette, eligazította a ház körül a dolgokat, a tyúkokat megetette, a tojófészekből összeszedte a tojást, kettőt nyomban megfőzött belőlük, s megebédelt. Aztán előkereste a kisbaltát, és lenyesett egy kötésre való friss nyárfalombot, behordta a karámba, füvet is tépett melléje egy kosárral, s egy dézsába friss vizet tett az állatok födele alá. Aztán összefogdosta a tyúkokat, bezárta őket a ketrecbe, s ételt szórt be nekik. Az állatokat a karámba terelte, s gondosan rájuk zárta a kaput. Behúzta a ház ajtaját is, elébe támasztotta a nyírfaseprűt, aztán fogta az epres kosarat, és megindult vele fölfele az Urszun.

A forrásnál, fent őzek kergetőztek. Ahogy megállt, és nézett utánuk, megpillantott egy lángvirágot. Akkor nyílhatott ki éppen. Tűzpiros csöngettyűin még párásán pelyhedzett a fiatalság. Úgy nőtt ki karcsú szárán a törpefűz közül, mint valami kényes kicsi tündér.

Odament hozzá, és sokáig nézte. Aztán óvatosan letépte, és betette az epres kosárba.

Mire az Istenszékét maga mögött hagyta, már Görgény fölött horgonyzott a nap. A Cégérpoján még aranybarna volt, de a Zsisán már csak az este legelt szürkén és magányosan, amikor ilhaladt rajta. A bükkösben vaddisznó csörtetett. A fák között sötét volt már.

A sztinánál égett a tűz, s az estében magasra szökött a lángja. A csebreket hozták föl éppen, akkor végeztek a fejessel. Szótlan emberek mozogtak a tűznél.

- Adjon Isten! - köszönt a leányka.

- Adjon Isten! - felelték néhányan.

- Epret hoztam nektek! - mutatta meg büszkén a kosarat.

- Ügyes leányka vagy - mondotta Kirilla, a legidősebb fiú, és kezét a gyermek fejére tette -, tedd oda félre, s gyere ülj le! Mindjárt eszünk.

Csöndesen és nagyon komolyan estek a szavai. És senki sem tréfált, és senki sem nevetett. Figyelve nézett körül. Valami volt az emberek között.

És akkor meglátta az idegent. Ott ült az öreg helyén, a lócán. Úri gúnya volt rajta, arca borotvált, haja gondosan fésült, mint az uraké. A tüzet nézte, mintha nem törődött volna senkivel.

De csak az első pillanatban volt idegen. Azután megismerte, és egyszeribe kiszakadt belőle a meglepetés.

- Né! Hiszen te vagy az, aki a mókust ígérted!

Maga is megijedt, ahogy így kiszaladt a száján. Elvörösödött. A legények ránéztek, és volt, aki mosolygott. Az idegen is fölemelte a fejét, egy pillanatig nézte, aztán elnevette magát.

- Igaz, ni, te vagy az! Bizony látod, a mókusról megfeledkeztem egészen! Apád is itt van?

A leányka zavartan hajtotta le a fejét, és meztelen lábával egy ágat rugdosott. A legények elfordították a fejüket.

- Nincs itt - mondotta halkan.

Ekkor meglátta Nátut. A sztinaházból jött ki. Mögötte az öreg. Kivette a kosárból a virágot, és a legény elé ment vele.

- Nécsak - mondta Nátu, amikor meglátta -, itt vagy?

- Neked hoztam - felelte a leány, de a hangja bizonytalanul csengett -, lángvirág. Első, ami nyílik az idén.

A legény halkan elnevette magát, átvette a virágot, és a kalapja mellé tűzte.

- Köszönöm, kis galambom. De a virág mellé csókot is szokás adni, nem tudod?

- Nem - felelte a leány komolyan, és megrázta a fejét. Ekkor megszólalt a lócán a vendég. Nagy hangon, harsogó-vidáman.

- Hazudik a kis gonosz! Én már kaptam tőle csókot, igaz-e?

- Mégsem adtam meg, amit ígértél! - vágott vissza a leányka haragosan -, te vagy hazug, nem én!

Harsogva nevetett a vendég, de csak egyedül. A többi hallgatott. Nátu megszólalt halkan.

- Ne beszélj így a testvérünkkel, hallod-e! Nuca ijedten nézett föl rá.

- Testvéred...?

Nátu bólintott, aztán odament a tűzhöz a többiek közé.

Vén Sándru már ott ült, szemközt a lócéval, egy goromba tönkön. Intett, és mindenki levette a kalapját.

- Köszönjük, Isten, hogy ennünk adtál, s megőriztél ma is, minket meg a juhokat. Ámen.

Aztán előkerültek a cseréptányérok, valaki letette középre a zsendicés kondért, és ki-ki merített magának. Az öreg szétosztotta a puliszkát.

- Gyere te is - szólt oda fáradt, dörmögő hangon a leánykának -, végy egy tányért s egy kanalat. Itt a puliszkád. Elférsz itt mellettem, ni!

- Épret hoztam - mondotta a leány, mikor leült az öreg mellé -, az állatokat elrendeztem, bezártam s reggel hazamegyek.

- Jól van - bólintott az öreg, de többet nem mondott. Szótlanul ettek, szürcsölve. Csak a vendég nem szürcsölt. De ő is éppen úgy megevett mindent, mint a többiek.

Utána a leányka felkelt, összeszedte a tányérokot, s lement velük a vályúkhöz mosogatni. Mikor visszajött, még úgy ült mindenki, mint azelőtt. A vendég beszélt, de nem értette a szavait. Csönd lett, de érezte, hogy ez a csönd nem az estéhez tartozik. Nem békés csönd volt. Nyomott, fekete csönd volt. Valami lapult benne. Aztán megszólalt az öreg. Döcögő volt a hangja és rekedtebb is, mint máskor.

- Indrei - kezdte, és egyenesen a lócénál ülő vendég szemébe nézett -, Indrei, tudod jól, hogy miért lett minden úgy, ahogyan lett. Tudod, mit ígértem anyádnak, amikor halálán volt miattad. Hogy urat csinállok belőled. Belőled, a legkisebbikből. Megtartottam a szavamat. Igaz-e, Indrei? Felelj!

- Igaz...

Az öreg bólogatott. Lassan, öregesen nőtt ki belőle az emlékezés.

- Igaz. Szegény anyád. Apját felkötötték a katonák. Két bátyja a börtönben halt meg. Földjét, amije volt, elvették mások. S mindez azért, mert nem volt az urak között senkijük, akihez elmehettek volna. Tanácsért. Segítségért. Ezért akarta szegény, hogy úr legyen belőled. Éppen belőled, aki miatt meg kellett halnia, neki. Hogy legyen a testvéreidnek valakijük az urak között, aki nem hagyja el őket, aki vigyázza őket, onnan fentről, az urak közül. Legyen valakijük ott. A testvéreidnek. A tiednek. A tiednek, mind. Az egész népnek. A mi népünknek. A te népednek, érted-e, Indrei? Legyen valakijük ott fönt. S hogy te legyél az.

Mélyet, nagyon mélyet sóhajtott. Lassú mozdulattal levette a kalapját, és végigsimított hosszú, gyér haján. Kezével furcsa, tétovázó mozdulatot tett a karám felé. Aztán legyintett, s a térdére csapott vele. Sötét volt a legények arca, ahogy ott ültek a tűznél, és a földet nézték mindannyian. Indrei is azt nézte, a vendég. De az ő arca sápadt volt, és néha megrendült, idegesen.

- Ezer birkánál kevesebb sohasem volt ezekben a karámokban. Amennyi bérbeadó legelő a környéken volt, a mi juhaink rágták annak a fűvét. Amennyi fölös széna a Maros partjain összegyűlt, a mi juhaink teleltek azon. A mi juhaink, érted-e, Indrei? Az enyimek, meg a bátyáidé. Télen-nyáron vigyáztuk őket. Sok-sok esztendőn keresztül, én meg a bátyáid. Faggyal, farkassal, erdővel verekedtünk. Hogy legyen gyapjú sok, és legyen túró sok. És minden gyapjú és minden túró azért volt, hogy meglegyen az, amit anyád akart, így lettél úr, Indrei. Ezt el ne feledd! Így lettél úr. A juhok csináltak urat belőled. Csak a juhok, és semmi egyéb!

- Nézz a bátyáidra! Házuk lehetne s földjük. Tanyás gazdák lehetnének mind a jussuk után, ami a gyapjúból s a túróból reájuk esett annyi esztendőn keresztül. Nem kellene így pakurádkodjanak ridegen a turma mellett, mint a cselédek! Éretted teszik. És soha egy rossz szót nem ejtett egy se ezért. Neked kellett a pénz, mert úrnak lenni drága mesterség, azt írtad mindig, s azt mondták mások is. Hát megvolt a pénz, adták a juhok meg a havas. És ők hallgattak. Jártak rongyos bocskorban, foltozott ingben, és hallgattak. Mint ahogy hallgatnak most is, látod. Nem miattam, nem is temiattad, tudom én azt jól. Az anyjuk miatt, aki meghalt.

Sóhajtott, visszatette fejére a kalapot, és a térdére ütött.

- Hát csak ezt akartam mondani, Indrei. És most szólj te! Itt, ezek előtt. Hogy miért jöttél. Mondd meg nekik!

Azzal felállt a rönkről, lassú, fáradt léptekkel odament a sztinához, leakasztotta a szögről nagy gyapjas birkabundáját, vállára terítette, fogta a botját is, és eltűnt a meddők karámja felé.

Csak a csönd maradt a tűz mellett. Az a fagyott, fekete, dermedt csönd, amelyik olyan volt, mint a megásott sírban a sötétség.

Egy idő múlva megmozdult az egyik pakurár. Felállt, vette a bundáját, botját, s elment valamerre a karámok felé. Erre egyszerre felkeltek a pakurárok mind. Összeszedték bundáikat, s elnyelte őket a csillagos éjszaka. Csak a testvérek maradtak ott, haton. És a leány, behúzódva a földél alá, a sarokba lapulva, mint az ijedt egér.

Sokáig hallgattak a testvérek. A földet nézték mind, vagy a tüzet. Arcukon fekete árnyékokat vetettek a lángok. Marconán ültek ott, sötéten és némán. Az öt bocskoros, condrás, birkaszagú legény s a hatodik, az úr. Aztán a hatodik megszólalt.

Előbb köhögött egyet, hogy elűzze hangjából a rekedtséget. S hangosan szólalt meg, túlságosan is hangosan, mint aki sötétben van és fél.

- Az apánk nem érti a helyzetet. Azt hiszi, hogy én meg akarom tagadni a családot... őt meg titeket, vagyis... egyszerűen nem érti, na! Márpedig attól, hogy én a nevemet azokra az aktákra, ahol élek, nem Sándru Indreinek írom, ami csak a szemét szúrja mindenkinek, és ostoba megjegyzésekre ad alkalmat, hanem Sándor Andrásnak, ami sokkal inkább megfelel a környezetemnek, attól még igazán nem változik meg semmi! Hát nincsen igazam? Éppen úgy testvérek maradunk, mint eddig! Nem igaz? Az a név csak ott a papírokon szerepel, azzal nektek úgyszólván semmi dolgotok! A vér azért vér marad, a tettek marad! Hát nem? Ez csak egy olyan kis, hogy is mondjam, csel! Mint mikor a vadász tökököt húz a fejére, hogy ne ismerjék föl a vadrucák! Hahahaha! - szélesen, erőltetve nevetett.

- Hát mondjátok, testvérek! Nincsen igazam? Mi? Kicsit becsapjuk ezzel az urakat, a magyarokat, ennyi az egész! Mi? Na szóljatok, testvérek!

Egyik sem szólt. Egyik sem mozgott. Nézték a földet. Csak a földet mindig, a földet, amelyiket annyit taposták már a Sándruk bocskorai, amennyit legelték a Sándruk juhait. Arcuk mintha kőből lett volna, fekete kőből.

Aztán egyszerre csak megmozdult Kirilla, a legidősebb. Felrúgta magát a földről. Egyenesen állott, feketén, keményen, szikáran a tűz előtt.

- Megtetted már, Indrei? Erre felelj!

Keményen, parancsolóan pengtek a szavai, mint a kaszakó. A vendég feje alig észrevehetően meghajlott tőle. Halkan válaszolt.

- Igen.

A fekete képű, szakállas, szikár legény egy pillanatig úgy állt ott az öccse fölött, mint a szikla, amelyik le akar zúdulni a világra. Aztán csak összecsikorgatta a fogait és ennyit mondott. Fojtottan, szinte súgva. De lihegtek a szavak, téptek, marcangoltak, sebet égettek.

- Nem üthetem agyon az anyám fiát! Le se köphetem! Azzal megfordult, vette a bundáját s elment. Sorra felálltak mind. Tóder, Simion, Alexa és Nátu. Egyik se szólt egy szót se. Rá se néztek a vendégre, aki az öccsük volt. Vették a bundájukat, s mentek. Ott maradt Indrei egyedül a tűz mellett. S hátul a fedél sarkában a leány.

Valahol a korhadt gerendákban egy szű percegett. Tik-tik, tik-tik, tik-tik... Néma csillagok őrizték a csöndet. Olykor egy birka köhögött.

A vendég mozdulatlanul ült a lócán. Előrehajolva, megrokkant vállakkal nézte a tüzet. A lángok lankadtan birkóztak a szénné égett fával. Roskadt a zsarátnok. Rőt fénye keserű árnyékokat vetett az előrehajló arcra.

Aztán a vendég sóhajtott, és felállt a lócáról. Hátranézett, talán alvóhelyet keresett magának a szemével. És ekkor meglátta a leánykát.

- Te is itt vagy? - kérdezte, és a hangja tele volt keserűséggel. Lassan odament melléje, és leült. Meg kellett görnyedjen, hogy ne üsse be fejét a földélbe.

- Rossz embernek tartasz te is? - kérdezte, és kezét rátette a bundára, amely alatt a leány kuporgott.

Az hallgatott, és a csillagokat nézte.

- Amért nem hoztam el a mókust, amit ígértem?

Olyan szomorú volt a hangja, s annyira tele szemrehányással, hogy felelnie kellett.

- Nem mondtam, hogy rossz ember vagy. Csak azt, hogy hazudtál. És ez igaz!

A vendég nem szólt semmit, csak sóhajtott. Egy idő múlva lehevert, de fejét nem hajtotta le. A tűz már nem égett, csak a parázs izzott még a hűlő hamu alatt. Az éjszaka hűvös levegője bekúszott a földél alá.

A leány sem tudott aludni. Valami megmagyarázhatatlan érzés nehezedett rá. Ahogy az idegen, különös ember ott hevert mellette, könyökére támaszkodva, s tenyerén tartva az állat

mereven bámult egy pontot az éjszakában. Vajon mit nézhet? - tűnődött magában. De ott kint csak a sötétség volt és a csillagok a sötétség hátán.

Nem bírta tovább ezt az érzést. Gyorsan és zajtalanul kelt fel, mint az egér, és kiszaladt. Az a másik mintha nem is vette volna észre, feje se mozdult. Mintha nem is élt volna, úgy.

Harmatszaga volt az éjszakának. Megborzongott, amikor meztelen talpával a vizes fűre lépett. Hidegen és ellenségesen sötétedtek kereken az erdők. Fázott. Valami ismeretlen félelem nehezedett a vállaira. Elfutott volna, messze, be az erdők közé, haza az Urszuba, de félt. Halkan ment le a karámhoz, meg se hallották a kutyák.

Ólálkodott a kerítés mentén. A sötétben is látszottak a juhok, ahogy tömötten feküdtek, mint sok kis fehér vakondtúrás, szorosan, test test mellett. Egy-egy birka olykor felnyögött.

Valami megmozdult a juhok között.

- Nátu... - szaladt ki halkan a leányka száján.

Egy dörmögő hang felelt.

- Kerülj a másik oldalra, gyermek. Ott van valahol. Átment a túlsó oldalra.

- Nátu... - mondotta ott is halkan. Mozgás támadt a sötétben...

- Te vagy az, Nuca?

- Én.

- Mit akarsz?

- Fázom...

Egy ember emelkedett föl a juhok közül. Odajött a kerítéshez. Két kar átnyúlt és erős szorítással átemelte. Aztán juhok között botorkáltak. A leány didergett.

- Itt a bunda - mondotta halk dörmögéssel a legény -, húzd magad alá. Úgy. Bújj oda szorosan a juhhoz. Meg is ölelheted, ha akarod - halk nevetés buggyant ki a száján -, így aluszik a szegény pakurár, látod.

12.

MELEG pára ömlött a juhok gyapjából. Puha fekvés esett közöttük és meleg. A leány hanyatt feküdt, testét szorosan hozzápréselte a juhhoz. Az állat mozdulatlan maradt, és meleg volt, mint egy kályha. Másik oldalán ott hevert a legény. Érezte néha mozdulását a bunda alatt. Arca fölött sziporkázva ragyogtak a csillagok. Sok, rengeteg sok csillag.

- Mennyien vannak...

- Micsodák te?

- Csillagok.

- Azok igen.

Egy ideig hallgattak. Aztán a legény szólalt meg.

- Csak ember van kevés.

- Micsoda ember?

- Igazi.

- Az lehet... - felelte a leány halkán.

Aztán csak a juhok szuszogtak. Álmosan, párásán és izzadták a meleget.

Később a túlsó karámnál ugatni kezdtek a kutyák Acsarkod-va, vadul ugattak. Talpra szöktek az itteniek is, és nem takarékoskodtak a hanggal.

- Hujjhahó! Hujjha! - kurjantozott valaki odaát.

- Medvét éreznek, bizonyára - mondotta Nátu.

A csaholás lassan megszűnt. Egy-egy kutya vakkantott még, de már csak az újhódat ugatta, melynek vékony sarlója akkor csúszott ki a bükkfák feketesége mögül.

Érezte arcán a harmatot, mintha a csillagokból hullott volna alá. Szinte csillagszaga volt.

Később megszólalt még egyszer a leány.

- Azért nem rossz ember...

A legény nem felelt. Lélegzete sem hallatszott. Az éjszaka aludt már, s aludtak a birkák, mind. Kutya sem ugatott többet. Csak a csillagok virrasztottak odafönt, s mézes harmatot csöpögtettek a szemére.

Arra ébredt, hogy mozdulnak a juhok. A legény nem volt már ott, csak egy gazdátlan bunda hevert a földön, mint üres gubó, amiből a lepke kiszállott. Lábon állt a nyáj. Valaki akkor nyitotta ki a kaput. Olyannak látszott a derengésben, mint valami bozontos ködóriás. A juhok nekilódultak a kapunak.

Mikor fölment a tűzhöz melegedni, a lócán már ott ült Sándru, az öreg. Mozdulatlanul ült ott, és a tűzbe bámult. A köszönést sem fogadta. A virradat szürkén kúszott be a fődél alá, ahol este a vendég feküdt, de csak ürességet talált.

Nem volt ott senki.

Egy napon elhozta Nátu a kutyakölyköt. Formás, fekete-tarka kis kuvaszka volt, okos, fekete szemével öntudatosan nézett maga köré. Egy szatyorban jött, éppen hogy elfért benne.

- Jaj, de szép! - örvendett meg neki a leányka -, hova tegyük?

- Sehova - mondotta Nátu, és kiborította a kutyát a szatyorból -, majd odaszokik a bárányok közé.

- Mi a neve?

- Csobán - felelte a legény -, mivel hogy tőlünk való, a csobánoktól.

A kutya hemperegve érkezett a durva padlóra, de azonnal lábra állt, és ismerkedni kezdett az új környezettel. Alaposan megsimatolt mindent, aztán kiment az ajtón, és számba vette a karámot is, meg a tyúkketrecet.

- Mit adjak enni neki?

- Puliszkát. Meg kecsketejet. Adnak jól a kecskék?

- A kisebbik nem sokat, de a nagy naponta két kupával.

- Hát abból telik.

A legény megnézte még a bárányokat, a gidókat, a kis őzet is, aztán megkérdezte:

- Szénával hogy állasz?

A kislány megvonta a vállát.

- Nincs kaszám.

- Fű lenne hozzá?

- Az igen.

- Hol?

- Akár ott ni, az Urszuban, akár itt nem messze, a Macskakő alatt.
- Igyekezni kellene vele - mondta a legény, aztán nem beszéltek róla többet.

De másnap reggel ott volt a kaszával.

- Hol az a fű? - kérdezte. - Ez itt az Urszuban vén már.

A leány megmutatta a tisztást, bent a fenyők közt. Nagyocska tisztás volt, a legény végigmérte a szemével.

- Futja is - mondotta, azzal fenni kezdte a kaszát.

A leány kivitte délben az ebédet. Tojásrántottát sült hallal s puliszkával. Estére rendekben hevert a fű.

- Holnap forgasd meg - tanította Nátu - s holnapután is. Akkor már fiókba is gyűjtheted, este. Három nap múltával eljövök a lovakkal, s behordjuk.

Másnap reggel megfaragta magának a villát, s kiment a szénához. Csobán, a kutya már ott baktatott mögötte, s egy-egy furcsa fatönköt éles hangon megugatott. Velük volt az őz is. Vidáman szökdösött előre-hátra. Játszott a kutyával is. Az először nem értette tisztán, hogy miről van szó, és próbálta hegyes fogával elérni a fürge lábakat. Ez sikerült is egyszer. Az őz megrándult, megállt, és szembefordult vele. Fejét lehajtotta, füleit hátracsapta, s nekirontott. Kétszer is meghempergette a földön. Ez elég volt okulásnak. Egy darabig sértődötten kerülte az őzet, de aztán visszatért a játékos kedv, és most már valóban játék volt a kergetődzésük.

Harmadnap estéjén álltak a fiókok. Egyik-másik görbén billegett ugyan, volt köztük kicsi, volt nagy, kerek és nyurga; de mégiscsak együtt volt a széna. Szép, zöld színű, ropogós, száraz széna, jobbat álmodni sem lehetett. Száraz augusztusi melegek szikkasztották. Aztán következő reggelen megjött Nátu a lovakkal.

Két kis hegyilovat hozott, vezetéken. Fanyereg volt a hátukon és szénakötél. Három-négy fiókot rakott egy lóra föl Nátu a villával. Ügyesen megkötötte, s csak fejük meg a farkuk látszott ki a lovaknak a széna alól. A délebbet már a háznál ették. S mire a nap elhajlott, már állott a karám mellett a három hegyes boglya. Szép, havasi formájú boglyák voltak, hegyesek, karcsúak. A legsűrűbb eső is lefolyhatott róluk, a szél ellen gondosan rákötözött ágak védték minden oldalon.

- Most ide figyelj - oktatta Nátu -, ezt itt elsőnek kezded meg. Ez a leggyöngébbik, azért. Karácsonyig kijössz vele, bármilyen korán hulljon le a hó. Azután jön az. Jégtörő Mátyásig kihúzod vele. Inkább tartsad kurtábban őket, ha kell, de Mátyás előtt ne kezdj a harmadiknak. Akkor nem lesz baj, semmi.

- Értem - bólintott komolyan a leány.
- Hát Isten veled - mondotta Nátu és mosolygott.
- Várj, a plájig elkísérlek!

Elindultak. A lovakat nem kellett vezetni, jöttek maguktól is. A palló mellett lementek a patakhoz, és óvatosan átgázoltak a vízen. A kutya s az őz a pallón jöttek át. Mikor már mind túl voltak, s éppen fölfelé igyekeztek a sziklán, elől Nátu, mögötte a leány, aztán a kutya, az őz és a lovak, egyszerre csak valami ijesztően csúnya, süvítő, gonosz hang ütött a fülükbe. Éles, bántó hang volt. Lentről jött. A leány legyökerezett lábakkal állt meg. Füleltek a lovak is.

- Mi ez?

Nátu hátrafordult.

- A gyár - mondotta keserűen, és köpött egyet.

- Micsoda?

- A fűrész. Gözzel jár, vagy mi a nyavalyával. Az urak hozták. Egyszerre eszébe jutottak a hatökrös nagy szekerek. És az a sok furcsa, fényes acélholmi rajtuk. Hát ez az! Persze, a fűrész!

- Akkor szól így, amikor vágja a fát? - kérdezte kíváncsian. Nátu nevetett.

- Dehogyan. Reggel meg délben, meg este. Amikor elkezdik a munkát, s amikor abbahagyják. Én már hallottam ilyet régebben is. Egy olyan kis kémény van ott, az sípol így.

- Igazán?

- Elsípolja a világról a békességet, ezt szokta apám mondani - nevetett Nátu, aztán megfordult, és ment tovább az ösvényen fölfele.

A leány némán tűnődve haladt mögötte. Öreg Sándrura gondolt és a békességre, amit ott fönt az Ulmun annyiszor érzett. És a sípra, a kéményszerű nagy sípra, ami elkergeti ezt a békességet, ahogy az öreg Sándru mondja.

Hallgatott már a síp. Újra csönd volt az erdőn, mint azelőtt. És mégis. Valami mintha nem éppen úgy lenne mégsem. Talán az őz is érzi, azért olyan nyugtalan?

És akkor egyszerre meglátott a szeme egy sárga levelet. Ott rezgett a feje fölött, egy nyírfán. Sárga volt, arany Sárga. És amikor ijedt szemével jobban odanézett, látta, hogy több is van belőle. Ott egy és ott egy és ott is egy. És azon a másik fán is. És ott újra, a harmadikon. Elbújva még a zöld levelek között, de ott vannak már.

- Istenem... - sóhajtott halkán. A legény meghallotta és megállt. - Mi van?

Felmutatott az egyik fára.

- Ott né. Sárga levél.

A legény tekintetével követte az irányt. Aztán bólintott komolyan.

- Jön az ősz - mondotta, és a hangja száraz volt, mintha munkáról beszélt volna csak -, maholnap leperzseli a dér a füveket odafönt, s mi is lóra kötjük az üstöket, s visszük a turmát le a Maroson...

Aztán nem beszéltek többet a plájug. Ott fönt, az alkonyodé fény barna puhaságában megállt a leány.

- Visszatérek - mondta -, Isten veled, Nátu!

- Isten veled, leányka!

- Mondd...- a szó megakadt valahol a nyelve tövén, alig akart előjönni -, mondd csak, tavasszal ugye visszajösztek megint?

A legény ránézett, csodálkozva és kicsit hamiskásan, aztán hangosan fölnevetett.

- Netene. Vissza hát! Mint a madarak, úgy!

A vidám legénykacagás végigcsattogott az üvereken, és szélesen borzolta végig a fenyvesek csöndjét.

A zakatoló fűrész föl kavarta a békét. Már az elején elkezdődött, amikor az öt uradalmi zsellérházat kiürítették, s az emberek, akik benne laktak addig, családosan az erdő alá kerültek. Gallyakból tákoltak össze kalibát maguknak, s naphosszat káromkodtak, mert az eső becsurgott a kalibákba, a füst marta a szemet, a gyermekek sírtak, s az asszonyok veszekedtek.

Az üresen maradt zsellérházakba idegen emberek jöttek. Egy gépész úr a családjával, aki örökösén kék vászonruhában járt, ellenzés sipkával a fején, és morgott, valahányszor a hegyekre nézett. Kövér felesége úri ruhákat viselt, és naphosszat a három maszatos gyereket szidta, vagy a lakást, amelyhez foghatót állítólag nem látott még soha. A szegényebbek közül néhány asszony eljárt hozzájuk sütni, mosni, segíteni ezt-azt. Ezeknek elpanaszolta a gépészné, hogy Kolozsvárt háromszobás lakása volt, vízvezetékekkel, gázzal, és ha tudta volna, hogy faházban kell laknia, mint a koldusoknak, bizony sohasem engedte volna el ide az urát.

Néhány munkás is jött a fűrészhez, ezek komor, szótlan, idegen emberek voltak. Nem tudtak beszélni senkivel, s nem is akartak. Vasárnaponként beültek Szőrfülűhöz, a korcsmába, de ott sem elegyedtek a falubeliek közé.

Aztán az egyik házat berendezték irodának, a legnagyobbikat pedig üresen tartották azon a nyáron, hogy majd abba költözik a mérnök úr, aki az egésznek parancsolni fog. S nem csupán a fűrésznek, de még az erdőknek is mind, plájaszoknak, gornyikoknak. Mert ezentúl másféle rend lesz itt - magyarázgatta a gépész -, olyan éppen, mint ahogy az máshol szokás, uradalmi gazdaságokban.

- Szeretném én látni azt a mérnököt - morogta Mitru bosszúsan, amikor hírére vette a közelebbi változásnak -, az erdő nem káposztáskert, s nem is magtár, hogy könyvbe lehessen venni. Olyan mérnököt az Isten nem teremtett!

Aztán nyár végén, mikor már a Lisztesen sárgulni kezdtek a nyírek, megjött a mérnök is. Szigorú képű, sovány, szőke ember volt. Puskával járt, kampós bottal és zöld ruhában. Éppen olyan sovány és éppen olyan szőke volt a felesége is, és akkora csak, mintha játékbabának készítették volna.

Beköltöztek a zsellérházba. De bizony szűk volt az a ház a bútoroknak, és csavargatta az orrát a kicsi mérnök, hogy így meg úgy: még a fal is milyen bűdös belül. Nem lehetett segítenem ezen.

- Majd építünk egy rendes erdészházat - mondotta a mérnök már az első estén -, rendes erdészházat, emelettel, tornáccal, üveges verandával.

Másnap aztán izent Mitrunak, a Galonyához, hogy jelentkezzen nála. Két napon át hiába várta. Harmadnap megjelent végre.

- Te vagy az uradalom embere? - kérdezte a mérnök.

- Én - felelte Mitru.

- Nem kaptad meg a parancsot tegnapielőtt?

- Mondtak valamit az asszonynak, én nem voltam ott. A mérnök szája bosszúsan megrándult.

- Ezentúl én parancsolok itt, érted? És vagy engedelmeskedsz azonnal, vagy mást hozok helyetted! De rend lesz ezután!

Hosszú Mitru elvörösödött, s rántott egyet a puskaszíján.

- A kegyelmes báró tett azzá, ami vagyok, tizenkét évvel ezelőtt. Ha nem kellek neki többé, elküldhet.

Azzal indult az ajtó felé.

- Megállj! - szólt utána majdnem ijedten a mérnök. - Hogy hívnak?

- Lujerán Mitru.

- Hát ide figyelj, Mitru -mondotta a mérnök, és néhány lépést tett az ember felé -, akiről tudod, hogy értenek a házépítéshez, azokat hozd ide be hozzám holnapra. Érted? Néhány épületet kell csinálni. Az anyagot, ami kell, majd kiszámítjuk holnap. Azt te kitermelheted az emberekkel, kaptok hozzá előleget is. Az építés pedig mehet akár napszámban, akár átaljában. Azt akarom, hogy élni tudjatok ti is, na. Nem ellenségnek jöttem ide!

Erre már Mitru is barátságosabb lett, s később, amikor kilépett az útra, éppen fütyörészett.

13.

MIRE a bikák bőgni kezdtek fent a plájokon, már javában dolgozott a fűrész. A Galonyából termelték ki a fát, egész hegyoldalakat jelölt ki a mérnök, tova föl az Ulmuig. Százával csődítették oda a baltás népet, födelet ácsoltak számukra az irtás alatt, s látástól vakulásig csattogott a fejsze, s visszhangzóit a hegy az eldőlő fenyők roppanásaitól. Mintha hernyók rágták volna le a hegyoldalak zöldjét, lármás, izgága hernyók, olyan volt éppen. Kétszáz vontatólovat hozott egy zsidó vállalkozó, s megkezdtek lehúzni a rönköket a fűrészhez. Megtelt a Galonya völgye zajjal, káromkodással, véresre vert sovány lovak nyögéseivel, léggel és trágyaszaggal. Vasánaponként hordószámra fogyott Szórfülűnél a pálinka, s a csendőröknek meggyűlt a dolguk a késelőkkel.

Bőgésre megjött a báró is. Megnézte a fűrész, ebédet evett a mérnöknél, s aztán nekivágott a Korbujnak. A Galonya fölötti plájon megállt. Mitru volt vele.

- Miféle zaj ez? - kérdezte.

- A kitermelés - felelte Mitru.

A báró hallgatta még egy ideig az alulról felszűrődő lármát, és bólogatott. Aztán továbbment.

Három napig voltak fönt. Sátorban laktak, a sátor előtt Mitru őrizte éjszakánként a tüzet. Harmadik nap reggel meglőtte a báró a nagy tizenhatos bikát, s délelőtt összeszedték a holmit.

- Ház kellene ide - mondotta elgondolkodva a báró, amikor már a csomag rajta volt a málhás lovakon.

- Építhetünk egyet - ajánlotta Mitru.

- Menjünk az Urszu felé.

Az Urszun mentek le. Szép, csillogó-tiszta őszi délelőtt volt. A Macskakő sűrűjében bikák bőgtek, hangjuk végigorgonáit a Bisztra völgyén. Rőt lombok peregtek a bükkökről, pedig szél se járt. Pókhálók úsztak a levegőben, s kövér rigócsapatok lakmár-rottak az üverek szedreín.

A leányka ott ült a ház előtti padkán, amikor a báró átjött hozzá a pallón. Az erdőt nézte, ahogy vörösen haldoklóit a tiszta napfényben, és szomorú volt.

- Adjon Isten, leányka! - dörmögte a báró.

- Adjon Isten! - felelte a gyermek, és felállt a padról.

- Itthon van apád?

- Taté? - kérdezte a leány csodálkozva.

- Nem. Nem jött még haza.

A báró bosszúsán állt meg.

- Mikor jön haza?

- Azt mondják, öt év múlva.

- Mit mondasz?

- De abból egy már majdnem eltelt. A báró hátranézett Mitrura.

- Börtönben van - mondta a plájász -, agyonütött egy embert, Jánkut a Piperikről. Még a télen. Öt évet kapott érte.

- Nem tudtam - mondotta halkán a báró, és a gyermekre nézett -, s te itt maradtál.

- Itt.

A báró megcsóválta a fejét, aztán elővette a pénztárcáját, és egy kékes színű papírpénzt húzott elő. Odanyújtotta a gyermeknek.

- Nesze.

Aztán mentek is tovább. A báró bosszús volt.

- Házat akartam építtetni vele - szolt hátra egy idő múlva -, ott fönt.

- Én is megépítem - felelte Mitru.

- De olyant nem, mint az öreg.

Lent a mérnöknél még egyszer eszébe jutott a dolog. Elővett a zsebéből egy kis fekete könyvecskét, s beírta aranyvégű ceruzával:

„Jogtanácsos nézzen utána Urszu-beli öreg dolgának.”

Aztán előhajtott a négylovas hintó, s a cifra szűrös kocsis mellett ott ült a bakon Mitru, s maga előtt tartotta az agancsot.

S nem esett több szó Tóderikről.

Csak a fák színes ruhája kopott egyre. Először a juhar hullatta el nagy, ujjas leveleit, melyek fényes-barnák voltak, s olyan súlyosak, hogy koppantak, amikor földet értek. Aztán

megkopaszodtak az égerek. Kis, szürkévé güzsörödött leveleiket elkapta a patak, s vitte zúgva, sustorogva ismeretlen partok felé. A bükkösben folytonos volt a hullás. Sárga, barna, rőt pillék szálltak szünet nélkül. S végül megjött az eső.

Két hétig hasaltak a felhők a gerinceken. S ezalatt szürkére fakult minden, s a meztelen erdő csontváza dideregve rajzolódott ki a rongyok alól.

Még legtovább a nyírek tartották magukat. Meghajló fehér törzsük köré csapzottan simult aranszőke hajuk. Aztán egy éjszaka eltűnt róluk a lomb. Egyetlen éjszaka.

Azon az éjszakán meghasadtak a felhők fent a Pietrosz fölött. Friss északi szél söpörte végig a gerincek hátát. Hószaga volt, körmeit belevájta az ég rongyai közé, s előkaparta alóluk a csillagokat. Reggelre pedig dértől fehérlettek a tetők mind.

Az Ulmu-beli nagy pojánon összeterelték nyájaikat a Sándru-fiúk. Megtelt a poján bégetéssel, birkaszaggal, kutyaugatással. Öreg Sándru pedig osztotta szét a jószágot.

- Te, Kirilla, a berbécsekkel s a kirlánokkal Balavásárra mégy ezidén. Megvettem a gróf szénáját. Nem valami jó, de kirlánnak s berbécznek elég.

- Te, Tóder, a hatszáz koránellővel Szentivánra mégy. Két kazal jó széna van ott, s az egyik lóhere. Meleg istálló elletésre.

- Te, Simion, s te, Alexa, a lelkel Dedrádra mentek ezidén. Istálló nincs, de szénát, szalmát bőven adtak a szászok.

- Nátu, te, az öregekkel itt maradsz Ratosnyán. Igyekezz hó-hullás előtt a pojánát rágatni. Aztán sorra a szénákat. Ha nem nagyon hosszú a tél, kifutja. Ügyelj, hogy ne veszítsenek, tavaszkor eladjuk őket. Így. Készüljtek!

Előkerültek a fanyergék. Borzas hegyilovacsák háta megtelt átalvetővel, bundával, bográccsal, a vándor juhászok sok más cókmojkával. Sanda nézésű havasi kuvaszok ideges nyüszítéssel szökdelték a lovak előtt, készültek izgalmas, új kalandok felé, ínycsikben régi harapások emléke éledt, régi verekedések rémlettek elő a múlt ködéből, s az egy nyájjal tartók a vándoridőre hallgatólagos fegyverszünetet kötöttek egymással. A Sándru-fiúk szétosztották maguk között a pakurárokat, aztán a négy nyáját a tisztás négy sarkába terelték, s ők maguk összegyűltek közbül az isztinánál.

Délelőtt volt, napos, friss délelőtt. A dér harmattá bomlott már a füveken, csak a Pietrosz s a Kelemen hosszú háta ragyogott fehérén a fenyvesek fölött. Vén Sándru kiállt az isztina elé. Kalapját levette. Hosszú, ősz haját meglengette a szél. Barázdás, vén arca komoly volt, ahogy összetette a kezét, és fölneézett az égre.

- Áldott légy, Isten, a legelőért, amit adtál ebben az évben is. Hogy megóvtad a juhokat betegségtől s vadállattól, s megóvtál bennünket is. Add, hogy tavaszra mindnyájan összegyűlhesünk újra ezen a helyen, őrizd meg addig mindannyiunkat s a juhokat is. Ámen.

- Most pedig induljatok - mondotta, amikor fültette fejére a zsíros, fekete kalapot -, Isten segítsen benneteket. Nekem még van egy kis dolgom idefönt.

Levett kalappal s lehajtott fővel állt ott az öt fiú. Aztán csak fejükre tették a kalapot, sorra megölelték, megcsókolták egymást, és ment ki-ki a maga turmájához, vissza. Aztán felbúgtak a tülkök a pojána négy sarkában, megkondultak a kolompok, a kutyák lázas izgalommal csaholni kezdtek, s a háromezer juh, mint négy nagy fehér hullám, hömpölyögni kezdett lefele az Ulmuról.

Néhány perc alatt üres lett a tisztás. Nem maradt egyéb, csak a magányos isztinaház s az elhagyott karámok. S az isztinaház előtt egy fogatlan, vén kuvasz, egy borzas kis hegyiló s egy magányos öregember.

A vén kuvasz álmos szemmel bámult a tovavesző nyájak után, s parancsot várva néha gazdájára lesett. A lovacska toporzékolva nyerített társai után, s rángatta a karám oszlopát. Az öregember pedig állt, állt s szeme a távolba meredt, talán nyájak s életek útját kutatta a messzeségben.

Aztán sóhajtott. Megfordult lassan, kalapját mélyen a szemére húzta, ásót vett elő az oszlop mellől, s elindult föl, a tisztás gerince felé.

Lassan ment, néha megállt, mintha beszélgetett volna valakivel. A vén kutya fölemelte fejét, utána nézett. Majd meglátta a lovat, s megnyugodva bámult tovább a semmibe.

Az öreg fölment a tisztás legmagosabb pontjára, kicsit nézelődött erre-arra, aztán nagyot sóhajtott, és elkezdett ásni. Minden ásonyomáznál sóhajtott egyet. Kemény volt a föld és köves. Nehéz, szíjas, havasi föld volt.

Keskeny, mély gödröt ásott benne. Mikor elkészült, letette az ásót, kezefejevel megtörülte izzadt homlokát, és újra körülneézett. Messzire lehetett látni onnan. A Pietroszra, a Kelemenre s

túl az Istenszékére át. Látni lehetett a görgényi gerinceket s odább a Maros csillogó szalagját, ahogy a párák közt elvesző völgyben tovakanyargott.

Állt ott egy keveset, aztán megindult lassan az erdő felé. Bement a bükkösbe s át a szálason. A sűrűség szélén, öles páfrány-levelek között frissen ácsolt nagy bükkfakereszt hevert, még fehér volt a fája és jó szagú. Megállt előtte s nézte. Aztán lassan lehajolt hozzá, s vállára emelte.

Nagy volt s nehéz a kereszt. Az öregember meggörnyedt alatta, ahogy vitte, cipelte, föl a tetőre. Nem állt meg sehol. Csak ment lassú, templomos lépésekkel, görnyedten, fáradtan, öregén, és vitte hátán a nagy bükkfakeresztet. Keresztül a szálason, ki a tisztásra, föl a frissen ásott gödörig. Aprókat lépett, szinte vonszolta bocskorait a tisztáson keresztül. S az erdők, a hegyek, az üres karámok s a magányos isztinaház odalent mind őt nézték. Színtelenül és fáradtan kullogott mögötte az árnyék, a keresztés árnyék, ahogy ment.

Aztán mindezzel készen volt, levette a kalapját s nagyot, nagyot sóhajtott. Kezefejevel megtörülte a homlokát, az arcát, a szemét. Kicsit állt még a kereszt előtt, felnézett rá, talán imádkozott. Nem a szájával, csak a leikével. Ahogy görnyedt vénemberek szoktak, ha keresztet állítanak valaminek, ami már a múlté.

Aztán megfordult, vállára vette az ásót, fejébe nyomta a kalapot, s görnyedten, fáradtan, lassan visszaindult az isztinaházhoz. Ment, ment, s nem nézett vissza egyetlenegyszer sem. Még akkor sem, amikor feltette a lóra a fanyerget, amikor fölrakta a nyeregbe a bundát s az átalvetőt, még akkor sem, amikor az isztinaház ajtaját betette, s elébe állította az őrkarót.

Még akkor sem, amikor kezébe vette a fényesre koptatott hosszú hegyibotot, eloldotta a lovat az oszloptól, s füttyentett a kutyának.

- Gudra, nye...

Még akkor sem, amikor ott ment a tisztáson lefele, mögötte a ló, s a ló mögött a kutya. Még a fák közül se, még onnan se. Egyetlenegyszer se nézett vissza. Csak ment, ment, s elnyelte az erdő, őt is, a lovat is, a kutyát is.

Később, sokkal később egy szénégető bandukolt át a tisztáson batyuval a hátán. Meglátta a friss, fehér keresztet, s megállt. Aztán odament hozzá. Levette a kalapját, s akadozó nyelvvel olvasta le róla a beégetett írást:

„Meghalt Sándru Andrei, apjának, testvéreinek, népének és a hegyeknek.”

A szénégető keresztet vetett, ahogy illik, fölvetett a földről egy követ, s odatette a kereszt alá. Aztán újra keresztet vetett, s folytatta az útját.

A kereszt pedig egyedül maradt a tisztás tetejében, fehéren, egyenesen. Őszi pókhálók úsztak át fölötte, s ő csak állt komor magányossággal, s meztelen fáján messzire mutatta a fekete írás, hogy lássák az erdők, s tudják meg a hegyek.

14.

KÉSŐN kelt a nap, s korán lement, de ősz volt azért még mindig. Hosszú ősz ígérkezett. A tisztások fűvét lilán lepte a sok-sok kikerics, s néha, déltájt kiült a harkály a fák tetejére és kurjantozott. De üresen szállt a hangja. Válasz se jött. Halott volt már az erdő.

A leány ott az Urszu torkában megérezte a magányt, ahogy az Istenszékéről alálógt a völgybe, mint egy halott emberi kéz. Csak ült a padkán, s nézte a bárányokat meg a kecskéket, ahogy a rövid őszi gyepet rágták, lábánál hevert Csobán, a kutya s odébb az őz. Egy-egy tyúk kotyogott a bükkök alatt néha, mikor gilisztát lelt az avar alatt. De csönd volt egyébként ilyenkor, mélységes, fekete csönd. Még a patak is, ahogy zúgott, még az is csak csönd volt.

Nézte az Ursu üvereit, s túl rajtok szinte látta az Ulmut is, akárha ott lett volna, ásító üresen, dideregve az elhagyatottságtól. Néha megkönnyesedett a szeme, ahogy ottan ült, olyan egyedül volt.

Márton se jött többet, Sánta Márton. Jószup se, a viaszképű. Senki se jött. Olykor, ha lement valamiért a faluba, hallotta, hogy összesúgnak a háta mögött, érezte tarkójába szúrni a nézéseket, s ezért igyekezett ritkán lemenni.

Aztán egyszer azt hallotta, hogy Jószupot kórházba vitték. Kést ütöttek beléje a kocsmasztal mellett, s a kés a Márton kezében volt.

- Miattad vesztek össze - mondotta Szórfülű, aki a dologról mesélt, és szemrehányólag nézett rá -, pedig igazi két jó barát volt, mégis miattad vesztek össze, hiába. Hallottam, itt voltam, hát tudom.

Attól kezdve még ritkábban járt le a faluba.

Egyszer aztán, mikor már három napja nem volt egy szem málélisztje sem, s mégis le kellett mennie, a boltban összetalálkozott Nátuval. Már messziről tudta, hogy ott van, mert a korcsma kerítéséhez kötve ott állt a ló s mellette a kutya. Kipirult arccal nyitott be az ajtón.

- Adjon Isten, Nátu!

- Adjon Isten, leány - nézett rá csudálkozva a legény -, mit keresel itt?

- Málélisztért jöttem - felelte, és nevetett.

Nátu a pultnak támaszkodott, két nagy csíkos átalvető volt előtte, és Szórfülű éppen dugdosta belé a holmit.

- Van pénzed? - kérdezte a legény.

- Persze, hogy van! - felelte büszkén, és kibogozta a kendőt.

- Honnan van, te?

- Ezt még a bárótól kaptam, tudja.

- S ha elfogy?

- Addigra jön a hó, s lehet csapdázni újra!

A legény összeszedte a holmit, az átalvetőket kivitte a lóra, aztán elbúcsúzott.

- Na, Isten áldjon, kislány!

- Mikor jössz újra?

- Minden csütörtökön. Ratosnyán nincsen bolt, tudod. A leányka elgondolkozott.

- Csütörtök? Az mikor van?

- Mához egy hétre - nevetett a legény.

- Hét nap van addig?

- Annyi.

A leány bólintott. Aztán Nátu eloldotta a lovat, pattintott a kutyának s ment.

Hazaérve elővette a kést, és hét kis pálcikát faragott, úgy, ahogy azt a szénégető csinálta annak idején. A pálcikákat fölterítette a polcra, s minden reggel elégetett egyet. Amikor az utolsó is elégett, újra lement a faluba. Nátu még nem volt ott. Megvette a málélisztet, aztán leült a fal melletti lócára.

- Kell még valami? - nézett rá Szórfülű a polc mögül.

- Nem kell - rázta meg a fejét.

- Hát.

- Várok.

Egy idő múlva meghallotta a lovat jönni odakint. Eléjük ment. Segített levenni az átalvetőket is.

- Hát itt vagy? - kérdezte a legény, és nevetett.

Nevetett a leányka is, aztán elmondta, hogy mit csinál Csobán, a kutya és a kicsi őz és a többi állatok mind. Még a juharfáról is beszélt, s arról, hogy medvét látott a napokban átváltani a Bisztrán. Végül elővett kendője mögül egy kis összefogdosott kikerics-csokorkát, és odanyújtotta a legénynek.

- Ez is van még - mondta ügyetlenül, és elpirult.

A legény nevetett, és a kalapja mellé tűzte a csokrot. Egy öregasszony csoszogott el az úton a bolt előtt, és megcsóválta a fejét. Aztán bementek a boltba, Nátu vásárolt, föltette a holmit a lócára, váltottak még néhány szót, aztán elváltak. S a leány fönt az Urszuban újra faragott este hét kis fapálcikát.

Egy este aztán beborult az ég, hideg északi szél süvített a fák közt, s apró fagyott szemekben szitálni kezdett a dara. Reggelre fehéren gyűlt meg a fű között, s a föld kopogott.

Azon a napon, úgy déltájban, megérkezett Mitru. A leány fát fűrészelt a ház mögött, s csak hallotta, hogy ugat a kutya. Mire előjött, Mitru már ott is állt az ajtóban.

- Mi a fene, kutyád is van? - kérdezte morogva, s rúgott a lábával a kutya felé. Az még jobban ugatott ettől.

- Csobán, nye! Kuss! - szólt rá a leány.

- A bárányokért jöttem - mondotta Mitru, és rántott egyet puskája szíján.

A leányka szemei kerekre nyíltak.

- Miféle bárányokért?

- Ami jár a legeltetésért - felelte Mitru -, két bárány. A leány csak állt, és nézett.

- Két bárány...?

A bárányok s a kecskék ott legeltek a ház fölött. Mitru már meglátta őket.

- Elég olcsón engedtelek - mondta, s megindult a bárányok felé. A kutya újra ugatni kezdett.

A leányka egyetlen ugrással előtte termett, s elállta az útját. Arca piros volt a haragtól, szemei szikráztak.

- Nem adom a bárányokat! Hallja?! Nem adom! Mitru arca inkább csodálkozó volt, mint bosszús.

- Nem adod...? - kérdezte -, hátha elviszem az összesét, s téged is kikergetlek ebből a házból, mi? Ki engedte meg, hogy ide költözzetek? Mi?

A leányka csak állt kivörösödve, s szemébe könnyek szöktek.

- Taté küldte a bárányokat, s én nem adom! Mitru elkezdett röhögni. Durván, gonoszul.

- A vén gyilkos, azt mondd? Az nem küld semmit, ne félj! Jó helyen van az! Onnan nem küldenek bárányokat! Ki mondta neked, hogy ő küldte?

A leányka döbbenve állt Mitru előtt.

- Ki? Az a bőrkabátos, az a városi! Ő járt Taténál, maga!

- Járt a fenét - nevetett Mitru -, a vásáron járt csak, te buta! S a pénzen, amit adtál neki, vette meg a kecskéket s a bárányokat! Érted? S miből volt az a pénz? Mi? Nyestbőrökből, ugye? S ki engedte meg neked, hogy csapdazzál? Mi? Elvehetnem az összes állatot tőled, ha akarnám! Nézz csak oda! Még neked jár a szád?

De ezt már nem hallotta Nuca. Csak azt hallotta, hogy nem Taté küldte a kecskéket meg a bárányokat. Csak azt hallotta, hogy a bőrkabátos, városi ember nem volt ott Taténál, nem adta át neki a pénzt, nem mondta el az üzenetet. S amiket Tatéről mesélt, az mind hazugság volt. Taté üzenete is hazugság volt. Az, hogy megdicsérte, az is. Minden, minden hazugság volt.

Csak állt ott, és egyszerre nagyon sápadt lett. Reszketni kezdett. Odament a karámhoz, nekidőlt az oszlopnak, és fölnézett az Istenszékére. Köd volt odafönt, köd és felhő. Szürke, szürke. Mint a hazugság.

- Kiválasztom őket - mondotta Mitru, és rántott egyet újra a puskaszíjon.

- Vigye el mind - felelte halkán a gyermek. - Mind vigye el őket. Egy se kell.

A plájasz ránézett a kalapja alól, aztán megindult a bárányok felé. Megfogott kettőt, madzagot kötött a lábukra.

- Ezt a kettőt viszem - kiáltott oda a leánykának.

- Mind vigye, mind.

Mitru megindult a két báránnyal lefele. Rángatta őket a madzagnál fogva. A kutya ugatott.

- Hívd vissza a kutyát, te! Mert lelövöm! A leányka ellökte magát a karámoszloptól.

- Mind vigye el őket! Hallja?! Mind, mind! Egy se maradjon! Egy se kell! Egy se!

Azzal befutott a házba, becsapta az ajtót, és zokogva a fekhelyre roskadt.

Sokáig hevert ott. Könnyei vizesre áztatták a bunda gyapját. Később felkelt s kiment. De már nem az a Nuca volt, aki reggel. Egy másik. Egy sápadt arcú, nagy szemű leány. Kissé

mintha megnyúlt volna a dereka is. Szótlanul hordott be vizet, fát. Felszította a tüzet. A kecskék és bárányok ott legeltek még mindig, ahol azelőtt. De csak négy bárány volt.

Aztán havazni kezdett később. Bejött a kutya, s a kecskék meg a bárányok behúzódtak a föld alá. Szénát dobott eléjük, s elrekesztette a tyúkokat is. Aztán az őz is megjött, s ráfeküdt a bundára. Odaült melléje, átölelte a nyakát, és úgy ült ott szótlanul, amíg megjött az este, s a havazás elnyomta odakint a világot.

Azon a csütörtökön nem ment le a faluba. De másnap mégis megfaragta a pálcikákat, s reggelenként elégetett egyet. Hó volt már odakint, bokáig érő. Estéknként a szarvastehenek lejöttek az égerekre.

Mikor ezek a pálcikák is elfogytak, mégis csak elindult. Négy napja nem evett puliszkát, s a tyúkoknak sem volt mit szórjon.

- Sovány lettél, leányka - nézett rá Nátu a korcsma előtt -, s múlt héten hiába vártalak!

- Nem voltam lent - felelte halkán.

Aztán elmondta a dolgot, Mitruval. S hogy nem Taté küldte az állatokat, s nem is üzent semmit, hazugság volt az egész, hazugság. Szürke, szomorú hangon mondotta el. A legény hallgatta.

- Így van, biza így - sóhajtott azután, majd fölvetette a fejét.

- S elvitt Mitru két bárányt, azt mondod?

- El.

- A legeltetésért?

- Azért.

- Fene a gazemberjét!

Nem sokáig beszélgettek, mert kint hideg volt, s az ivó tele emberrel. De éjszaka, már régen sötét volt, egyszerre csak ugatni kezdett Csobán, a kutya. Lármázva ugatott. A leány felszökött a bunda alól, kézbe kapta a hosszúnyelű baltát, s kilesett az ajtón. A csillagos éjszakában valaki jött fölfelé az ösvényen, s két állatot terelt maga előtt.

- Csobán, nye! - szólt rá a kutyára.

Az elhallgatott. A csöndben hallani lehetett a bocskorok csikorgását odakint. Az ember egyenesen a karámhoz terelte az állatokat. Kinyitotta a kaput, beeresztette őket a többi közé, s újra bezárta. A leány nézte az ajtóból, és fázott.

- Te vagy az, Nátu?

- Én.

A legény az ajtóhoz jött.

- Gyere be! Hideg van.

Felszította a tüzet. A legény leült a padkára, és hallgatva a lángokba bámult.

- Visszahoztam őket - szólalt meg egy idő múlva rekedten.

- S Mitru...?

A legény kurtán felnevetett.

- Nem jön többet értük, ne félj.

Aggodalom csillogott a lány szemében, de nem kérdezett semmit. Csak állt, és néha roszét tett a tűzre. Egy idő múlva felállt a legény, és nyújtózott.

- Itt maradok reggelig - mondta -, nem érdemes gyalogolni éjszaka.

Körülnézett, és meglátta a polc alatt a fekhelyet.

- Az a Tátéé - jegyezte meg sietve a leány.

- S te hol alszol?

A tűzhely mögé mutatott.

- Elférünk együtt is - mondotta a legény, és leült a bundára. Kioldotta a bocskorait, nadrágszíját is megeresztette, s lehevert.

- Van hely neked is - mondta később, hogy a leány még mindig a tűznél állt.

Lassan kereste elő az égetuskókat, lassan és körülményesen végzett a tűzzel, mintha valami láthatatlan béklyó szorította volna. Végül mégis elkészült vele, s nem volt tennivaló több. Tanácstalanul állt a fekhely előtt.

- Gyere már, megfázol pendelyben - szólt rá türelmetlenül a legény.

Szó nélkül bújt a bunda alá. Karja hozzáért a legényhez és ettől megdidergett.

- Fázol?

- Nem.

- Reszketsz.

- Nem tudom.

-De igen. Vacognak a fogaid, hallom.

- Olyan furcsa.

- Micsoda?

- Így. Veled együtt.

A legény halkán elnevette magát.

- Gyermek. Mit tudsz te arról?! Aztán később.

- Milyen forró a tested! Beteg vagy? S hogy a lány nem felelt:

- Aludjunk hát.

És néhány másodperc múlva már mély, egészséges szuszogással aludt is.

A leány ébren volt. Hallgatta az egyenletes, erős férfiszuszogást, és valami furcsa, valami ijesztően szép érzése volt. Érezte, hogy tüzel a bőre a pendely alatt, forróság és fázás bizsergette, olykor a fogai is összekoccantak. Minden kis mozdulatnál újra hozzáért az alvóhoz, és ez valami borzongatóan szép és ijesztő érzés volt megint. Nem tudott elaludni. Nyitott szemmel nézte a mennyezet gerendáin a tűz játékát, ahogy egyre halványult a lángok fénye, míg végre lezárt a sötétség mindent. Valahol egér kaparászott. Aztán egy szarvastehén böffent valamelyik üverben, fent. És csak a csönd volt és az a furcsa, didergető forróság a testében. És mellette az alvó férfi.

Nagyon lassan telt az éjszaka. Hiába hunyta le a szemeit, nem jött az alvás. Ijesztő és különös érzések kínozták. Később egyre hidegebb lett. Sok-sok idő múlva óvatosan felkelt, és felszította a tüzet. Pattogva kaptak bele a lángok a fenyőrőzsébe, egyszerre megtöltötték a házat ideges, táncoló fénnel.

A legény ott a fekhelyen felriadt. Felült.

- Mi az? Reggel van?

A leány ott ült szorosan a tűz mellett, és vacogott.

- Nem tudom - mondotta halkán -, nem hiszem.

És egy sötét foltra bámult a pendelyén.

Nátu álmosan tápászkodott föl. Nyújtózott, felszíjazta a bocskorait, aztán az ajtóhoz ment, és kinézett.

- Mindjárt virrad - mondta -, reggeli etetésnél ott lehetek. A leány még mindig a tűznél ült, és a foltra bámult.

- Mi van veled?

Odament hozzá, és a szemébe nézett. Riadt tanácstalanság tükröződött bennük.

- Mi az? Beteg vagy?

- Nem tudom - felelte, és összekoccantak a fogai -, olyan furcsa... Igyekezett elrejtetni a foltot, de a legény meglátta.

- Mi az ott?

- Vér - mondta, és elcsuklott a hangja a didergéstől. Lázás szemei ijedten és segélykérően néztek.

A legény egy pillanatig reá bámult, aztán megkérdezte.

- Hány éves vagy igazában?

- Tizennégy.

Nátu fejébe nyomta a sapkáját.

- Feküdj le - mondotta -, és takarózz be jól. Elmúlik.

- Nem, mi ez...?

- Most lettél nagyleány. Na, Isten áldjon.

Azzal már ment is. Lassan betette maga mögött az ajtót, s még egy darabig hallatszottak a léptei odakint a fagyon, aztán elhaltak azok is. A leány ott ült a tűznél, kezét a szívére szorította, és a szíve vadul zakatolt. Kavarohtak benne a legény szavai, és a fogai dideregve koccantak össze tőlük.

Néhány napig gyöngye volt még, arca megnyúlt ezalatt, szemei megnöttek, és sötét karikák árnyékolták be. Érzett magában valamit, valami bizonytalan változást, de nem tudta, mi az, és félt tőle. Álmodozó volt, és erről-arról megfeledkezett. De csak néhány napig tartott az egész, aztán egyszerre vége lett, mintha rífújta volna a szél, mint ahogy odakint a felhőket elfújta. Ragyogva sziporkázott a téli nap, és a levegő pirosra csípte az arcát megint.

De valami, valami mégis megmaradt abból az éjszakából, ligészen mélyen valahol, egészen mélyen bent, valami megmaradt. Olyankor érezte, ha Nátura gondolt. Ha arra gondolt, hogy itt volt, itt feküdt mellette, hallotta a szuszogását, és néha hozzáért a karjával. Ha a nyárra gondolt, amikor együtt mentek az ösvényen. Valami visszatért ilyenkor, valami furcsa borzongás. Nem tudta, hogy mi az. De tudta, hogy már nem úgy van minden, mint nyáron volt. Nem olyan szép és egyszerű. Zavaros és bizonytalan. De szebb. Valahogy mégis szebb.

Nem tudta, miért, i's nem tudta, mi ez. De érezte, hogy szép, ha reá gondol, s ha fogynak a polcon a pálcák.

Azon a napon - negyedik pálca égett el reggel a tűzön - úgy dél felé lövés dörrent a ház fölött. A Macskakő felől jött a lövés, és nem lehetett messze, mert még a zúzvara is hullott a fákról a hang nyomán. A leány a fát rendezte éppen, s fölkapta a fejét. Valami rossz volt abban, valami gonosz volt a lövésben. A hangjában, valahogy. Szívdobogása lett tőle. Érezte, hogy valami történt.

Alig telt el néhány másodperc, és csaholás verte föl a csöndet. Éles, kegyetlen csaholás. Csobán előfutott a ház elejéből, s ugatni kezdett ő is. Ott volt a csaholás nem messze, a fák között, és közeledett.

Aztán látni lehetett a szálásban egy keskeny kis szürke árnyékot, egy gyámoltalan kis árnyékot, ahogy közeledett. Ügyetlen kis szökésekkel, esetlen-lassan. S mindjárt utána egy nagy, sötét árnyék szaladt, és ez az árnyék csaholt.

Nem tudta még, hogy mi az, de önkéntelenül felkapta a hosszú nyelű baltát, és magához szorította. A szíve vert zakatolva. Csobán kihegyesedett fülekkel nézett a fák közé, s már nem ugatott.

Aztán az első árnyék, az a kis szürke, gyámoltalan, elérte a tisztás szélét, és egy esetlen szökéssel kiugrott a fák közül. Egy őz volt. Megismerte. Az őz volt. Tántorogva megállt a hóban, és a ház felé nézett. A leányra nézett. És fölsírt, panaszosan. De akkor már ott volt mögötte a másik. A nagy, sötét. Egy vadászkutya. Öles ugrásokkal vetette magát az őzre. Az szökött még egyet, rövid, beteges kis ugrás volt, egy éles, átható, segélykérő kiáltás hallatszott, szívbe tépő halálkiáltás, aztán már csak egy nagy, hörgő gomolyag túrta a havat a tisztás szélében.

Csobán felüvöltött. Ez a hang feloldotta a rémület dermedését. A leány előreszökött a hóban, és meglengette a hosszú nyelű baltát.

- Nye! Ciba nye! Csobán! Ne hagyd, Csobán! Nye! Élesen sikoltott a hangja, ahogy futott. Vakon rohant, eszeveszetten. Mire odaért, már elterülve feküdt az őz. Vonagló testét véresen marcangolta a nagy, barna kutya.

Már nem kiáltott rá, csak odaugrott melléje. Csobán borzolt szőrrel ugatott. Az idegen kutya eleresztette az őzet, és halk morgással viczorította a fogait. Aztán a balta lesújtott, éppen a fejére. Egyszer. Kétszer. Háromszor. A szétloccsant fejből fekete-pirosán ömlött a vér, és az őz vérével összevegyült a hóban. A nagy, barna kutya elnyúlt mozdulatlanul. Csak az izmai remegtek még, csak a lábával rúgott egyet-kettőt. Csobán borzoltam ugrott hozzája, és megszagolta.

A leány ledobta a baltát, és leguggolt az őz mellé. Még élt egy kicsit. Alig-alig megemelte a fejét, s ránézett a lányra. Nagy, szomorú szemekkel nézett rá. Mintha mondani akart volna valamit. Aztán a szemek megzavarodtak, elszakadtak tőle, s felbámultak a fákra, az égre; a fej zökkenve elbillent a hóban. Ölébe vitte, de már nem néztek rá többé a szemek. Sehova se néztek már. Pislogtak még néhányat, s két nagy, nehéz könnycsepp hullott ki belőlük. Aztán megtört a fényük, homály borult rájuk, mint a lakatlan ház ablakaira.

A lány ült a véres hóban, ölében a halott őz fejével, s nem sírt, csak bámult maga elé. Aztán léptek hallatszottak, Csobán ugatni kezdett, s a fák közül emberek jöttek elő. Ketten voltak. Aki elől szaladt, Mitru volt.

- Híj, Istenit a fejednek! - ordította -, tessék jönni, mérnök úr! Tessék jönni gyorsan! Oda a drága kutya! Hij, Istene ne legyen!

Egy sovány képű, sápadt úriember jött. Kiabált valamit ő is, de Csobán ugatott, mintha megveszett volna.

- Lódd le azt a dögöt! - kiáltott oda Mitrunak.

Mitru levette válláról a puskát.

Vad dühvei szökött föl a leány a hóból. Felkapta a baltát, két kézre kapta.

- Ne bántsa! Gyilkos!

Csobán borzolt szőrrel hátrált. Mitru emelte a puskát.

- Ne bántsa! - ugrott eléje a lány, és feje fölé emelte a baltát.

- Bolond vagy? - nézett rá Mitru, és leengedte a fegyvert.

- Lőjed! - ordította a mérnök, és ő is lekapta válláról a puskát -, nem elég, hogy megölted a drága kutyámat, még fenyegetni is mersz?!

Vállához kapta a puskát, és a lövés eldördült. Csobán élesen felvonyított hátul. Füst és puskaporszag töltötte meg a levegőt. De már akkor ott állt a leány a mérnök előtt, fölemelt baltával.

- Gyilkos - sziszegte a fogai között, és ütéshez feszült. Ekkor valaki elkapta hátulról a karját, és rettenetes erővel hátracsavarta. A balta kiesett a kezéből. Ütést érzett a mellén, és hemperegve hanyatt esett a hóban. Néhány pillanatig nem jutott lélegzethez. Színes karikák táncoltak a szeméi előtt, semmit sem látott, csak valami vörös ködöt, és a fülében mintha kalapáccsal döngettek volna.

Aztán egy idő múlva kitisztult újra minden. Megismerte a fákat, a tisztást, a halott őzet a hóban s a nagy, mozdulatlan barna kutyát. És a mérnök hangját, ahogy ordított.

- Ki engedte meg, hogy ide költözzenek?! Ki adott engedélyt, hogy állatot tartsanak az erdőben?! Minden állatot összeszedni, Mitru, és behajtani! Majd megtanítom én ezt a csűrhet rendre!

Tolonházba vitetem ezt a kis ringyót, s a házat fölgyújtjuk! Majd adok én nekik baltát, gyilkos pokolfajzatai!

Rikácsolva ordított a mérnök, és Mitru éppen terelte ki a karambol az állatokat. A kecskék mekegtek.

- Holnap a csendőroket küldöm érted! - rikácsolta habzó szájjal a mérnök, és öklével megfenyegette a hóba roskadt leányt. Aztán elmentek. Elöl nagy, haragos léptekkel a sovány mérnök, hátul Mitru az állatokkal. Egy hosszú karóval verte őket, ha nem akartak menni. Egy perc, s már elnyelte őket az erdő alatt. Csak ült a hóban. A feje zúgott, a karja fájt. Sokáig ült ott mozdulatlanul. Érezte a hó hidegét szétáramlani lassan a testében.

Aztán felállt. De már hideg volt ő maga is, hideg, kopogó hideg belül, akár a jég. Bement a házba, kihozta az ásót. Gödröt ásott a szélső fák alatt. Nehezen ment, kemény volt a föld. S a karja is sajgott kegyetlenül. De lassan megnőtt így is a gödör. Letört néhány fenyőgallyat, s kibélelte vele puhára. Aztán odavonszolta a halott őzet, s belefektette szépen a fenyőgallyas gödörbe. Eligazította a fejét, aztán újra fenyőágakat hozott, s betakarta szelíden, ügyelettel. Állt így, és nézte egy darabig. Aztán öregesen sóhajtott, s reálapátolta a földet. Eligazgatta ügyesen, megveregette az ásó lapjával a hantot. Majd előkereste a hóból a baltát, s száraz bükkfából durva keresztet ácsolt, amilyeneket a templomkertben látott. Felszúrta a hant tetejébe. Aztán csak állt előtte, s nézte. Már lefele haladt a nap, s az árnyékok hosszúra elnyúltak a kicsi sír felett.

Egyszerre valami halk nyüszkölést hallott. Fölkapta a fejét. Eszébe jutott Csobán, a kutya. Körülnézett. A kutya ott gunnyasztott a ház ajtajában. Olyan volt csak, mint egy kis, fekete foltos hógubanc. Halkan nyöszörgött.

Odament hozzá. A küszöbön véres volt a hó. A véres hóban ott güzsörödött a kutya, reszketett, és összekoccanó fogakkal nyalta a lábát. Nagy, csúnya seb volt a bal első lábán, egészen fönt. A lapockája alatt csak a véres bőr tartotta össze a húst s a csontot. Egyetlen seb volt a mellkasa is. Kilátszott a rácsapzódott szőr alól egy borda meztelen vége.

Szénát vitt be a házba, s megágyazott vele a kutyának a tűzhely tövében. Aztán ügyelve ölbe vette az állatot s bevitte. Nem is nyöszörgött, csak néhányszor megnyalta forró nyelvvel az arcát.

Tüzet tett. Vizet forralt. Minden mozdulata kimért volt és hideg. Tervszerű és kiszámított. Puliszkát főzött, amennyi belefért az üstbe. Hideg, nagy téli csönd volt. A kutya halk nyöszörgéssel nyalta sebet a széna között.

Mikor elkészült a puliszka, kettőbe osztotta. Egyik felét kendőbe takarta, s beletette a szép piros tarisznyába. Másik felét betette a nagy plémtálba, ráöntötte a maradék kecsketejet, s odatette a kutya ágya mellé. A kutya fölnézett rá, de nem nyúlt az ételhez.

- Majd megeszed még - mondotta a kutyának. Aztán egy másik tálba vizet öntött, s odatette azt is a kutya mellé. Majd még fát hordott be, megrakta a tüzet bükk- és égerrönkökkel, meleg rongyokba csavarta a lábát, fölszíjazta reá az új bocskort, magára vette a birkabőrös ködmönt, nyakába akasztotta a piros ta-risznyácskát, kezébe vette a hosszú nyelvű baltát, s elindult.

Az ajtót gondosan betette, és seprűt támasztott kívül, ahogy illik. Aztán vissza se nézett, csak ment az ösvényen lefele. Sötét volt már, ködös, téli sötétség. Magosán fent néhány csillag küzdött a köddel. Az ösvény csillogott, ahogy ment. Semmi se mozdult. Csak lent valahol vonyított egy kutya, talán farkasszagot érzett.

A falu utcáján néhány ember jött szembe. Megnézték, megismerték, s csodálkozva bámultak utána. A korcsmából egy tucat pálinkaszagú fadöntőmunkás jött ki nagy zajjal. Trágár szavakat kiabáltak feléje, és röhögtek. Magához szorította a baltát, és ment. A korcsma előtt eltért jobbra, amerre a völgyi út lefele vezet.

Hamarosan kiért a faluból, és akkor már nem találkozott többé senkivel. Csak a Maros zúgott, s a hólepte hegyek állottak két oldalon. Néha egy-egy bagoly libegett át puha szárnyakon az út felett. A sötétség árnyakat mozgatott az erdő fái közt. Farkassá nőttek a tüskök, medvét játszottak a bokrok. Később aztán feljött a hold.

Disznajón is túl beérte árva csilingelőssel egy egylovas szánkó. Az ember lépésre fogta a lovat.

- Hova mégy, te asszony?

Nuca halkan felnevetett. Először azon a napon.

- Nem asszony vagyok, hanem leány.

- Hó - mondotta az ember, és megállította a lovat, aztán hátrafordult.

- Hová mégy ilyen késő éjszaka, te leány?

- A báróhoz.

- Miféle báróhoz? - csudálkozott az ember.

- Hát a báróhoz, na. Akié az erdő.

- A vécsi bárót mondod?

- Azt, azt.

Az ember kémlelve hajolt közelebb, hogy meglássa a leány arcát a gyér holdvilágnál.

- Aztán éccaka?

- Micsináljak?

- Na, gyere, ülj fel - mondotta az ember. - Felfalusi vagyok, s elvihetlek Vécsig. Nem jó ilyenkor egyedül az úton.

A leány felkapaszkodott az ember mellé a szánba.

- Nesze a bunda, tedd magadra.

- Meleg van.

- Ha jársz, igen. De ha ülsz, nem.

Aztán kézbe vette a gyeplőt, s a ló csengettyűje megszólalt megint. Kocogva mentek. Halkan sercegett a fatalpú szán a havon. A Maros fölött furcsa alakú párák lebegtek, s a telehold fénye csillogva porlott szét a surranó vízen.

- Aztán mi dolgod a báróval? - kérdezte egy idő múlva az ember.

A leány elmondotta a mérnököt, az őzet, mindent. S hogy az állatokat elvitték. Még azt is, hogy Csobán, a kutya betegen maradt otthon. Az ember hallgatta, hallgatta. Néha sóhajtott, máskor megcsóválta a fejét.

- Hej, biza így van ez, így. Apád nincsen?

- Bezárták.

- Anyád?

- Egyedül vagyok.

- Egészen egyedül?

- Egyedül.

Az ember megnógatta a lovat. Holtmaros felől szél csapott át a völgyön. Kutyavonyítást hozott.

- Járnak a farkasok - mondotta az ember, és a kutyavonyítás felé bökött az ostorral. A holtmarosi réten árnyak mozogtak a holdvilág ködében. De lehet, hogy csak rekettyebokrok voltak.

- Bizony, a bárót nem hiszem, hogy otthon leljed - mondotta később az ember.

- Miért? - ijedt meg a leány.

- Télen városon tanyázik. Kolozsváron, Budapesten, mit tudom én.

A leányvár alatt nyúl futott keresztül az úton.

- Rossz jel - csóválta meg az ember a fejét, és sóhajtott megint.

- Utánamegyek a városba is! - vetette oda dacosan a leány. Az ember csak sóhajtott.

Később, a vécsi erdő alatt mondotta még:

- A szegény ember esztendőre való nyomorúságát meghallgatni csak egy perc az uraknak. S még azt is sajnálják. Gyű te!

Feketén aludt már Vécs falu. Egyetlen fény sem égett. A holdvilágban nyúlt tornyokkal magasodott fönt a vár, és hallgatott sötéten. Az ember behajtott a faluba. Ijedten csilingelt a ló nyakán az árva csöngettyű a néma utcán.

- Leszállok akkor - mondotta a leány -, s köszönöm, hogy elhozott.

- Várj. Itt lakik a sógorom. Elhálhatsz náluk éjszakára. Hova mennél most.

Egy kapu előtt megálltak. Az ember leszállt, s megdöngette a palánkot. Egy kutya mérgesen felugatott bent. Aztán egy idő múlva fény gyúlt az ablak mögött. Majd hallani lehetett az ajtó reteszét.

- Ki jár itt? - dörmögte bosszúsan egy hang.

- Én vagyok, sógor - felelte az ember -, nyisd ki a kaput! Valaki ingben és gályában átszaladt az udvaron. A kapu csikorogva megnyílt.

- Baj van? - kérdezte ijedt suttogással egy bajuszos ember.

- Egy leányt hoztam - mondta a szánkós -, ereszd be éjszakára. A báróhoz megy, panaszra. Elég baja van szegénynek. Na, jó éjszakát adjon az Isten.

Aztán a ló nyakán újra csilingelni kezdett a csöngettyű.

- Gyere be - mondotta az ember.

Bent letettek egy dunyhát a kemence mellé s pokrócot rá. Aztán el kellett mesélje még egyszer a dolgot a mérnökkel. Az ember hallgatott. Az asszony is az ágyból.

- Szerencséd van - mondotta, amikor végére ért -, tegnap jöttem meg a bárók éppén egyhetes vadászatra. Sok mindenféle urakkal. Ebben az egyben szerencséd van. De egyébben, nem hiszem.

Sóhajtottak, s elfújták a mécsest. Reggel, alig virradt, talpon volt a leány.

- Köszönöm a szállást. Isten fizesse meg.

Hóna alá vette a baltát, s elindult föl a várhoz. Csikorgó, szép reggel volt. Mire a várkert kapujához ért, éppen kelt a nap. Egy ember jött lefele a kocsúton, puskával a vállán.

- Hé - mondotta -, a hajtók a tisztalak előtt gyülekeznek! De lányokat nem veszünk föl különben se.

- Én a báróhoz megyek - felelte Nuca elszántan. A puskás csodálkozva nézett a baltás leányra.

- Honnan jössz, te?

- Az Urszutól.

-Hát az hol van?

- Fent - mondotta a leány, s kezével bizonytalanul mutatott kelet felé -, fent a hegyekben, tudja.

-Na, csak eridj!

Lassan ment fölfele a kanyargós kocsúton. Fönt az istállóknál nagy sürgölődésben voltak a kocsisok. Ott álltak sorjában a szánok, fényesre tisztítva bundákat, pokrócokat helyeztek el bennük cifra ruhás udvari emberek. A leány báméskodva nézegette őket.

- Mit keresel itt, te? - szólította meg egy nagybajuszos.

- A báróval van dolgom - felelte röviden. A kocsisok nevetni kezdtek.

- Netene! Akkor eridj a belső udvarra!

Továbbment. Hidas kapuhoz ért, melyet kétoldalt két nagy kőoroszlán őrzött. Megcsodálta a kőoroszlánokat, megcsodálta a vár magos falait, a tornyokat, a címeres kaput, a piros-fehér csíkos ablaktáblákat s a zászlót fent a tornyon.

Egy úriemberféle jött ki a kapun.

- Merre van a báró? - kérdezte a leány. A zsinóros ruhájú ember ránézett.

- Mi akarsz?

- Beszédem van a báróval.

- Eridj be, s várj!

Már ment is tovább, de Nuca utána szólott.

- Álljon már meg!

- Mi az?

- Azt mondja meg, miféle állatok ezek? - s a kőoroszlánokra mutatott.

A zsinóros elnevette magát.

- Oroszlánok, te.

- S mire valók?

- Hogy őrizzék a kaput - nevetett az ember. A leány elbiggyesztette a száját.

- Ezek? Sze kőből vannak. Nincs a bárónak egy kutyája, amit ide köthessen?

Az ember nevetett és elment. A belső zárt udvaron csak úgy szalagáltak ide-oda mindenféle népek. Fel a kőlépcsőkön, le a kőlépcsőkön, tálakat, edényeket hordtak, kulcsokkal zörögtek, kiabáltak. A leány megállt, és nézte a sokféle embert.

- Hol van a báró? - kérdezett meg végül is egy arra szaladót.

- Még nem kelt föl, te bolond, mit gondolsz!? - mordult rá az, és továbbszaladt.

- Várj egy kicsit, nem lesz semmi bajod - lökte oda egy másik.

És Nuca várt. Nekitámasztotta a hátát a falnak, szembe a nappal, elővette a tarisznyából a puliszkát, és lassan eddegélni kezdett. Később nagy tálakon mindenféle ételeket vittek föl a lépcsőn fehér kesztyűs, cifra ruhás emberek. Aztán sok idő múlva egy fekete ruhás asszony jelent meg a lépcső tetején, és pattogó hangon parancsokat osztott.

- A báróné - súgta ijedten valaki.

Nuca eltette a maradék puliszkát, megtörülte a száját, hóna alá szorította a hosszú nyelű baltát, és megindult a lépcső felé. Fölment a széles kőlépcsőn, egyenesen a fekete ruhás asszonyhoz, s megállt előtte. Az még mindig osztogatta a parancsokat odafönt. Inasok, kocsisok, szakácsok, komornak, kukták s mindenféle hivatalbeli népek némán álltak lent, és hallgatták. Néhányan meglátták a baltás leányt fölmenni a lépcsőn, s elképedve mordultak reá.

- Mit akarsz itt? Bolond vagy? Hova mégy?

De Nuca csak ment. Megállt a lépcső tetejében az asszony előtt, és várt. Az egy idő múlva abbahagyta a parancsolást, és csudálkozva nézett a baltás leányra.

- Hát te ki vagy? - kérdezte szigorúan.

- Nuca vagyok, az Urszuból - felelte a leány.

- S mit akarsz itt?

-A báróval van dolgom.

Az idős, szigorú asszony szűrős szemekkel nézett végig rajta.

- Mi dolgod van?

- Igazság kell! - mondotta a leány, és fölvetette a fejét.

- Az bizony kell - felelte a szigorú asszony, és bólintott. Aztán rászólt egy fehér kesztyűs lézengőre -, hívd ki a bárót!

- Igenis, mindjárt - felelte az egy tállal a kezében.

- Ebben a minutumban! - ripakodott reá a báróné,

Az inas sietve letette a tálat a lépcső korlátjára, és elsirült.

- Ti pedig mit bámultok itt - riadt a báróné a lenti lézengők-re -, sohasem láttatok még leánykát? Végezzétek a dolgotokat!

Aztán újra a leányhoz fordult.

- A havasból vagy?

- Igen.

- Mért küldtek téged? Mért nem jött az apád, ha dolga van?

- Egyedül vagyok - felelte Nuca egyszerűen -, senki sem küldött. Senki sincs otthon, csak egy beteg kutya.

Akkor lépett ki a báró az ajtón. Vadászruha volt rajta. Őszülő szakálla fölött szelíden néztek a szemei.

- Ki keres engem?

- Ez a gyermek itt - mondotta a báróné. A báró ránézett a leánykára.

- Mintha már láttam volna valahol - mondta.

- Az Urszuban lakom. Abban a házban, tudja. Ősszel pénzt adott!

A báró elgondolkodva nézett maga elé.

- Az Urszuban, azt mondod? Abban a kerek házban?

- Igen, igen!

- Valami baj van?

S a leány elmondott mindent. Nem kereste és nem válogatta a szavakat. Elmondott mindent úgy, ahogy jött. Az őzzel, a kutyával, a mérnökkel, az állatokkal. A baltát is elmondotta, mindent. Hallgatta a báró, s hallgatta a báróné is. Lent néhány cseléd is hallgatta.

Aztán a báró megsimogatta a szakáilát, és elmosolyodott.

- S agyonverted volna a mérnökömet, mi? Te kis baltás!

- Én agyon aztán! - s kipirult az arca.

- Hehe - nevetgélt a báró -, apáddal mi van?

- Tudja maga - mondotta a leány, és elkomorodott.

- Persze, persze - ütögette a báró a homlokát -, tudtam, hogy elfelejtettem valamit. A jogtanácsosnak akartam szólni. Na, de éppen itten van. Elintézem velem most mindjárt, mielőtt újra elfelejteném, hogy nézzen utána apád ügyének. Na várj, szólok is neki most mindjárt. Jó, hogy eljöttél, nagyon jó.

Azzal sietve befordult az ajtón, s nem is jött többet vissza. A báróné elgondolkozva nézte a leányt.

- Így volt minden, ahogyan elmondottad?

-Így-

- Semmit nem hallgattál el?

- Mit hallgattam volna el?

És tiszta, kék szemeit csodálkozva emelte a fekete asszonyra. Az hosszasan, szigorúan nézett azokba a szemekbe. Aztán azt mondta.

- Tiszta szemed van. Nem hazudsz. Eredj a konyhába, s várd meg a többit.

Aztán az ácsorgókhoz szólt:

- Lássátok el a leánykát mindennel. Na eredj!

Bevitték a konyhába. Körülállták, mint valami csudát, s elmeséltették vele újra az egészet. Sopáncodott a sok cseléd, szörnyülködött.

- Jaj, hogy volt lelke! Jaj, micsoda gonoszság! Jól tetted, hogy ide jöttél, lelkem! Ilyenek ezek mind, felkapaszkodnak az uborkafára, s akkor azt hiszik, hogy ők az urak! Tehetnek, ami jólesik! Nem is tetszett nekem az a gögös mérnök soha! Így bánni egy szegény árvával!

És így. Majd újak jöttek, és azoknak is elmesélték, kiszínezve bőven. Aztán asztalhoz ültették, tányért tettek elébe, s telerakták a tányért mindenféle úri étellel. Egy fehér kesztyűs leány még bort is hozott egy pohárban. Mikor már nem tudott többet enni, a kövér szakácsné kendőbe kötött mindenféle ételt, s úgy adta oda.

- Vidd el, lelkem, magaddal. Istenem, Istenem, de nehéz sorod lehet egyedül a havasban!

Később benyitott egy apró, sárga szakállú, bekecses öregember.

- Melyik az a havasi leány? Te vagy az? Na gyere!

Aztán elindultak. Elöl a bekecses öreg, mögötte a leány. Kimentek a kapun, s befordultak az istállókhöz. Ott állt már befogva egy szán, két nagy sárga ló volt előtte, s a bakon egy szomorú, condragúnyás kocsis.

- Ül be - mondotta az öregember, s helyet csinált maga mellett -, húzd magadra a bundát, te!

Nuca beült a szánba. A baltát szépen letette a lába elé, betakarozott a birkabőrös bundával.

- Mehetünk, kulcsár úr? - kérdezte a szomorú arcú kocsis.

- Mehetünk, fiam.

S a szán elindult. Zörgő nem volt, némán siklott a szánkó lefele a várkert kanyargós útján. Az öregember ránézett a lányra.

- Hogy hívnak, lelkem?

- Nuca. S magát?

Az öreg elnevette magát.

- Ábrahám Rotter, ha tudni akarod.

- Isten tartsa meg!

Nagy léptekkel ügettek a lovak, szaporán siklott a szánkó. Hallgattak mind a hárman. A kocsis néha rászólt a lovakra.

Ragyogott a nap a behavazott erdőkön, könnyen és vidáman siklott a szán, a bunda alatt meleg volt. Cinkeraj rebtent a fákról, minden olyan könnyű volt valahogy és vidám. Csak az öreg hallgatott magába esve, legörbedt fejjel. Néha sóhajtott. Nehéz, szomorú sóhajtasok voltak ezek. A leány figyelte egy ideig, aztán megkérdezte.

- Valami baja van, bácsika?

Rotter Ábrahám ráemelte kis, világoskék szemeit a lányra. Tiszta, de szomorú szemei voltak.

- Elvesztettem a háborút, gyermek - mondta.

- Hol? Én megkeresem - ajánlkozott őszintén a leány. A szakállas öreg arc szomorúan elmosolyodott.

- Régen volt az, még negyvenkilencben. Ma már a nyomát sem leled meg.

A leány tűnődött a szavakon. Később megkérdezte.

- Mi az, amit elvesztett volt?

- A háború.

- Az mi volt?

- Amikor a szabadságért verekedtünk, tudod. Leányvár felé jártak. A behavazott mezőn varjúcsapat kapirgált étel után.

- Mi az a szabadság?

Az öreg elnézett a völgyön át, messze.

- Szabadság az, amikor azt teheted mindig, ami szép.

- S ezért verekedni kell?

- Ameddig él az ember, folyton.

Haladt a szán. Már látszott túl a párákon a Holtmaros. A leány hátradólt az ülésen, és szeme sarkából a szakállas, furcsa öreget figyelte. Az nézett maga elé, mintha csak látott volna valamit ott a bundatakarón, és olykor mélyet sóhajtott hozzá.

- S rossz az, hogy elveszett? - kérdezte a leány sajnálattal egy idő múlva.

- Nem -csóválta meg a fejét az öreg -, ma már nem az a rossz... Ma már csak az a rossz, hogy én, Ábrahám Rotter, elvesztettem a háborút. Mert én vesztettem el, érted? Nem az urak. Nem a grófok és bárók és ügyvédek. És nem is a parasztok. Én, egyedül, csak én. Ábrahám Rotter, kapitány a Bem hadseregében, elvesztettem a háborút. Egészen elvesztettem.

- Egészen?

- Egészen.

Egy útszéli fán nagy, szürke, dolmányos varjú ült, és károgott. Az öreg fölnézett a varjúra, és bólogatott.

- Én, Ábrahám Rotter elvesztettem a háborút. Érted? De hogy is értenéd?

Legyintett, aztán végigsimította sárgás szakállát, melyre deret rakott a lovak párája.

- Én, egyedül én. A báró báró maradt, a paraszt paraszt maradt, de Ábrahám Rotter nem kapitány többé, még csak nem is bujdosó kapitány, nem is fogoly kapitány, nem is üldözött kapitány. Egyszerűen nem kapitány. Nyugalmazott kulcsár a bárói udvarban. Ilyen az, amikor igazán elveszítünk egy háborút.

Bekecse zsebéből pipát húzott elő s dohányzacskót. Rátömött. Szikrát csiholt a bunda alatt, aztán pöfékelte a füstöt.

- Múlt évben itt járt egy osztrák gróf. Vadászni jött. Valamikor ott álltunk szemben Torda alatt. Ő kapitány a császárnál, én kapitány Bemnél. A báró hadnagy, alattam. Akkor ezt az osztrákot úgy megkergettük, hogy egyet futott a gyalui hegyekig. S most együtt ült a báróval az asztalnál. Ez hadnagy nálam, az kapitány túl. Az Gyaluig futott, ez elvesztette a háborút. S mégis látod: nem vesztette el. Mert ott ült egy asztalnál vele, és politizáltak. A báró ököllel ütötte az asztalt, amikor haragba jött, és szidta a császárt. Utána összekocantották a poharaikat. Vadászaton a parasztok gúnyolták a háta megett, mert tudták, hogy osztrák, s elnéztek fölötte. De amikor elutazott tőlünk, én ott álltam a kapuban. És amikor mellettem elment, borraivalót adott. Két forintot.

Beértek Disznajóba. Kuttyák szaladtak ugatva a szán mellett.

- Hát, ezért, látod - sóhajtott az öreg -, ezért vesztettem el én a háborút, egyedül csak én, más senki.

A leány nem sokat értett ebből a beszédből, de megérezte a szavak mögül a gyászt, és elszomorodott. Az utcán emberek nyüzsögtek, szánok állták el az utat. A piac feketén mozgott, mint egy roppant hangyaboly.

- Mi van itt? - ijedt meg a leány.

- Hetivásár - felelte az öreg, s előreszólt a kocsisnak -, állj be valahova oldalt!

A szán bekanyarodott a piac mögé, s egy kerítés alatt megállt. Az öreg kimászott a bunda alól.

- Egy kis dolgom van a kupecekkal - mondta - körülnézhetsz addig te is. Úgy egy óra múlva továbbmegyünk.

Azzal elmerült a tömegben. Rengeteg ember volt. Hangosak voltak, hadonásztak, lökdösték egymást. Marhák bögtek, disznók rőfögtek. A kocsis rádobta a bundatakarót a lovakra, s leállt beszélgetni valami emberekkel.

Nuca is kimászott a szánból. Először az embereket hallgatta, akik disznóra, marhára alkudoztak, aztán sátrakat látott meg a piacon, és feléjük húzódott. Csodálatos holmik voltak ezekben a sátrakban. Csillogó láncocskák, fényes karikák, színes pántlikák, kis tükrök és ezer mindenféle apróság. Kíváncsi szemmel nézegette a sok furcsa holmit. Egy másik sátorban kalácsot árultak. Egy harmadikban bocskort, egy negyedikben bőrös ködmönöket.

Az utolsó sátor mellett vénséges vén cigányasszony kuporgott egy zsúp szalmán. Néhány ember állt körülötte, többnyire asszonyok, és figyelték, hogy mit mond. A cigányasszony egy piros arcú legény kezét fogta, és a tenyerét nézte.

- Sok pénz áll a házhoz - hallotta a cigányasszony száraz, érdes hangját -, és egy szőke leány szeretettel a szívében. De egy barna ember bajt kovácsol, s mellette egy fekete asszony veszedelem. Ügyelni kell a vízre, mert a víz ellensége ennek a kéznek.

- A pénzről beszéljen, öreganyám - mondotta vigyorogva a legény.

- Sok pénz áll a házhoz - ismételte a cigányné, és háromszor maga elé köpött -, szerencsés kéz, szerencsés vásár. Phü, phü. Tíz krajcárt kérek.

A legény nevetett, odalökte a pénzt, és odébb ment. Egy idősebb asszony, selyemszínű fekete kendővel a fején, nyújtotta a tenyerét.

- Mondjon nekem is.

- Jaj, lellem, sok vidámság, pénz, gazdag öregség! Egy kis baj a tűz körül, de nem nagy baj. A gazdagság biztos!

Aztán még sokan nyújtották a tenyerüket, és mindegyiknek mondott valamit a cigányasszony. Pénzt, szerencsés vásárt, hosszú életet, mindent, amiről szívesen hallanak az emberek. Néha egy kis rosszat is, de csak egészen keveset, hogy annál hitelesebb legyen a jó.

Nuca csodálkozástól kimeredt szemmel hallgatta a jóslást, aztán egyszerre csak kitört belőle a nevetés. Az emberek reá néztek.

- Mit nevensz, te? - kérdezte egy asszony.

- Jaj, de bolondok, Istenem, de bolondok! - kacagott a leány -, hát honnan lehessen látni a kézből, hogy mi lesz ezután.

Néhányan szégyenkezve vele kacagtak, mások bosszúsan legyintettek, és odébb álltak. A cigányné haragosan szökött föl a zsúpról.

- Mit szólsz bele, te?! - kiabált a lányra -, mit tudsz te?! Béka vagy még, mit tudhatsz?!

- Ne veszekedjék, na - békítette a leány -, nekem is tudna mondani valamit?

És odanyújtotta elébe a tenyerét.

- Eridj innét, eridj! - kiabálta a cigányasszony, és ellökte a kezét. De a szeme a tenyerére tévedt, és hirtelen elhallgatott. Utánkapott, magához húzta, a nap felé fordította. Néhány másodpercig nézte így. Csönd volt. Aztán eleresztette a kezét, és rémült döbbenettel nézett a leányra.

- A halál van az ágyadban, leány...! Aki veled alszik, meghal...!

És keresztet vetett.

- Mit mond? - bámult rá a leány.

Néhányan megálltak, és odafigyeltek. A vén cigányasszony ráncos arcán még mindig ott sötétedett a rémület.

- Eridj innen, vidd a kezedet! A halál jár veled! Aki veled alszik, meghal! Eredj!

- Bolond - mondotta egy ember, és elfordult.

A leány kacagni kezdett vidám, egészséges kacagással.

- Ó, be bolond vagy! S még fizetnek is ezért...?

Ekkor a cigányasszony ráncos arca eltorzult, csontos, fekete keze fölemelkedett, és hosszú mutatójja fenyegetőleg meredt a leány homloka felé.

- A boszorkányok jele van a homlokodon! Ments meg, Uram, a gonosztól! A boszorkányok jelét viseled...!

Néhány percig ott reszketett előtte a csontos mutatójuj, és a homlokára mutatott. Aztán gyorsan keresztet vetett a cigányasszony, háromszor egymás után, megfordult, és szinte futva tűnt el a sátrak mögött!

A leány döbbenve állt, már nem kacagott. Keze önkéntelenül a homlokát kereste. Néhány ember némán nézett reá. Aztán egy kövér, bajuszos gazda elkacagta magát.

- Jól megijesztett, mi? Ilyenek ezek! Minden vénasszony a szép lányok arcán keresi a boszorkányok jelét ahelyett, hogy a tükörbe nézne!

Az emberek nevettek, néhány ékelődő megjegyzés pattant, aztán szétszéledtek a dolguk után. Nuca visszament a szánhoz. Nem volt kedve a sátrakhoz többet. Bolondság - gondolta bosszúsan. De azért néha végigsimított a homlokán, mintha egy szarvacskát keresett volna rajta, vagy valami hasonlót.

Nemsokára megjött az öreg kulcsár is. Zsebéből egy kis piros keretes tükröcskét húzott elő.

- Nesze - mondotta -, ezt neked vettem.

- Köszönöm - mondotta a leány, és mosolygott. Belenézett a tükörbe. Egy tiszta, piros és mosolygó leányarc nézett vissza rá. A kendő alól néhány aranyzőke fürt hullott a fehér homlokra, de egyéb jel nem volt sehol.

- Köszönöm - mondta még egyszer, és nevetett.

Kora délután volt még, mikor a dédai fűrészhöz megérkeztek. A szán behajtott a telep udvarára. Az öregember kimászott a bundák közül.

- Várj itt kint - mondotta, azzal bement az irodaházba.

Sok idő múlva nyílt az ajtó megint. Még hallotta az öregember hangját, ahogy mondta.

- A báró úr szigorú parancsa, hogy a gyermek semmiben ne háboríttassék, elkobzott jószága visszaadassék, sőt gondoskodás történjék az uradalom részéről, hogy hiányt ne szenvedjen. Tudomásul tetszett venni, mérnök úr?

Valaki morgott valamit az ajtó mögött, aztán Rotter Ábrahám lejött a falépcsőn, sárgás szakáiiát simogatva a leányhoz ment, és ránézett apró, kék szemeivel.

- Hát eridj haza, gyermek! Minden rendben van.

- S a kecskék? Meg a bárányok?

- Visszaviszik őket hozzád. Csak nincsenek itt, hanem valami istállóban, valahol. Aztán ha szükséged lesz valamire, gyere be a mérnök úrhoz. De baltát ne hozz magaddal - tette hozzá nevetgélve -, nem való szép lányhoz balta. Na, Isten megáldjon!

Azzal visszaült a szánba, s begöngyölte magát a bundák közé. A szomorú arcú kocsis levette a lovakról a takarót, és felült a bakra.

- Isten segítse - felelt halkán a leány -, köszönöm a jószágukat.

Aztán a szán elindult. A leány hóna alá szorította a baltát, kezébe vette a szakácsnő batyuját, s kiment a fűrésztelepről. Néhány munkás sunyin nézett utána. Valahol a gépészhez tájékan egy gyermek sivalkodott, sírása áthallatszott a fűrészek Ilmáján.

Szörfülű korcsmája előtt egy csoport ember állt. Fejük fölött két szurony csillant, s két kakastoll lengett. Éppen elhaladt mellettük, amikor valaki utána szólt.

- Állj csak meg, leányka! Majd:

- Ez is tudna talán valamit mondani. Sokat voltak együtt. Maga sem tudta miért, nagyot dobbant a szíve. Valami jeges karom beléje markolt. Megállt, és visszanézett az emberekre. A csoport kettényílt, és a közepéből kiváltak a csendőrök.

- Mi a neved?

- Nuca.

- Hogy hívják apádat?

- Tóderik.

-Aha. Ismerted Sándru Ignácot?

A leány csodálkozva nézett a csendőrré.

- Az ki?

Valaki megszólalt az emberek közül.

- Nátu, te. Akivel találkoztatok mindig.

A leány elsápadt. Érezte, hogy meginognak a lábai. Tudta már, s mégis kérdezte.

- Mi van veled?

- Nem tudod? Negyednapja kést szúrtak beléje. Úgy lelték meg a Zsisa hídja alatt.

Lehunyt szemét. Érezte, hogy forog a világ, a házak, az utca, minden. Alig hallotta a saját hangját.

- Meghalt...?

Messziről jött a válasz, alig lehetett hallani.

- Tegnapelőtt temettük.

Aztán a csendőr:

- Ismerted, szóval?

Kinyitotta a szemét, és ránézett a csendőrré. Mit akar tőle ez az idegen ember? Bólintott.

-Igen.

- Mikor láttad utoljára?

- Éjszaka, négy nappal ezelőtt, igen, négy nappal ezelőtt...

- Csütörtök éjszaka? - nézett rá szigorúan a kakastollas.

- Igen.

- Este még, vagy már éjszaka?

- Éjszaka. Hajnalodott szinte, amikor elment.

- Honnan?

- Tőlem. Az Urszából.

Morgás támadt az emberek között.

- Korán kezded - jegyezte meg valaki. Néhányan vihogtak. Egy asszony hangosan sopánkodott.

A csendőr szeme keményen fúródott az övébe.

- Akkor te voltál az utolsó, aki életben láttad.

Le kellett hunyia a szemét megint, mert forgott a világ. A cigányné hangját hallotta rikácsolni messziről: a halál van az ágyadban leány. Aki veled alszik, meghal! És csontos ujjja a homlokára mutatott.

Aztán megint a csendőr:

- Ismersz valakit, aki haragosa volt? -Nem - rázta a fejét -, nem ismerek olyant. - Aki féltékeny lehetett? Miattad talán?

Újra a cigányasszony hangját hallotta: miattad, miattad, aki veled alszik, meghal!

- Gondolkozz, leány!

- Nem. Nem tudok senkit.

- Valami gyanúd nincsen? Nem mondott valamit? Olyasmit, hogy ellensége van, vagy ehhez hasonlót?

- Nem. Nem mondott.

A csendőr alig hallhatóan sóhajtott.

- Semmi. Na jó, eridj! Ha szükség lesz rád, majd kihallgatunk még. Mehetsz.

Elfordult a hegy felé, de a lábai nem mozdultak.

- Eszedbe jutott valami? - kérdezte a csendőr.

- Nem. Dehogy.

Aztán ment. Először csak lassan, mint a betegek, akik járni tanulnak megint. Aztán gyorsabban. Mind gyorsabban. A hídnál már futott. Az utolsó házakat már szaladva hagyta el, mint akit üldöznek. Verejték lepte el, és reszketett. Lihegve küzdött a sírással. A szíve vadul kalapált belül. Olyan volt, mintha egy csontos, fekete ujj úszott volna előtte a levegőben, s folyton a homlokára mutatna.

- Aki veled alszik, meghal, aki veled alszik, meghal -sustorogta a jég alatt a patak vize, és a fák megnyúlt árnyékai mind feléje mutattak.

15.

MÁSNAP felterelték az állatokat. Jákob jött velük, a Mitru fia. Olyan tizenhétéves-forma legény. Berekesztette őket a karámba, még szénát is lökött eléjük. Aztán benyitott a házba.

A leány a padkán ült. Seny védve füstölgött a tűz, a kutya halkán nyöszörgött a széna között.

- Adjon Isten! - köszönt Jákob, és levette fejéről a sapkát. A leány bólintott.
- Elhoztam a kecskéket s a bárányokat.

A leány bólintott. Még mindig nem szólt semmit. A fiú levette sapkájáról a havat, és a bocskorait nézte.

- Apám nem hibás - kezdte akadozva -, a mérnök volt...

- Tudom - bólintott a leány. Ez volt az első szó, amit kiejtett. Tompán, kicsit rekedten, mint aki régen nem szólott, s elszokott a beszédől.

A legény esetlenül lépett közelebb.

- A kutya él?

- Él.

- Hol érte a lövés?

- Lapocka alatt.

Lehajolt, s megnézte a kutyát.

- Megmarad. Csak sánta lesz szegény.

A leány bólintott. Aztán egy ideig nem szóltak semmit.

- Nem rossz itt egyedül? - kérdezte félszegen a fiú.

A leány ránézett. Nézte egy darabig, furcsán, pislogás nélkül, mint aki álmodik. Aztán felállt és odalépett a fiú elé.

- Látsz valamit a homlokomon? A fiú csodálkozva nézett rá.

- Mire gondolsz?

- Hogy látsz-e valamit a homlokomon - ismételte meg türelmetlenül -, valami jelet?

Jákob ránézett a szép sima, domború homlokra, és megrázta a fejét.

- Nem. Semmit sem látok.

- Pedig ott van - mondotta a leány és az ajtóhoz lépett. Kinyitotta és kiállt a küszöbre. A nap az arcába sütött. Lehunyta a szemét.

- Most nézd meg.

- Nem látok semmit -ismételte a fiú -, nem tudom, mire gondolsz.

A leány beszaladt és kihozta a kis, piros keretes tükröt. Arcát a nap felé fordította.

- Pedig ott van - mondotta a leány, és az ajtóhoz lépett.

A fiú közelebb hajolt. Két keskeny, fehér vonal látszott ott. Az orr tövéből indult mind a kettő, s a szemek között fölszaladt a homlokra. A végük összeért a homlok közepén.

- Mi az?

- A jel.

- Miféle jel?

- A jel - felelte a leány, és visszavitte a tükröt a házba.

- Mindenkinék megvan az - vélte a fiú -, nekem is. A leány ránézett a Jákob homlokára. Megrázta a fejét.

- Nincs. Ilyen jel nincs.

Aztán visszaült a padra, és hallgatott. A fiú ácsorgott még egy darabig előtte, aztán sóhajtott, és fejébe húzta a sapkát.

- Hát én megyek. Isten megáldjon, leány!

- Isten segítsen, fiú! S köszönöm, hogy elhoztad az állatokat.

- Nincs miért.

Aztán becsukódott az ajtó, és egyedül maradt.

Azon a télen alig látták a faluban a leányt. Ritkán jött le, három hétben egyszer ha igen, s akkor is szürkület táján, mikor már nem járt az utcán senki. Besurrant Szórfülűhöz a boltba, homlokába húzott kendővel rakta ki elébe a bőroket, s nem alkudott. Amit az örmény adott, átalvetőbe tette, vállára lökte, s ment vele. Többnyire csak málélisztet kért. S egy kis ecetet meg olajat. Nem nézett soha az emberekre, akik az ivóban voltak, mint ahogy régen tette volt. Lehajtott fejjel, homlokára húzott kendővel surrant el mellettük, s már szaladt is vissza a szürkületbe borult utcán, föl a hegynek.

Egy este a Bisztra hídjánál valaki megállította,

- Jó estét, leányka!

Meglassította a lépteit, de nem állt meg. Megismerte a hangot. Jószup volt, a viaszképű.

- Jó estét!

Az ember eléje lépett, úgy, hogy meg kellett állania.

- Régen láttalak.

- Én is téged.

- Kórházban voltam.

- Tudom.

- Miattad.

- Miattam? - a leány csodálkozva tolta hátra a kendőt -, mért mondod azt, hogy miattam?

Jószup nevetett, azzal az ő furcsa nevetésével.

- Mert miattad történt, azért. De Mártont is elvitték a csendőrök! Nyolc hónapot kapott!

A leány csak állt, és elnézett az ember mellett, föl az erdők felé.

- Ki vágja most a fát?

- Senki. Magam.

- Na, majd felmegyek valamelyik nap.

- Nem szükséges - mondotta a leány -, bírom én is. Köszönöm, hogy múlt télen segítettél.

Most már elég erős vagyok.

- Elég erős vagy? - az ember szeme gonoszul csillogott a sötétben -, elég erős vagy, azt mondod? Hát majd meglátjuk.

Egy asszony jött csikorgó csizmákkal az úton lefele.

- Eressz - mondotta a leány, és lépett egyet.

- Várj még. Sietsz?

- Hideg van.

- Megmelegítelek, ha csak az a baj.

S karjával a derekához nyúlt. A leány lépett egyet hátra.

- Eressz!

Az asszony mellettük ment el éppen. Megnézte őket, aztán fejcsóválva dűnnyögött valamit.

- Hírbe hozlak még - mondotta Jószup gonoszul.

- Eressz már, mondom!

Oldalra került, de az ember elébe állt megint.

- Egy csókot csak adsz. Tartozol velem!

- Miért?

- A kórházért.

A leány most már mérges lett.

- Eressz, mondtam!

Eltaszította a karját és megindult. Az ember gunyoros nevével szólt utána.

- Majd otthon talán kedvesebb leszel!

Nem szólt semmit, csak ment. De érezte, hogy az ember ott áll a hídon, és utána néz.

Gonosz nézése volt. Szúrta.

Másnap estefelé, mikor szénát vetett az állatoknak, meglátta, jönni a patakon fölfele. Lassan jött, majdnem imbolyogva, mint a betegek. A nap már letűnt, s ködök szótták szürkére az estei Gyorsan eligazította a jószágot, bezárta a tyúkokat, s a baltát tv vitte a házba. Mire kijött, az ember már az ajtó előtt állott.

- Jó estét, szép leány!

- Jó estét neked is.

- Rossz kedved van még mindig?

- Este van - felelte a leány, és bement a házba. Jószup bejött utána, és betette az ajtót.

- Éppen azért. Az este a vidámság ideje, nem tudod? Nagy hangon mondta ezt, s a szájából pálinkaszag áradt. A leány nem felelt. Leült a padra, és megpiszkálta a tüzet. Jószup egy üveget húzott elő a zsebéből.

- Itt van ni - mondotta -, elhoztam, hogy jobb kedved legyen!

S nyújtotta az üveget.

- Igyál!

- Ígyék a keserűség.

- Nem szoktál inni? - csodálkozott az ember.

- Szoktam én. Tejet meg vizet. Az ember nehézkesen kacagott.

- Ez többet ér. A faluban egyébként mást beszélnek rólad.

- Mit beszélnek? - ütötte fel a fejét a leány.
- Hogy szeretője voltál annak a Sándru fiúnak, s korcsmába jártatok együtt.

A leány felszökött a padról.

- Ki mondja azt?
- Ki? A falu.

Az ember nevetett.

- De szép lettél egyszeribe! Hehe! Amikor így haragszol! Hány éves vagy? A leány elfordult.

- Ki hinné, hogy tizennégy vagy - folytatta az ember, és közelebb jött -, legalább tizenhatnak látszol, legalább. Na, itt az üveg, kóstold meg bátran. Fogjad, na!

A leány ökle meglendült, s az üveg messzire kivágódott az ember kezéből. Csörrenve esett a sarokba. A kutya fölemelte a fejét a széna között, és morgott.

- Mi az, kutyád is van? - kérdezte az ember zavartan.

- Van. S te eridj haza!

- Hol az üveg, te? Hova dobtad? Bolondja!

Sötét volt már a házban, csak a tűz világított. Az ember lehajolt, és az üveget kereste.

- Eredj! - ismételte a leány.

Az ember meglelte az üveget, szájához emelte, és nyelt egy nagyot.

- Nem folyt ki mind. Bolond vagy, tiszta bolond. De most gyere.

Letette az üveget, s megindult a leány felé. Tántorgott.

- Mit akar?

- Gyere csak. Meglátod.

Vállon ragadta a leányt és magához rántotta. Karjai ráfonódtak, mint valami szíjas ágak.

- Eresszen - vergődött a leány -, mit akar?

- Majd meglátod - lihegte -, jót akarok, te buta...!

- Eresszen!

Az ember fölemelte a levegőbe, mint egy labdát, lépett vele néhányat, és a fekhelyre dobta. Melléje térdelt.

- Várj csak...!

A leány felpattant, de a nagy nyirkos kezek elkapták újra. Lihegve küzdöttek. Ruha szakadt.

- Megállj csak, mindjárt szelíd leszel...

Néma tusakodással túrták a fekhely szénáját. Aztán egy pillanatra fellángolt a tűz, s a sárga fényben meglátta a leány a csizma szárában egy kés nyelét. A következő pillanatban már kezében volt a kés. Hegyét rányomta az ember hátára.

- Eresszen! - lihegte. - Ha nem ereszt el, magába szúrom!

- Boszorkány - hörögte az ember -, nem menekülsz, akármit csinálsz! Megkaplak, azért is!

A kés megrendült. Hegye sercegve ment át a ruhán.

- Jajajaj! - ordított fel az ember. - Jajajajaj!

Szorítása meglazult, keze hátrkapott a kés után.

- Megölsz, megölsz, te leány! Jaj énistenem...

Szempillantás alatt kicsúszott a férfi vonagló teste alól, felszökött, és átpattant a szemközti falhoz. Keze görcsösen markolta még a kést.

- Ha utánam jön, megölöm! - lihegte vadul.

Jószup nem felelt. Csak valami sóhajtozás hallatszott a fekhely felől, más semmi. A leány nekitámaszkodott a falnak. Hallotta dobogni a szívét. Aztán sokáig csönd volt. Mélységes csönd. Csak a tűz sercegett halkan.

- Jószup bácsi - szólalt meg egy idő múlva, halkan -, keljen föl, és menjen haza.

Senki sem felelt. Senki sem moccant.

- Jószup bácsi, kérem szépen, menjen haza...

Csak a tűz, újra csak a tűz.

- Jószup bácsi, az Istenre kérem, mondjon már valamit!

Reszketve állt ott. Egyre sötétebb lett, ahogy hamvadt a zsarátnok. S a fekhelyen semmi se moccant.

Egy idő múlva lassan, szinte lábujjhegyen a tűzhelyhez ment, s rozsét dobott a parázsra. A tűz pattogva fellángolt, és fénnyel dobálta tele a házat. Az ember ott feküdt a bundán, hasmánt feküdt ott, és nem mozdult. Mintha nem is szuszogott volna. A leány szeme rémülten meredt oda, aztán a kezében levő késre. A kés koppanva a földre esett.

- Jószup bácsi!

Lassan odament hozzá. Letérdelt.

- Józsup bácsi!

Megérintette.

- Józsup bácsi, drága Józsup bácsi...!

Ebben a pillanatban megmozdult az ember, és felkönyökölt. Szemében megvillant a tűz fénye, arcán torz, csúnya kacagás ült.

- Hát mégis sajnálsz egy kicsit Józsup bácsit? Mi? Hát mégis szereted egy kicsit? Na, gyere ide, te boszorkány...

A nagy, sovány, viasz-színű kéz kinyúlt feléje, a gyér bajusz alatt megnyílt a száj, és egy csöpp fehér nyál csörgött ki a szögletén. A leány halkán felsikoltott, aztán felugrott, és az ajtóhoz szaladt. Föltépte az ajtót, és már rohant is, ész nélkül, ki a sötét téli estébe.

Hang nélkül, szó nélkül futott. Megállás nélkül. Le a patakhoz, végig az ösvényen, a falu felé. Még a falunál sem állt meg. Egyenesen a Józsupék házáig futott. Szinte bedőlt az ajtón át a házba.

- Jöjjön - mondotta -, jöjjön, vigye el!

A szikár, sápadt asszony megdöbbenve nézett rá. Kezében megállt az orsó, ahogy a gyapjút fonta.

- Mit akarsz?

A leány az asztalnak támaszkodott. Aranyszőke haja borzoltan hullott az arcába, s a vállaira. Mellén feltépvé a ruha, szoknyája rongyokban.

- Jöjjön - lihegte -, vigye el, vigye el! Ne mondják azt, hogy én csalom el őket! Jöjjön föl érte, vigye el!

Az asszony lassan fölállt a padról, letette a guzsalyt és az orsót, s szomorú arccal a leányra nézett.

- Ott van fönt nálad? Az uram?

- Jöjjön, vigye el, vigye el!

- Részeg?

- Eltépte a ruhámat. Nem tudom, mit akar. Bolond. Jöjjön, az Istenért, jöjjön! Nagy baj történt majdnem!

Az asszony bólogatott.

- Így jöttél? Semmi nélkül? Nesze, vedd magadra ezt a kendőt legalább.

Aztán sóhajtott.

- Ilyenek a férfiak, hiába. Ilyenek.

A leány reszketett a kendő alatt. Az asszony tett-vett még, aztán elindultak.

- Nagyon részeg? - kérdezte, mikor az erdő közé értek. - Nem tudom, bolondokat beszél, és eltépte a ruhámat...

- Ilyenek mind - legyintett az asszony.

Sötét volt és hideg. Hold nem világított, s a csillagok nagyon magosán voltak. Nem beszéltek útközben, csak mentek. Elöl az asszony, mögötte a leány. A ház ajtaja betéve állt. Bent csönd volt. A küszöbön egy pillanatra megállt az asszony.

- Elaludt - mondotta halkán és sóhajtott -, így szokott, ha nagyon részeg. Ha felébredtem, megver. - Mért nincs gyereked? - ordítja ilyenkor, és üt. Hát tehetek én róla?

Aztán ügyelve benyitott az ajtón. A tűzhelyen még izzott a parázs. A széna közül megmozdult a kutya, és morgott.

- Csobán - szólt halkán a leány -, Csobán, ne. Egyéb nem hallatszott, semmi.

- Biztosan alszik - súgta az asszony - s ha felébredtem, megver, mert nincs gyerek, azért.

Sóhajtott, és tanácstalanul állt az ajtóban. A leány a tűzhöz ment, és rozsét vetett reá. A lángok pattogva terjeszkedtek, és megvilágították a házat. A fekhely üres volt. Minden sarok üres volt. A padlón még ott hevert a kés. Semmi egyéb, csak a kés.

- Nincs itt - mondotta a leány.

- Az ő kése - szólt az asszony, és fölemelte a kést -, téged akart megszúrni veled?

- Nem - felelte a leány -, egyebet akart.

- Tudom - bólintott az asszony komolyan, és sóhajtott megint -, ilyenek. Mind ilyenek.

- Hova mehetett?

- Haza. Vagy a korcsmába megint. Inni.

- Találtuk volna az úton.

- Az igaz - mondotta az asszony, és valami tanácstalanság volt az arcán.

Aztán az ajtóhoz ment, és kinyitotta.

- Józsup! Jóóószupe!

A kiáltás elveszett a fekete csöndben. Visszhang se jött rá. A lány fogai összekoccantak.

- Fázol?
- Az ágyamon feküdt...
- Mit mondasz?
- Semmit... Hallgattak. Csönd volt.
- Elment valahova - mondta az asszony -, elment a korcsmába.
- Lehet - felelte a leány, de tudta, hogy nem igaz. A cigányasszony csontos fekete ujját látta a sötétségből előmeredni - a halál van az ágyamban...
- Mit mondasz? - figyelt föl az asszony. - Hallottál valamit?
- Nem. Semmit. Egy cigánynéval találkoztam a vásárban. Az mondott ilyeneket.
- Milyeneket?
- Hogy halál van az ágyamban. Az emberek tenyerét nézte hozzá. Lehet az emberek tenyeréből ilyesmit látni?
- Nem tudom - mondotta az asszony, és kifele figyelt a sötétségbe. - Cigányasszonyok szoktak ilyesmit mondani. Pénzt keresnek vele.
- De nem igaz, ugye?
- Nem tudom. Figyelj csak, hallasz valamit?
- A patakot...
- Mintha sóhajtott volna valaki.
- A fák szokták ezt. A fenyők.
- Rossz itt nálad - borzongott meg az asszony, és összehúzta magán a bőrös bekecset -, félnék itt lakni.
- Csak az emberek rosszak.
- Az igaz. Hát én megyek akkor. Zárd be az ajtót, ha visszatérne. Van retesz rajta?
- Van.
- Zárd be!
- Bezárom.

Aztán az asszony elment. S másnap reggel megtalálták Jószupot, nem messze a háztól, a Bisztra partján, a hóban. A csendőrök találtak rá, akik felfele tartottak éppen a lányhoz. Elnyúlva feküdt ott, sapkája a fülére húzva, s keményre dermedt kezében az üveg. A hátán egy kis szúrt seb látszott. De nem az ölte meg, hanem a hideg meg az ivás.

Az egyik csendőr ott maradt, a másik fölment a leányért.

- Egy halott ember fekszik idelent - mondotta, amikor benyitott.

A leány sápadtan ült a padkán, és alig észrevehetően bólintott.

- Ismered?
- Jószupnak hívják - felelte a leány. A hangja fakó volt és tompa -, lentről való.
- Tudtad, hogy ott fekszik? - csodálkozott a csendőr, és erősen a leányra nézett.
- Tudtam.
- Honnan?
- Megmondta a cigányasszony Disznajón. A csendőr értetlenül nézett reá.
- Az honnan tudta?
- A tenyeremből.

A csendőr megcsóválta a fejét.

- Gyere - mondta szigorúan.

A leány magára vette a nagykendőt, és ment.

- Ez az az ember? - kérdezte a csendőr, amikor odaértek.
- Ez.

Nem nézett oda, csak mondta.

- Nézd meg legalább!
- Tudom úgyis.

A csendőrök összenéztek.

- Gyere - mondotta az öregebbik, azzal elindultak lefele. Elöl egy csendőr, közbül a leány, hátul a másik csendőr. Jószup ott maradt a hóban.
- Melyik a háza?

Odavezette a csendőröket. Az asszony már a kapuban állt, szinte várt reájuk. Szemében ijedség sápadozott, a szája széle reszketett, és szürke volt, akár a hamu. De nem kérdezett semmit.

Csak állt, nézte a csendőröket, és várt.

- Jó asszony, az urad ott fekszik a hóban.

- Hol? Istenem, hol? Este óta keresem mindenütt!
- A patak partján, fent, nem messze a háztól, ahol ez a leány lakik.

Az asszony ránézett a leányra, arcán kétségbeesés rángatózott.

- Én Istenem, mi van vele?
- Megfagyott az éjjel. Meghalt.

Az asszony a szája elé kapta a kezét. Rettenetes, rémült mozdulat volt. Aztán éles sikoltással kitört belőle a zokogás.

- Jaj, jaj, jaj...! Én Istenem, én édes, jó Istenem! Mit tettél velem, jaj, mit tettél! Jószup, jaj, Jószup, jaj, jaj, jaj!

A csendőrök álltak, s köztük a leány.

- Hozzák haza - mondta halkán az egyik csendőr - szánkóval, úgy a legjobb. Részeg volt, elaludt, megfagyott. Nincs mit csinálni.

Az asszony felvisított, és eszelős arccal a lányra nézett. Karja kicsapódott feléje. Rámutatott.

- Ez az oka! Ez a dög! Ez az átkozott dög! Ő csábította el! Őmiatta kellett elpusztulnia! Hogy verje meg az Isten! Ó jaj, jaj, jaj, jaj nekem...!

- Gyerünk - mondta kurtán az idősebbik csendőr.

És elindultak. Köztük a leány. Vékonyán, fehéren, némán, mintha halott lett volna ő maga is, úgy.

A csendőrörsön apróra kikérdeztek mindent. Tollba vették, amiket mondott. Nátról, Jószupról. Ült a széken, mozdulatlan, egyenes derékkal, felelt a kérdésekre rendesen, de mintha nem lett volna élet benne mégsem. Hangja fakó volt, arca merev, szeme egyre a falat nézte, mintha látott volna rajta valamit. Végül nem volt több kérdés. Az őrmester keresztet rajzolt tintával a papiros aljára, s a keresztre kellett nyomja az ujját.

- Úgy - mondotta -, most elmehetsz.

A lány csudálkozva nézett rá, de nem mozdult.

- Csak ennyi?

- Hogy érted ezt?

- Hát... - zavartan nézett maga köré -, hát, nem tudom.

- Elmehetsz - ismételte az őrmester.

Erre elindult. Lassú, gyámoltalan léptekkel. Az ajtóig ment, ott megállt.

- Akarsz még mondani valamit?

- Nem, csak...

- Csak mi?

Habozott egy pillanatig, aztán elszánt léptekkel visszatért az ajtótól, és megállt az őrmester előtt.

- Mondja, lehet az, hogy... hogy azért mert én boszorkány vagyok, meghalnak az emberek?

Az őrmester elnevette magát.

- Hogy boszorkány vagy, azt elhiszem, babám. De amiatt még nem hal meg senki.

- Ez biztos?

Könyörögve kérdezte szinte. A csendőrök nevettek.

- Biztos - nevetett az őrmester is -, egyik késtől halt meg, a másik pedig azért, mert részeg volt. Ez a tényállás. Egy szép lányba még nem hal bele senki!

- Csak újjászületik! - jegyezte meg az egyik csendőr, és ezen újra kacagtak.

-De a homlokomon... Nem látják? Elhalt a nevetés. Összenéztek.

- Mit lelkem? - kérdezte az őrmester szelíden.

- A jelt.

És ujjával a homlokára mutatott.

- Itt.

A csendőrök újra összenéztek. Féleszű - morogta valaki résy vettél a sarokban. Az őrmester odalépett a leányhoz, és megvicsogta az arcát.

- Ki mondott neked ilyeneket? Mi?

- A cigányné. Az ott, Disznajón...

- Bolondság. Ne hallgass a vénasszonyokra. Eredj haza szépen, elég nyomorúságban vagy úgyis. Na eredj!

Így volt. Nem a falun keresztül tért vissza, hanem a legelők gerincén át, a hóban. A faluban nem is látták tavaszig többet. Valaki mondta egyszer a korcsmában, hogy Fileházán találkozott vele, a boltban. Oda jár be a nyestbőrökkel a zsidóhoz. S valahol a legelőkön

keresztül taposott ösvényt, a Macskakő oldalában. Az emberek csóválták a fejüket ezen, aztán elfeledték hamar az Urszu-beli leányt. Volt mindig új beszélő, hiszen annyi idegen embert hozott oda a fűrés.

16.

LASSAN haladt a tél. Hiába taposták szennyesre a havat a Galonya körül, újra meg újra befödte a tél a nyomokat. Hasig süppedtek a vontatólovak, s olykor lapáttal kellett utat ásni a ledöntött fákhöz. A munkások keze ráfagyott a balta nyelére, bőrük fölrepedezett, mint a vén fák kérge, s arcukat sötétszürkére cserette a hideg. Itt-ott egy-egy ló kimerültén összeroskadt, itt-ott egy-egy ember halálra itta magát, és megfagyott, máskor meg kés mozdult, és balta lendült a füstös, rossz szagú tömegszálláson. Az emberek elhordták s beásták valahol a földbe, a pap elmondott egy rövid imát, és készen volt. A lovakat csak éppen félrehúzták az útból, s valaki lenyúzta róluk a bőrt, mert pálinkát fizettek azért is.

De Gyertyaszentelőkor kint maradtak a medvék. És járni kezdtek le, a Galonyához, a lódögökre. Reggelenként, amikor munkába álltak az emberek, láthatták őket mogorván elballagni, jóllakott hassal. Némelyik el se ment, csak mordult egyet, ha közelébe került valaki.

Aztán megtottyant a hó, sárga levét haragosan hömpölygette lefele a Maros, és a füzek barkái kibomlottak. A fűrésztelep kerítései körül nőni kezdett a csalán, s csalán hirdette meg az ember nyomát a Galonyában is mindenütt, ahol munkások, lovak s piszok tanyázott. Az Ulmu tetején s az Istenszékén dürrögni kezdett a fajdkakas, és akkor már csak odafönt volt hó. Aztán az is elment. És a Sándruk nyájai visszatértek az isztina köré.

Azon a tavaszon Kirilla felhozta a feleségét is, és három gyermekét, hogy szokjanak a juhokhoz. Tóder áprilisban házasodott, s így az ő felesége is felköltözött a karámokhoz. Mikor megérkeztek az Ulmu nagy pojánjára, meglátták fönt a keresztet. Fölmentek hozzá, sorra. Megnézték, s nem szóltak semmit, csak fogtak egy-egy követ, s a kereszt alá tették. Jókora kis kőhalom púposodott már ott, mert arra halad át a pláji út is, tova Borgó felé. Pásztorok, favágók, szénégetők s egyéb havasi népek útja.

Aztán a keresztől nem beszélt senki. Végezték a maguk dolgát. A vén Sándru készítette a sajtokat, s a tavasz lassan nyárba virágzott át. Egyszer csak eszébe jutott az egyik fiúnak az Urszu-beli leány. Talán Simion említette meg először. Hogy vajon él-e még? S néhány napra rá vén Sándru kezébe vette a botot, s elindult az Istenszéke felé.

Mire az Urszu torkába leért, dél lehetett. Méhek dongtak a napvirágokon, s a nyírfák levele rezgett a szellőben. Ott állt a ház, mellette a karám, a tisztáson néhány kecske, juh.

Aztán egy kutya vakkantott, s fejét elődugta a karámfödél mögül. Odébb, egy rönkön ült a leány. De nem a tavalyi leány volt. Egy másik. Egy megnyúlt derekú, megnyúlt arcú, nagy szemű, komoly leány. Haja feltűzve, koszorúba. S nem nevetett, mint régen, amikor meglátta. Csak felállt a rönkről, rászólt a sánta kutyára, s néhány lépéssel közelebb jött.

- Adjon Isten, Sándru bácsi!

- Adjon Isten!

Az öreg letámasztotta a botot, leült a padra. A leány állt előtte.

- Nőttek a juhaid.

- Jól teleltek.

- Ősszel hozd el a turmába őket. Berbécs miatt.

- Igen.

- Adnak tejet a kecskék?

- Két és fél kupát fejek naponta.

- Elég.

- Nekem s a kutyának elég. Aztán hallgattak.

- Mitől sántult meg? - kérdezte később öreg Sándru, s a kutyára mutatott.

A leány elmondta a dolgot a mérnökkel. A vénember bólogatott, aztán ennyit felelt csak:

- Rontják a világot ezek.

És a leány tudta, hogy a fűrészesekre gondol.

- Mért nem jössz föl soha? - kérdezte egy idő múlva, és egyenesen a leány szemébe nézett.

Az állottá a nézést. Mély volt a szeme és tiszta, mint azok a kis kék tavak a hegyek tetején.

- Nehéz volna - mondotta lassan.

Az öregember szeme elnézett a fák fölött messzire. Aztán lehajtotta a fejét, s a gyepet nézte a bocskorai előtt.

- Tudod. Az egyik meghalt. Az, amelyik él. De a másik élni fog mellettem s körülöttem s bennem mindig. Az, amelyik meghalt. Érted ezt?

- Értem - lehelte a leány.

- Mert kétféle halál van. Az egyik, amelyik bezárja a kaput maga után. A másik, amelyik nyitva hagyja. Érted?

- Értem.

- Ő nyitva hagyta. És ezért gondolom, hogy el kellene jönnöd néha mégis.

A leány hallgatott. Az öregember várt egy keveset, aztán felállt, és a botja után nyúlt.

- Ahogy gondolod.

- Várjon - mondta a leány -, üljön még!

Az öreg visszatette a botot, és leült. Kalapját is letette maga mellé a padra. Vállig érő, gyér, fehér haját végigsimította néhányszor, aztán csak ült, és nézett föl az Istenszéke felé valahova, ahol a fák teteje belevicszct az égbe.

- Itt volt - kezdte a leány -, elhozta éjjel a két bárányt, és itt aludt nálam. Jól és mélyen aludt. Én ébren voltam, és hallgattam, ahogy alszik. Valami volt abban az éjszakában. Nem olyan éjszaka volt, mint a többiek. Én éreztem, hogy valami van benne, és azért nem aludtam talán. De ő aludt. És amikor elment, még csillagok voltak az égen. Itt ment lefele. Az ajtóban álltam, és néztem utána. Nagy léptekkel ment, ahogy szokott, és a bocskorai csikorogtak a havon. Én voltam az utolsó, aki láttam, azt mondta a csendőr.

- Nem te voltál. Aki a kést fogta, az volt.

- Igen, a kés. Aztán a cigányasszony belenézett a tenyerembe, és azt mondta, hogy az én ágyamban a halál lakik. Mert boszorkány vagyok, azért. Homlokomon a jel, azt mondta. Aznap tudtam meg, hogy ő már nem él. Hogy azon az éjszakán... Különös éjszaka volt, valahol egy egér rágott, tudom...

Az öreg megmozdult ott a padon.

- Cigányasszonyról szólottál. Ki volt az?

- Ott Disznajón, aki jövendőt mond. És akkor már tudtam, hogy ezért történt. Megnéztem a homlokomat, és rajta volt a jel. Borzasztó volt. És minél többet gondolok rá, annál rettenetesebb. Hogy az egész azért történt...

- Nem azért történt. A kést fogta valaki.

- Igen, a kést fogta valaki, az biztos. De hallgasson ide. Sok nap múlva jött egy másik ember. Részeg volt, mint egy disznó. Bejött hozzám a házba, este, és olyan volt, mint egy sárga disznó. Egy disznó nem is lehet olyan disznó, mint az az ember volt. Nem bántam volna, ha meghal, érte? De aztán... meghalt. Az is. Megint csak egy olyan félelmetes gonosz éjszaka volt, és az embert másnap halva találták meg ott lentebb, a patak partján, a hóban. Kés se volt, semmi se volt. Csak meghalt. Mert itt van a jel a homlokomon, azért, nézze!

Az öregember fáradtan legyintett. Nem nézett a lányra, a gyepet nézte.

- Öreg a szemem, nem látja már az ilyet. De ami a cigánynét illeti, ne hallgass rájuk. Fecsegnek sokat.

- De tudnak olyasmit, amit más nem tud. Titkos dolgokat tudnak.

- Tudnak valamit. De azt is csak félig. Érted? Félig tudják csak a titkokat, maguk sem tudják, hogy mi az, amit tudnak, s beszélnek összevissza.

Fölállt, sóhajtott, s a botja után nyúlt újra.

- Ettől még jöhetsz, ha úgy gondolod, hogy még van valami az Ulmun, amiért érdemes eljönni odáig. Ha egyébként nem, hát hogy beszélni lehet Róla, érted? Itt van egy sajt is, tedd el.

Aztán már ment. Éppen úgy ment, mint Nátu akkor. Azokkal a nagy, hosszú léptekkel. A botot is úgy tartotta éppen, csak hogy a haja fehér volt s a tartása öreg.

Másnap délelőtt egy kosár halat vitt föl az Ulmura a leány. Az isztinaház előtt mosott ruhát akasztott éppen száradni egy asszony. Nagy, csontos fiatalasszony volt.

- Mit akarsz? - kérdezte nyersen.

A leány megállt. Nézte az isztinaházat, a karámokat, a csörgőt odalent. Olyan volt minden, mint azelőtt. Mintha semmi se történt volna. Mintha nem hiányozna senki az Ulmuról.

- Mit akarsz? - ismételte meg a kérdést szigorúan az idegen asszony.

A leány ránézett, nézte egy pillanatig, aztán halkán felelt.

- Semmit. Csak kerestem valakit, s eltévedtem. Bocsáss meg, kérlek.

Megfordult és elindult lassan visszafele, karján a kosárral. Az asszony gyanakodva nézett utána. Ekkor nyílott az isztinaajtó.

- Te vagy az, leány?

A leány megállt, és visszanézett. Vén Sándru állt az ajtóban.

- Gyere vissza, hova szaladsz?

Visszajött, letette a kosarat, és leült a küszöb kövére. Nem beszélt, csak ült és nézett. A karámokat, a széles nagy pojánát, az erdőt. Aztán megjöttek a juhok a legelőkről, jöttek a Sándrutestvérek s a pakurárok rendre:

- Isten hozott, leány, Isten hozott, leány...

Ő csak bólintott, és ült a kövön, ült, ült. Mindenki végezte a dolgát, mint régen, éppen csak hogy egy idegen pakurárral több volt. A kutyák is jöttek, lehevertek az isztinaház árnyékában, lustán, s ott volt közöttük az övé is, az a nagy lompos fehér.

- Lupu ne, Lupu...

A kutya ránézett mogorván, s ment tovább. Könny lepte el a szemét, kigördült, s végigfolyt az arcán. Felkelt. A nyitott ajtón belül ott dolgozott vén Sándru a sajttal.

- Nem lehet nekem az Ulmura jönni Sándru bácsi - mondta, és az arcán folytak, folytak lefelé a könnyek -, nem lehet.

A vénember fölemelkedett a csöbör mellől, nézte a leány könnyes arcát, és szomorúan bólogatott.

- Nem tudtam - mondta -, bocsáss meg, leány, nem tudtam.

- Isten vele, Sándru bácsi.

- Isten veled, leány. Vidd bár még ezt a sajtot.

Aztán ment a leány a kosárral a karámok közt az erdő felé. Nem szólt utána senki, nem nézett utána senki. Csak az a csontos, szigorú asszony jegyezte meg egy idő múlva.

- Különös szemei voltak. S az a két vonás a homlokán. Jó, hogy elment. Azt mondják, vannak szemek, amelyek nézésükkel elapasztják a juhok tejét.

Valamelyik pakurár hangosan föl kacagott erre. Aztán fütyörészni kezdtek, s mikor utánanéztek a furcsa leánynak, már nem volt sehol.

Naphosszat ült a padon, s előtte a piros keretes kicsi tükör. A homlokát nézte, mindig csak a homlokát. S az a villás vonás egyre mélyült, az arc egyre soványodott, a szemek mélyen ülők lettek és nagyok.

Néha Mitru haladt el a patak partján, puskával a vállán, de nem nézett föl egyetlenegyszer sem a házhoz. Valahányszor elhaladt, valami gonosz, nehéz érzés maradt utána a fák árnyéka alatt, valami furcsa, láthatatlan ködfelhő, nem lehetett tudni, hogy mi volt az, de ott volt, a leány érezte jól. Valamit vonszolt magával az az ember, valami sötétet, s a fák összebújtak, az árnyék meggörnyedt, ha arra járt. Az erdő megnémult, és színét cserélte.

Aztán egy délután megjött Sánta Márton. Rongyos volt és sovány, talán egy kicsit jobban is sántított, mint régen, de a szeme vidáman csillogott, amikor megállt a leány előtt.

- Na, itt vagyok újra! Ezt is megjártam!

A leány nézte, és Józsupra gondolt, aki meghalt.

- Az öreggel voltam együtt, hallod-e?

- Látta Tatét? - szökött föl a leány a padról.

- Láttam hát! Együtt vágtuk a börtön fáját!

- Hogy van, mit csinál? Mondja már! Márton megrángatta a vállát.

- Mint mindenki, aki ott van. El s él. Ennyi.

- Mikor jön ki?

- Három és fél éve lenne még. De hamarabb engednek el mindenkit, akivel nincsen baj. S vele ugyancsak nincsen. Meg aztán újravették a perét itt. Most vannak a tárgyalások. Azt mondják, a báró ügyvédje beszél érte. S te hogy élsz?

- Lássá - sóhajtott a leány, s elfordult, hogy ne láthassa a szemét.

- Megnőttél bizony. Nagylány lettél ám, nézz csak oda. De kicsit mintha megvékonyodtál volna, mi? Tán bizony szerelmes lettél idefent?

- Menjen, bolond.

- Na-na. Nem lenne csuda az se.

A lány visszaült a padra, s Márton melléje. Hallgattak. Aztán egyszerre csak az ember fekete keze kinyúlt, megfogta a vállát, magához húzta, és borostás állat belefúrta az arcába. A száját kereste. A lány hirtelen felpattant. Piros arccal állt az ember előtt, és lihegett.

- Hát maga is? Maga is...?

- Mi az - vigyorgott rá Márton -, tán ismered már a csókot? Szót se szólt. Otthagyta és bement a házba. Az ember röhögött, aztán fölkelte a padról és bement utána.

- Maradjon kint - szólt rá a lány szigorúan. Az ember nevetett.

- De harcias vagy. Látszik, hogy még nem csókolt meg igazán senki. Nem tudod, hogy mi az.

- Nem is vagyok kíváncsi reá - felelte, és hátat fordított. Az ember újra nevetett. Halkan, csúfondárosan.

- Pedig a csókot meg kell ám tanulni, virágom. Nagyleánynak illik azt tudnia. S közelebb jött.

- Tanítsalak meg rá? S még közelebb.

- Mi? Nem is felelsz?

- Menjen! - mondotta a leány, és szembefordult vele. Az ember kacagott.

- De nehezen adod a csókot, babám! Fogod még könnyebben is adni.

- Menjen!

- Pedig ha tudnád, mi az.

- Menjen! Nem hallja? Menjen!

- Mije van szegény embernek ebben az életben? Mi? Csak a munka meg a kínlódás. A többi az uraknak jut. Egyedül a csók meg a pálinka, amiből a szegény is kiveheti a részét. Hát ne bolondozz!

A leány elfordult. Undort érzett, undort.

- Gyere na!

Karjai átfonták a derekát. Újra érezte arcán a borostás állat. Egy rossz szagú száj leheletét érezte a száján.

- Phi - mondotta és ellökte magától. Az ember szeme villogott.

- Leköptél? Te semmi kis rongy, leköptél? Hát ez a hála, hogy segítettem rajtad, hogy dolgoztam érted, hogy börtönt ültem érted...? Mert érted ültem a börtönben, tudod-e azt? Érted szúrtam kést abba a bitangba, mert azt merte mondani...

- Hallgasson - fordult szembe vele a leány -, hallgasson! De az emberből már omlottak a szavak, megállíthatatlanul, keserűen.

- Hallgassak, igen. Hát nem hallgatok! Én is ember vagyok, nem csak mások! Nem igavonó baromnak születtem, hanem embernek, igen! Nekem is jussom van bár egyszer az életben egy első csókhhoz! A feleségem a magyarói erdész fattyát hordozta magában, mikor az ágyamba került! És mind a leányok azelőtt más ágyából jöttek! Urakéból! Mért csak az uraknak jut mindig a friss csók és az első ölelés?! Miért? A szegény ember csókja nem olyan? A szegény ember ölelése nem olyan? A szegény embertől csak a munka kell, az izzadság kell, a kenyér kell?! A szegény ember nem is ember? Csak állat?

A lány csak állt. Némán és mozdulatlanul, összeszorított szájjal. Az embert még jobban ellepte az indulat.

- Persze, úri ágyba belefeküdnél te is! Ott nem lennél ilyen kényes, mi? De most nem mentődsz meg tőlem olyan olcsón! Most nem! Jussom van hozzád! Börtönt ültem érted, hallod? Börtönt!

A leány hallgatott. Keserű haragot, undort, majd nem gyűlöletet érzett a fekete ember iránt. Hát ezért volt minden? Ezért jött fűrészelni is? Ezért hívta a házához? Ezért, csak ezért? Az ember odalépett hozzá, egészen közel, és az arcába lihegett.

- A béremet akarom, érted? A bért, amivel tartozol! Undorító volt a lehelete. A leány elfordította a fejét.

- Hagyj! Eridj!

- Nem kellek? - hörögte az ember -, mert nincs úri gúnya rajtam, azért?

- Nem azért - nyögte a leány -, hanem mert meghalsz, ha itt maradsz, azért.

Az ember durván felröhögött.

- Hallj oda, még fenyegetsz is?

Aztán elkapta, és magához szorította. Fájt a szorítás, de nem szólt többet. Nem is védekezett. Valami haragos dac támadt benne, valami haragos, dacos kíváncsiság, hogy hát lássuk akkor. Lássuk, mi lesz. A cigányasszonyra gondolt, és szinte kívánta, hogy igaza legyen megint. Vagy ne legyen igaza, s akkor legalább tudni fogja biztosan, hogy csak fecsegés és véletlen az egész azzal a kettővel. Összeszorította a száját, és lehunyta a szemét. Lássuk hát! Nem lehet olyan borzasztó az egész, mindenki átesik rajta egyszer.

Mégis borzasztó volt. Ocsmány, undorító és közönséges. Mintha bűzös disznóólban fetrengett volna valahol, disznók között.

Napnyugtakor az ember elment. Egy darabig még ott hevert a bundán, s úgy érezte, hogy mozdulni sem tud, hogy összetörték a csontjait, hogy meg kell fulladnia a piszokban, ami

ráragadt, az egész testére, mindenütt, mindenütt. Még belül is valahol, ahol a gondolatai laknak.

Aztán felkelt, és lassan lement a patakra. Akkor már csillagok voltak az égen, és az égerek fölött baglyok köröztek. Levetkőzött és beállt a patakba. Langyos volt a víz, szinte meleg. Elfeküdt benne, sokáig áztatta magát. Lúdbőrös lett a teste, amikor végre kibújt. Érezte, hogy feszül a bőre, és egyszerre megérezte, hogy fiatal és egészséges. Fölnézett a csillagokra, és csodálkozott. Tisztának érezte magát újra, azon csodálkozott. Tisztának, frissnek, szinte vidámnak. Mintha nem is történt volna semmi.

- Hát ennyi az egész-gondolta, és elhúzta a száját. Kicsit undorodott, amikor az emberre gondolt, és érezte, hogy mélységesen gyűlöli.

- Bár ne látnám többet - gondolta -, soha többet! Bár halna meg!

És megborzongott a gondolattól.

Másnap reggel lement a faluba. Csak a Sántaék házáig ment, ott megállt a kerítésen kívül. Az asszony az udvaron aprította a rozsét.

- Itthon van az ura?

- Fát dönteni van -felelte az asszony, és sötéten nézett a lányra -, mit akarsz vele?

- Semmit - mondta szinte csalódottan, és visszatért az erdőbe. Másnap újra lement.

- Fát dönteni van - mondta az asszony, és sóhajtott. Fáradt volt az arca, petyhüdt és öreg.

Megsajnálta. Szinte örvendett, hogy nem történt semmi. Felszabadultan lépett visszafele, és bent az erdőben már énekelt is.

Három nap múlva ment le megint. Izgalom és kíváncsiság húzta. A kapu zárva volt. Ajtó előtt a seprű. Átment a szomszédhoz.

- Mártont múlt este leütötte a fa - mondták a szomszédban. Miképpen került Disznajóra, maga sem tudta. Egyszerre csak ott volt. Egy hídnál állt, a falu közepén. Alatta egy patak zúgott, aminek nem tudta a nevét. Megdörzsölte a szemét, a homlokát. Hiába. Ott állt egy ismeretlen nevű patak fölött, a disznajói hídon. A hídon túl egy vackorfa állott. Éretten, sárgán lógott rajta a vackor. A híd alatt kacsák túrták a vizet. A nap bágyadtán hullt alá a házakra, ember nem járt sehol. Egy jegenyefa szikár árnyéka átesett a hídon. Délután volt.

-Mit akarok? Istenem, mit akarok itt...?

Rádólt a híd korlátjára. Fáradt volt, kimondhatatlanul fáradt. Nézte a vizet, ahogy tovafulott odalént, egyre futott, futott, s mégiscsak ott volt mindig. Olyan volt, mint egy remegő, vonagló szürke test, mely minden idegszálával rohanni szeretne, messzire, ki ebből a világból, de lekötik a kövek, és nem tud tovább lépni, csak kínlódik, vonaglik egyazon helyben. Érezte a roppant izmok feszülését, hallotta a víz fojtott lihegését, ahogy birkózott a kövekkel. Sokáig állhatott ott a vizet nézve.

Aztán egyszerre csak ott volt egy rozoga vályogkunyhó előtt, és belesett az ajtón. Bent füstös sötétség tapadt a vakolatlan falhoz, penészes és dohos sötétség. Aztán megszólalt bent egy rekedt, parancsoló hang.

- Gyere be!

Belépett. Meggörnyedve, mintha vállait nyomta volna az alacsony szalmatető.

- Ül le!

Leült valami puha rongy csomóra. Előtte, kis háromlábú széken cigányasszony kuporgott. Ott bent a kunyhó sötétjében még csúnyább volt. Öreg, ráncos és fekete. Csak a szemefehérje villogott félelmetesen.

- Vártalak - mondta rekedt, kellemetlen hangon -, vártalak, leány. Tudtam, hogy a harmadik után eljössz.

- Miről beszélsz? - riadt meg a leány, és a homlokához nyúlt. - Hogy kerültem hozzád?

- El kellett jönnöd, a harmadik után - ismételte az öregasszony. A leány megborzongott.

-Miről beszélsz? Milyen harmadikról?

A cigányasszony nem felelt. Fölkelt lassan a háromlábú székről, a tűzhelyhez ment, és elfújta a hamut. Aztán egy ócska serpenyőbe paraszt kapart, hátrament vele a polcokhoz, s valamit hintett a parázsra. Sokáig matatott ott. Majd visszajött, leült újra a háromlábú székre, s a serpenyőt letette maga elé, úgy, hogy az közte s a leány között volt. Valami furcsa fehér füst szállt föl a serpenyőből. Édeskés, fojtogató nehéz illata volt a füstnek.

- Mi az? Mit csinálsz? - didergett a leány.

A cigányasszony nem felelt. Mozdulatlan, merev arccal nézte a füstöt. Szemei szinte világítottak a félhomályban. Különös volt és félelmetes, ahogy ott ült, s a füst, ahogy egyre szállt, fehérén és fojtó illatosán, és ellepte a kunyhó belsejét. Aztán már nem is látszott semmi, csak az a furcsa tejszínű füst, és valahol mélyen benne egy vakító szempár. És akkor

megszólalt halk rekedtséggel egy hang, mely olyan volt, mintha a füst maga szólalt volna meg. Betöltötte az egész kunyhót, a félhomályt és mindent, egyhangú, reszelős beszéddel, mely olyan volt, hogy le kellett csukni tőle a szemet.

- Tudtam, hogy eljössz. Mikor először belenéztem a kezedbe, tudtam. A harmadik után. Így volt megírva. Vártalak. Ne hidd, hogy mindig ilyen csúnya voltam és öreg, mint most. Én is voltam szép és fiatal. Az emberek megfordultak utánam, amikor végigmentem az utcán, és szépeket mondtak, és fülbevalót ígértek meg ezüstláncot a nyakamba. Aztán egy este rám jöttek lent a füzesben hárman. Megfogtak, letépték a ruhámat és meg is kötöztek. Attól kezdve aztán így ment ez mindig. Cigányleány, mondták, senki rongya. Már nem mondtak szépeket, és nem ígértek ezüstláncot. Csak berángattak a pajtába, vagy rám törték az ajtót, vagy elfogtak az erdőn, amikor szedtem a gombát vagy a rőzsét. Cigányleány, mondták, és kacagtak, amikor sírtam, és leköptek utána, ha szitkozódni mertem.

- Jaj, hogy gyűlöltem őket. Valamennyit. A kanokat. A veszeteket. A piszkosokat. Jaj, hogy gyűlöltem őket. Minden évben egy gyereket szültem, a falu gyerekei voltak. Az asszonyok leköptek, a férfiak kiröhögtek, s a gyermekek rendre lerágták rólam a húst.

- Gyűlöltem őket! Gyűlöltem! De nem tudtam tenni semmit, semmit, érted! Öreg lettem és csúnya, a gyerekek elhagytak, és megdobálták kővel. A férfiak belém rúgtak, az asszonyok rám uszították a kutyákat... Boszorkány vagyok, mondták. Jaj, ha igazán az lettem volna! Jaj lett volna nekik, jaj, ezerszer! De nem voltam boszorkány. Amért titkokat tudok, amiket mások nem tudnak, még nem vagyok boszorkány. Pedig úgy szerettem volna boszorkány lenni! Lenyúzni a csontjukról a húst! Megvacogtatni őket, vérüket venni, megkötni a lelküket, és az eszüket elfújni a szélbe! Jaj, ha boszorkány lehettem volna, csak egyszer bár, csak egyszer!

- De te, leány, amikor megláttam a kezedet, tudtam. Te vagy az, aki megbosszulod mindazt, amit elkövettek rajtunk a kakaskodó gazok, az ocsmányok, a disznók, te vagy az! Boszorkány vagy, leány! Ott van a homlokodon a jel, tenyeredben az írás. Te nem csak tudod a titkokat: te érzed a titkokat, leány. Érzed, és csinálod, ha nem tudod, úgy is. Boszorkány vagy, igazi boszorkány, amilyen én akartam lenni. Aki veled alszik, a halállal alszik. Aki megkíván téged, a halált kívánja meg. Megrontod a lelkeket, és füstté oszlik szét szemed pillantásától a férfiak esze. Te vagy a nagy bosszúálló, aki vámot szedsz közöttük mindazért, amit lányokon elkövettek valaha is ezen a földön...

-Tűzben születél, s tűz emészti el a te testedet is. Láthatatlan árnyék jár veled, s elveszett az a férfi, aki ebbe az árnyékba belelép. Jó vagy és szelíd, de veled jár mégis a bosszú és a pusztulás, mert boszorkány vagy, s nem tehetsz arról. A liliom illatától elpusztul a légy, aki belerepül. Te vagy az erdők tüzes lilioma, aki megöli a férfiakat, ha szemüket reád vetik. Te vagy a babonás virág, akitől tüzet fognak a szívek és elégnek, mint fű a parázson. A halál van az ágyadban, a halál van a testedben, a halál van az ajkaidon...

A leány szeméből omlani kezdtek a könnyek. Lehunyt szemmel, mozdulatlanul ült a babonás füstben, de lehunyt szeme alól peregtek a könnyek egyre. A cigányasszony reszelős vén hangja néhány pillanatra elhallgatott. Aztán csontos, fekete keze kinyúlt a füstön át.

- Ne sírj, leány! Nem tehetsz róla. Add a kezedet!

Reszketve nyújtotta a kezét. A serpenyő parazsának melegét érezte a bőre.

- Nem tehetsz róla. Jó vagy és szelíd. Szeretni akarsz, és halált osztogatsz. Nem érzed a gyűlöletet, aminek eszközéül jöttél erre a földre. Terméketlen maradsz, mint a tűzliliom, aminek illata megöli a legyeket. Ha életet hoznál mégis a világra, magad ölnéd meg azt is, és nem tehetnél róla. Borzalmas írás van a tenyereden, leány, és az írások ellen nem tehetünk semmit. Te vagy a bosszú angyala, akinek boszorkány a neve, szép és borzalmas a sorsod, félelmetes és gyönyörűséges, kívánságod parancs a poklok hatalmasai előtt, vágyad beteljesül, mielőtt kimondanád, gyűlöleted vért és tüzet terem, a csókod nyomán kinyílik a halál, megcsúfolt szüzek bosszúját hordozza a véred, megcsalt leányok átkát váltod valóra. Eredj, megérzed a szemek mögött a gondolatot, és meghallod a szavakat, amiket nem mondanak el. Meglátod, ami láthatatlan, meghallod, ami hang nélkül való, s megérzed, aminek illata sincs, mert meg sem született az időben. Eredj! Kérdezni jöttél, és én feleltem. Eredj leány! Valaki vár. A leány felnyitotta a szemét. Nyoma sem volt a füstnek már, csupán valami édeskés illat úszott még a levegőben. A serpenyőben egy marék szürke hamu volt csak. A vén cigányasszony görnyedten ült a háromlábú széken, félig lehunyt szemhéjai alól a földet nézte, mintha aludt volna már szinte.

- Eredj, leány! Valaki vár rád. Ijedten nézett körül.

- Vár? Azt mondod?

- Eredj!

Gépiesen fölemelkedett a rongycsomóról, mintha álomban járna. A cigányasszony mozdulatlanul ült a kicsi széken, ráncos, vén arca majdnem a földig lelógott, talán aludt is már, talán nem is élt.

Kint akkor nyugodott le a nap. Egy jegenye árnyéka félelmetes hosszan és szikáran nyúlt keresztül az úton. Odébb a patakban néhány legény lovat fürösztött. Meztelenül gázoltak a vízben, és kurjantoztak. Egyikük, egy borzos fekete suhanc, szemérmetlenül lova hátára ült, és gonosz vigyorgással nézett feléje. Ugy érezte magát ettől a nézéstől, mintha lehullottak volna a ruhái, s meztelenül állana maga is. Elfordította a fejét. A suhanc ott a lovon gúnyosan röhögött, és odakiáltott egy szemérmetlen szót.

- Ó, hogy pusztulnál el... - mart át a lányon a megalázott keserűség.

Abban a pillanatban patkózaj és ijedt kiáltozás támadt a háta megett. Visszanézett. A ló megriadt valamitől, ágaskodni kezdett, és ledobta hátáról a meztelen suhancot. Fejjel előre zuhant. Nem loccsan a víz, csak koppant, furcsán, tompán. Egy nagy, szürke kő éles taraja meredt ott ki a vízből. A suhanc elmerült, testét görgetve sodorta a víz. A többiek kiáltozva rohantak utána. A víz vörös volt, fekete-vörös.

Futva szaladt keresztül a falun, nem nézett vissza. Forró láz didergette a testét, fogai összekoccantak. Néhány ember riadtan nézett utána, ahogy elfutott mellettük.

Kívül a falun fáradtan roskadt az árok szélére. Lihegett, mint az üldözött vad. Szeme riadtan járt körül a mezőn, keresett valamit, valamit, ami él. Odébb egy kökénybokor csúcsán kis szürke madárka ült és pityegett.

- Eridj, mert téged is megöllek, kicsi madár! Eridj a közelemből!

Abban a pillanatban valami átsüvített a levegőn. Összehúzott szárnyakkal egy sólyom csapott valahonnan alá, s már vitte is karmai közt a kis csipogó szürke madarat. Kerekre nyílt, babonázott szemekkel nézett a leány a sólyom után.

- Jaj! - nyögött föl benne a rémület, és felugrott az árokpartról. Szaladt, szaladt eszelősen, lihegve, mezőkön, szántásokon át, amerre az erdőt látta. Az első fa alatt összeroskadt, mint a virág, akinek elvágta a szárát. Hangtalan zokogás rázta a testét.

- Ó én átkozott, én átkozott! Bárcsak pusztulnék el én is!

A fák alatt már szürkület volt. Halk neszek matattak az avarban s az egyedüllét kiterjesztette óriási szárnyát a völgy fölé.

- Jaj, jaj - nyöszörgött - jaj, jaj...

Egy őz lépett ki az erdő szélére, s figyelő orral beleszagolt az estébe.

- Egyedül vagyok őz, jaj, nagyon egyedül vagyok. Gyere ide, őz, gyere ide hozzám, gyere ide, őz...

Az őz lassan, nagyon lassan megindult. És jött. Lassan, nagyon lassan, mintha csak aludt volna közben. Babonázottan nézte a közeledő őzet, furcsán dobogott a szíve.

- Gyere, őz, gyere hozzám, őz...

És az őz jött. Nagyon-nagyon lassan, előrenyújtott nyakkal, remegő lábakkal. Jött. Valami lágy öröm ömlött végig a lányon, szemei csillogtak.

- Gyere, kicsi őz, gyere!

Az őz odajött, egészen közel. Fülei gyengén remegtek. Aztán megállt. Néhány percig állt mozdulatlanul a leány előtt, egészen szorosan előtte, aztán kaparni kezdte a földet, és lefeküdt. Hallani lehetett a sóhajtását, amikor lehunyta a szemét. A leány arca ragyogott. Mélyen, szabadon lélegzett, a lidércnyomás elmúlt. Óvatosan kinyújtotta a kezét, és megérintette az őz nyakát. Érezte, hogy ujjai alatt megrándul az őz finom teste. De csak egy pillanat volt, az első érintés. A simogatás alatt már nem csak a füleit forgatta néha, ha valami nesz mozdult a sűrűben.

Egy idő múlva felállt. A mozgásra megrezzent az őz, de fekvé maradt.

- Gyere velem, őz - mondotta -, gyere velem.

Az őz megrázta a fejét, mintha legyeket hajtott volna leiról.

- Nem akarsz? - kérdezte a leány, és kacagott.

A kacagásra felszökött az őz, mintha kést döftek volna belé. Meredt nyakkal figyelt egy másodpercig, aztán a lányra nézett megkövült ijedtséggel.

- Na, mi az? - kérdezte, és újra kacagott.

Mintha ostorral vágta volna végig rajta, úgy rándult meg az őz a hangtól, aztán öles ugrásokkal menekült be a sűrűbe. Rémült csörtetése sokáig hallatszott még. Az égen akkor gyúlt ki az első csillag. A lány fölnézett reá, és csöndesen sóhajtott egyet. Aztán megindult hazafelé.

Mikor megérkezett az Urszuzhoz, már éjszaka volt. A kutya izgatott vinnyogással sántikált elébe az ösvényen, és egyre vinnyogott a lába körül.

A söprű nem volt a helyén. Az ajtó félig nyitva volt, é világított a tűz.

Dobogó szívvel lépett bű, s a küszöbön megállt. A tűz padkán, görnyedt háttal, szakállas állat öklére támasztva, szokta, Tóderik ült, az öreg.

- Taté...!

Az öreg felemelte bozontos fejét, egy darabig nézte a coló fénye mellett a leányt, aztán morogva megszólalt, mint egy fáradt medve.

- Na, hát meggyüttél? Ha...?

A lány csak állt, szívét ellepte valami furcsa melegség, s a szeme megkönnyesedett.

- He - mozdított egyet magán Tóderik a tűz mellett -, a kecskéket s a juhokat bezártam. Tyúkjaid is vannak. He. Úgyes vagy. Kutya is. He. Puliszka maradt a fazékban, ehetsz.

Azzal fölkelte lassan, ásított és átdöcögött a fekhelyéhez.

- Ez is itt van. Jó.

Hallani lehetett a sötétben, ahogy kifűzte lassan a bocskorait, s elvackolta magát a pokróc alatt. Ásított még néhányat, aztán csak a szuszogása hallatszott, más semmi. S ahogy a lány ott állt a tűz előtt, s lassú mozdulatokkal eszegette a maradék puliszkát, úgy tűnt neki éppen, mintha így lett volna ez mindig, minden nap, minden nap, s nem is történt volna közben semmi.

17.

AZON a nyáron kezdték építeni a vasutat a Maroson fölfele. Előbb azt mondták, hogy csak Szászrégenig, de aztán kiderült, hogy megépítik föl egész Dédáig, a báró fűrészje miatt. Mérnökök lepték el a vidéket, méricskéltek egész nyáron át, és póznákkal tűzték ki az útját a gőzmasinának. Nem sokat törődtek azzal, hogy kinek a földjét hasítják keresztül. Ahova egy olyan mérnök letűzte a piros botot, az a föld már attól a perctől kezdve nem a régi gazdáját szolgálta, hanem az államot, így mondták.

Persze az emberek igyekeztek éjszakánként javítani valamit a mérnökök munkáján, és odébb vitték a póznákat itt-ott. De mindez nem segített semmit, csak bajt és csendőrt hozott a nyakukra. A mérnökök mögött ott állt, mint egy láthatatlan hatalmas Isten, az állam, és az emberek meg kellett tanulják, hogy két Isten van. Egyik, akiről a papok tudnak, és ez egy tömjénszagú, békés és szelíd Úr. És a másik, melyiknek állam a neve. És ez sem nem békés, sem nem szelíd, sem nem igazságos. Csak éppen hatalmas. Övé az adó és a katona. És az egyetlen, amit ezekért ad: a parancs.

Már nyár derekán elkezdtek építeni a töltést és a hidakat. Százával jöttek az idegen beszédű, lompos munkások, és a falvakban is dobszóval toborozták a napszámost. Volt kereset bőven, az igaz. És könnyű kereset. Mégis mogorvák lettek az emberek, mihelyt a vasútról kezdett beszélni valaki. Olyan volt, mintha egy láthatatlan ellenség kúszott volna a Maros völgyén fölfele a mérnökök póznái nyomán.

Azon a nyáron az Ulmu oldalában kezdték dönteni a fát. A barakkok, istállók feljebb költöztek a Galonyán, s vitték magukkal a piszkot, a lármát és a bűzt, beljebb az erdők közé. A Galonya torkától föl az Ulmuig olyan volt mind a két hegyoldal, hogy sírva fakadhatott, aki nézte. Üres és kietlen. Rengeteg fát fölfalt a gőzfűrész odalent. Kellott hidakhoz, állomásépületekhez. Kietlenség költözött föl a Galonyán. Az üverek aljában még valahogy kiburjázott a nyárfa, s a lefutó gerinceken surgery vesszőket hajtott a mogyoró. Itt-ott bükk is akadt. De fenyő nem volt sehol. S az egészet öles gyomborok lepték el, az egész széles, nagy irtást, mint hanyag gazda gondozatlan kertjét.

De az Urszu tájékán csönd volt, mélységes csönd azon a nyáron. Leánykacagás nem verte föl az üverek nyugalmát, mint azelőtt. Énekszó sem hallatszott estefele. Csak egy-egy juh kolompja szólott néha, s bent az Urszuban olykor tompán dongott a balta, ahogy Tóderik készítette a szénnek való fát. És a kemencék szürke füstje naphosszat szállt, szállt fölfele az Istenszéke oldalából, s egy-egy ködös este néha lenyomta ezt a füstöt az Ur-szura, s a nyirkos, hűvös füstszag megtöltötte maga körül mindent magányossággal.

Aztán megjött az ősz. Elkészültek az első hidak odalent. Szászrégennél, úgy hírllett, már lerakták az első síneket. Onnantól Dédáig emberek nyüzsögtek a töltésen, és a fűrésztelep udvarán garmadában állott a rengeteg talpfa. És a fűrész hajnaltól vakulásig ette, ette az erdőt.

A szarvasbikák azon az őszön elköltöztek a Galonyából, s el az Ulmuból is. Csak fönt a gerinceken lehetett hallani a hangjukat néha, holdas éjszakákon, mikor a csönd megnőtt, s a csillagok hóharmatot szitáltak.

A leány ott ült naphosszat a juhok mellett. Alakja megnyúlt, arca megkeskenyedett, s nagy sötétkék szemében titkok ültek, mélységes titkok. Napokon keresztül nem szólt. Az öreg nem zavarta ez. Ahonnan ő jött, ott megszokták már a hallgatást.

Egy reggel, talán két héttel hazatérte után, megkérdezte ugyan:

- Valami bajod van, te leány? He?

A leány a küszöbön állt, s az Istenszékét nézte. Fönt akkor lettek felhőkké a párák, kis könnyű fehér felhőkké, amiket a kelő nap sugarai tereltek maguk előtt, mint báránynyájakat aranybocskoros pásztorfiúk.

- Mi lenne? - kérdezte halkan, de szemét nem vette le a hegyről. Aztán megigazította a kendőt, és indult a juhok után.

Az öreg utána nézett, és megcsóválta a fejét. Aztán sóhajtott, fogta a baltát, s indult föl az Urszuba ő is, utána nézni a szénnek. A leány úgy hordta magában a titkot, mint hét lakattal lezárt ládát, melybe mázsányi jéghideg sziklát rejtett valaki, s vigyázni kell, nehogy meglássák mások. Üverek tisztásain, míg a juhok békésen legeltek, leszámolt magával azon a nyáron. A babonás varázslat, mely lelkére feküdt, lassan elvesztette félelmességeit. Érezte, hogy örök magányosságra ítéltetett, s hogy nem szabad többé mosolyogva ember közelébe lépnie. Hogy

erdők mélyébe rejtőzve kell éljen örökké, igazán, mint a boszorkányok, férfiembertől távol, s ez a gondolat már nem volt kétségbeejtő. Békességes gondolat volt, örökké csak a juhokat legeltetni napsütötte üvcreken, málnát keresni s gombát, áfonyát.

És voltak izgalmas szép titkai is ennek a gonosz bűbájnak. Izgalmas titkok, bizsergető játékok, melyeknek nem tudott ellentállani, és újra meg újra játszania kellett velők, mint valami babonás, veszedelmes tűzzel. Csak rá kellett néznie egy mókusra, és akarnia kellett, erősen akarnia, hogy oda jöjjön, és a mókus odajött. Bután és megrettenve és egész kis testében remegve a félelemtől, de odajött hozzá, és hagyta, hogy megsimogassa a hátát. És odajöttek az őzek és a szarvasok, ha nagyon akarta, hogy odajöjjenek, és lefeküdtek körülötte, és nézték nagy, álmos és csodálkozó szemekkel, mintha azt mondták volna: látod, ilyen kellene legyen a világ. Ilyen kellene legyen az ember, így kellene éljen együtt a szarvas és az ember.

Eljátszott így a rigókkal és a mátyásokkal is, és volt valami nagyszerű abban, hogy az állatok és a madarak engedelmeskedtek a gondolatának. De voltak szomorú pillanatok is. Egyszer egy rigót hívott magához, és a rigó kezére szállt. Buta, jóindulatú, kedves kis rigó volt. És ahogy nézte, egyszerre egy képet látott a rigó mögött. Éles karmok között vergődő testet, széthulló, véres tollakat. Felsikoltott, és elkapta a kezét. A rigó ijedten elszállt, szeretett volna utána kiáltani, hogy vigyázz! Rejtőzz el a bokrok közé! A halál vár reád! De hiába lett volna. Szavait nem értették a rigók, csak parancsainak tudtak engedelmeskedni. Azon a napon szomorú volt. És néhány percre rá tépett tollakat talált az egyik üverben. Rigótollak voltak.

De Tóderik minderről semmit sem tudott. Ő csak égette a szentet fent az Urszuban, az Istenszéke oldalában, ahol a források vannak. Ügyelte a földdel fojtott kemencék tüzet, fülét odatapasztotta néha a nyirkos földhöz, és hallgatta a börtönbe zárt tűz nyögéseit, és érthetetlen szavakat mormogott. A börtönre gondolt, ahol ugyanígy nyögnek és vergődnek az emberek, lefojtja őket a törvény és a hatalom, és közben elég bennük az élet, kimarja a lefojtott parázs, fekete szénré marja. Lassan, nagyon lassan.

Egy reggel balta helyett botot vett a kezébe Tóderik. Ősz eleje volt már, a nyírek sárgultak odafönt a Dószon, s az égerek levelei zsugorodva hullottak alá rendre, s a víz elvitte őket, Isten tudja, hová.

A leány a karámnak dőlve állt, mikor Tóderik kilépett a küszöbre. Hirtelen elébe lépett.

- Ne menj ma Szórfülűhöz!

Tóderik csodálkozva bámult a leányra.

- Mi? Mit mondasz?

- Ne menj ma Szórfülűhöz - ismételte az -, ma ne menj!

- He? Honnan tudod?

Hökkenet volt a vénember hangja. Apró szemei gyanakodva nézték a leányt. Az halkán mondta újra, földre szegzett szemmel.

- Ne menj ma le!

- Miért?

- Nem tudom - felelte a leány, és tekintete fáradtan és megkínzottan kalandozott el az erdők felett -, nem tudom. De ma ne menj hozzá! Ma ne!

Tóderik morgott valamit, és elindult. Néhány döcögős lépés után megállt mégis, és elgondolkozva fordult vissza. A leány ott állt még mindig, és az arca szenvedett.

- Azt mondd, ne menjek? Miért?

- Nem tudom.

Kínzott volt a hangja. A vénember állt egy darabig, és nézte. Aztán megcsóválta a fejét, és dűnnyögve elment. El, a falu felé.

Csak este tért haza. A leány a küszöbön kuporgott, arcát két tenyerébe temetve. Hallotta az öreget jönni a patak mellett fölfele. És tudta, hogy valami történt.

Lassan jött Tóderik. Jobb lábára sántított erősen. Hajadonfővel jött, és gyér szürke haja borzoltan lógott az arcába. Arca véres volt, szeme dagadt. Tyeptárja lépetten fityegett, vállán rongyos volt és véres az ing. A bot nem volt nála. Egy görbe faágra támaszkodva jött.

A leány ült a küszöbön, arcát kezeibe temetve, és mindent látott mégis.

Tóderik lassan felvonszolta magát a házig. Az ajtófélfában megfogódzkodott, egy darabig ott állt mozdulatlanul, és nézte a leányt, aki úgy ült ott, mintha sírt volna.

- Ne sírj - mondotta egy idő múlva, és a szavak nyögve jöttek ki a száján, és mélységes mélyről -, ne sírj! Nem tehetsz róla.

A leány felnézett rá. Nem sírt, csak sápadt volt az arca, s a szeme karikás.

- Nem tehetsz róla - ismételte morogva az öreg, és kezefejével megtörülte a száját, melyből még mindig szivárgott a vér -, s most már ők is tudják. Aki rólad valamit mond, azt megölöm.

Bedöcögött a házba, aztán hallani lehetett, ahogy a fekhelyre ledőlt. Később még ennyit mondott:

- Szórfülű megvette a szenet. Télen feljönnek érte, ha holdvilág lesz, szánnal.

Aztán nemsokára már csak a horkolása hallatszott.

Nem is virradt még, amikor újra mozgolódni kezdett. Fölkelt, tüzet gyújtott. Megfőzött egy tarisznyára való puliszkát. Aztán nyakába vette a bundát, kezébe a baltát.

- Fölmegek - mondotta rekedt, dörmögő hangon -, jobb ott. Nem jövök le többet. Néha hozhatsz valamit enni. Néha.

Aztán a küszöbről is visszaszólt még.

- Az előleg ott maradt az örménynél. Elhozhatnád. S a kalapom...

Már halványultak a csillagok, amikor elment. Hallani lehetett, hogy a ház előtt megállt. Talán búcsúzott a háztól. Aztán megindult csoszogva, és a léptei lassan elhalkultak.

Délelőtt megjöttek a csendőrök. A leány már várta őket. Ott ült a küszöbön, mint előtte való nap, úgy.

- Hol az öreg? - kérdezték a csendőrök.

Szavuk végigcsattant a tisztáson, mint az ostor. A kutya behúzott farokkal ugatta őket a fal mellől.

- Elment - mondta a leány, és nem kelt föl a küszöbről.

- Hova?

- Oda le - és a falu felé mutatott.

- Mikor?

- Tegnap.

A csendőrök összenéztek.

- Nem jött azóta vissza?

- Nem.

Tanakodtak egy keveset, aztán megrángatták puskájuk szíját, és bementek a házba. Majd kijöttek, és körüljárták a házat. A kutya ugatta őket. Később visszatértek a leányhoz.

- Ha megjön... - kezdte az egyik.

A másik közbeszólt.

- Nem jön meg. Ne is várd. És legyintett.

- Ismerjük az ilyent.

Aztán elmentek. Kakastollukat lengette a szellő, és puskáik szuronyán megvillant hidegen a napfény.

A leány ült még egy ideig a küszöbön, aztán enni adott - a kutyának, vette az átalvetőt, s lement a faluba.

A korcsmában mindössze néhány lompos munkásember ült összehúzódba a hosszú asztal végében. A fűrésztől voltak. Pálinkát ittak, és hallgattak. Az örmény szürke arccal hajolt keresztül a pulton.

- Az egyik meghalt - suttogott, a szája színtelen volt, és remegett -, a másik sem marad meg, úgy mondják.

A leány a pultra tette az átalvetőt.

- Az előlegért - mondotta - a szén miatt, tudja...

Szórfülű átvette az átalvetőt, és sietve megtöltötte. Nem mért meg semmit, úgy tette bele. Málélisztet, túrót, olajat, szappant, gyertyát, amíg csak megtelt az átalvető.

- Nem hibás az öreg - súgta oda a lánynak, amikor az átalvetőt visszaadta -, én láttam, nem ő kezdte, nem. Csak baja, hogy behalt az egyik, s ha a másik is...

- Isten áldja meg - búcsúzott a leány, és vállára emelte a tömött átalvetőt.

- Várj - riadt meg az örmény hirtelen - várj! Valami itt maradt. Matatni kezdett alul, a pult mögött. Aztán elővette a kalapot.

Úgy adta át a lánynak, hogy a többiek, akik az asztalnál ültek, ne lássák.

- Isten fizesse meg - mondta a leány halkán, és könnyek lepték el a szemét. Kezében ott volt a kalap, a fekete, kopott, öreg kalap. Egy könnycsepp végigpergett az arcán.

- Nem ő volt a hibás - ismételte suttogva az örmény -, nem. Én láttam. De kár, hogy behalt.

Nagy, szőrös keze odaért a leány kezéhez, és gyöngén megszorította.

- Bátornak kell lenni, kislány - suttogta - ilyen az élet. Voltak a csendőrök?

-Voltak.

Az örmény sóhajtott.

- Ilyen az élet.

Egyszerre valami puha érzés lepte el a leányt. Szeretett volna jó lenni ehhez a nagydarab emberhez, ehhez a csúnya, szőrös emberhez, szeretett volna valami jót mondani neki. Maga sem tudta, hogyan jött ki a száján:

- Vigyázzon a tűzre, a tűzre vigyázzon! És egy emberre, akinek seb van az arcán!

Az örmény megrándult a szavaktól, és tágra meredt szemmel nézett reá.

- Mért mondod ezt?

- Nem tudom - felelte és megdidergett -, Isten megáldja. Mintha apró kis tűk szurkálták volna a bőrét, ahogy sietve végigment az ivón. Nem nézett csak maga elé. De érezte, hogy a szavak, amiket mondott, ott maradtak a füstös alacsony szobában, ott maradtak, és éltek. És mintha kést szúrtak volna a hátába, úgy érezte magán egy embernek a szemét, és tudta, hogy ez az ember ott ül a munkások között, az asztal végében. És tudta azt is, hogy seb van az arcán.

Keze reszketve markolta meg a kilincset. Szinte futva ment végig a falun. Üldözték a szavak, amiket kimondott, és amik ott maradtak, és éltek, és készülődtek valami rettenetesre. És üldözte a nézés, amit a hátában érzett. Futnia kellett előle, be az erdők közé, minél messzibb, minél messzibb.

18.

AZTÁN mintha rendre újra visszatért volna az élet a maga útjára. Reggel kieresztette a juhokat, behordta a vizet és a fát, rendbe tette a házat, leült a küszöbre, és várt. Mire? Maga sem tudta. De érezte, hogy vár valamire, hogy valamire várni kell, és várt.

Néha halat fogott és felvitte az Urszuba, a kemencékhez. Néha gombát vitt. Néha áfonyát vagy szedret. Az öreg ott ült rendszeren valamelyik kemence mellett egy fatönkőn. Állat öklére támasztva leste a kemence tüzet, szája mozgott néha, mintha beszélt volna valakihez, de hang nem jött ki rajta. Odébb a fák alatt frissen összetákolt káliba állott, csak olyan hevenyészett, kezdetleges szállás, amit olyan ember épít magának, aki tudja, hogy nem sokáig lakik benne már.

Halat, gombát, gyümölcsöt, málélisztet vagy amit vitt: betette oda a kalibába, a tűzhely fájáról lekasztotta a kondért, a forrásnál kimosta, majd vizet vitt föl benne, megtöltötte vízzel a korsót is, és mindent visszatett szépen a helyére. Aztán odament ő is a kemencéhez, leült egy másik fatönkre, ült és nézte az erdőt, nézte a kemencéket, a füstöt, ahogy szürkén elveszett a fák közt, és érezte, hogy vár. Ott ült az öreg is, előrehajolva, feketén és szótlantul, és ahogy lopva ránézett, érezte, hogy ő is vár valamire. És a kemencék is vártak, és a fák is vártak és a hegyek és a csönd és minden: egy nagy várakozás volt az egész világ, mert valahol valami jött már, közeledett, és erre a valamire vártak mindannyian.

Aztán este lett, és eltelt egy nap.

- Jó éjszakát - mondotta halkán, és fölállt a fatönkről, és a kemence mellől halk dörmögés felelt rá, mint amikor a lefojtott tűzből valahol fölszakad a füst egy pillanatra, és megemeli a nyirkos földet.

Aztán ment, halk, könnyű léptekkel lefele az Urszun, hogy berekessze a juhokat, tüzet tegyen a házban, s eltemessen egy napot, amelyik eltelt azzal, hogy vártak valamit, ami nem érkezett meg.

Néha éjszaka fűrészelés zajára ébredt, és amikor kilesett az ablakon, ott látta az öreg hajlott alakját, ahogy a csillagok fénye mellett fűrészelte a télire való fát. Valami jóleső, könnyes melegséget érzett ilyenkor, egy puha és szomorú meghatottságot, hogy neki fűrészeli odakint valaki a télire való fát, és ugyanakkor érezte azt is, hogy azt a fát már hiába fűrészelik a csillagok fénye mellett, mert arra a fára már nem lesz szükség többé.

A csendőrök még kétszer jártak ott. Kérdeztek mindenfélét, aztán elmentek, és nem jöttek többet. Úgy érezte, hogy ez is eltelt. Eltelt, mint annyi minden, és már csak egyedül a várakozás van.

Közben ősz lett egészen. Rőt pillék szálltak a bükkökről, s ahogy délutánonként ott ültek a kemencék mellett, látni lehetett a vörös ereket, melyek a lombok boltozatát keresztül-kasul szótták a hervadás titkos jeleivel. Fönt az Istenszékén megszólaltak a bikák, és hördüléseik éjszakánként túlzúgták a patakot is.

Aztán megjött a nap. A nap, amelyiken úgy érezte, hogy már nem szabad várni többé.

Ez a nap valahogy nem olyan volt, mint a többi. A levegő tisztább volt, mint máskor. A juharfák lombját mintha színaranyra festették volna az éjjel. Hosszasan állt a küszöbön, és csodálkozva nézte őket, ahogy a reggeli fényességben fölragyogtak és lángoltak szemkápráztatóan.

Aztán meghallotta a harkályt, fönt az Urszu oldalában, és ez volt az első hang, amit hallott, és tudta, hogy megjött a nap, amelyikre várni kellett.

Kieresztette a juhokat, mint rendszeren. Fát és vizet hordott. Rendet tett a házban, és közben furcsa, soha nem hallott nótákat dúdolt. Aztán tiszta szoknyát vett elő és tiszta inget. A piros fejkendő és a kis kivarrt mellénykét. Majd lefutott a patakhoz, s megferedett. Aztán felöltözött tisztán, rendszeren, ahogy ünnepnapra illik. Haját kifésülte s befonta. A kutyát is megetette, nyakába akasztotta a szép kis piros tarisznyácskát, és elindult. A kutyát visszazavarta.

- Te ma itthon maradsz - mondta neki, azzal ment.

Maga is csodálkozott, hogy léptei nem a falu felé viszik. Átvitték a pallón, elvitték az aranyban égő juharfák mellett, s vitték az Urszun fölfele. A források tájékán, fönt megállt. Gondolkozott egy ideig, mint aki tanácskozik valakivel. Aztán átkanyarodott a kemencékhez.

Az öreg ott ült a tönkőn. Fölnézett rá, mert nem szokta meg, hogy reggel jöjjön. Meglátta rajta a tiszta ruhát, és a szája megnyílt kissé, ahogy csodálkozott.

A leány nem ült le, mint máskor, és a kalibához se ment föl. Megállt az öregember előtt.

- Eljött a nap - mondta.

- He?

- Eljött a nap.

Az öreg még mindig a tiszta ruhát nézte.

- Miféle nap?

- Nem tudom.

És csak állt ott. És az öreg nézte.

- A szén - mondotta egy idő múlva, és a hangja olyan idegen volt, mintha nem is ő beszélt volna -, a szén lassan ég ki, tudod. De kiég. És akkor el lehet vinni.

Hallgatta az eldűnnyögött szavakat, és valami gyöngye kis fájdalmat érzett. Idegenek vagyunk - gondolta -, nem értjük egymás beszédét. Aztán hirtelen lehajolt, és megcsókolta az öregember maszatos, fekete kezefejét.

Az ijedten kapta el a kezét, és döbbsent rémülettel meredt a leányra.

- Mi?! He?! Mit akarsz?!

De az már ment akkor. Fejét meghajtva, mint a gyermek, aki parancsot teljesít. De biztos, öntudatos, sebes léptekkel. És nem nézett vissza, egyetlenegyszer sem nézett vissza a kemencékre, s a kemencék mellett a riadt öregemberre, aki úgy maradt ott egyedül, maga is, mint egy szénre égett facsonk, aki csak arra vár, hogy fölszívja a föld.

Fölfele ment. Maga sem tudta, miért, csak érezte, hogy arra kell mennie. És ment. A nap szárítgatta már aranykendőjével a füvek harmatát. Bozótok mentén fekete szemű szeder csillogott.

Vadcsapáson haladt egyre följebb, sietve, mint aki fél, hogy elfut az idő, s hiába megy. Az Istenszéke tisztása fölött kis kék párák lebegtek, és rendre belevesztek az ég végtelen kékjébe. A gerincek mentén virágozott a tárnics. Kék tölcseireit elkésett vad-mének dongták.

A Galonya felől szarvasbögés hömpölygött keresztül a gerincen. Mély, rekedt hang volt, forró erőktől duzzadó hang. Fölmászott egy sziklára, s már látta is a bikát, ahogy lassan haladt tehenei mögött az Istenszéke fenyevei felé. Lent, messze a Galo-nyában döngtek a fejszék, s a fadöntők egyhangú kiáltásai visszhangoztak.

A bikát nézte, ahogy lassan nyomult fölfele a tehének mögött. Hatalmasan, királyian, lusta-kényelmesen, valami nagy, lomha erővel a mozgásában. Néha megállt, és lassú komorsággal visszaneézett, és lehördült a Galonyába, mintha a fadöntőknek küldött volna alá méltóságos királyi szót, hatalmas agancsa kongott a fákon, ha bosszúsan megrázta a fejét, s a fák megremegtek érintésétől és nagy, szárnyas, sárga leveleket hullattak alá.

Nézte, kitágult szemmel, és érezte vérében áramlani a szerelem pompás őseréjét, mely ott feszült, hörgött, uralkodott, és betöltötte hangjával a levegőt. Arca kipirult, és szemei megtüzesedtek, és szeretett volna odarohanni ő is a tehének közé, és velük együtt rohanni bozótokon és sziklákon keresztül, ismeretlen sűrűségeken át, csak rohanni a diadalmas erő félelmes csörtetésével a háta megett, melynek bődülésétől megreszket a levegő, s mely keresztülgázol időközön és életeken.

Órákig tartott? Percekig? Vagy csak néhány pillanat volt az egész?

Hirtelen egy jeges kéz markolta meg a szívét. Félelmet érzett. Fogai összekocantak. Egész testét didergés járta át. Félt. És érezte, hogy ez a félelem a szarvasbikának szól, odaát. Az életnek, a hördülő, pompás szenvedélynek. A levegő megtelt veszedelemmel, mintha titokzatos áram sugárzott volna valahonnan. Olyan tisztán és élesen érezte, hogy fáj.

Leugrott a szikláról, és futni kezdett a szarvasok felé. Vakon, mint a megszállottak, málnavészen, tüskés szedresen, bozóton keresztül.

A tehének álltak, és feszülten figyeltek. A bika elhallgatott, és fölemelt fejjel nézett a zaj felé. Aztán egyik tehén riasztva felbőffent, s csörtetve berohant a sűrűség közé. A többi utána. S mögöttük, csodálkozva és bosszúsan, néha visszaneézve, agancsos fejét hátrahajtva a bika. Aztán már csak a csörtetésük hallatszott, ahogy átrohantak a gerincen, be az Urszu bozótos üverei közé. Aztán már a csörtetés sem hallatszott, csak a csönd. A leány ott állt a nyiladékon, ahol előbb a szarvasok voltak. Lihegett. Fülében dobolt az izgalom. Fejéről lecsúszott a kendő, s aranyszőke haja borzoltan bomlott ki a fonalból.

Valahol egy ág reccsent. Fejét ijedten kapta a zaj felé, s a rémület újra ott dobolt a vérében. Ösztönök rándultak benne futásra, ész nélküli, csörtető rohanásra, menekülésre, be a sűrűbe a szarvasok után, de a lábai nem mozdultak. Valami bénulás dermedtette. Valami jéghideg, és mégis forró bénulás. És csak állt, és a szíve vert hangosan.

Aztán újra reccsent egy ág. S valami mozdult a fák közt. Aztán csend lett. S a csendben felcsattant bosszúsan egy emberi hang.

- Hogy a fene evett volna meg a fajtáddal együtt!

Érces, fiatal, haragtól szikrázó férfihang volt. És abban a pillanatban mintha bilincsek hullottak volna le róla, nehéz, félelmetes bilincsei a rémületnek: egyszerre olyan meleg és könnyű lett körülötte minden, a levegő, a fák, a hegyek, a tárnicskék égbolt...

Halkan felnevetett és puhán, mint egy virág, akinek el gyöngült a szára, leült a tárnicsok közé. Leült és hátradőlt, lustán, kényelmesen, és fejét ráfektette a moha puha bársonyára, és halkan kacagott.

Kövek mozdultak, lépés alatt zördült az avar. Aztán a lépések megálltak. Egy arc hajolt föléje. Barna, fiatal arc. Keskeny szája. Éles, szürke szemek. Nagyon éles szemek.

Lassan elhalt benne a kacagás. Szemei megnyíltak, mélyre és komolyra. Úgy nézték ezt az arcot. Mintha már látták volna valahol.

- Fene egyen meg, elkergetted a bikámat!

Az éles hangra megrezsent, és lassan felült. Kisimította arcából a hajtincseket.

- Nem szabad megölni azt, ami él - mondotta nagyon csöndesen, és lassan ejtve minden egyes szót -, az élet mindennél többet ér...

Az idegen lépett néhányat, és szembekerült a leánnyal. Kutatva nézett az arcába.

- Ki vagy te?

A nagy kék szemek kutatva néztek vissza rá.

- Nem mindegy az?

A fiatal férfikéz zavartan dobolt a puska csövében. Kissé nyersen jött ki száján a szó.

- Talán csak van neved?

- S ha nincs? - kérdezte a leány, és mosolygott.

- Akkor adok én neked!

- Adj!

Már kötekedő volt a hangjuk, s mögötte játék incselkedett. A férfi nekitámasztotta puskáját egy fának, s leült. Közel a leány mellé. Ha kinyújtja kezét, eléri. Szemében zöldes fények villantak, ahogy nézte. A szemébe nézett bosszúsan.

- Tárnicszemű - mondotta -, ide figyelj, Tárnicszemű. Elkergetted a bikámat. Mit adsz érte?

- Egy szedret - mondta a leány, és letépett egy szedret - nesze, edd meg ezt, Haragoszemű.

Nevettek.

- Kié vagy, leány?

- Az erdőé, fiú.

- Hol vetted ezt a szép aranyhaját?

- Isten boltjában, odafönt. Látod-e? Né! Ahol a fák a felhőket fésülik, ott!

- Aztán csókot adsz-e?

- Nem!

- Miért nem?

- Mert nem!

A fiú keze hirtelen kinyúlt, átölelte a vállát, és magához húzta. Engedelmesen simult hozzá, puhán. Szemét lehunyta. Valami furcsa, soha nem érzett forróság járta át. Ajkai megnyíltak kissé, úgy csillogtak pirosán, mint egy érett gyümölcs. Valami bágyadt, jóleső fáradtságot érzett. Mint aki sokat futott, és most megérkezett. Mint aki hosszú-hosszú időn át keresett valamit, és most megtalálta. És most már nincs több, és nincs tovább, mert ez a cél. Ez a cél, és mert ez a cél: mindegy, hogy mi lesz ezután. Jönnie kellett, és eljött. Eljött, mert jönnie kellett. Mint ahogy az este eljön, ha letelik a nap. Mint ahogy a csillagok megjönnek, ha elmúlik az este.

Szellő borzolta végig a fákat. Lábujjhegyen járt, csak éppen megérintett itt-ott egy-egy ágat, s percegve hulltak a rőt levelek, mint ahogy az idő hull, ha lábujjhegyen elhalad mellette az élet.

Ott feküdt sokáig, lehunyta szemmel, a tárnicsok között. Úgy érezte, hogy megállt az idő, és nem lesz többé este és reggel, nem lesznek többé nappalok és éjszakák, nem lesz semmi más, csak ez a puha heverés az időben és a megérkezés álmos fáradtsága valahol mélyen a gondolatai mögött.

És akkor föléje hajolt valaki, gyönyörködve nézte, hosszasan, és megkérdezte.

- Ki vagy te? Tündér vagy boszorkány?

A hang felhasított valamit. Valahol újra megmozdult az idő kereke, és forogni kezdett, forogni, szédítő gyorsan. Szemei felpattantak. Rémülten néztek a följük hajló arcba. Tág tükrükben iszonyat hullámozott, szédítő mélység, rettenetes titkok tudása. Aztán két kezét az arca elé kapta, vergődve fúrta magát be a mohába, és kitört belőle a zokogás. Egy hörgő, viaskodó, rettenetes zokogás, nem is emberi: állati zokogás. Egy kétségbeesett lélek szörnyű vergődése mélységes szakadékok mélyén.

A fiú ijedten nyúlt utána. Magához húzta.

- Az Istenért, leány! Mi van veled? Leány!

Ujjai beletéptek a földbe, szaggatták a mohát, a fűvet, a tárnicsot. És zokogott, zokogott.

- Beszélj hát! Mi van veled?! Beszélj már, Isten áldjon meg!

Lassan belefáradt a zokogásba. Kifogytak a könnyek. Valami tompa fásultság szállta meg. És hideg, hideg. Felült.

- Beszélj hát!

Arca torz volt még a sírástól. Szemei szárazak, tompa fényű-ék, ahogy ránézett. Sokáig nézte, szótlánul, azokkal a furcsa, mély, fásult szemekkel.

- Beszélj!

- Boszorkány vagyok - mondta halkán, és a szája megreszketett. Hangja rekedt volt, és furcsán mélyről jött.

- Mit mondasz? - nézett reá a fiú, és szemöldökeit csodálkozva húzta a magosba.

- Boszorkány vagyok - ismételte, és szemei tompa ürességgel meredtek reá -, aki engem ölel, az meghal. A halál jár velem, érted?

- Talán valami betegséged van? - kérdezte a másik gyakorlatiasan és kissé megdöbbenve.

- Nem - rázta a fejét - boszorkány vagyok. Boszorkány.

- Hogy érted ezt?

-Akit én szeretek, az meghal. Aki engem szeret, az meghal.

- Bolondság!

De a szemek kétségbeesett komolysággal néztek reá.

- Ne neved! Nem lett volna szabad meglássalak soha. Mit tettem! Jaj, mit tettem!

Arcát kezeibe temette, fejét ide-oda ingatta kétségbeesetten. A fiú keze lágyan simított végig a haján. Majd megfogta a kezét, és elhúzta az arca elől.

- Micsoda ostoba babona ez - gondta, és a hangja komoly volt -, nem szabad az ilyen buta babonákban hinni. Ki tudja, melyik cigányné tömte meg a fejedet vele.

A leány keze görcsösen markolt a karjába. Szorítása szinte fájt.

- Nem csak a cigányné, nem. Tudom, hogy így van. Hárman már meghaltak! Érted? Hárman! Nem volt semmi bajuk, és meghaltak! Rettenetes ez. Nem lett volna szabad meglássalak soha! Jaj, nekem, jaj...

- Hárman meghaltak? - figyelt föl a másik. - Hogyan?

- Az egyik a Sándru fia volt, a bácsé. Nátunak hívták. Jó volt hozzám. És egy éjszaka ott maradt, és velem aludt az ágyban. Semmit se csinált, csak velem aludt. Furcsa éjszaka volt, azt mondta, hogy akkor lettem leány. Lehet. De ő elment virradatkor, és reggel meglelték az erdő alatt, késsel a hátában...

- A második egy sárga disznó volt. Olyasmit akart velem, és verekedtünk. Az ágyamon feküdt. Disznó volt, disznó. De én elszaladtam a feleségéért, és amikor feljöttünk, már nem volt a házban. De az ágyamban feküdt. És másnap reggel a csendőrök találták meg fagyottan, a patak partján...

- A harmadik olyan volt, mint egy fekete kecskebak. Szőrös és rossz szagú. És ő is azt akarta, amit a másik. Durva volt és részeg, és nem hagyott békében. Hát lássuk, mondtam. És megtettem vele, azt. És három nap múlva rádólt a fa.

Néhány percig csönd volt. A leány görcsösen markolta a fiú karját, mintha nem akarná elereszteni soha. Szeme mereven nézett a messzi hegyekre, babonás rettegéssel. Aztán a férfi törte meg a csöndet.

- Véletlen. Véletlen az egész.

- Nem - a leány hevesen megrázta a fejét -, nem. Boszorkány vagyok. Tudom, hogy boszorkány vagyok, és ez rettenetes.

A fiú ránézett, és a szeme tele volt végtelen szomorúsággal.

- Nyár óta vártam valamire, és nem tudtam, hogy mi az, amire várok. De vártam. Vártam reggel, és vártam este, és vártam éjszaka és mindig, mindig. Aztán tegnap reggel éreztem, hogy eljött az idő. Felöltöztem ünneplőbe, és fölöttem ide a hegyre, mert éreztem, hogy ide kell jönnöm. Hogy azért éltem eddig, hogy ide jöhessenek. Érted? És téged találtalak itt... És

megértettem, hogy minden azért volt, hogy téged találjalak itt. Azért éltem, egyedül csak azért. És megfeledkeztem arról, ami volt, ami van.

Megborzongott. Hozzásimult. Vacogva, dideregve.

- Hiába. Nem tehettem mást, így kellett legyen. Ugye nem haragszol rám?

- Ugyan - mondta a fiú, és nevetett. De nevetésének hamis csengése volt. Erőltetett volt a nevetése.

A leány szemei végigjárták a barna férfiarcot. Végigtapogatták, végigsimogatták, apróra, mintha minden részletét be akarnák szívni magukba.

- Nem lehetett másként - mondotta halkán -, így kellett legyen. De ha te meghalsz, én is meghalok. Azért éltem, hogy megtaláljalak, s hogy megtaláljalak, meghalunk mind a ketten. Nem hagylok el többet soha-soha, érted? Soha!

Forró suttogásba fulladt a hangja. Görcsös öleléssel húzta magához, csókjaival mintha a vérét akarta volna kiszívni, csupa lázas szenvedély volt, csupa vad szeretnivágyás.

- Boszorkány vagy - lihegte a férfi -, igazi boszorkány...

Később fölmentek az Istenszék tisztására. Lassan mentek és egymás kezét fogták. A tisztás szögletében ott volt a sátor.

A leány megfőzte az ebédet. Elmosogatott. Koszorút font kék tárnicsvirágból a sátor fájára.

- Mintha örökké itt éltünk volna együtt - mondta a fiatalember halkán. - Mintha örökké ismertelek volna...

- Valamikor együtt éltünk, valamikor, érted? S most meghalunk együtt.

- Csak ne beszéljél mindig a halálról!

A leány elgondolkozva nézett föl az égre. Magosán a fák fölött egy árva kis fehér felhő úszott, egészen egyedül.

- Csak tudnám, hogy azután újra együtt leszünk?

- Gyere - mondta a másik nyersen, és lehúzta magához a fűbe -, ha még egy szót szólsz a halálról, megverlek. Meg én!

A forrás mellett egy fiatal nyírfa állt. Már sárga volt a lombja. Estefele remegni kezdtek a levelei, és egy-egy közülök lehullott. A távolban bikák hördültek.

Később a fiatalember vállára vette a puskát.

- Ne menj - kérlelte a leány -, ne menj! Inkább mutasd meg, mit kell csinálni a puskával, hogy meghaljon az ember.

- Így - kérdezte később -, így?

- Úgy. De ne játssz vele! Nem játék.

- Semmi sem játék - mondta a leány komolyan, és visszaadta a puskát.

Aztán hűvös lett, és tüzet gyújtottak. A tűz mellé kiterítették a bundát, s elhevertek rajta. Az égbolt megtelt csillagokkal, s később feljött a hold. Ő a leány ölébe hajtotta a fejét, s a leány énekelt.

- Mind csak ilyen szomorú nótát tudsz? - kérdezte egy idő múlva.

- Nézd a csillagokat - mondta a leány -, az ott az Isten szekere. Azon megyünk majd föl az égbe, jó? De előbb a holdon még kiszállunk, hátha az égben nem szabad csókolózni.

A sátorban aludtak, szorosan egymás mellett.

- Tedd a kezedet a fejem alá - kérte a leány -, akkor álunkban is együtt maradunk.

Reggel kergetőztek a harmatos fűben, mint az őzek. Aztán megferedtek a forrás vizében. Locsolták egymást és kacagtak, és az erdő csengett a kacagásuktól és a fák, a mókusok, a madarak, akik látták őket, csodálkoztak, és boldogan kérdezték egymástól: visszatért-e a világ kezdete? A boldog idő?

A leány nem beszélt többet a halálról. De a rettegés ott lapult benne, mélyen a kacagás és a csók alatt. És talán azért volt a kacagása különösen hangos és a csókja különösen forró. És figyelt minden mozdulatra. Még a gondolatokra is.

- Ne menj - mondta, amikor a fiatalember kezébe vette a puskát -, ne menj!

S ő maradt. Bőgtek a bikák, mintha megrészegedtek volna ők is a szerelemtől, így talán még soha nem bőgtek, ilyen vadul és mámorosan.

Aztán a harmadik nap reggelén azt mondta a leány.

- Most menj! Mikor a nap eléri annak a fenyőnek a csúcsát, szarvasbika fejével a válladon látlak visszatérni. Menj!

Fogta a puskát, és ment. S mikor a nap elérte annak a fenyőnek a csúcsát: ott jött a tisztáson fölfele, és egy hatalmas agancsú szarvasbika fejét hozta a vállán.

- Honnan tudtad? - kérdezte később kíváncsian.

- Láttam - felelte a lány mosolyogva -, a szemedben láttam.

- Boszorkány vagy!
 Nevetett. De a lány komolyan nézett vissza rá.
 - Most már elhiszed?
 Délben hirtelen azt mondta a fiatalember.
 - Haza kell mennem.
 Először beszélt magáról. Először esett szó olyasmiről, ami kívül állott kettejükön.
 - Miért? - nézett rá ijedten a leány.
 - Egy szarvasbikára hívott meg a báró. S most mennem kell.
 - A báró? - a leány szemei kerekre nyíltak. - A báróról beszélsz?
 - Medvét lőtt nálunk, tavaszon - magyarázta a másik. - Cserében meghívott bikára.
 Valami zavar támadt köztük valahol. Hallgattak.
 - Menned kell, igazán?
 - Nem az enyém az erdő. Nincs is mit ennünk több.
 - Ó, az semmi - mondta a leány -, tudok halat fogni, s neked van puskád.
 - De az erdő nem az enyém - ismételte a másik.
 - Akkor veled megyek - jelentette ki a leány egy idő múlva. Hangjában annyi határozottság volt, hogy a fiatalember ijedten kapta föl a fejét.
 - Az nem lehet - mondta gyorsan.
 - Miért?
 - Mert, mert nem lehet.
 Kátyúba jutott a szó. Erezték mind a ketten. Valami feszültség nőtt a levegőben. A leány szeméből megindultak a könnyek, és hang nélkül peregtek lefele az arcán.
 - Ne sírj - mondta a fiú, és átölelte gyöngéden a vállát -, visszajövök.
 - Mikor?
 - Mikor? Lássuk csak, mához egy hétre. Jó?
 - Mához egy hétre, azt mondd? Ide föl?
 - Ide föl.
 - Az ösvényen jössz majd, a gerincen?
 - Ott.
 - S azoknál a fenyőknél lépsz ki a tisztásra?
 - Igen. Miért kérded?
 - Mához egy hét? Esni fog az eső. De én építek ide egy kalibát, ülök majd előtte, és folyton azokat a fenyőket nézem, ameddig kilépsz közülük. És kilépsz közülük, tudom.
 - Furcsa vagy...
 - Láttalak kilépni a fenyők közül az esőben, ennyi az egész. Nem ez a kabát lesz rajtad.
 Van egy másik kabátod is, amit esőben hordasz?
 - Van.
 - Szürke?
 - Szürke. Honnan tudod?
 A leány gyöngyözve fölnevetett.
 - Látod, hogy boszorkány vagyok? Láttalak jönni, és most már tudom azt is, hogy igazán visszatérsz. Még nem történik semmi...
 - Már megint a halálra gondolsz?
 - Mindig. Folyton. Rettenetes ez. A fiú felkacagott.
 - Ne félj! Mi, Éltetők nem halunk meg olyan hamar! A leány gondolkodva ráncolta össze a homlokát.
 - Éltető? Azt mondtad? Az a fekete arcú uraság, akit az erdők királyának mondanak?
 - Az apám.
 - Úgy, úgy-úgy...
 - Miért?
 - Láttam egyszer. Régen, még gyermek voltam akkor. Sok urakkal volt együtt, vadásztak. Rám nézett, és a szemében volt valami. Még ma is érzem a szemét... Valami azt mondta akkor, hogy...
 - Mit mondott?
 - Semmi. Nem emlékszem. Fussunk egyet, elzsibbadt a lábam! Nem tudsz megfogni, elhiszed?
 És futottak, mint az őzek, a tisztásokon át. Mint a kergetődző őzek, úgy. És amerre elfutottak, a fák csodálkoztak, és azt hitték, tavasz van.

Azt az éjszakát még ott töltötték együtt a sátorban. Aztán másnap a fiú lebontotta a sátrat, hátizsákját becsomagolta, rákötötte a bikafejet is. Csak a lehevert fű mutatta, hogy ott állt a sátor. A leány szomorúan nézte.

- Vajon egy hét múlva még látszik a helye? Vajon nem marad meg örökre a helye? Mit gondolsz? Ha mi már nem leszünk?

A fiú nevetett, a húszéves legények gondtalan nevetésével.

- Már megint a halálon töröd a fejedet? Mondtam már, hogy nem halunk meg soha!

A leány szeme meglátott egy eltaposott tárnicsot. Gyöngéden térdelt le melléje. Kezébe vette. Halott volt.

- Látod? Ez is.

Aztán mentek. Végig a gcrincösvényen lefele. A Korbuj hátaig kísérte a fiút. Ott megállt. A fiú is megállt. Nézték egymást.

- Nem tudom, milyen lesz nélküled - mondotta a fiú gyámoltalanul.

A leány arcán szomorú mosoly futott végig.

- Majd gondolok rád sokat. Akkor veled leszek. Mi a neved?

- Gáspár.

- Gáspár - ismételte a leány -, Gáspár. Furcsa neved van. Olyan a neved, mint egy fiatal fa. Mint amilyen te vagy. Majd veled leszek, Gáspár. Jó? Gondolj reám, s akkor veled leszek.

Megcsókolták egymást. A leány volt, aki a búcsúzást gyorsította.

- Most menj. Valaki vár rád valahol. Jó hírrel. Menj. S tegnaphoz egy hét.

- Tegnaphoz egy hét!

Aztán a fiú ment lefele. Néha visszanezgett, és integetett. A leány állt fönt a gerincen, és búcsút intett a kezével. Aztán a fiút elnyelték a fák. És nem maradt semmi, semmi.

Ismerte már az egyedüllétet, a magányt, de ez most más volt. Hosszú téli estéken, amikor egyedül virasztóit lent a házban, volt körülötte sok-sok minden: a tűz, a juhok, a kutya, a patak, a fák, a hegyek, a csillagok. De most semmi sem volt. Valami nagy üresség tátongott körülötte, s ő ott állt ennek az ürességnek a közepén, és nem volt miben megkapaszkodjon a szemével s a gondolataival. Különös érzés volt.

Aztán lassan megfordult, és elindult az Urszu felé. Csak ment, de nem látta az ösvényt. Nem látta az erdőt. A napfényt sem, semmit. Csak ment.

Meghal ez is? Mikor? Hogyan?

Csak a kérdést érezte, a feleletet nem. S a kérdés fáj, tépett és vádolt egyszerre. Mert mindenki meghalhat, csak ő nem. Hiszen ha ő nem lesz, nap sem lesz az égen! Nem lesznek többé fák, virágok! Nem lesz élet a világon, ha ő nem lesz többé!

S ha ő nem lesz? Én sem leszek. Hogy lehetnék én, ha ő nincsen?

Mintha zavaros vízben úsztak volna a gondolatai. Nem látott tisztán közöttük. Valami valahol megbomlott és összezavart mindent, örömet és szomorúságot.

Aztán ott volt a háznál. A kutya szűkölve szaladt elébe, sovány volt és borzolt. A juhok és kecskék bégetve köréje gyűltek, s egyszerre beledöbbsent a lelkiismeret. Megállt. Megdörzsölte a homlokát, mint aki álomból ébred.

- Csobán, három napig nem adtam enned? Kecskék, juhok, három napja nem zártam rátok a karám ajtaját? És ha farkas jött volna? És az öreg?! Mit evett három napig? Ki vitt neki?

Szaladva ment a házig. A seprű úgy állt az ajtónak támasztva, ahogy odatette volt. Benyitott. Nyirkos, hamuszagú homály. A polcon a puliszkaliszt, a túró, minden. Nem nyúlt hozzá senki.

Sietve tüzet gyújtott. Odatette főni a vizet. Megkavarta a puliszkát. Vastagra, ahogy az öreg szereti. Túrót gyúrt közéje. Majd megetette a kutyát. Néhány halat is vett ki a patakból. Aztán elindult az átalvetővel fölfele az Urszun.

Az öreg ott ült a kemencénél. Úgy, éppen úgy, mint ahogy utoljára látta. Olyan meggörnyedve, olyan nagyon öregen.

Nem szólt hozzá. A kalibába ment, rendbe tette az edényt, vizet hozott. Kiszedte az átalvetőből a túrópuliszkát, a halakat. Aztán leült ő is egy fatönkre az öreg mellé, s nézte a füstöt, ahogy szivárgott lassan a kemencék földjéből, s eloszlott a fák közt.

És arra gondolt, vajon ő merre jár? És arra gondolt, tegnaphoz egy hét...

Hosszú, hosszú idő múltán megszólalt az öreg. Morogva, lassan ejtette ki a szavakat, mintha maga is hallgatózna utánok, hogy vajon azt mondják-e, amit kell?

- Négy kemence van itt. Látod? Száz mázsa szén. Éppen annyi. Se több, se kevesebb. Száz. Tíz mázsa két forint. Száz mázsa húsz forint. Nem felejtetted el? Húsz forint, így volt az alku. Az örmény érte jön. Húsz forint. Nem felejtetted el? Értesz engem, leány?

- Értem... (Jaj, miről beszél az öreg? Miről is volt szó? Hús forint? Szén? Miért?)

- Akkor jó. Az örmény kifizeti. Tisztességes ember, ha csal is néha. De ha kell, akkor tisztességes tud lenni. Hús forint. Ez minden. Érted?

- Értem. (Jaj, mit mond? Mit akar? Nem értek semmit, nem értek...)

- Másra ház is marad. Meg telek. Meg föld. Tehén, disznó, ökör. Amit akarsz. Reád csak ez. Száz mázsa szén. Se több, se kevesebb. Hús forint.

- (Miért mondja ezt? Miért?)

- Más ember jobb ember. Több marad utána. Én nem voltam jó ember. Én csak ilyen voltam. Négy kemence szén és semmi.

- Taté...!

- Várj. Még vannak a csapdák. Értesz hozzájuk. Ha jön a hó, sokat érnek. Nyolc csapda. Ott vannak a kaliba mögött. Rendbe tettem őket.

- Miért...?

- Várj! Az ember beül a korcsmába, s mikor elmegy, fizet. Rendbe hozza a dolgait, azzal, hogy fizet. Az ember él, s mielőtt elmegy, fizet. Érted? Mindenki elmegy...

- De...

- Várj! Még nincs vége. Az ember akkor megy el, amikor már nincs reá szükség. Addig nem. De akkor igen. Amikor nincs reá szükség. Mielőtt kidobnák a korcsmából. Fizet és megy. Ez a rendje. Én... én nem sokat fizetek, az igaz. Száz mázsa szén. Négy kemence. És a csapdák. S a ház, ott lent. Nem sok. De én már fizettem azelőtt is, tudod. Az életemmel fizettem. Sok mindenért, sok mindenkiért fizettem. Te ezt nem tudod. S nem is kell, hogy tudd. Ez az én dolgom volt. Fizettem. S most már csak ennyi maradt. Akartál mondani valamit?

- Nem értem, miért?... - a leány hangja reszketett.

- Miért? Nem tudom. De akire nincsen szükség, az jól teszi, ha fizet. Mert nem tudhatja, mikor megy el. De elmegy. Akire nincs többé szükség, az elmegy. És így jó. És reám már nincsen többé szükség. Akartál valamit mondani?

- Nem. Semmit.

- Akkor jó.

Aztán csak ültek, és a kemencék földjéből szivárgott szürkén a füst, s lassan szétoszlott a fák közt.

Az árnyék megnyúlt. A rőtbarba bükkök mögött leszállt a nap. Köd nyomta le a füstöt. A lány fölállt.

- Akarsz valamit mondani?

- Nem. Nem, semmit.

Az öreg rekedten köhögött. Ködszaga volt az estének. Szomorú, füstös ködszaga. -Jó éjszakát, Taté!

- Jó éjszakát!

Azon az estén sokáig ült a ház küszöbén, és a csillagokat nézte. A szavakra gondolt, amik ott, a kemencék mellett estek bele súlyosan a csöndbe, és a szavak mögött néha a fiú arcát látta, és mindez úgy összekeveredett, félelmetesen, furcsán és nagyon szomorúan.

- Meghalunk - suttogta -, mind meghalunk...

A kutya ott feküdt a lábainál, és a karámban néha köhögött egy juh. Bent égett a tűz, és az este valahogy olyan otthonos volt, és fájt benne a gondolat, hogy mindez nem lesz egyszer... Itt állnak a fák, és nézik a házat, és a ház üres lesz. Teteje beomlik, gerendái elkorhadnak, ajtaját kidönti a szél. És a karambol még egy-egy oszlop áll, és aki áthalad erre, meglátja, és azt mondja: itt valamikor élt valaki. És aztán továbbmegy. És látja a tisztást, a fákat, a patakot és az Istenszékét, és minden éppen olyan lesz, mint most... Csak nem ül senki a küszöbön, mert valaki, aki itt volt, elment...

Vajon gondolnak-e majd rá a fák? Vajon a tisztás emlékszik-e rá azután is? A nyomok, a nyomai tudni fogják-e, hogy ki hagyta itt őket? A küszöb, a favágótönc, a palló, az ösvény...

Harmat szitált az éjszakából. Szomorú csillagok virrasztottak. És a halál olyan közel volt, és minden más olyan távol.

19.

MÁR KÉT nappal előbb fölment a tisztásra. A sátor helye még látszott a fűvön. Baltát vitt és fűrész. Megépítette a kalibát. Nehéz volt, de sikerült mégis. Estére készen állt. Nyers fenyőszaga volt, friss, életerős illat. Az őrkaróra föl kötötte a koszorút, aztán sietett vissza, mert már este volt.

A következő nap dúdolva végezte a dolgát. Vidám volt és könnyű. Tudta, hogy jön, és boldog volt. Megfőzött két tele fazék puliszkát. Halat is sütött, ropogósát, sokat. És másnap hajnalban elindult.

Az egyik fazék puliszkát ott hagyta a küszöb mellett a kutyának. A juhokat kieresztette.

- Isten vigyáz reátok éjszaka - mondotta nekik, és kacagott. Pedig esett az eső azon a napon. Esett, szomorúan, szürkén.

A hegyek behúzódtak az eső mögé, a fák mogorván gunnyasztottak, mégis vidám volt az a nap. Vidám és fiatal.

Átalvetőt vitt és kosarat. A kosarat megtöltötte útközben szederrel. Az öreg a fekhelyen hevert, a kalibában.

- Puliszkát hoztam! Halat és szedret! Az öreg bólogatott.

- Derék leány vagy. Derék.

És nézte, furcsán, kutatva az arcát.

Letett mindent a polcra. Egy pillanatig még ott állt, és kilesett az esőbe. A kemencék füstöltek, és a füst összekeveredett az ázott eső páráival.

- Akarsz valamit mondani?

- Nem, nem...

Az öreg sóhajtott, és ő is kinézett az esőbe.

- Akkor eredj, leány! -Isten segítse, Taté... -Isten...

Lábai alatt vizesen szortyogott a föld. Az eső halkán suhogott az erdőn, mintha roppant szürke kendőket húztak volna végig a fák felett. A tisztáson párák heverték.

Aztán csak ült a káliba ajtajában, és nézte a fenyőket, ahonnan elő kell lépnie egyszer. Szürke, szürke volt minden. A fenyőkéregetetűn itt-ott becsöpögött a víz. A fenyőbojtokból készült ágy illatozott. És olyan időtlenül egyforma volt minden. Nem lehetett tudni, reggel van-e, vagy dél, vagy délután...

Aztán egyszerre csak kilépett a fenyőfák alól, és egy furcsa, bő, szürke esőkabát volt rajta, és olyan volt, mintha már egyszer, valamikor kilépett volna onnan ugyanígy...

- Hahó! Hujjhahó! - kurjantotta a fiú, és meglengette kalapját a káliba felé.

Ő meg csak ült, és nézett, és a szeme csillogott.

Később elállt az eső. A felhők megszakadtak s kisütött a nap.

- Tudod-e, hogy igazán boszorkány vagy? - mondta hirtelen a fiú. - Odalent jó hírrel vártak a minap, ahogy mondtad!

A leány csak mosolygott.

- Megnyertük a pert! - újságolta tovább a fiú. - Átviszik a vasutat a Maros innenső oldalára.

Nem vágják el a mi oldalunkon az erdőt a folyótól! Te tudtál erről?

- Nem - rázta meg a leány mosolyogva a fejét.

- Akkor hogyan?

- Láttam. Ott volt a szemedben a jó hír. Egy magos szőke ember várt veled. Igaz?

- Igaz - felelte a fiú halkán és csodálkozva -, a prókátorunk. Különös ez, hallod-e?

- Boszorkány vagyok - mondta a leány komolyan -, és amikor meghalsz, én is meghalok.

- Eridj már azzal a halállal!

Este tüzet gyújtottak, öles nagy máglyát a káliba elé. Pattogott a fenyő, sercegett a nyers bükk, szikrák szökdöstek szét az éjszakában, s csillaggá váltak az ég fekete bársonyán.

- Gáspár...

- Tessék?

- Holnap már itt akarsz hagyni?

- Mennem kell. Csönd.

- Dolgaim vannak, tudod. Csönd.

- Honnan tudtad, hogy el akarok menni? Csönd.

- Érezted ezt is?

- Én mindent tudok, ami benned van. Mához egy hétre visszatérsz megint.

- Igen.

- Nem halsz meg közben.

- Persze, hogy nem halok meg!

- Valaki van mögötted. Erős, tiszta, fehér. Megőriz. Aztán sokáig csak a tűz sercegett.

- Mondd - szólalt meg hirtelen a fiú -, hiszel a szellemekben?

- Mik azok?

- Halottak, akik köztünk vannak. A leány megrázta a fejét.

- Akik meghalnak, azok nincsenek köztünk többé.

- Sokan azt mondják, hogy itt vannak, csak nem látjuk őket.

- Nem tudom. A nyomuk van csak itt meg... ha rajok gondolunk, még valami. De ők...

- Csak azért gondoltam, mert olyasmit mondtál az előbb, hogy van valaki mögöttem.

- Igen. Erős, tiszta és fehér. Néha látom.

- S ki az?

- Az? - a leány mély szemei hosszasan pihentek a fiú arcán. - Azt hiszem, az nem más, mint hogy én szeretlek téged. S olyan nagyon, hogy azt már néha látni is lehet, mint egy nagy fehér valamit, mely mögötted jár mindenütt. És ezért van az...

- Micsoda?

- Nem mondom ki, mert akkor lehet, hogy nem is igaz. De mondd: nem lehet az, hogy valakin van egy átok, sokáig, s aztán egyszerre jön valami, valami, ami hatalmasabb, mint az átok, valami nagy és szép, valami, ami olyan, mintha parancs lenne, vagy törvény, és hogy akkor az átoknak vége van? Lehet az...?

- Nem tudom. Álmos vagyok, és furcsákat beszélsz...

Ragyogó szép napok jöttek. Mintha vissza akart volna térni újra a nyár. Csenevész harangvirágok szárán bimbók nőttek. Egy-egy margaréta újra kinyílott. A bükkök rőt lombja fénylett, ha rátűzött a nap, s a vadak léptei alatt zörgött a száraz avar. Csodálatos ősz volt.

A patakok partján tűnődő nyírek álltak, mint szerelmes lányok, kik várnak valakire. Felhőtlen volt az ég napokon át. A levegőben száraz gyantaszag áradt, illatot izzadtak a fenyők.

Fönt az istenszéki káliba előtt gyakorta kigyúlt a tűz. Ezeken az estéken különösen sok volt a csillag, és a hold is másképpen fénylett, mint a többi napon. Hajnalban ezüstösebb volt a harmat és délelőttönként melegebb a napsütés. És a víz, az istenszéki forrás vize illatos balzsammá változott, ha ők feredtek benne.

A többi napok? Azok csak éppen hogy megvoltak. Mint amik arra valók, hogy kitöltsék az időt két ünnep között. A leány végezte a maga dolgát, néha felment a kemencékhez, puliszkát vitt, vagy halat, vagy gombát, és ült a tönkön az öreg mellett, és nézte ő is a füstöt, ahogy fölfele szállt, és eltűnt a semmiben, mint az idő. Az öreg nem szólt, és ő is hallgatott. Érezte, hogy nincs mit mondjanak egymásnak, pedig összetartoznak valamiképpen mégis. És ez szomorú volt, hogy csak hallgatni lehetett, és az ősz is szomorú volt, minden szépsége mellett is szomorú, mert valahol haldoklott az időben.

Egy reggel, egyike volt az időttöltő üres napoknak, le kellett menjen újra a faluba, máléliszt után. Vitt néhány tojást, egy kosár halat, és halkán dúdolván haladt lefele. A falu előtt egy ember jött szembe. Apró, kis, száraz öregember volt. Lassan jött, nézegetett. Megismerte. A báró embere volt, akivel valamikor együtt jött a szánon, Rotter Ábrahám.

- Adjon Isten - köszönt rá messziről. A kis öreg csodálkozva nézett rá.

- Adjon Isten - felelte.

- Még mindig azt keresi; amit elvesztett? - kérdezte pajkos, kötekedő hangon.

Rotter Ábrahám megnézte a leányt, nézte, aztán ráismert.

- Nécsak, nécsak. Tán nem te vagy az a kis erdei leányka?

- Az én.

- S mit csinálsz?

- Halat viszek az örménynek. S maga mit csinál?

- Én lelkecském, mérem az utat.

- Miféle utat?

- Vontató utat, amelyiket ki kell építeni, hogy levihessük a fát.

- Miféle fát? - ijedte meg a leány.

- Amit kitermelünk majd, lelkecském, a télen. Ezt az egész oldalt, ni, föl az Urszuig. S még azon is túl valamivel.

Letette a kosarat. Talán nem értette jól.

- Mit csinálnak itt?
- Levágjuk az erdőt, így parancsolja a báró.

A lábai reszkettek, le kellett üljön a földre. Csak ült a kosár mellett, és nézte az öregembert, s az öregember őt.

- Legalább nem lesz olyan unalmas nektek odafönt! Hallotta? Nem hallotta? Csak nézett.
- Hol van a báró?
- Tegnapelőtt utazott föl Budapestre. Gyűlések vannak.
- Mikor jön vissza?

- Nem tudom - vont a vállát az öreg - talán karácsonyra lejön vadászni. S ti hogyan éltek? Az öreg kiszabadult azóta, úgy hallottam. Kimentette a báró. Jó ember az, csak báró...

Hallotta a leány? Nem hallotta? Az erdőt nézte csak, az erdőt. A pompás szép fenyőket, rézvörös bükköket és mélységes ijedtség volt a szemében.

- Bácsika, a fákat mind? Azt mondja?

- Mi? A fákat? Bizony kivágják azokat, leikecském, ki bizony. Minket is kivág az élet egyszer, mi is kivágjuk a fákat. Ők legalább nem vesztik el a háborút így sem. Újra kinőnek, tudod. Mi elvesztettük, s nem nővünk ki többet. Soha többet. Soha.

Legyintett néhányat, fáradtan, csüggedten, s ment tovább. Nézte a patakat, a sziklákat, méricskél, haladt.

A leány hirtelen felugrott, fölkapta a kosarat, és futni kezdett a falu felé. A házak között is szaladt. Néhány ember csodálkozva nézett utána. Gyermekek kiabáltak.

Lihegve rontott be az örmény boltjába. Egyenesen a pulthoz.

- Hallotta?! Le akarják vágni az erdőt! Ez nem szabad megtörténnék! Nem szabad! Kihez menjek, mondja?!

A pult mellett két ember állt. Az asztalnál is ültek néhányan.

- Mi? - bámult rá Szórfülű.

- Levágjuk bizony - mondta az egyik ember, aki a pultnál állt -, amennyi erdő van, mind! Abból élünk, galambom!

- De ha megkérem a bárót!

Az asztalnál üveg csörömpölt, valaki kirúgta maga alól a széket. Egy ököl csattant az asztal lapján.

- Az is kell neked, ringyó! Kitaposom az életem belőled! Egy nagy darab, szürke arcú ember volt. Társai csendesítették.

- Ugyan, hagyd! Mit tehet egy ilyen.

- Kitaposom a lelkét! - ordította az ember. - Csak az kell neki, hogy elmenjen a báróhoz! Nem a báró akarta, hogy télire beszüntessék a vágást? Mi?! Ha nem megyünk el hozzá, be is szüntetik! Éhen halhattunk volna! Most még csak az kell, hogy elmenjen hozzá valaki, és azt kérje, hogy ne vágják ki az erdőt! Ürügy lesz neki arra, hogy elvehesse a kenyereinket!

És ekkor a leány meglátta az ember arcán a sebhelyet. Megismerte. Megborzongott. De valami furcsa dac feszítette ugyanakkor.

- Elmegyek hozzá! - mondotta bátran, és szemébe nézett a sebhelyes embernek.

- Te!

Az ember fölemelte az öklét, és kitámolygott az asztal mellől. Részeg volt. Egyik társa megpróbálta visszatartani.

- Hagyd el! Gyere, igyunk! Szervusz!

De a részeg már belelovalta magát a dühbe. Kiszabadította magát a feléje nyúló kezekből.

- Megölöm! Megölöm! Meg én! Kitekerem a nyakát, mint egy ganás csürkének!

És fölemelt ököllel ment a leány felé.

Az mozdulatlanul állt. Már nem érzett félelmet. Csak a dac feszült benne, megtöltötte minden csepp vérét. Állt és nézett mereven a részeg emberre, és azt mondta.

- Megmondom a bárónak. Hogy mentse meg tőletek az erdőt. Mert rossz emberek vagytok.

- Te...!

Abban a pillanatban, mikor öklével le akart sújtani a leányra, Szórfülű kilépett a pultja mögül, hihetetlen fürgeséggel, és elkapta az ember fölemelt kezét.

- Mihály!

- Eressz!

- Hagyj békét a leánynak, Mihály!

- Eressz, büdös örmény! Te is az urakkal tartasz, persze! Kiszeded a szegény munkásember zsebéből a pénzt, dagadra keresed marad, de az urakkal tartasz mégis! Dögölj meg inkább!

- Részeg vagy, Mihály, eridj!

- Ha részeg vagyok, megfizetek érte! Mi közöd hozzá! Ereszd el a kezemet!

- Eridj ki, Mihály!

- Mind megöllek, ahányan vagytok! Ereszd el a kezemet!

- Hívom a csendőroket, Mihály.

- Hívjad, hadd lám! Rátok dötöm ezt a disznóolat! Eressz el! Akkor már többen álltak körülöttük. Megfogták a részegét, és húzták az ajtó felé.

- Gyere, Mihály! Ne csinálj bolondságot, Mihály! Legyen eszed, Mihály. Csak mi húzzuk a rövidet mindig, Mihály! Gyere na!

Kitúszkolták az ajtón. Ordításától megremegtek az ablakok.

- Kerülsz még a kezembe, örmény! Megnyúzlak, meg én! Elevenen megnyúzlak!

Még az utcán is ordított.

Szörfülű letörülte kövér arcáról az izzadtságot.

- Phüha, átkozott ember. Mind ilyenek ezek, mind. Vinné el az ördög az egész fakitermelést. Nem éri meg a kereset a bosz-szúságot.

A lány még mindig ott állt a fal mellett, sápadtan.

- Te pedig ne menj sehova, hallod-e? Vadak ezek, rád gyújtják a házat, vagy mi. Láttad, miféle emberek Verje meg az Isten a gőzfűrészt, az hozta ide ezt a sok garázdát.

Dohogott. A leány csak állt.

- Mit akarsz? Málélisztet?

- Az erdő, mi lesz az erdővel? Az örmény vállat vont.

- Van erdő elég. Add a zsákot!

- De az nem lehet, hogy oda jöjjenek, a mi erdőkbe...!

- Add már a zsákot!

Az örmény csodálkozva nézett a lányra.

- Nincs zsák? Mondd csak, valami bajod van? Olyan sápadt lettél.

Odahajolt, közel a lány arcához, és jóindulatú, apró szemei kutatva vizsgálódtak. A lány ránézett. Egyenesen a szemébe. Mereven, mint akit megbabonáztak. Aztán hirtelen felsikoltott, és nekidőlt a falnak. Két kezét a szeme elé kapta.

- A tűz! - nyögte. - A sebhelyes ember!

Aztán szép csöndesen lecsúszott az ivó padlójára, s eldőlt rajta, mint a letaposott virág.

- Jézusmáriaisten! - az örmény odaugrott hozzá, lehajolt, fölemelte. - Beteg vagy? Hívjuk el az orvost?

Kiizzadt a rémülettől. De a leány egyenesen állt a lábán.

- Semmi - mondta -, semmi.

Halkan mondta, és nem nézett az örményre. Aztán földre szegzett tekintettel megindult az ajtó felé.

- Te! A máléliszt! A kosarad!

De nem fordult vissza. Az ajtóig ment, kinyitotta. Aztán hátranézett. Szemei mélységes rémülettel meredtek az örmény döbbent arcába. A szája mozgott. Valamit akart mondani. De csak zokogás csuklott ki rajta, és gyorsan becsukta maga mögött az ajtót.

Az örmény ott állt, és valami babonás félelmet érzett ő is. Mozdulatlan állt az üres ivóban, és a piszkos ajtót nézte, mely olyan különösen csukódott be az előbb. Furcsa, gonosz érzések kerülgették. Babonás érzések. Gyorsan keresztet vetett, és amilyen sebesen csak tudott, igyekezett hátra a lakásajtó felé. Mintha kísértetek lettek volna az üres ivóban.

20.

A LEÁNY ült a küszöbön. Délről kezdve ült ott, amióta megjött. Próbált a fiúra gondolni, aki holnap ott lesz a kalibánál. Próbálta magát a karjai közt érezni, igyekezett felidézni a szorítását, a csókjait. Hiába. Újra és újra visszatért az ivószoba képe és az örmény és a sebhelyes ember. Újra és újra.

Csak ült. Nem gyújtott tüzet, nem főzött, nem hordott fát, nem evett. Csak ült. Mint aki vár valami elkerülhetetlent, valamit, ami elől nincsen kitérés.

Délután arra jött a mérnök, emberekkel. Mérték az erdőt.

- Ha - kiáltott oda a mérnök a lánynak -, itthon van a vén gyilkos?

Az emberek közül valaki felelt helyette. Csendőrökről beszélt.

- Erre a tisztásra barakkokat építünk - kiáltott újra a mérnök -, hallod? Takarítsátok el a házat onnan! Állatot, mindent! Hordjátok el magatokat! Jövő héten elkezdjük építeni az istállókat s a munkások épületeit! Hallod?!

A leány csak ült. Némán, mozdulatlanul. Mint aki tudja, hogy jön valami szörnyűséges, valami elkerülhetetlen, és nem lehet ellene tenni semmit. Az emberek továbbmentek a méréssel. És ő csak ült, ült tovább.

Nézte a tisztást. A zöld gyeget, a komoly, nagy fákat, az ismerős, kedves, régi tisztást. És olyan volt benne valami, mintha halottat nézett volna. A Galonyára gondolt, az istállókra, a barakkokra, a piszokra és a zajra és arra a rettenetes, lélektelen pusztaságra, és a könnyek belefagytak a szemébe, és nem tudtak kiömleni belőle.

Nézte az erdőt. És látta a meztelen, megcsúfolt hegyoldalt, vérző csonkokkal teleszórva, törmelékekkel, öles dudvával, kopáran és iszonyúan árván, és valahol bent a szíve táján nagy-nagy hidegség volt, halott, fagyott, dermesztő hidegség. Valahogy mindennek vége volt.

Mindennek vége volt. Érezte, látta, tudta. Benne volt a csöndben a vég. Szaga volt. Hangja volt szinte. Érezni, látni, hallani lehetett. Hogy ott van, és hogy ez a vég. Mindennek a vége.

Ült, ült. Délután lett. Este lett. Köréje gyűltek a juhok és a kecskék. A kutya nyöszörgött a lábainál. De ő csak ült, ült.

Feljött az első csillag. A második. A harmadik. Sok-sok csillag. És ő még mindig ott ült. A juhok és kecskék behúzódtak a karámba maguktól, és a karám ajtaja nyitva volt. És tudta, hogy nem teszi be azt már senki többé. A kutya reszketve feküdt a fal mellett, és figyelt. És a ház ajtaja nyitva volt, és a ház feketén tá-totta a száját, mint a halottak, és a kemencéből hideg sötétség áradt. Lakatlan sötétség. És tudta, hogy ezentúl nem ég ott több tűz, és az ajtót nem teszi be többé senki.

Aztán egyszerre csak a falu irányából pirosodni kezdett az ég. Valahol harangoztak, furcsán, szaggatottan.

Akkor felállt. A karambol kiterelte a juhokat és a kecskéket. Pattintott a kutyának. Nem ment be a házba. Nem hozott ki semmit belőle. Nem is nézett hátra. Csak ment. Terelte az állatokat, és ment. Mögötte kullogott a kutya. S mögötte ott maradt a tisztás és a tisztáson a ház nyitott ajtóval, fekete, tárt ajtóval, amelyik mögött már semmi sem volt, semmi. Csak egy ház volt, éppen csak egy ház, amelyikben valamikor nagyon-nagyon régen valaki élt.

Az öregember a tűz mellett ült, amikor felérkezett oda. A kemencék keserű füstjét lenyomta az éjszaka. Az állatok megálltak. Odament a tűzhöz és leült. Nem nézett az öregre, és az öreg nem nézett rá. Csak ültek ott ketten, és mögöttük néha köhögött egy-egy juh a füsttől.

- Mondjad, leány! És ő mondta.

- Az örményre rágyújtották a házat odalent. Előbb elvették a pénzét, aztán megkötözték, aztán rágyújtották a házat...

úgy mondta, mint aki ott volt, nézte, látta. Aztán elhallgatott.

- Mondd tovább, leány! És ő mondta tovább:

- A tisztásra pajták épülnek és bódék a munkásoknak. Levágják az erdőt. Mind. Föl az Istenszékéig. Csalán nő majd és gyom, és az üverek virág helyett faroncsokat teremnek, és a patak piszkot visz a hátán, és a szellő trágyabűzt terel.

Valahol messze egy bagoly szól a fák közt.

- Tovább, leány, tovább.

És ő mondta tovább:

- Boszorkány vagyok, azt mondják. Mert meglátom azt, amit más nem lát, és meghallom azt, amit más nem hall. És látom azt, ami volt, és látom azt is, ami lesz. Bűn az, ha valaki boszorkány? Bűn az?

Az öreg megkotorta egy görcsös, fekete fával a tüzet.

- Beszélj, leány! És ő beszélt.

- Az Ulmon juhok legeltetnek minden nyáron. Volt ott egy fiú, Nátunak hívták. Tőle van a kutya.

- Mondjad csak, hallom.

- Csillagos éjszaka volt, és fáztam, és bementem a turma közé, hozzá. És ő betakart a bundájával. És éjszaka eljött idáig, és bezárta a bárányokat, mert féltettem a farkastól őket. És nem szólt róla. De én tudtam, hogy ő volt. Aztán eljött, és lekaszálta a szénát. Aztán eljött és behordta. És felvágta a fát. És egy éjjel ott maradt velem a házban...

- Hallom, leány. Beszélj!

- Furcsa éjszaka volt, sohasem felejttem el. Tűz volt abban az éjszakában a sötétség alatt, és én fáztam. Mellettem feküdt, és engem égetett a tűz, és vacogtak a fogaim a fázástól. Furcsa éjszaka volt, vad, furcsa éjszaka. És ő azt mondta: most lettél nagyleány. És nem tudta, hogy boszorkány lettem akkor, azon az éjszakán. Akkor lettem boszorkány, Taté...

Az öregember megmozdult, hasábokat vetett a tűzre. Pattogva kapott beléjük a láng.

- Hallom.

- Még sötét volt, amikor fölkeltem mellőlem, s elment. Hallom lépteit ma is, ahogy az ösvényen ment lefele: lassú, nyugodt léptei voltak. Egyre halkabbak lettek, egyre halkabbak, aztán elnyelte őket a sötétség... Reggel halva találták meg egy híd alatt.

A bagoly újra szólt. Mély huhogása végigborzongott a fákon. Egy kis száraz levélke valahol elvált egy ágtól, és halk percegéssel alászállt a csöndben. A leány belelesett az éjszakába. Valahol messze a fák alatt zúgott az Urszu.

- Nincs tovább, leány?

- De van tovább. Egy ember jött fel néha a faluból, Józsupnak hívták. Viaszból volt az az ember. Sárga, mint a holtak. Félttem tőle, nem tudom, miért. Fát vágni jött föl néha egy másikkal. Aztán később egyedül jött föl. Fáztam, amikor rám nézett. Úgy tudott nézni, hogy fáztam. Egyszer a patakban feredtem, és mire megláttam, hogy jön, már késő volt. Úgy álltam előtte. És ő nézett, és az arcán volt valami, a szemében volt valami, azt hittem, meghalok akkor. És attól kezdve tudtam, hogy lesz valami velem és vele. Aztán télen bejött hozzám a házba. Részeg volt, és olyan volt, mint egy sárga disznó. Levert az ágyra, és én kést szúrtam a hátába, mert azt akartam, hogy meghaljon. Aztán elfutottam. Elhoztam az asszonyát, egy kicsi, sovány asszonyt, kicsi, ijedt asszonyt, de már nem volt ott. Az asszony szomorú volt, és elment. És reggel megtalálták az embert a patak mellett, halva. Nem a késem ölte meg. Azt mondták, a hideg és a pálinka. De nem. Nem a kés és nem a hideg és nem a pálinka. Az ágyamon feküdt, és én már tudtam akkor, hogy az én ágyamban a halál fekszik.

- Ne. Még van tovább. A harmadik olyan volt, mint egy vadállat. A testemet akarta, az első akart lenni nálam, és olyan volt, mint egy állat. És én azt mondtam magamban: jó. Haljon meg ez is. Összeszorítottam a fogaimat, és hagytam, hogy tegye rá a kezét a halál. Akartam, hogy meghaljon. És három nap múlva leütötte egy fa az erdőn, így volt.

- Elmondta mindent?

- Nem. A cigányné azt mondta, hogy boszorkány vagyok. Hogy a halál van az ágyamban, és a halál jár velem, és aki velem alszik, az meghal, és aki megölel engem, az meghal, és aki szeret engem, az meghal, és akit én szeretek, az meghal...

- De tudhat egy cigányné mindent? Igen? Azt mondta még: beléd jár a bosszú és a pusztulás, mert boszorkány vagy, és nem tehetsz arról. Elveszett a férfi, aki árnyékkodba lép. A halál van az ágyadban, a halál van a testedben, a halál van az ajkaidon, így mondta, így... Tudhat egy cigányné mindent?

- Azt mondta még: homlokodon a jel, és tenyeredben az írás. Borzalmas írás és halálhozó jel. És a homlokomon itt van a jel, igaz. De tudhat egy cigányné igazán mindent?

- Azt mondta: megérezed a szemek mögött a gondolatot, és meghallod a szavakat, amiket nem mondanak el. Meglátod, ami láthatatlan, meghallod, ami hang nélkül való, s megérezed, aminek illata sincsen, mert még meg sem született az időben, így mondta. És ez mind igaz. De tudhat-e mégis igazán mindent egy cigányné? Tudhat-e mindent?

- Azt mondta: homlokomon a jel. És ott van a jel. Azt mondta: aki veled alszik, a halállal alszik. És a halállal aludt Nátu, szegény. Azt mondta: aki megkíván téged, a halált kívánja meg. És a halált kívánta meg Józsup, a sárga. Azt mondta: te vagy a bosszúálló, aki vámot

szedsz közöttük mindazért, amit lányokon elkövettek valaha is a földön. És így volt ez a harmadikkal, így. Azt mondta: tűzben születél, és tűz emészti el a testedet is...

Az öregember felütötte a fejét. Riadtan figyelt a szavak után.

- Tűzben születél? Azt mondta?

- Azt. Tudhat-e egy cigányné mindent, Taté? Nem tévedhet soha?

Az öreg lehajtotta a fejét. Nehezen jött ki hang a száján.

- Nem tudom, leány, nem tudom.

- Terméketlen maradsz, mint a tűzliliom, aminek illata megöli a legyeket. És ha életet hoznál mégis a világra, magad ölnéd meg azt is, ezt mondta, ezt. De kell, hogy minden úgy legyen éppen, ahogyan mondta? Ugye az sem igaz, hogy tűzben születtem, ugye nem igaz?

- Akarsz még valamit mondani, leány?

- Ha nem igaz az, hogy tűzben születtem, akkor mást is mondhatott még, ami nem igaz és akkor...

- Mindent elmondtál, leány?

- El.

Csönd volt. A patak felől köd úszott fölfele a fák közt, és ősz-szekeveredett a kemencék keserű füstjével.

- Mindent?

- Nem. Fönt az Istenszékén van egy káliba. És reggel valaki vár reám ott. És én fölmegek hozzá.

Az öreg csöndesen bólogatni kezdett.

- Ezt vártam, ezt. Ez a fontos. És a leány mondta tovább:

- És ha nincs igaza a cigánynénak, együtt maradok vele. És ha igaza lesz a cigánynénak, együtt halok meg vele. Ez van még csak, több semmi.

- Ez a fontos, ez - bólogatott az öreg -, a többi nem, csak ez. Ült a tűzzel szemben, és bólogatott némán, szomorúan. És ahogy ott ült, meggörnyedt vállakkal, öreg volt, nagyon-nagyon öreg.

Később még azt mondta a leány, halkán:

- Ha nem tűzben születtem, akkor talán van egyéb is, ami nem úgy van, ahogy a cigányné mondta, ugye? Talán egy másik tűz, ami bennem van, s ami legyőzi az átkot? S amiről ő nem tudott? Ugye?...

De az öreg már nem felelt. A tüzet nézte, mindig csak a tüzet.

Sokáig, sokáig ültek így. És egyik sem szólt többet, és a gondolatok köréjük telepedtek, mint a füst és mint a köd. És mint a csönd az erdő fölé.

És azután sok-sok idő múlva virradni kezdett.

- Eredj - mondta hirtelen az öreg -, az idő eltelt. Eredj, leány! S hogy nem mozdult:

- Vidd az állatokat is. Mind. S a csapdákat, ha kellenek. A szén, az már nem reád marad.

Eredj, leány!

Felállt a tönkről. Lábai zsibbadtak voltak, zsibbadtság volt a fejében is. Csak állt.

- Taté...

- Eredj! Elmondtad, amit kellett, és most már jól van. Eredj! Még mindig állt.

- Legyen veled az Isten, Taté!

- Isten segítsen, leány!

Nehezen mozdultak a lábai. Aztán ment fölfele a fák közt, előtte a juhok és a kecskék, mögötte a kutya, és lábuk alatt zör-gött a bükkök sárga szőnyege. Nem nézett vissza, csak ment. De tudta, hogy az öreg ott ül a tönkön még mindig, hajlottan és mozdulatlanul, és nem néz utána ő sem, csak a kiégett tűz hamuját nézi a lábai előtt. És tudta, hogy soha-soha nem látja így ülni többé, soha-soha nem látja többé, sem őt, sem a kemencét, sem az Urszut, soha-soha többé.

Lassan ment, nagyon lassan. És minden lépéssel elmaradt valami mögötte, és minden lépés olyan volt, mit egy halál, mint amikor valaki elmegy örökre, és nyitva hagyja maga mögött az ajtót.

21.

TÓDERIK ült a tönkön. Hallotta távolodni a lépéseket, hallotta halkulni a zörgést, és nem fordult arra, hogy utána nézzen, minek? Nem szabad utána nézni annak, ami elmegy. Az időnek, az életnek, az embernek. Nem szabad. Elmennek úgyis, ha eljött az idő. És az ember egyedül marad. És amikor minden elment már: az idő, az élet és az emberek, akkor vége van. Akkor az ember rendbe teszi a dolgait, és elkészül magával, és elmegy a másik irányba. De mielőtt elmegy, még rendbe teszi a dolgait, igen.

Már nem hallatszott a zörgés. Már csak csönd volt. A Tirimia fölött vér lepte az eget, s magosán az erdők fölött egy kicsike felhő rózsaszínre gyúlt.

Az öreg sóhajtott, aztán felállt. Megkereste a csákányt és az ásót, s lassan a kemencékhez döcögött. Egy darabig nézte a földből felszivárgott füstöt, és a füstben mocskos fabódékat látott, veszekedő, lármás embereket, kidöntött fákat, kopár hegyoldalakat, szemetet, zajt, tülekedést...

Köpött egyet. Aztán megmarkolta a csákányt, és belevágta a kemencébe.

Sorra hámozta le a földet mind a négyről. A félig kész szénben életre kapott a lefojtott tűz. Izzó parázs sistergett. Lapáttal hányta be a parazsat a fák közé. Percek alatt tüzet fogott a száraz avar. Apró lángnyelvek kaptak bele a rőt bükkfalombba. Ser-cegve égett a fenyőtű. Vörös tűzkigyók indultak el kúszva a fák alatt, egyre beljebb. Valahol egy szurkos törzsű fenyő sustorog-va föllobbant. Fekete füst kavargóit. Vakító fehér lángnyelvek emelkedtek a fák koronája fölé, és szemébe világítottak a felkelő napnak. Percek alatt égett kereken az erdő. A forróság nőtt. Izzó fatörzsek pattantak. Füst és pernye kavargóit a levegőben, s a levegő forró volt, mint az olvadt szurok.

Az öregember lihegve kapkodta a levegőt. Forró izzadság csörgött a testén, arcán pattanásig feszült a bőr, fejében vadul lüktetett a vér. Szeme előtt vörös karikák táncoltak, és sorra pattantak el, mint a csillagok.

Még annyi ereje volt, hogy elvánszorgott a kalibáig. A tűz már azt is nyaldosni kezdte. Leroskadt a fekhelyre. Ott kinyújtózott szépen, ahogy illik. Kezeit összekulcsolta a mellén. Valami jó, szelíd fáradtságot érzett, mint aki elvégezte dolgát, s aludni tér.

- Isten segíts! - motyogta akadozó nyelvvel, aztán lehunyt a szeméit. Lehunyt szemhéjai mögött egy nagy, tűzvörös pillangót látott, gyönyörű szép pillangót, amint fölemelkedett az égő fák közül, egyre följebb, egyre följebb, aztán hirtelen elpattant, és nem maradt belőle semmi.

Az emberek, akik később erről a dologról beszéltek odalent, így mondták el.

Azon a reggelen egy nagy csapat ember indult fölfele a Bisztrán, baltával, fűrészsel, hogy megkezdjék az erdőirtást fent az Urszuban. Sokan közülük ott dolgoztak egész éjszaka az égő korcsma körül, és igyekeztek oltani a tüzet. De leégett mégis a ház, a pajta s még a szomszéd ház is. Az emberek az örményről beszéltek, aki odaégett a házban. Bizonyára részeg volt, és magára döntötte a lámpát - mondták az okosabbak -, és így történt a baj.

Az emberek előtt, jó kőhajításnyira, a mérnök haladt meg Mitru. Két csendőr volt velük. Ezek Tóderik miatt mentek, aki embert ölt, és elbújt az erdőkben. De Mitru állítólag valami füstöt látott az Urszu felső katlanában, és az a füst csak Tóderiktől származhatott, és ezért a csendőrök meg akarták hajtatni az emberekkel az erdőt.

Még nem érték el az Urszut, mikor Mitru fölmutatott a hegyre.

- Ott a füst - mondta.

És valóban ott volt a füst, mind látták. Gomolygó, fekete füst volt. Furcsa füst volt. Az emberek megálltak, és nézték. És akkor valaki fölkiáltott.

- Ég az erdő!

És mind, akik ott voltak, egyszerre tudták, hogy az erdő ég, és kiáltozni kezdtek: ég az erdő! Emberek, ég az erdő!

Mire lihegve, futva az Urszuhoz fölértek, már egyetlen fekete füstgomoly volt az egész hegyoldal. Az egész völgyet ellepte a füst. Akkor kelt föl a nap, de olyan volt, mintha a hold kelt volna föl vörösen, sűrű köd mögött. Égett az erdő.

Négy falu népét kiterelték a csendőrök, csak úgy tudták megállítani a tüzet. Száz méter szélességben kellett kidönteni és elhordani előle a fát, árkot ásni, hogy a száraz földben se szivároghasson tovább. Nagy munka volt. És így is leégett jó ezer hold erdő.

Mikor már a tűznek vége volt, fölmentek a csendőrök meg a mérnök meg a plájászok mind, hogy utánanézzenek a dolognak. De nem találtak semmit. Csak egy nagy, fekete, üszkös

hegyet. Mást semmit. A Bisztrától föl az Istenszékéig nem állt egyetlen fa sem. És az Urszu torkán felül még a Bisztrán is átjött a tűz, és jókora darabot felfalt a Macskakő oldalából.

A kerek házból, ott az Urszu torkában, azt mondják, csak néhány üszkös gerenda maradt. És embernek semmi nyoma. Föl az Istenszékéig semmi nyom arról, hogy mi lett Tóderikkel meg a leánnyal!

Fönt az Istenszékén, a tisztás sarkában, egy kalibának a romjait találták. Furcsa volt: az üszkös gerendák előtt, úgy tíz lépésre tőlük, egy kis, fehér nyírfakereszt állott. Olyanféle, amilyent asszonyok vagy gyerekek ácsolnak fehér nyírfaágából. És ezen a keresztben egy kék tárnicsból font virágkoszorú csüngött. És sem a keresztben, sem a koszorún még csak perzselés sem volt.

Minden leégett körülöttük. Az egész erdő. A tisztásról a fű. Minden. Csak az a kis nyírfakereszt maradt és rajta a virágkoszorú.

És mindez Szent Ferenc napján történt, az erdők szentjének napján. És amikor idáig érkeztek az emberek a beszéddel, keresztet vetettek, és nem szóltak többet.